

5 587 [2:2]

~~BIBLIOTEKA
Nr. 3215
Pol. Tow. Geograficzne~~

~~IG~~

MIDDEN-SUMATRA.

REIZEN EN ONDERZOEKINGEN DER SUMATRA-EXPEDITIE,

UITGERUST DOOR HET AARDRIJKSKUNDIG GENOOTSCHAP,

1877—1879,

BESCHREVEN DOOR DE LEDEN DER EXPEDITIE, ONDER TOEZICHT VAN

Prof. P. J. VETH.

DERDE DEEL.

VOLKSBESCHRIJVING EN TAAL.

TWEEDE GEDEELTE.

LEIDEN. — E. J. BRILL.

1881.

DE TALEN EN LETTERKUNDE

VAN

MIDDEN-SUMATRA,

DOOR

A. L. VAN HASSELT,

LID DER SUMATRA-EXPEDITIE.

LEIDEN. — E. J. BRILL.
1881.

CBGiOŚ, ul. Twarda 51/55
tel. 22 69-78-773

Wa5167684

5587 [2:2]

~~Städtisches
naturw. Museum Stettin.
Nr.~~

NH-62075 N-478391/TMR

I N H O U D.

EERSTE HOOFDSTUK.

De in Midden-Sumatra gesproken talen. — Opmerkingen omtrent spelling en uitspraak	Blz.	1.
---	------	----

TWEEDE HOOFDSTUK.

Het rentjoeng- of rëntjong-letterschrift	„	7.
--	---	----

DERDE HOOFDSTUK.

Serambah's, liedjes over den ouden tijd, geloepai's.	„	15.
Liedjes over den ouden tijd	„	16.
Serambah's van Napal-litjin.	„	18.
Serambah's op geloepai's van Napal-litjin	„	20.
Serambah's uit de Rawas en Moesi	„	24.

VIERDE HOOFDSTUK.

Woordenlijsten. — Spreekwijzen uit de Boven-Rawas en Lebong	„	36.
I. Nederlandsch—Koeboesch	„	36.
II. Nederlandsch—Napal-litjinsch—Lebongsch	„	37.
III. Beneden-Rawasch—Nederlandsch	„	57.
IV. Spreekwijzen uit de Boven-Rawas en Lebong	„	66.

VIJFDE HOOFDSTUK.

Manangkabosche stukken	„	68.
I. Moerai-batoe, een sprookje	„	68.
II. Toeankoe-nan-tjerèdèq. Fragment uit de geschiedenis van Pãriaman.	„	104.

III. Liedjes	Blz. 121.
A. Pantoen's	„ 122.
B. Ibarat's.	„ 138.
C. Tāliboen's en Pādatō's.	„ 140.
IV. Raadsels.	„ 142.
V. Spreekwoorden	„ 149.
VI. Overleveringen omtrent de oorzaak der onbevaarbaarheid van een paar stroomversnellingen in de Koeantan-rivier, en af- leiding van den naam Moekō-Moekō	„ 158.
VII. De XII Kōtō	„ 160.
VIII. Het inzamelen van bijenwas en honig.	„ 168.
IX. Een Manangkabosche geloofsbrief	„ 170.

VOLKSDESCRIJVING EN TAAL.

TWEEDE AFDEELING.

T A A L

DOOR

A. L. VAN HASSELT.

EERSTE HOOFDSTUK.

DE IN MIDDEN-SUMATRA GESPROKEN TALEN. — OPMERKINGEN OMTRENT
SPELLING EN UITSPRAAK.

Onder de in Midden-Sumatra gesprokene talen — of zou 't juistcr zijn dialecten te zeggen? — bekleedt het Manangkabo-Maleisch zeker de eerste plaats, omdat het gesproken wordt door een talrijke bevolking, waarvan het grootste gedeelte de landstreek bewoont die onder den naam Padangsche Bovenlanden eene der schoonste, rijkste en belangwekkendste residentien van onze Oost-Indische bezittingen uitmaakt. Ook daarbuiten, in Opper-Djambi, en waarschijnlijk evenzeer in het noordwaarts daarvan gelegene gebied der Koeantan-rivier, is het de taal van het volk, dat zeker binnen niet langen tijd het Nederlandsche gezag zal erkennen.

Voor de Nederlandsche ambtenaren die met het bestuur over dat volk belast zijn of zullen worden, is de kennis dier taal van het hoogste belang; niet alleen de kennis van een goed aantal woorden, om daarmede Hollandsch gedachte zinnen te vertalen, maar een grondig begrijpen van de wijze waarop het Manangkabosche volk zijne gedachten uitdrukt, om zóó tot die gedachten zelve te kunnen doordringen en het volk te leeren kennen. Want alleen dan is het mogelijk een goed bestuurder te zijn, wanneer men het volk begrijpt en verstaat in zijn denken en

behoefden. Dan mag men met zekerheid verwachten, dat er vertrouwen op de bestuurders leeft in de harten der bewoners, — een vertrouwen dat langzamerhand kan en zal overgaan in die liefde en achting, die de onmisbare voorwaarden zijn voor een duurzaam gezag, dat leidt tot vooruitgang en ontwikkeling van de bestuurden.

Reeds werden verscheidene bijdragen geleverd om de beoefening van het Manangkabósch mogelijk te maken; maar het is er nog zoo verre af dat men de bouwstof volledig zou mogen noemen, dat iedere aangebrachte steen mag rekenen op een welkom onthaal.

Bij het voldoen aan de mij te dezen aanzien van wege het Aardrijkskundig Genootschap opgedragen taak, heb ik mij ten doel gesteld, zooveel mogelijk woorden en spreekwijzen op te teekenen en handschriften te verzamelen, en mij die handschriften herhaaldelijk te doen voorlezen en uitleggen, om zodoende de juiste uitspraak en beteekenis van woorden en uitdrukkingen te leeren kennen.

Wat ik bijeenbracht heeft dus allereerst betrekking op de zuidelijke Padangsche Bovenlanden, het hoofdterrein van onzen arbeid; maar het verschil in uitspraak der woorden in de andere streken waar het Manangkabósch gesproken wordt, is niet zóó groot, of de kennis van het eene dialect is voldoende om het andere te verstaan niet alleen, maar ook om het zonder veel moeite aan te leeren.

Vele woorden en uitdrukkingen die men hoort, dragen het kenmerk van uitheemschen invloed, maar een zeker nog grooter getal is evenmin zuiver Manangkabósch en zal ik toch als zoodanig moeten vermelden, omdat een veel langer tijd van studie, dan mij gegeven was, noodig is voor eene volledige en nauwkeurige zifting.

Bovendien, ook die van elders ontleende woorden hebben waarde, omdat zij het burgerrecht verkregen en algemeen verstaan worden.

Is het moeilijk de volkstaal te leeren kennen vrij van vreemde bestanddeelen, nog veel meer bezwaren worden ontmoet bij een poging om de juiste uitspraak der woorden in schrift weér te geven, en dat toch is van groot belang; want juist die uitspraak laat gewoonlijk zoo veel te wenschen over en 't is zeer lastig een eenmaal aangewende verkeerde uitspraak af te leeren.

Moge het Arabisch-Maleische letterschrift, met zorg toegepast, al bruikbaar zijn voor 't weérgeven van Riouw-Maleisch, zoo als bewezen is door de in 1855 bij Lange en C^o. te Batavia verschenen „Proeve tot opheldering van de gronden der „Maleische spelling,” door W. Robinson, uit het Engelsch vertaald door E. Netscher; voor het schrijven van Manangkabo-Maleisch is het ten eenenmale ongeschikt.

Ik kon dan ook bij de transcriptie der handschriften niet volstaan met eenvoudig voor de Arabische letters Romeinsche in de plaats te stellen, maar heb getracht die handschriften, zoo als zij mij door Inlanders werden voorgelezen, in Romeinsch karakter over te zetten. Diezelfde spelling heb ik ook voor mijne woordenlijst gevolgd, en ik geef derhalve de woorden — zonder eenige aanspraak op

toepassing van taalkundige regels te maken — zooals ze door den Manangkabo-Maleier worden uitgesproken en verstaan.

Betuwsch-Geldersch is geen voorbeeld van zuiver Nederlandsche taal, maar om met Betuwsche boeren vertrouwelĳk te kunnen omgaan, moet men hun dialect en geen grammatikaal zuiver Nederlandsch spreken; zoo ook is 't noodig, wil men als ambtenaar met vrucht werkzaam zijn onder de bevolking van Midden-Sumatra, dat men hare taal, het Manangkabósch, spreke en versta, zooals zij dat spreken en begrijpen.

Hoezeer ik ook gepoogd heb door mijne spelling de juiste uitspraak weér te geven, toch zal men niet aanstonds kunnen lezen zooals een Maleier spreekt, omdat het niet mogelijk is, het eigenaardige der intonatie, de neusklanken en samenvloeiende klinkers, de verzachte of in de keel uitgesprokene of ook de slechts even geaspireerde medeklinkers door onze letters of klankteekens volkomen juist uit te drukken.

Ten einde te doen zien hoe de Maleier schrijft met Arabisch-Maleische karakters, en hoezeer het aldus geschrevene afwijkt van de spreektaal, zonder op zich zelf blijk te geven van eenige consequentie, heb ik de copie van een enkel der verzamelde handschriften nevens mijne op de uitspraak gebaseerde transcriptie gevoegd.

Om goed te kunnen lezen zal het noodig zijn nota te nemen van de volgende opmerkingen:

De klinker *a* moet worden uitgesproken:

zonder klankteeken in een gesloten lettergreep, als in	<i>bak,</i>
zonder klankteeken in een open lettergreep, als in	<i>vader,</i>
met een ^ˆ (á) in een gesloten lettergreep, als in	<i>vader,</i>
met een [˘] (ǎ) in een open lettergreep, als in	<i>bak.</i>

De klinker *e* moet worden uitgesproken:

zonder klankteeken in een open en gesloten lettergreep, als in	<i>berouw,</i>
met een [˘] (è) in een open en gesloten lettergreep, ongeveer als in	1) <i>succès,</i>
met een ^ˆ (é) in een open en gesloten lettergreep, als in	<i>ledig.</i>

De klinker *i* moet worden uitgesproken:

zonder klankteeken in een open en gesloten lettergreep, als in	<i>liegen,</i>
met een [˘] (î) in een open en gesloten lettergreep, als in	<i>pit.</i>

De klinker *o* moet worden uitgesproken:

zonder klankteeken in een open lettergreep, als in	<i>boren,</i>
zonder klankteeken in een gesloten lettergreep, als in	<i>schop,</i>
met een ^ˆ (ó) in een open en gesloten lettergreep, als in	2) <i>côte,</i>
met een [˘] (ò) in een open en gesloten lettergreep, als in	<i>kop.</i>

1) Doch eenigzins als keelklank en zeer kort.

2) Beter nog: als de eerste letter van het Javaansche alphabet.

De klinker *u* moet worden uitgesproken :

zonder klankteeken in een open en gesloten lettergreep, als in *vuren*.

De tweeklanken *ai*, *au*, *ei*, *eu*, *oe* en *ou* luiden als die in de Nederlandsche woorden *ai!*, *blauw*, *Leiden*, *Leuven*, *proeven* en *koude*.

De samengestelde klanken *ai ē*, *au o*, *au oe*, *au oe ē*, *au oe ī*, *i a*, *i ē*, *i ī*, *oe a*, *oe ē* en *oe ī* moeten niet ieder op zich zelf, maar samenvloeiend worden uitgesproken.

De *h* op het eind van een lettergreep of woord wordt slechts even geaspireerd; de *q* in datzelfde geval in de keel uitgesproken, doch veel zachter dan de *k*.¹⁾

Een Maleier kan aan de spraak hooren uit welke streek een ander afkomstig is, maar waarin het kenmerkend onderscheid bestaat, daaromtrent durf ik niet beslissen. In de woordenlijst heb ik vermeld wanneer een woord aan een bijzondere streek eigen is; hier zij nog opgemerkt, dat in de XII Kòtò en in Zuid Si-Djoendjoeëng sterk gebrouwd wordt en de uitspraak der woorden nog onbepalder is dan elders.

Bekend is het, dat algemeen in de Manangkabosche landen het nadruksaanhechtel *lah* wordt voorafgegaan door *me*, waarachter men nu eens *ha*, dan weer, zooals in Zuid Si-Djoendjoeëng, veelal *è* hoort. Achter een vraag wordt daar gewoonlijk *dah* geplaatst en in Soengei-Pagoe *dò*.

De uitspraak van sommige woorden schijnt zóó willekeurig en onregelmatig, dat er geen regel voor aan te wijzen is. Bij vele andere is dit echter, behoudens de uitzonderingen, wel het geval.

Zoo hoort men in het Manangkabósch op het eind van een lettergreep of woord *ò* uitspreken, waar in het literarisch Maleisch — daarmede bedoel ik de taal die het onderwerp is der bestaande woordenboeken en grammatica — een *a* gehoord wordt. De uitgangen *ab* of *ap* van het laatste worden *òq* in het Manangkabósch,

<i>al</i>	hoort men als <i>ǎ</i> ,	<i>is</i>	hoort men als <i>ijs</i> ²⁾ ,
<i>ar</i>	„ „ „ <i>a</i> ,	<i>it</i>	„ „ „ <i>ì</i> ,
	in de XII Kòtò als <i>erw</i> ,	<i>oeh</i>	„ „ „ <i>oew</i> ,
<i>as</i>	hoort men als <i>é</i> ,	<i>oek</i>	„ „ „ <i>oewq</i> ,
<i>at</i>	„ „ „ <i>è</i> ,	<i>oel en oer</i>	„ „ „ <i>oewe</i> ,
<i>ih</i>	„ „ „ <i>iē</i> ,	<i>oeng</i>	„ „ „ <i>oeëng</i> ,
<i>ik</i>	„ „ „ <i>iëq</i> ,	<i>oep en oeb</i>	„ „ „ <i>oeiq</i> ,
<i>il en ir</i>	„ „ „ <i>ije</i> ,	<i>oes</i>	„ „ „ <i>oejs</i> ,
<i>ing</i>	„ „ „ <i>iing</i> ,	en <i>oet</i>	„ „ „ <i>oeï</i>

uitspreken.

¹⁾ Deze opmerkingen omtrent de transcriptie van het Manangkabósch gelden ook voor die der andere in Midden Sumatra gesprokene dialecten.

²⁾ De bedoeling is dat de *j* afzonderlijk als zachte medeklinker tusschen *i* en *s* gehoord wordt, waardoor de *s* een eigenaardig lispelende uitspraak krijgt.

De praefixen *me, be, ber, te, ter, pe* en *per* worden als *mă, bă* of *bără, tă* of *tără*, en *pă* of *pără* gehoord.

Noemde ik boven het Arabisch-Maleische letterschrift geheel ongeschikt voor het schrijven van Manangkabo-Maleisch, toch wordt dat schrift er uitsluitend voor gebruikt door de weinigen in de Manangkabosche landen, die de kunst van schrijven en lezen verstaan.

Die kunst is veel meer algemeen verspreid onder de bewoners der Rawas en Lebong, ja van geheel Palëmbang; maar niet het Arabisch karakter is daar het schrift der bevolking: haar letterschrift, dat zoowel meisjes als jongens kennen, draagt den eigenaardigen naam *rentjoeng* of *rentjong*, welk woord de Maleische benaming is voor een puntig mes, dat zij gebruiken om de letters op de gladde zijde van bamboelatten te griften.

Tegenwoordig, nu de westersche manufacturen hunnen weg tot in de diepste binnenlanden vinden, komt papier reeds meer en meer in gebruik; maar voor de beurtzangen en de minneliedjes, die jongelingen en maagden elkaâr schrijven, wordt aan de aartsvaderlijke bamboe-lat nog steeds de voorkeur gegeven.

Die latten zijn van verschillende grootte. Ik zag er van $1\frac{1}{2}$ op 15 en ook van 5 op 40 centimeter. Soms wordt een lied of verhaal op verscheidene latten gegrift, die dan aan een touw worden geregen, terwijl het een of ander niets voorstellend figuurtje aanwijst, welke lat bladzij één voorstelt en waar men met lezen moet aanvangen. Die aanwijzingen hebben ook wel plaats — o. a. op de in een volgend hoofdstuk te bespreken, tot onze verzameling behorende latten, — door de letters van het rentjoeng-alphabet in de gewone volgorde.

In het gebied der Rawas-rivier is Maleisch de volkstaal. Alleen aan de Boven-Rawas en Roepit wordt een dialect van het Redjangsch gesproken, waarvan de later volgende woordenlijst een overzicht geeft.

In de enkele doesoens van de Rawas die bevolkt werden door Manangkabo-Maleiers, wordt het Manangkabósch verstaan, hoewel de spreektaal er nagenoeg niet van die der andere doesoens verschilt.

Het Maleisch der Rawas, dat met veel Javaansche woorden vermengd is, wordt op slepend zangerigen toon uitgesproken. Bij vele woorden ligt de klemtoon op de laatste lettergreep, die men lang gerekt uitspreekt, als:

toeaaaaan,	heer
balaai,	raadgebouw
seraai,	Andropogon schoenanthus
beloeoem,	nog niet.

Deze uittrekking van klanken heb ik in de woordenlijst achterwege gelaten.

In de Lebong wordt Redjangsch gesproken, dat, zooals een nauwkeurige beschouwing van de woordenlijst doet zien, zeer vele vreemde, vooral Maleische woor-

den bevat. Bij het lezen moet in het oog gehouden worden, dat men de neusklanken sterk prononceert.

De klemtoon valt zeer verschillend; nu eens op de laatste, meestal op de voorlaatste, doch ook wel op de eerste lettergreep, als ¹⁾:

<i>nāsiloe</i>	papaja	<i>bāāteké</i>	speeksel
<i>kenerā</i>	maken	<i>kālemoen</i>	nacht
<i>pangajoet</i>	pagaai	<i>kāāmeliā</i>	zien
<i>kiliē</i>	kiezen	<i>marisou</i>	spelen
<i>koewia</i>	vork	<i>mangakou</i>	instaan voor iets
<i>poeērā</i>	<i>Amomum cardamomum</i>	<i>maātai bilai</i>	zon
<i>pāsabwroet</i>	klos	<i>iliā</i>	stroomafwaarts
<i>peloeing</i>	morgen	<i>medē</i>	stroomopwaarts
<i>kemioen</i>	wierook	<i>menjamboei</i>	beurtzang
<i>sepiēt</i>	nauw	<i>sakitai</i>	cicade
<i>kelawi</i>	zuster	<i>doewai</i>	twee
<i>samoelen</i>	maagd	<i>telau</i>	drie
<i>samanoei</i>	mannelijk	<i>delāpoen</i>	acht
<i>malilei</i>	wegloopen	<i>sembilan</i>	negen
<i>taloemo</i>	voorbij	<i>berang kalai</i>	wellicht.

Het Maleisch dialect der Sindang wijkt weêr aanmerkelijk af van dat in de Rawas; zoo klinkt er de open *a* op het einde der woorden als *é*, b. v. *apé* voor *apa*; *mané* voor *mana*. Meer kan ik er niet van zeggen, daar ons verblijf in deze landstreek te kort was, om veel kennis van het dialect op te doen.

In Limoen spreekt de bevolking goed Manangkabósch.

Aan de Tembesi wordt, even als in de Rawas, een sterk met Javaansch gemengd Maleisch gesproken, 't geen ook te Djambi het geval is.

De Koeboes spreken het Maleisch der landstreek waar zij rondzwerfen. Hunne uitspraak heeft een eigenaardig rauwen toon, en ook worden de woorden in vorm en klank door hen veranderd. Het is daardoor moeielijk hen te verstaan, zoodat wanneer men een Koeboe hoort spreken, men geneigd is, zijn taal voor geheel vreemd aan het Maleisch te houden; maar schrijft men de woorden op en beschouwt men ze wat nauwkeuriger, dan valt het bij verreweg de meeste niet moeielijk, den Maleischen oorsprong te herkennen. Slechts zeer enkele woorden komen mij onherkenbaar voor en doen aan een eigen taal denken.

Omtrent het Korintjisch dialect mocht het mij niet gelukken iets te leeren. De Korintjiërs, die ik sprak, verstonden en spraken de Manangkabosche taal.

Voor het persoonlijk voornaamwoord van den tweeden persoon *gij* hoorde ik hen gewoonlijk het woord *poen* gebruiken.

¹⁾ De cursief gedrukte lettergreep is de betoonde.

TWEEDE HOOFDSTUK.

HET RENTJOENG- OF RËNTJONG-LETTERSCHRIFT.

Te Napal-Litjin in de Boven-Rawas wordt het volgende rentjoeng-alphabet gebruikt, waarvan de op zich zelf staande letters met den *ô*-klank worden gelezen:

kô	gô	ngô	tô	dô	nô	pô	bô	mô	tjô	djô	njô	ijô	rô	lô
wô	sô	hô	mbô	nggô	ndô	ndjô	ô.							

Staan de letters in een woord zonder klankteeken, dan hebben zij den helderen of den onvolkomen *a*- of wel den toonloozen *e*-klank.

Een letter zonder teeken er bij heet *moenggoe*.

Men schrijft van links naar rechts.

De letters worden in de woorden niet verbonden en evenmin de woorden van elkaar gescheiden, waardoor het lezen zeer moeielijk is.

Zoo als uit het alphabet blijkt, worden bij het spellen de lettergrepen anders verdeeld dan in het Maleisch, b. v. toendjoek = aanwijzen, spelt men: toe-ndjoek; — ramboet = haar, ra-mboet; — mangga = een vrucht, ma-ngga; — tanda = teeken, ta-nda, enz.

In het alphabet komt alleen de klinker *a* (*ô*) voor; de overige klinkers, en zoo ook de tweeklanken, worden door klankteekens voorgesteld, die men op straks te vermelden wijze plaatst bij den medeklinker waarbij zij behooren.

Vangt een woord met een klinker aan, dan bezigt men steeds de *a* (*ô*) met het vereischt wordende klankteeken. Ook voor het sluiten van een lettergreep met *r* of met de neusletters *n* en *ng* wordt bij den voorgaanden medeklinker een teeken gevoegd. Voorts is er een teeken om den voorafgaanden klinker te verzachten, en eindelijk een dat aan den voorafgaanden medeklinker den klank ontnaemt en de lettergreep sluit.

De klank- en andere teekens zijn de volgende:

(*ketoeoeng*, wordt links onder aan de letter geplaatst, als: of , en

geeft die den *ô*-klank, b. v. *ka* ketoeloeng = *kô*; *a* ketoeloeng = *ô*.
De ketoeloeng komt nooit te gelijk met een ander teeken voor.

′ of • *kebitan*, wordt links onder de letter geplaatst, als: , en geeft die den *oe*-klank, b. v. of *ka kebitan* = *koë*.

˘ *kemitja*, wordt in 't midden op de letter geplaatst, als: , en geeft die den *è*- of *é*- of ook den *i*-klank, b. v. *ka kemitja* = *kè*, *ké* of *kî*.
Ook de *kemitja* kan niet tegelijk met een ander teeken voorkomen.

^ *keloëan*, wordt als de *kemitja* geplaatst, als: , en geeft de letter den klank *i*, b. v. *ka keloëan* = *ki*.

“ *kedjinah*, wordt rechts naast de letter geplaatst, als: , en duidt aan, dat achter den daarbij behoorenden klinker de *h* moet worden gehoord, b. v. *ka kedjinah* = *kah*.

◦ of † *memboënoeh*, wordt rechts naast de letter geplaatst, als: of , en doet deze sluitletter zijn, b. v.   ◦, *mboek* (= haar), bestaande uit *mba kebitan* = *mboë*, met *memboënoeh ka*.

˘ *kedjoedjoeng*, wordt rechts boven de letter geplaatst, als: , en sluit de lettergreep met een *r*, b. v. *ka kedjoedjoeng* = *kar*.

“ of “ *doëwa diatas*, wordt geplaatst als de *kedjoedjoeng*, als: of , en sluit de lettergreep met een *n*, b. v. *ka doëwa di atas* = *kan*.

′ *ketoelang*, wordt als de beide voorgaande geplaatst, als: , en sluit de lettergreep met een *ng*, b. v. *ka ketoelang* = *kang*.

Om den *ai*-klank uittedrukken, gebruikt men de *ijô* en de ◦ *memboënoeh*, b. v.   ◦ *ka*, *memboënoeh ija* = *kai*;   ◦ *a*, *memboënoeh ija* = *ai*; voor den *au*- en *ou*-klank wordt de *wô* en de ◦ *memboënoeh* gebezigd, b. v.   ◦ *ka*, *memboënoeh wa* = *kau* of *kou*.

Bij het leeren spellen zet de inlander verscheidene teekens te gelijk bij de letter, en leest de leerling *ka kedjoedjoeng kar*, *keloëan kir*, *kebitan koer*;

 ka doëwa di atas kan, *keloëan kin*, *kebitan koen*;

 ka ketoelang kang, *keloëan king*, *kebitan koeng*.

Tot oefening in de spelling mogen de volgende voorbeelden dienen:

  da kebitan doe, *wa keloëan wi*: *doëwi* = twee.

  ◦ *da memboënoeh wa*: *dau* = een.

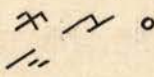
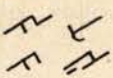
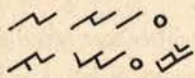
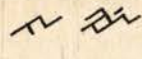

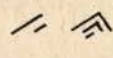
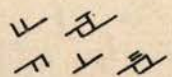
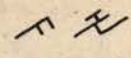

   ◦ *ta moenggoeh te*, *la memboënoeh wa*, *lau*: *telau* = drie.

  ◦   ◦ *a memboënoeh ma*, *am*, — *pa memboënoeh ta*, *pat*: *ampat* = vier.

   ◦ *na memboënoeh ma*, *nam*, *kebitan noem*: *noem* = zes.

  ta ketoeloeng tô, *dja ketoeloeng djô*: *tôdjô* = zeven.

   ◦ *da moenggoeh de*, *la moenggoeh lâ*, *pa doëwa di atas pan*, *kebitan poen*: *delâpoen* = acht.

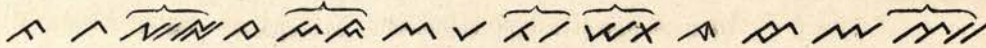
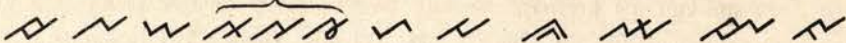
- *ka* memboenoeh *wa*, *kau*, keloean *kioe*: *kioe* = hout.
ta kedjinah *tah*: *tah* = ik weet het niet.
- *a* moenggoeh *a*, *pa* ketoeloeng *pô*: *apô* = wat.
ka moenggoeh *ke*, *wa* kebitan *woe*: *kewoe* = ik (wordt uitgesproken als *kwroe*).
- *la* moenggoeh *lä*, *mba* memboenoeh *ta*, *mbat*: *lambat* = langzaam.
a memboenoeh *ma*, *am*, *pa* kedjoedjoeng *par*, keloean *pir*: *ampir* = nabij.
- *a* moenggoeh *ä*, *ndja* ketoelang *ndjang*, keloean *ndjing*: *andjing* = hond.
- *la* moenggoeh *lä*, *nda* memboenoeh *ka*, *ndak*: *landak* = stekelvarken. — In plaats van de *kô*, wordt aan 't eind van een woord veelal de *hô* geschreven, alzoo *ta* kebitan *toe*, *ngga* kebitan *nggoe*: *toenggoe* = wacht, verblijf houden.
- *ta* moenggoeh *tä*, *ngga* ketoelang *nggang*, kebitan *nggoeng*: *tanggoeng* = op zich nemen.
- *pa* kemitja *pè*, *ra* ketoelang *rang*, kemitja *rèng*: *pèrèng* = bord.
ka moenggoeh *ke*, *ta* kemitja *té*, *ra* doewa diatas *ran*, *ketéran* = tortelduif.
- *ka* moenggoeh *ka*, *mba* ketoelang *mbang*, kemitja *mbäng*: *kambäng* = geit.
- *ka* keloean *ki*, *a* ketoelang *ang*, keloean *ing*: *küing* = geleiden.

Het Rentjoeng-alphabet dat men mij in de Lebung leerde, verschilt hier en daar van dat in de Rawas, zoowel in volgorde als lettervorm en kracht der teekens. Ook worden de letters bij 't noemen niet met den *ô*-, maar met den *a*-klank uitgesproken. Met het door Marsden en Crawford gegevene alphabet komt het eerste meer dan 't laatste overeen, zelfs zoo, dat de volgorde van het Lebongsche geheel dezelfde is als de hunne. Zij geven echter letterteekens op die niet in het Lebongsche alphabet voorkomen, en ook op de beschrevene bamboelatten, die mij onder de oogen kwamen, nergens werden aangetroffen.

Het alphabet van Crawford is letterlijk dat van Marsden; alleen heeft de eerste de karakters voor de *la* en *mba* verwisseld.

Ook in de Sturler's „Proeve eener beschrijving van het gebied van Palembang” komt een Rentjoeng-alphabet voor, dat nagenoeg niet afwijkt van dat van Marsden, dan alleen daarin, dat de Sturler na de *a* nog zeven karakters laat volgen voor vijf samengestelde letters, die ik in geen enkel geschrift heb aangetroffen en mij door geen mijner inlandsche onderwijzers zijn geleerd.

Het alphabet van Lebung is het volgende:

ka ga nga ta da na pa ba ma tja dja nja sa

 ra la ija wa ha mba ngga nda ndja a.

De letters woreen *boeah toewai* genoemd, de klank- en schrijfteekens *sendjatô*.

Onder de *sendjatô* komt hier de *ketaling* voor , die rechts boven de letter wordt geplaatst en daaraan den *ai-* of *ei-*klank geeft, b. v. , *ka ketaling kai* of *kei*.

De *ketoeloeng* duidt hier den *au-* of *ou-*klank aan, als , *ka ketoeloeng kau* of *kou*.

De *ô*-klank wordt aan de letter gegeven door er te gelijk de *kebitan* en *kemitja* bij te plaatsen, b. v. , *ka kebitan koe*, *kemitja kô*.

De *kedjinah* verzacht den klank der letter op eigenaardige wijze, in dier voege, dat men er voor of achter de toonlooze *e* hoort,: b.v. *ka kedjinah kea*, *la kebitan loe*, *kedjinah loeë* of *leoe*.

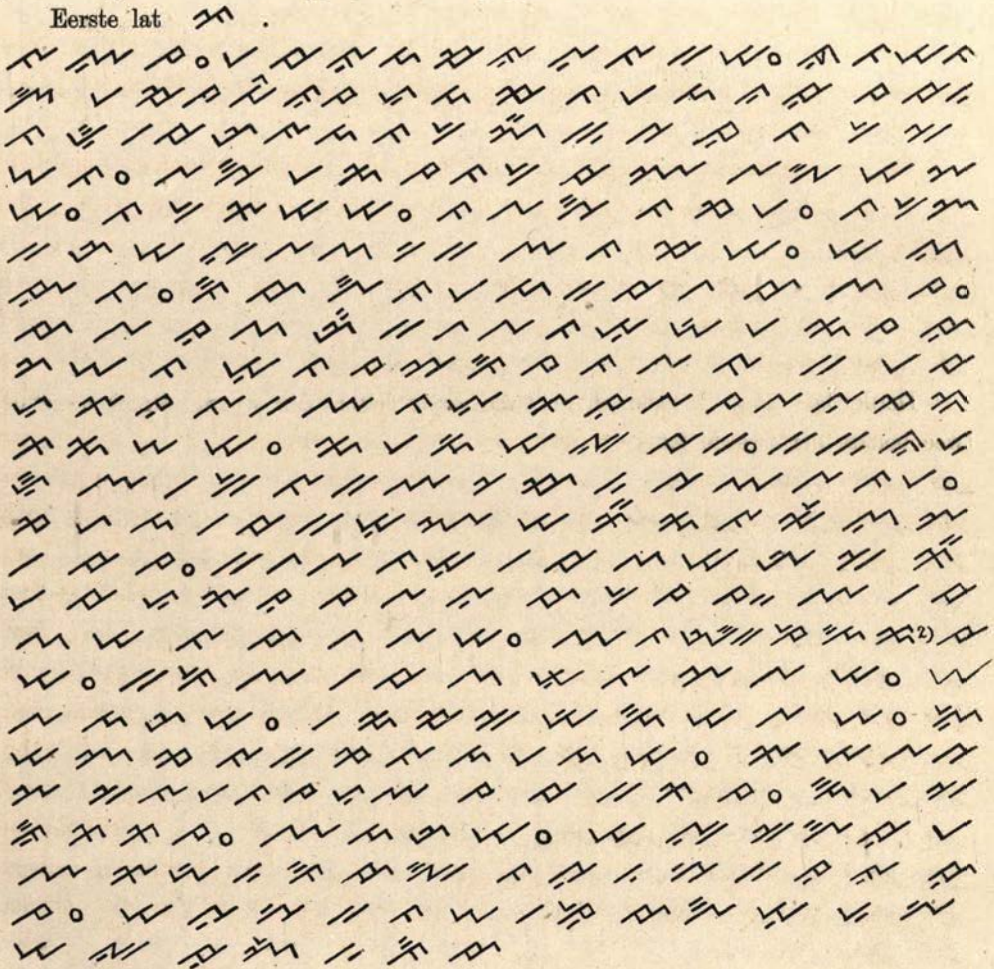
De bovenstaande voorbeelden tot oefening in de spelling worden, volgens de mij in de Lebong geleerde schrijfwijze, die tevens de meer algemeene is, als volgt geschreven:

	of		of		doewi,	twee.		
	of		,		dau,	een.		
			,		telau,	drie.		
			of		of		ampat,	vier.
			of		of		noem,	zes.
			,		tôdjô,	zeven.		
			of		deläpoen,	acht.		
			,		kioe,	hout.		
			,		tah,	ik weet het niet.		
			,		apô,	wat.		
			of		of		kewoe,	ik.
			,		lambat,	langzaam.		
			of		ampir,	nabij.		
			,		andjing,	hond.		
			of		landak,	stekelvarken.		
			,		toenggoe,	wacht, verblijf houden.		
			,		tanggoeng,	op zich nemen.		
			,		pèrèng,	bord.		
			,		ketéran,	tortelduif.		
			of		kambing,	geit.		
			,		küing,	geleiden.		
			is in het Lebongsch:		keoeng,	opsluiten.		

Het dialect dat in de Boven-Rawas en Lebong gesproken wordt, laat zich met het Rentjoeng-letterschrift niet schrijven, wèl, voor zoover ik heb kunnen na-gaan, dat van Sindang en van Benkoelen en het literarisch en cosmopolitisch Ma-leisch ¹⁾).

Tot onze verzameling behoort een op vijf bamboelatten in Rentjoeng-schrift gegrift verhaal, door Santvoort van Dr. H. M. D. van Riemsdijk ten geschenke ontvangen, en waarvan ik hier een afschrift laat volgen. Hoewel de letters duidelijc en gemakkelijk te lezen zijn, kon ik toch den inhoud niet geheel ontcijferen. Het komt mij voor een verhaal over den ouden tijd te zijn, dat aanvangt met de beschrijving van een prauw uit Oeloe-Asam afkomstig, en waarin voorschriften van godsdienstigen en maatschappelijken aard gegeven worden.

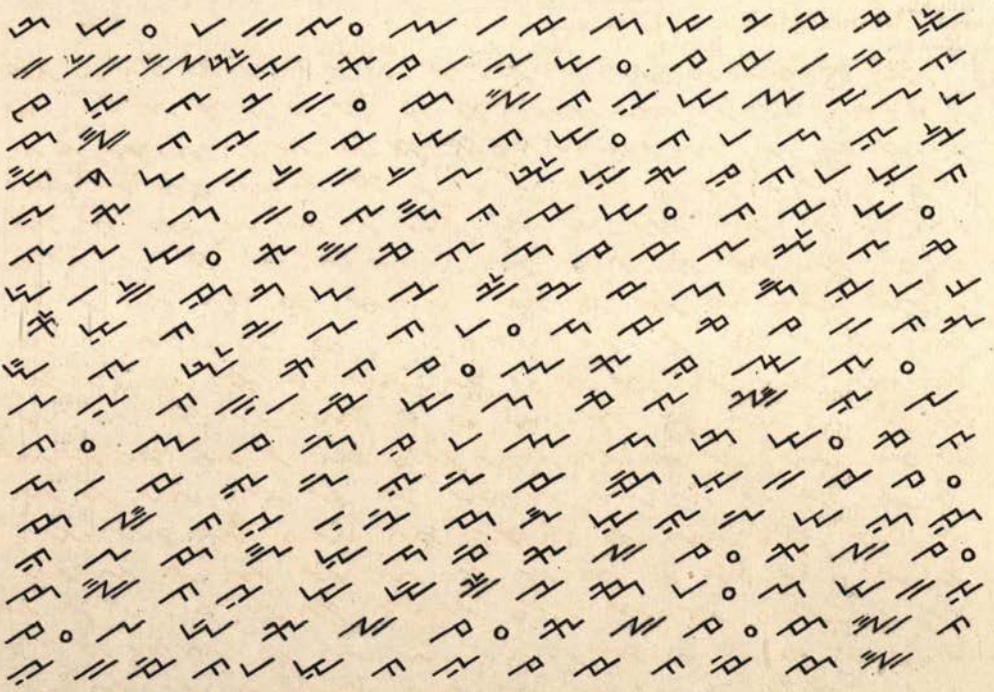
Eerste lat

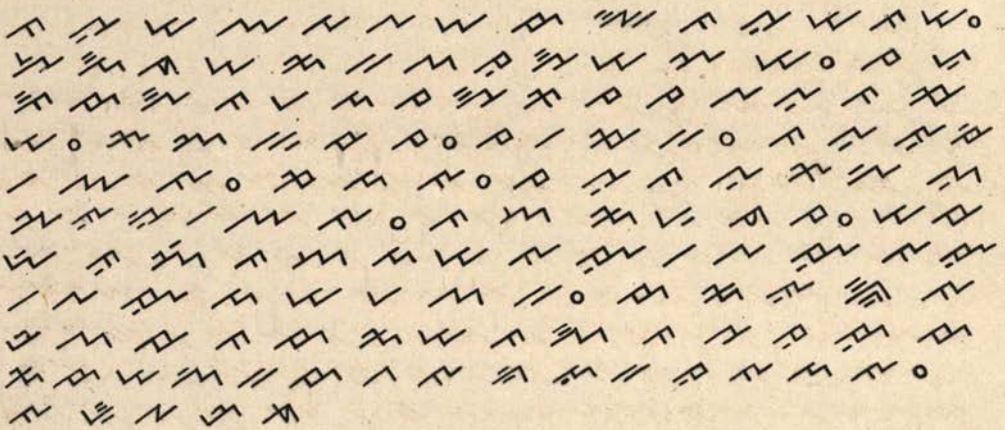
¹⁾ Ik bedoel met dit laatste de rhapsodie, die op alle kustplaatsen door Europeanen tot Inlanders gesproken wordt.

²⁾ Moet waarschijnlijk deze *da* zijn.

Vierde lat 卩

Vijfde lat 卩

Ik laat hier ten slotte nog een vergelijkende lijst der mij bekende alphabets volgen.

Rawas.		Lebong.	Marsden.	Crawfurd. 1)	de Sturler.	
	kô			"		ka.
	gô			"		ga.
	ngô			"		nga.
	tô			"		ta.
	dô			"		da.
	nô			"		na.
	pô			"		pa.
	bô			"		ba.
	mô			"		ma.
	tjô			"		tja.
	djô			"		dja.
	njô			"		nja.
	ijô			"		sa.
	rô			"		ra.
	lô			"		la.
	wô			"		ija.
	sô			"		wa.
	hó			"		ha.
	mbô			"		mba.
	nggô			"		ngga.
	ndô			"		nda.
	ndjô			"		ndja.
	ô			"		a.
						en-ka.
						en-ta.
						en-tja.
						em-pa.
						er-ra.

1) De niet herhaalde letters als bij Marsden.

DERDE HOOFDSTUK.

SERAMBAH'S, LIEDJES OVER DEN OUDEN TIJD, GELOEPAI'S.

Nagenoeg overeenkomende met de pantoens en pädato's der Manangkabo-Maleiers, zoowel wat vorm als inhoud aangaat, zijn de serambah's en de liedjes over den ouden tijd, die in Rawas en Lebong en, naar ik geloof, in geheel Boven-Palèmbang worden aangetroffen. Pädato's zijn verhalen of overleveringen, in zekere versmaat, die op zangerigen toon worden opgedreund, vooral bij feesten, maar ook bij andere gelegenheden, zooals bijv. door onze koeli's, wanneer wij, aan een open plekje in het bosch gekomen, de vrachten lieten neêrzetten, om een oogenblik rust te nemen. De liedjes over den ouden tijd, zooals de twee hieronder volgende, zijn geheel van denzelfden aard. Pantoens en serambah's zijn vier- of meerregelige gedichten, die, hoewel niet uitsluitend, toch veelal de liefde tot onderwerp hebben. Ik heb van de laatsten de hier volgende vijf en veertig, en van de eersten een veel grootere hoeveelheid kunnen verzamelen, waarvan ik later een aantal zal mededeelen.

Geen feest wordt in de Rawas gevierd, of de jongelieden vermaken zich en anderen met het langgerekte opdreunen van serambah's; geen huwelijk wordt er gesloten, dan nadat de minnenden eenige serambah's gewisseld hebben, die voor deze gelegenheid op bamboelatjes zijn gegrift, zooals er eenige tot onze verzameling behooren. Zulk een bamboelatje heet soerat of geloepai; de zinspeling der serambah, die, evenals bij de pantoens, meestal in de laatste regels is vervat, wordt sambai-an genoemd.

Behalve het opdreunen dezer serambah's door de boedjangs (huwbare jongelieden), worden beurtzangen door jongens en meisjes gezongen, welke gewoonte echter vroeger veel meer in zwang schijnt geweest te zijn dan tegenwoordig; althans te Lesoeng-Batoe, bij gelegenheid van een feest, kostte het heel wat moeite eenige meisjes er toe te bewegen. Blijkbaar waren er geene die het goed konden, en het kwam mij voor, dat die beurtzangen geen improvisatie, maar van buiten geleerde liedjes waren. Worden ze overdag gezongen, terwijl de zingenden in rijen gezeten zijn, dan heet dit berdoewi; worden de liedjes staande gezongen, dan noemt men het begandai, en men spreekt van njambai als des avonds de beurtzangen gezongen worden, waarbij zangers en zangeressen gezeten zijn.

Omtrent de liedjes over den ouden tijd, de beurtzangen en serambah's, zoowel die van de Beneden-Rawas en Moesi, als die ik te Napal-Litjin (Boven-Rawas) bekwam, valt op te merken, dat die niet in het dialect der landstreek zijn opgesteld. De meeste woorden doen denken aan het in Sindang gesprokene dialect.

Maar indien men nagaat, hoe vele woorden — nimmer in het dagelijksche leven gebruikt, — in die liedjes de beteekenis hebben van liefde, genegenheid, verlangen, begeerte en dergelijke, en men houdt daarbij in het oog, dat hetzelfde woord op verschillende plaatsen met geheel verschillende klinkers wordt uitgesproken,

b. v. waarde als regé en rego,
suiker „ goelé — gôla — goelô,
werpnet „ djalé — djôlé — djêlo,
overzijde „ samérang en semerang;

dan vestigt zich de overtuiging, dat de dichters der binnenlanden van Midden-Sumatra zich, even als de onzen, vele vrijheden in het gebruik der taal veroorloven, — ja, in zekeren zin er een eigen taal op nahouden, die, hoewel niet in het dagelijksche leven in gebruik, toch door iedereen wordt verstaan en begrepen.

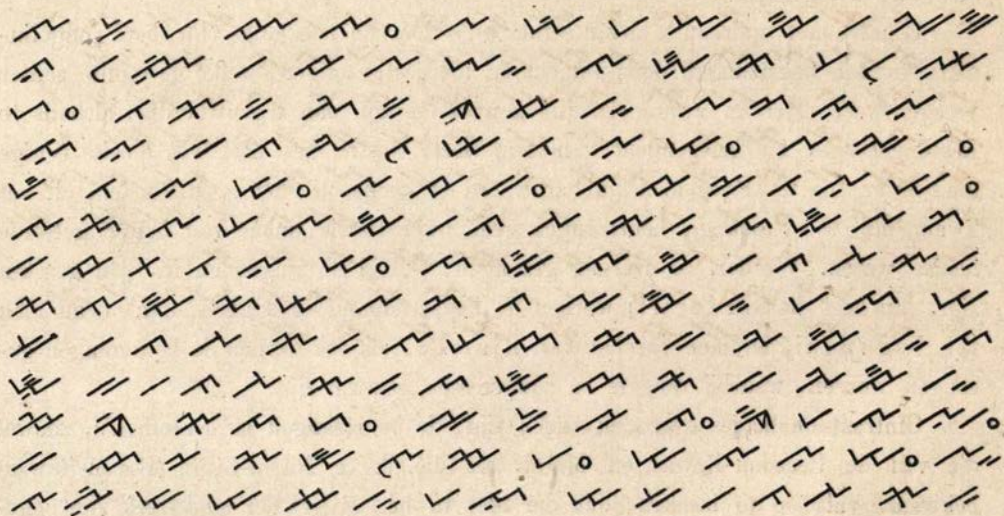
De zinspeling en vergelijking in de serambah moet zelfs niet al te plomp zijn wil men bijval inoogsten.

Voor den vreemdeling zijn de meeste minneliedjes zeer moeielijk te begrijpen. Het bleef mij vaak na herhaalden uitleg duister, hoe het mogelijk was uit de een of andere serambah te verstaan, dat de zanger daarmede eene vurige liefdesverklaring had uitgesproken.

De lezer oordeele daarover zelf uit de volgende liedjes, die ik, zooveel mij mogelijk was, heb vertaald of waarvan ik den zakelijken inhoud opgeef, nevens de beteekenis van sommige woorden, zooals mij die door de zangers werd medegedeeld.

LIEDJES OVER DEN OUDEN TIJD.

I.

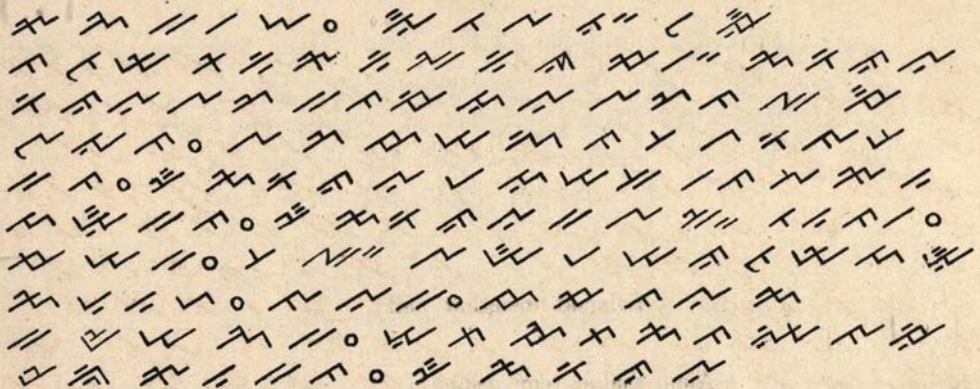
Atoer pandjalajang pangéran.

Tangisan koe toendjoeng, taralajah ajoen kité, toendoeh baitoeng nitoeng, tjoerètah lägi doeloe-doeloe, sekali bômi beloem, langit poen beloem, aras karäsi beloem adé, apé aran takalé itoe? damoen lägi sarebé beloem, damoen aran takalé itoe di aran dié lägi kangaran, tah padoe masé takalé itoe, apé djadi saliran, tah damoen se takalé itoe, damoen djadi saliran, tah ritjang idah ngätoer, waktjan Pa-aloet sa djäti imau ôrip, maäloem lah oewong mamärètah, padoe masé takalé itoe.

Na eene inleiding, die tot oplettendheid aanmaant, wordt in dit lied gevraagd, wat er bestond in de allervroegste tijden, toen hemel noch aarde aanwezig waren. De dichter beweert het niet te weten, maar hij zegt, dat er verhaald wordt van een geleerde *Pa-aloet*, die toenmaals over alles heerschappij voerde.

Atoer, het begin. — Tangisan, geweën. — Koe, ik. — Toendjoeng, aanwijzen. — Taralajah, aanvangen. — Ajoen, schommelen. — Kité, ik. — Toendoeh, opletten. — Baitoeng nitoeng, begrijpen. — Tjoerètah, verhaal. — Lägi, nog. — Doeloe-doeloe, voorheen. — Sekali, zelfs. — Bômi, de aarde. — Beloem, nog niet. — Langit, hemel. — Poen, ook, zelfs. — Aras, hemel. — Karäsi, zetel. — Adé, zijn, wezen. — Apé, wat. — Aran, geheeten. — Takalé, toen, ten tijde. — Damoen, destijds, toen. — Sarebé, alles. — Dié, hij, zij. — Kangaran, van iets hooren, genaamd. — Tah padoe masé takalé itoe, het is onbekend wat er toen was. — Djadi, zijn, worden. — Saliran, in de plaats gesteld, vervanger. — Ritjang, ik. — Idah, niet. — Ngätoer, zeggen. — Waktjan, verhaal. — Sa djäti, van hem. — Iman ôrip, een titel. — Mamarètah, besturen. — Maäloem, bekend. — Oewong, mensch. — Padoe, op, ten. — Masé, tijd.

II.

Ini sätai mboen beläboe tôroen kebômi;
Bitoeng itoeng ngitoeng tjoerètah di Bangkoeloe,
Bangkoeloe lägi säkarang;
Doeloe Bangkoeloe lägi kangaran Lomboek,

Lägi djemenang koeté gebang,
Apé saktin di Bangkoeloe padoe masé takalé itoe?
Damoen saktin di Bangkoeloe saläsi betoeekat remás;
Tengah laman pa Mäkke-bômi;
Damoen di poetoe, aloes djari;
Kaloe di säping, manis moeké;
Djiké di kandoeng, aroeng pinggang;
Itoe saktin di Bangkoeloe.

Dit is het verhaal van den dauw, die op aarde neërdaalt;
Schenk uw aandacht aan het verhaal van Bangkoeloe,
Het Bangkoeloe dat nog bestaat;
Vroeger toen Bangkoeloe nog Lomboek genaamd werd,
Toen ook de hooge kòta nog bestond,
Wat was er toen heilig in Bangkoeloe?
Toen was te Bangkoeloe de gouden gaffelvormige soeläsi heilig,
Op het erf van Mangkoe-boemi;
De vinger verdorde van hem die haar brak;
Die haar in het haar droeg, zag er lief uit;
De middel kromp ineen van hem, die haar in den gordel wikkelde;
Dat was er heilig te Bangkoeloe.

SERAMBAH'S VAN NAPAL-LITJIN.

I.

Selamat toengkat naik.

Ajam djälah regé deläpan,
Tedoeng beregé doewé soekoe;
Sòkan di alam göroe tjegan;
Sauoet toepah ka göla medoe;
sanoë toewan.

Deze serambah houdt een liefdesverklaring in.

Selamat toengkat naik, een aanhef in de beteekenis van: een goede afloop zij u toegewenscht! — Djäläh, kip met gele borst en pooten, witte en zwarte veëren. — Regé, waarde, waard zijn. — Tedoeng, kip met zwarte borst en pooten, roodachtige veëren. — Soekoe, een geldswaarde van 62½ cent. — Sökan, omdat. — Góroe, donder. — Tjegan, hevig. — Sauoet, begeeren. — Toepah, tot iemand gaan. — Ka gôla medoe, zoo zoet als honig (waarmede een meisje bedoeld wordt). — Sanoë, gij, gij daar.

II.

Njai remás bedagang minjah,
 Ka tênggang seloepat menjoelôsoeng,
 Tênggang selôsoeng auoer dôri;
 Kadawang betaroe moedé;
 Gôndjoeng temás sedingan banjah;
 Ndah soekat geliran tâti ôtoeng;
 Sekiré nji ôtoeng manelôri,
 Idahlah soerang bapi năné.

Het goudvrouwkje gaat uit om olie te verkoopen,
 In de prauw met afgescheurde seloepat versierd,
 De prauw met het binnenste van de doornbamboe;
 De bladeren van den kadawang-boom botten uit;
 Trek u het leed niet te veel aan;
 Als 't geluk wil zal er voorspoed volgen;
 Keert zij gelukkig terug,
 Dan heeft niemand er aan gedacht om voor vuur te zorgen.

Het meisje antwoordt met deze serambah op het aanzoek van haren aanbieder. In den vijfden en zesden regel zegt zij hem, dat er voor het oogenblik van een huwelijk niets kan komen; maar dat hij niet van verdriet daarover den moed moet laten zakken, want dat wellicht na korten tijd de bezwaren tegen een huwelijk zullen geweken zijn.

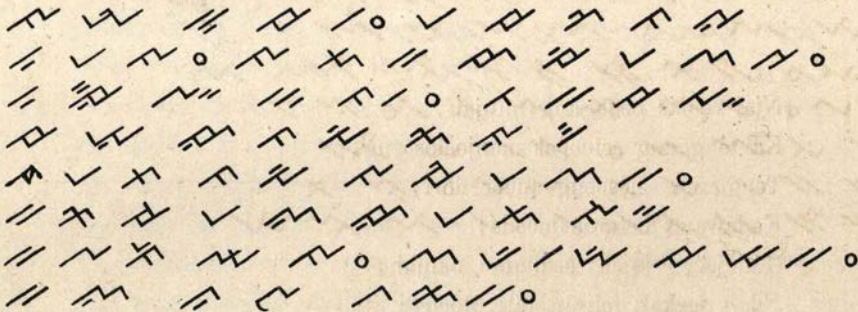
In de overige regels van het lied beduidt zij hem, dat het onverstandig is te veel

aan leedgevoel toe te geven, en herinnert hem aan de schoonste uit het dorp, die heenging om handel te drijven. Iedereen was zoo vol droefheid over haar heengaan, dat niemand er aan dacht hare huiselijke bezigheden waar te nemen, zoodat zij zelfs geen vuur vond, toen zij terugkeerde.

Tènggang, prauw. — Seloepat, de papierachtige witte vezelstof aan den binnenwand van deze bamboesoort. — Monjoelsoeng, afscheuren; selsoeng, is ook een peperhuisje. — Betaroe moedé, uitbotten. — Góndjoeng, nalaten (djangan). — Sedingan, leed. — Ndah soekat, als 't geluk wil. — Otoeng, voorspoed. — Tāti, zullen, zullen krijgen. — Nji, zij. — Manelóri, terugkeeren. — Bapi, vuur hebben, vuur maken. — Nāné, aan iets denken.

SERAMBAH'S OP GELOEPAT'S VAN NAPAL-LITJIN.

I.

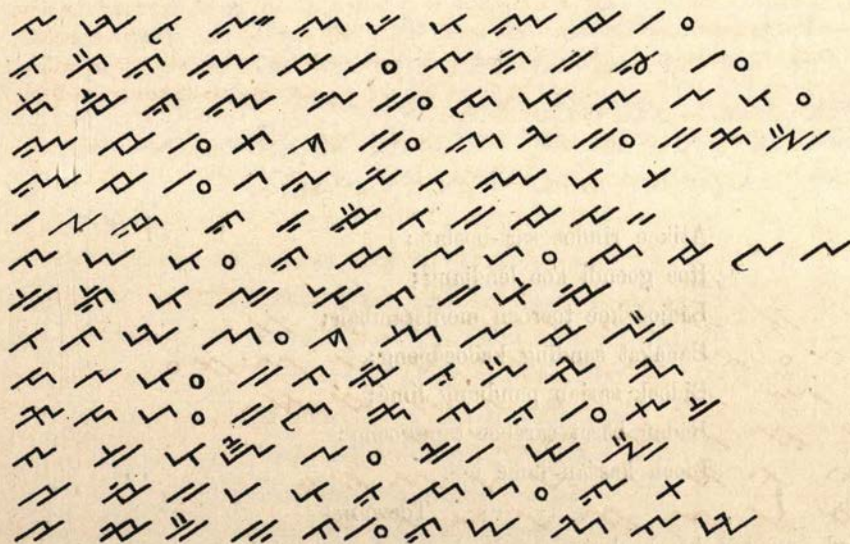
Aji soerat päregi kau;
Toepah adī sadjarang panau;
Toeroenlah soekat bāserambah;
Ramoedjoe kembang di oetan;
Tjāpāké kembang hari pānes;
Sekiré pānoedjoe padé ètan;
Salākar ndah noepang bajang remás;
Sanoë goelô gadis.

Liefdesverklaring op een bamboelatje gegrift.

Ga mijn brief,
Ga tot mijne zuster, de schoone;
Dat gij met ingenomenheid moogt gelezen worden.
De ramoedjoe bloeit in het bosch;
De tjāpāké bloeit als het warm is;
Ik houd zooveel van u mijn schoone;
Het zilver wil genieten van den glans van het goud.
Gij suikerzoet meisje.

Geloepai, bamboelatje met een serambah beschreven. — Aji, tusschenwerpsel als aanhef. — Adī, zuster, meisje. — Sadjarang panau, zoover uit elkaar als de witte vlekken, die inlanders op de huid hebben. Hier als beeldspraak voor iets menschelijk schoons. — Tjāpāké, de bloem tjempāka. — Pāncedjoe, liefhebben, van iets houden. — Ètan, gij, u. — Salākar, zilver.

II.

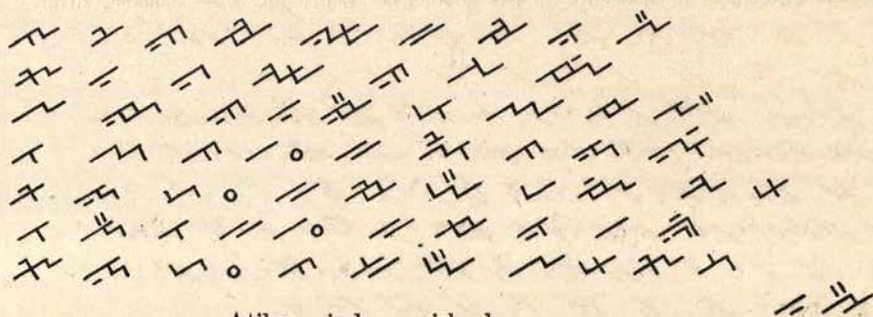

Aji bóloeh noepang manjoerat,
Boekan koe njoerat agoeng sauoet;
Dèrang koe noelis doma alám;
Njoerat ketjas noelis sadingan,
Njoerat galoembang banjoe maté;
Talādjoe koe toeroen bāserambah;
Ajam koe djālah djaré lòlä;
Seékoer mangamboer ka samérang;
Bākain tjinèla rangan;
Dalam sākaroeng boelan ini;
Idah sanô di aboet ètèng;
Asé mainlah sita mangan;
Warang sapama boedah obé
Warisan soekat koe ini aji.

Liefdesverklaring op een bamboelatje.

Bóloeh, bamboe. — Agoeng, genegenheid. — Dèrang, niet. — Alám, algemeen, zonder omwegen. — Galoembang, golven. — Banjoe maté, tranen. — Samérang, overzijde. — Rangan, om 't midden binden. — Aboet, fijn. — Ètèng, klein. — Sita, gift. — Mangan, eten.

III.

Atikoe rindoe sari-boelan ;
Itoe goendi koe lëndjang ;
Lädjoe koe toeroen menjerambah ;
Banäkat sanding kadoedoeng ;
Bidoek sarian pandjang limé ;
Badan bäsat saréboe tanggoeng ;
Idoeh kaséan lamé igé.

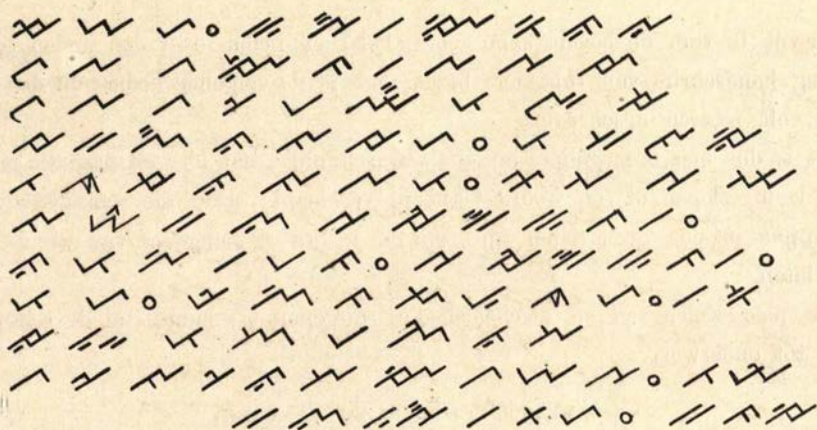
Toewan.

Dit lied, op een bamboelatje gegrift, bevat de verzuchting van een minnaar, wiens aanzoek tot nog toe geen gunstig onthaal te beurt viel, en die zich voorstelt, dat het meisje zijner keuze een ander meer genegen is. In den vierden en vijfden regel zegt hij woordelijk: de banäkat-boom groeit naast den kedondong-boom, 't geen beteekent: waarom zoudt gij ook juist mij verkiezen boven zoo vele anderen? De zesde regel bevat een uitroep om medelijden op te wekken, ongeveer als: „ik gevoel mij onuitsprekelijk ellendig”, en daarop volgt in den laatsten regel: „beter is het te sterven, dan zóó te leven.”

Goendi, nut. — Lëndjang, het zingen van een minnelied; ook: liefhebben, welgevallen in iets hebben. — Sanding, naast elkander. — Banäkat en kadoedoeng, boomen waarin bijen hun nest maken. — Sarian, soerianboom. — Limé, vijf (hier vijf vademmen). — Bäsat, nat. — Lamé, van langen duur. — Igé, zeer.

IV.

Damoen djandji warisan;
Soekat tebah soekatan ômoer;
Koeni di manélah pioen badoe maboe;
Di pôndilah gindji ôsan mênam;
Di manélah gat aroes pandjang;
Rijah soean tandjoeng Bangkoeloe;
Gôla gandjoer katală wadja;
Gôla găti pandan mangoré;
Rasanan koe arah masé oeroeng;
Batjaré koe alam bilé wandé;
Aji sanoe warisan soekat;
Koe melang tăpak warisan soekat;
Mah pinang kadé poetjoeh tebèng;
Roetoeħ mané pani boelé;
Geti äti koe lëndjang gajau báı.

Sanoe toewan tabéh sekarang.

Ook dit lied is van een geloepai en moet een liefdesbetuiging bevatten; maar de zin is mij duister gebleven, ook nadat men mij de beteekenis van verscheidene woorden had trachten te verklaren. Die beteekenis kwam mij zoo gezocht voor, dat ik meen beter te doen, die hier achterwege te laten. Onder de woordenlijsten bij de andere liedjes komen ook beteekenissen van woorden voor aan wier juistheid ik twijfel; maar ik deelde ze daar mede omdat de zin van het lied er eenigermate door verklaard kan worden, wat bij deze serambah niet het geval is.

Bij de nu volgende serambah's uit de Rawas en Moesi heb ik, zoo veel ik zulks vermocht, een verklaring van den inhoud gevoegd, nevens de beteekenis der minder algemeen voorkomende woorden.

denken heeft u tot onderwerp; omdat ik steeds in uw omgeving ben, uw glans steeds mij bestraalt.”

Mibar, vliegen.

6.

Njai-remás bedagang minjak,
Kembang seloepat menjoelósoeng.
Temás djangan penané banjak,
Ndah geliran tãti oentoeng.

De beide laatste regels zeggen: „Maak u geen zwaar hoofd, laat den moed niet zakken. Als het geluk wil zal de zaak wel in orde komen.”

7.

Mata-hari menari oeloe,
Metoenja sedang kindang-hari;
Kembang tandjoeng di tjandi laras;
Atoer semaring radjô-boeroeng;
Ndah terbang kapan lagi;
Oedjar emboen kapãñasan.

Dit is een lied van een boedjang bij den aanvang van het feestvieren in de balai. 's Morgens zijn de maagden en jongelingen in de balai bijeengekomen; de oudste der maagden, in het lied radjô-boeroeng genoemd, heeft alles geregeld. „Vang nu maar aan met zingen,” zegt de zanger.

Metoe, opkomen van de zon. — Kindang-hari, morgenstond. — Laras, jonge boom. — Semaring, juist, in orde. — Oedjar, gezegde.

8.

Alang kaïloek batang moendam,
Aroes djalan boengô ka tamán;
Dalam ãhérat, pajã nãpas dalam serdam;
Sapô menimbang rego njauo?
Lain kepada malaikat.

Dit liedje zegt: „de jongeling bemint de maagd, de maagd den jongeling.” De beide laatste regels beteekenen letterlijk: „wie anders dan Gods engel kan de waarde der ziel wegen?”

Rego = harga, waarde.

9.

Mãkeli lang di manggoes;
Nentang iwah pinggir pãsisir;
Sajang karangan djalé djarang.

Iloek, boedi, seramping, aloes ;
Damoen sekirô sepandoek siër,
Ndah nian koe ajon lëndjang.

Een liefdesverklaring. De vierde regel bevat vier woorden, die een poedji-an, loftuiting, voor het meisje zijn. De beide laatste regels zeggen: „omdat ik overtuigd ben, dat gij het met mij eens zijt, daarom ga ik voort werk van u te maken.”

Makeli, klanknabootsend woord, van het geluid dat de »lang”, een valk, maakt. — Manggoes, manggistan (de vrucht). — Nentang, zien, naar iets zien. — Iwah, een klein vischje, ook visch in het algemeen. — Karangan, vischnet. — Djalé, werpnet. — Seramping, fraai, schoon. — Sepandoek, eenstemmig. — Siër = resijô, van 't zelfde gevoelen. — Ajon, voortzetten, voortgaan met iets.

10.

Baringin tjondong ka teloek ;
Djalan menjampai sapo-tangan ;
Käpèngèn äti bekoendang iloek ;
Satoe tidah adé di tangan.

Liefdesverklaring van een armen jongen, die vreest het meisje zijner keuze niet te kunnen krijgen. Hij zegt in dit lied: „ik zou u zoo gaarne de mijne zien, maar, helaas! ik bezit niets, geld noch goed, en dat is toch noodig; want om te gaan moet men een pad hebben en om iets op te hangen een hangplaats.”

Menjampai, een doek ergens over hangen. — Bekoendang, wenschen verloofd te zijn.

11.

Poetoes belenting tali pedang ;
Sapo-tangan berego idah ;
Tjindé berego doewé seekoe.
Dalam äti gäméra lëndjang ;
Angin koe roesak idah ,
Adé katé koe laïr doeloe.

De zanger verzekert zijn beminde, dat zijn liefde standvastig is, dat hij het vroeger gegeven woord gestand zal doen.

Belenting, geheel en al. — Tjindé, kain tjindé, ouderwetsche lange zijden buikband. — Gäméra, welgemoed. — Laïr, openbaar maken.

12.

Gadis se seekoe, seeka-pinda ;
Toendoek betenoen ka Palèmbang ;
Andoen merägi ka Bangkoeloe.
Manau-riang, moeara Rawas.
Damoen sanoe meñilah,

Genantjé toe idah tauoe badoe;
Mbak lang di bendjar pãnas,
Kabombon menanggoeng lëndjang.

De zanger zegt dat zijn liefde steeds zal toenemen. „Gelijk een valk, die geen schuilplaats vindt tegen de hitte van het zonlicht, doorvliegt en sterft, zoo zal ik ook sterven als gij de mijne niet wordt, mij geen wederliefde schenkt.”

Soeka-pinda; tijdens het Sultansbestuur en ook daarna verhuisden veel Rawassers naar het Djambische; die personen werden »orang soeka pinda” genoemd. Hier is het een zinspeling op de veranderlijkheid van jonge meisjes. — Toendoek, bukken, vooroverzitten; in overdrachtelijken zin: onderwerpen. (Melengga, mentjoenga, nankãda is rechtopzitten.) — Andoen, gaan, zich be-geven. — Manau-riang, een rotan-soort. — Sanoë, gij. — Genantjé, ik. — Badoë, ophouden, eindigen. — Bendjar, zonneschijn, zonlicht. — Mbak, gelijk, als. — Kabombon, ophoopen.

13.

Koembang manô ke poeti?
Nadjin poeti ajam kelaboe;
Ajam kelaboe koembang poelé.
Koendang orang soekar betoeli.
Nadjin betoeli adĩ anoe,
Adĩ anoe noemang poelé.

Lied van iemand die een blauwtje geloopt heeft. Hij zegt: „waar is er wit aan een koembang? wit is er aan een bonte kip, maar zwart is zoo'n bonte kip toch ook. Iemands geliefde is maar zelden trouw. Trouw is alleen „zij”; maar neen! ook zij niet, zij verstoet (mij) ook.”

Nadjin, wat betreft, wat aangaat. — Koembang, een zwarte kever. — Koendang, geliefde. — Betoeli, trouw, verliefd. — Noemang, verstooten.

14.

Sòkan depãti Rembaän milir,
Oléh Penoeikal memboenoe Djauo;
Sembilan pandai di lauoet,
Mākan boewah bekirai rebah.
Toedjoeh ratoe, sembilan gelir,
Tidah koe tital lalai loepô,
Ka di sanggoelan sanding ramboet,
Abot gementi mané, oewã!

Penoekal, zijrivier van de Moesi. — Pandai, goudsmid. — Bekirai of bangkirai, een vruchtboom. — Sembilan gelir, negen geboorten. — Tital, uitwisschen. Tidah koe tital lalai loepô, ik houd geen oogenblik op, aan u te denken. — Abot, zwaar, zeer veel. — Gementi, onveranderlijke genegenheid. — Oewã, uitroep.

15.

Mbak manô betjarô menjêlo?
Raté teloeck di amboeri;

Tidah djoegé djèlo mengenoë;
Rambang tesangkoet di semerang.
Mbak manô betjarô bekatô?
Katô orang báik koe atoeri;
Idah djoegé katô begoena;
Warang berăsan takoet djoegé.

De zanger verwijt zijn geliefde gebrek aan vertrouwen. Hij zegt: „te vergeefs heb ik zoo mooi gesproken als ik kon, gij vertrouwt mijne woorden toch niet.” De vier eerste regels beteekenen: „hoe vischt men met het werpnet? Over den geheelen inham wordt het net uitgeworpen, toch is geen visch in het net gekomen. Het net is vastgehaakt aan de overzijde.”

Betjarô, wijze, manier. — Raté, geheel, overal, gelijk.

16.

Ka Palèmbang sekali ini,
Damoen idah membawé goelé;
Idah membawé goelé lägi.
Kami lëndjang sekali ini,
Damoen idah membawé toené,
Idah membawé toené lägi.

Lied van een minnaar, die zich zelf moed inspreekt. „Als ik dezen keer geen ongunstig antwoord krijg,” zegt hij, „dan behoef ik voor 't vervolg niet meer bevreesd te zijn.”

Toené, tegenspoed.

17.

Roempoet-roempoeti pădi djarang,
Mandang nji gajoer ngondé boewah,
Toeroet-toeroeti soekat malang,
Mandang di aloer oléh toewah.

Lied van een jongeling, die het meisje op wie zijn keuze is gevallen, eens wil polsen.

Nji, gij. — Gajoer, hoog. — Aloer, verkrijgen.

18.

Ka Palèmbang sekali ini,
Dagang sepat dengan seloewang.
Kăpan lëndjang sekali ini,
Tinggal bawă dengan toelang.

Minneklacht. „Alles deed ik om u te verwerven, 't was vruchteloos. Mijn liefde heeft mij uitgeleerd.”

Sepat, een klein vischje. — Seloewang, een vischsoort. — Bawá, vel, huid.

19.

Orang Ngoelak soekar bekoelé,
Idah mǎkan pinang bebelah;
Mǎkan pinang sigar sepoeloe.
Lǎgi ketjil Adam semoelé;
Idah kalé bekatô renja;
Kalé bekatô awoe soenggoe.

Liefdesverklaring. „Zoo als mijn mond spreekt, zoo spreekt ook mijn hart.”

Ngoelak, naam van een doesoen. — Bekoelé, bevriend, vriendschap sluiten. — Sigar sepoeloe, in tien gesneden. — Semoelé, in den beginne. — Renja, zinledig. — Awoe, moet, behoort.

20.

Damoen pandan betali ramboet;
Loean praoe melādingan.
Damoen toewan poelang ka lauoet,
Proatin banjak besedingan.

Lied aan den kontroleur gericht. De zanger zegt: „als gij wordt overgeplaatst, ons gaat verlaten, dan hebben de hoofden veel leed.”

21.

Apé di keli ka semerang?
Ngeli tebing di kauoer landak.
Apé di keli koendang orang?
Djadi seding penané banjak.

Een zedeles. De zanger zegt: „Wat ziet gij aan de overzijde? een stekelvarken dat den grond omwoelt. Wat ziet gij naar de geliefde van een ander? dat geeft leed en haalt muizenissen in 't hoofd.”

22.

Brapé manis peringgi!
Manis kaloekoet menggoeligo.
Brapé tangis toewan pergi!
Tangis menoentoet membawo gilo.

Afscheidslied aan een vertrekkend ambtenaar.

Peringgi, kalebas-soort. — Kaloekoet, een honigbij. — Menggoeligo, zeer zoet. — Menoentoet, zien heengaan, uitgeleide doen.

23.

Djangan di toetoe limau padang,
Idah ka lamô rāpak lāgi.
Djangan di roesoe anak dagang,
Idah ka lamô tampak lāgi.

Zedeles. „Kap niet in een vruchtboom op het veld; spoedig zou hij groot worden en vruchten dragen. Maak het een vreemdeling, een reiziger, niet lastig; spoedig ziet gij hem niet meer.”

24.

Tebaris koeté di Tebing-tinggi;
Boeroeng binti moengga prang;
Tangis más menjeding soemping;
Menjeding tampoeng melajang djauoe;
Mbak boengô poelang kakebon,
Soekar balik ka rindoe lāgi.

Minneklacht. „Nu weent gij geliefde en hebt harteleed; maar als ge weér bij de uwen zijt, dan denkt gij wellicht niet meer aan hem die u liefheeft en ver van u is.”

Tebaris, op een rij. — Koeté, wal, vesting. — Binti, een vogel. — Moengga prang, ten oorlog trekken. — Más, goud, — soemping, hoofdtooisel, — tampoeng, gouden band om 't hoofd: namen waarmee de zanger zijn geliefde aanspreekt.

25.

Njai-remás bedagang minjak;
Kedoendoeng loean beroegé;
Djangan tji más penané banjak;
Ati loendoeng kasané djoegé.

Liefdesbetuiging. De zanger zegt: „heb geen zorg mijn geliefde; mijn hart is u alleen genegen.”

Beroegé, pendoppo. — Loendoeng, overhellen naar, 't zelfde als tjondong; hier in de betekenis van genegen zijn.

26.

Ajam djālah djēli lōlā;
Seēkoer koe amboer ka semerang.
Adī toe djangan merādjoet ngari soelé;
Isoek koe timbang di baringin.

De zanger heeft ongenoegen met zijn geliefde. Hij zegt: „ontvlucht me niet, omdat ge verstoord op mij zijt; onderzoek eerst of ik dat verdien.”

Djēli of djēloe, spoor van een haan. Djēli lōlā, lange spoor, weergalooze spoor. — Amboer, loslaten. laten vliegen. — Meradjoet, kleinmoedig. — Ngari, gaan.

27.

Andjing kapas boeté sebelah;
Ngädjak sedekah bawah toepak.
Ngädjak orang lëndjang kaloe salah,
Manólah pengaté bapã.

Dit lied is aan de ouders van de bruid gericht, om hen voor de huwelijksplannen te winnen.

Andjing kapas, witte hond. — Boeté sebelah, blind aan één oog. — Toepak, naam van een boom. — Lëndjang beteekent hier liefkoozen. — Pengaté, oordeel, uitspraak.

28.

Beroemboen ajam di adoe,
Djālah-karas temiang, ròtan;
Tangis emboen di gòdong kajoe;
Pajahlah pānas menanti oedjan.

Minneklacht. De zanger zegt: „eerst wanneer gij mij wederliefde schenkt, zullen mijn tranen en verdriet eindigen.”

Beroemboen, kip met witte, roode en zwarte veeren. — Temiang, een bamboesoort. — Gòdong, blad.

29.

Sapé merāgi benang koesoet
Lain kapadé sendjar-boelan.
Damoen toewan poelang ka lauoet,
Sapé menetap loera sembilanan.

Afscheidslied.

Wie kan verward garen bewerken?
Alleen mijn uitverkoren schoone.
Nu gij heer ons gaat verlaten,
Wie zal nu de negen loera's besturen?

30.

Toeng-bedetoeng menebang pãdi;
Tengah djalan pergi ka roemô;
Ka roemô membawa lading.
Djadi moemoek peritoengan,
Mbak aroes toemboek ka tebing.

De zanger heeft een blauwtje geloopt. Hij zegt: „nu gij mij verstooten hebt, weet ik niet meer wat ik doe; ik zie geen uitweg meer, zooals het water, dat tegen den wal stuit.”

Toeng-bedetoeng, klanknabootsing van stampen of kappen. — Moemoek peritoengan = ilang pikiran, verbijsterd.

31.

Njai-remás bedagang minjak,
Kembang seloepat menjoelôsoeng;
Kembang selôsoeng auoer doeri.
Temás djangan penané banjak;
Ndah soekat geliran tãti oentoeng;
Mandang njô oentoeng manelôri.

Liefdesbetuiging, waarbij de zanger zijn geliefde moed inspreekt.

32.

Apé kajoe ramoean tenoen?
Apé benang pengarang sikat?
Damoen ajoe nimbang pesemoen;
Berapé bilangan melaikat.

Aanzoek om wederliefde. De zanger zegt in de beide laatste regels: „overweeg mijn aanzoek; ik heb zulke goede en eerlijke bedoelingen.”

Pesemoen, aanzoek.

33.

Apé kajoe ramoean tenoen?
Apé benang pengarang sikat?
Tjepéring kembang di tebat;
Kembang djaroedjoe di tepian;
Tandoer siri, tandoer djaroedjoe,
Tandoer djerenang äti-äti;
Damoen ajoe nimbang pesemoen;
Kata bilangan melaikat;
Toentoet pili maring panoedjoe,
Jang penjenang rasé äti;
Kaloe idah penoedjoe kian.

Verzuchting van een jongeling, die vreest, dat het meisje zijner keuze, niet hem, maar een ander heeft uitverkoren.

Tebat, vijver. — Tandoer, planten. — Äti-äti, zeer fraai, met zorg. — Toentoet, uitkiezen. — Maring, die, welke. — Panoedjoe, de uitverkorene, gekozene. — Penjenang, lust.

34.

Ajam kedoewé koerik ini,
Bedjalan òdô-semòdô,
Tandang karoemah boeroeng koetoel,

Kami doewé beädī ini.
Warisan sempama djòlé boeroek;
Mandang tesangkoet di pemoeboel.

Lied van een jongeling om het meisje zijner keuze te polsen.

Òdò-semòdò, langzaam. — Tandang, gaan. — Djòlé, werpnet. — Pemoeboel, herstellen.

35.

Isoek hari kami menoegal;
Idah bidoek, besernang;
Lembak tepian kidal päti;
Indoeklah tinggal misti tinggal;
Kebon boengô pisti tinggal;
Boeroek mendjadi, rimbo tenang;
Terkoekoe ngali tinggiran,
Teloe mendjadi, rantau panggoeng;
Tangis kāsian dalam äti.

Lied van een diep verslagen minnaar. Zijn geliefde heeft een ander uitverkoren; hij gevoelt zich als verlaten door allen en alles.

Besernang, zwemmen. — Lembak, badplaats, tevens bestekamer. — Kidal päti, links van het huis van den Depäti. — Boeroek mendjadi, rimbo tenang, (als wij de plaats verlaten,) wordt alles weer wildernis. — Ngali, zich verplaatsen. — Tinggiran, takje, waarop de terkoekoe (duif) zit. — Rantau panggoeng, ondiep water.

36.

Sira getang djangan di boenoeh,
Tambalah roempoet di lelaman;
Hari petang penané penoe;
Betambalah koesoet angan-angan.

De jöngeling weet niet wie hij kiezen zal, zooveel schoone en lieve maagden zijn er.

Sira-getang, een grassoort. — Penoe, zeer veel. — Angan-angan, gedachten.

37.

Rami roesô, bertoeng main,
Seloewang meniti boewi;
Sajang alam kepadé main,
Badan teboewang mané boléh.

De jongeling verzekert zijn beminde dat zijn liefde onveranderlijk is.
Bertoeng, kikvorsch. — Alam, de menschen.

38.

Säkan Kemering banjak mäti;
Bereboet kain patôla;

Petoli māti di samboet.
Sākan tjepiring kembang pāgi,
Ngitoeng sesiëwé Réma-dawa;
Mandang di karang oléh ramboet.

De jongeling zegt in dit lied tot zijn geliefde, dat zij veel van elkander houden, beide eens van zin zijn.

Kemering, bekende rivier. — Bereboet, grabbelen, met velen naar iets grijpen. — Petoli, naam van een man. — Samboet, doodsteken uit minnenijd. — Sesiëwé, voornemen.

39.

Bedetas ketiran padang,
Nentang pertjang berioenan;
Beringin di Djauo rampak rimboen,
Mengetjas benang serentang,
Ngitoeng boemi di pāgar emboem.

Liefdesverklaring. De zanger zegt in den tweeden en derden regel: „vroeger waren er zooveel ongetrouwden;” in den vierden: „nu zijn velen gehuwd en blijf ik alleen over als benang serentang; dat ontstemt mij (mengetjas);” in den laatsten regel: „zoo als de wereld door de lucht is omringd, zoo wordt mijn uitverkorene omringd door tal van jongelingen.”

Bedetas, klanknabootsing van het geluid dat het afbreken van een tak maakt. — Nentang, kijken. — Pertjang, vogel. — Berioenan, velen bijeen. — Rampak, groot. — Mengetjas, het geluid »tji”, dat iemand maakt, wanneer hij ontstemd is, wanneer hem iets tegen valt. — Benang serentang, een enkele draad.

VIERDE HOOFDSTUK.

WOORDENLIJSTEN. — SPREEKWIJZEN UIT DE BOVEN-RAWAS EN LEBONG.

I. NEDERLANDSCH—KOEBOESCH.

Arm	longon.	optillen	tatingkô.
berg	boekèt.	op weg gaan	bedjèlon.
billen	poenggoeng.	overnachten op een boom in de wil-	temalem di bènèr
blaffen	njälök.	dernis.	rimbanio.
bloed	dérô.	rhinoceros	bèdòk.
borst	dédô.	rivier	soengei.
brullen	korèng.	roede	tjitjé.
deze	läparô.	rug	beläkong
die, dat	jôi.	schouders	béhoe.
doek	koin.	schreeuwen	memantouw.
dooden	boelè.	slaan	bekäpô.
dorst	keläperen.	slang	oelöre.
dij	paha.	steken	nikom.
een	esa hòloi.	straffen	boenôhi.
eten	măkon.	twee	doewô hòloi.
gom (gětah)	poeloet.	tijger	nènèk.
hars	démor.	vallen	oembaän.
honger	keläperen.	vergif	marabila.
kapmes	parong.	verkoopen	debôli.
koken	reboes sekô.	verzadigd	kekonjongon.
lans	seligi.	vleesch	dġing.
mauwen	goetan.	waar	kemônôjé.
meer	dènou.	water	aġk.
muskusrat	telegoe.	weenen	meratòp.
nagel	boengalon.	werpen	titè.
oksel	tekia.		
olifant	gèdjô.		

II. NEDERLANDSCH—NAPAL-LITJINSCH—LEBONGSCH.

In de hier volgende woordenlijst strekt het Napal-litjinsch tot proeve van de dialecten der Boven-Rawas. In de kolom „Nederlandsch” zijn soms bekende Maleische namen van planten of dieren gebruikt wanneer Nederlandsche ontbraken. Waar verkortingen wenschelijk waren, beteekent N.-l. Napal-litjinsch en L. Lebongsch.

<i>Nederlandsch.</i>	<i>Napal-litjinsch.</i>	<i>Lebongsch.</i>
Aal		selan.
aan, vragen aan		bääkinoi magwra.
aaneengesloten	pădoe	ăpoet.
aangebroken (van tijd)	sapoei	tôtòk.
aankomen		săpwri.
aanvatten	gegong	gegong.
aanvullen	tamba	tamwra.
aap	tjiga	tjigók.
aap (siamang)	siamang	siamang.
aap (simpei)	sipoei	sipewi.
aarde (voor potten bakken geschikt)		daliah.
acht	delăpoen	delăpoen.
achter 't huis	bălak oemă	bêlê oemă.
achteruitgaan	melileri	măălilai.
ademhalen	njabwri	njaăbai.
afgljiden	tesindôrong	tădôrong.
afval (doode bladeren en takken)		selăé.
allen	segăleri	koetwroe.
alles		gălô.
al te zeer		telalau sekilai.
ambachtsman	toekang	toekang.
apenkelk		perioek beroek.
arbeid	koemat	soeswra.
argusfazant	koewau	koewau.
armband, band om den enkel	gelang	gelang.
avond	pelebă	pelebwră.
baard	godé.	
balk (voor omwanding)	sêto	didjò.
bamboe ¹⁾	bôloe	boeloë.

¹⁾ Auoë (N.-l.) of poekoeă (L.) en seî (N.-l. en L.) zijn namen van bamboesoorten, die ik niet met Maleische kan identifïeeren.

bamboekoker (bij het weven)	toeäk	toerak.
bamboekoker (voor 't anausap)	toekal	tikoä.
bamboekoker (voor damarkaarsen)	belebass	belebass.
bamboepin	sabet	paätjeting.
bamboespruit	leboeng	leboeng.
band van boomschors	ätoi	
bank van bamboe in de rivier geplaatst om visch te vangen		loepat.
batate (<i>Batatas edulis</i> Chois.)		pilau.
bed (in een tuin)	petak	petas.
beek	biti	biöl-ti, biöti.
begieten	denioess	tjoeëri.
behagelijk	senang	senang.
behalve	malınkan	malınkan.
behoorlijk	patoet	patoet.
bel (kleine koperen)	gèrèng	iing.
beneden	piba	bera.
bepaald	tetewp	tetap.
berg	tebau	tebo, tebau.
bestrijden	melawoen	määlawen.
betel	ibwen	iboen.
betelnoot	pinang	pinang.
bëtoeng (<i>Bambusa aspera</i> R. et S.)		peing.
beurtzang, om beurten zingen	njambai, serambai, serambä	mënjamboei.
beurtzang (gedurende den dag)	bödöi	berdjong.
bewaring (in) geven	soäkeri	petaroeë.
bil	poenggoeng	pingging.
bitter	pat	pèët.
blaaspijp	sepoet	sepoet.
blad (van een plant)	dawoen	daun.
blanketten	boehä	pöpòr.
blauw	biroe	
bliksemslag	petia	goetoeä, täger.
bloed	dalä	dalewra.
bloedzuiger	lintä.	liträ.
blusschen	pädum	pädum.
bocht (rantau)	ôtiw	etoe.
boeleeren.		kenoetjo.

boom (om een prauw voort te duwen)	satang	satang.
boombast		tewreb.
bord	pèrèng	pinggan.
borst	dādan	dadô.
boschkip		beroegô.
boven	dass	dass.
bovenop	dass	nak dass.
branden		kemrem.
brandhout, zooals dat onder de huizen is opgestapeld	poentoeng	
breken, gebroken		pātië.
brenge		kembin.
broeder (als familiebetrekking)	koejoeng	kākô.
broek	saāwal	saāwal.
brug	titian	djamboeën.
bruid	gemian	mengoendoeë, meng-
buffel	kaôbioe	kebwroe. [injan.
buik	tenoei	tenoei.
buis	badjioe	badjau.
buiten	loewra	danerā.
bijl	bālioeng	bālioeng.
bijl (groote)	rembas	imas.
bijten	kenget	bāā tenget.
cardamom (plant, <i>Amomum Cardamo-</i> <i>mum</i> L.)	poeērā	poeērā.
cardamom (zaad)		poear lākô.
cassave (<i>Janipha Manihot</i> H. B. et K.)		obi kioe.
cicade	sengingiā	sakitai.
cigarette	roko	roko.
citroenboom (wilde)		limau òpit.
citroengras (<i>Andropogon Schoenanthus</i> L.)	seoi	seëwri.
daar	teneó	nadi.
daarheen	mai minderi	moi mindi.
dadelijk, met een		béko.
dag		bilai.
dak	atoep	ātroep.
dalen	menoeöen	māānoen.
dansen	tenāāk	māānaāi.
dapper	binwi	binei.

denken	bepikiã	pèkir.
deur	piteroe	bang.
deze		enoe.
dichtbij	kedoet, pãã	páo.
die, dat	deũ	dao.
dier	binatang	binatang.
diep	alem	lewrem.
dinsdag	selasó	
djengkol (boom, <i>Albizzia lucida</i> Bnth.)	djeĩng	djeĩng.
doek	lô	kain, lô.
doelang-doelang (boom, <i>Glochidion dasyanthum</i> Kürz, in de Rawas: manik)		ngin.
dom	bangau	bodong.
donderdag	kemiss	
dood	matoei	maätwri, matoeng.
door	oelet	oléa.
door, ten gevolge van		noek kôi.
doorn	tãbòk	tewbô.
doos	telepã	telepã.
dorp	koetwri	sãdoei.
draad	benang	benang.
draagmand	saioe	mikoet bau.
dracht		sa-amboeng.
dragen (met een draagmand)	beoenang	mikoet.
dragen (zoo als men een kind doet)		kelikoet.
drassig	litjak	letjewrep.
draven, op een drafje loopen	mengãtjap	
drie	telau	telau.
drinken	mboek biól	meènèm.
drinkplaats		soeban.
droomen	mipewri	mipai.
druppel	ti	ti.
dubbel teruggeven	nikal	
duidelijk	tããng	teang.
duif	balum	toeou.
duim	indoek tangen	boewi tangen.
duister	keloem	beklewren.
duizend	sibewoe	saribouw.
dwarsbalk (onder het huis)	ãmeri	gelang oelang.

dwerghert (<i>Tragulus</i>)	sôsôi	sôsoé.
dij	pau	baloeng.
dijk	paït	bètèng, pigai.
echter	tentapoei	tetapi.
een	dau	do.
eend	itik	itik.
eergisteren	kemarèn doeloe, ke- doewi malum	lebewra kedoewai ma- lum.
ei	tenòl	tenoã.
eiland	poelioe	poelwroe.
einde	tamet	tamat.
el (van den elhoog tot den top van den uitgestrekten middenvinger, Mal. hasta, Manangk. ètô)	sete	seto.
elhoog	sikwroe	sekoa.
elf	seblas	seblas.
ellendig	melawet	pèsèt.
en	dan	kinget.
enkel (lichaamsdeel)	pengelang betiss	pengelalei betiss.
enkelbeen	boekwroe laleri	telan betiss.
eten	mengan	meoekmoei.
fakkelt, gebruikt bij het verzamelen van honig en was	toenem	
fazant	moewau	
flambouw	sòlòk	soeloeã.
fluit	sãdem	sederem.
fraai	iloe	baës.
framboos (wilde)		pentjaringé.
fuik (grootte vischfuik van bamboe)	bwroe	boeboewe.
fuikje van gedoornde ròtan	oenã	
gaan	mai	môi.
gaar		mesòk.
gambier	gambiã	gambië.
gat, mijn	lebong	lebong, pelobang.
garenklos	tãäjang	petoeng.
garenwinder	menjemban	kitjiã.
gebogen	bitewi	kèwèt.
geel	koening	
geest (booze)	djiin	djiin, ibilis.

gehucht	talang	talang.
geit	kambĭng	kambĭng.
geld (tot onderhoud)	blandjeră	blandjau.
geleding	auwoess	ngan.
geleerd	pandai	pănôi.
geleiden	kemboess	kemboess.
gelijk	seperteri	auwri.
gelijk aan	da ineu	auwri.
geneeskundige	biden	doekoen.
genoeg	săpoei	săpoei.
geschrift	soeët	soeët.
geven	kăsă	kelewri.
gewoonte	adoet	adat, oekoem.
gierst		djêloei.
ginds	minderi	dii.
gisteren	kemarèn	lebewra.
goederen	barang	barang.
gom (zooals die uit de boomen druipt)	geta	getwra.
gom (als handelswaar, vooral voor vo- gelvangen)	poeloet	poeloet ¹⁾ .
goud	măs	măs.
grafhuisje	pendoem	djiet.
graszaad	iti doekoet semat	boewă doekoet kandjai.
greppel	larèn	larèn.
grintbank	poelioe	poelwroe.
grint (aangespoeld)	boengin	benoei.
groen	idjioe	
grond, aarde		pitô.
groot	lewri	lai.
grijpen	menăkwrep	
gij	koemew	kô.
haar, beharing	mboek	mboek.
haarsieraad	sòping	soeping.
haastig	segeră	gătjang.
halen	kemă, soesoeng	kemô.
hals	kaägen	kaägen.
hand	tangen	tangen.

¹⁾ Eene soort van lian die zoodanige gom oplevert, heet in beide dialecten »poeloci».

handeldrijven	galess	galoess.
handpalm	telepã	telãpô.
harpoen		serãpang.
hars	tôngon	tôngon.
hart (van een boom)	poeloeã, koebal	poeloeã, telas.
heg		koetau.
helder	djäëna	djenia.
helft, half weg		ðõnøk.
helpen	toeloeng	toeloeng.
heuvel	tebau	tebo, tebau.
hengel	pãtjing	kèwéw.
hert	oesau	oesô.
hiel	toemit	toemit.
hier	minai	piô.
hoe, hoedanig	tje inan menewra	ouwipwroe.
hoeveel	beãpan	kedau.
hond	koetjak	koejoe.
honderd	seôtöss	sôtöss.
honger	litã	njèmèn.
honig	medewoe	medouw.
hoofddoek	dëta	tjoelau.
hoofdpijn, duizeligheid	pening	pening.
hoog	kelekat	
hoogwater	biòl kôtøk	biòl kôtøk, biòl deëm.
hoorn	tandoek	tandoek.
hopen	ãrep	ãrep.
hout	kioe	kioe.
huis	oemã	oemã.
huisjesslak		kerãsip.
huiswaarts gaan	bãlã	bèlèk.
hulp (wederzijdsche)	bebauwri	toeloeng.
hij	kãboen	etoen, si.
idjoek (vezelstof van den anaupalm)	idjoek	idjoek.
iemand anders		toen der betwri.
ik	kewoe	oekoe.
in	alum	lerum.
indien	djekalau	kalau.
ingestort		boengkas.
inham (in een rivier)	loeboek	loeboek.

in huis	däseri	ibwret.
inpakken		mangakou.
instaan voor iets	mengakweroe	gading.
ivoor	gading	auoe.
ja	ǎě	oeai.
jong	moedai	kô.
jij	keroe	tandjoeng.
kaap	tandjoeng	bekôkô.
kakelen	bekôkô	lèpèss.
kakkerlak	lipoess	piëtat.
kapmes	mandioe	koetjing.
kat	koetjing	taless.
keladi (<i>Colocasia antiquorum</i> Schott.)		namoewn.
kennen	tīnget	kilië.
kiezen	kǎǎ	anak.
kind	anak	mòndòk.
kip	mòndòk	niol.
klapper	niol	beoek.
klapperaap	beoek	satan.
klappermelk		pakewri.
kleeding	pākoei	titi.
klein	ôpot	bǎākené.
klimmen	menkenǎ	tepoe.
kloppen		pasabwroet.
klos	pesaboet	
klossen (v. e. prauw)	tamboekwoe	
knarsetanden	mengeriti	bǎātinòk.
kneukels.	boekroe pǎkal djiëri	boekau djiai.
knie	kepalô ketôt	ketôt.
koe	djaewi	
koffie	kawǎ	kawo.
koken	kesòk	
kom	mankô	sajòk.
kontant	toenai	lèkèt.
koopen	tenoekoeǎ	
koper		keningen.
korf (voor rijst)	kiding	kiding, getoǎ, pǎné, penjedang, tjoekô (naar het verschil van grootte).

kort	pedak, siket	pedak, sikwret.
koud	sengă	sengô.
krabben		tegi.
kralen	manik	manik.
kreupelbosch	beloekar	boekewal.
krom		boengkoe.
kropgezwel		seketô.
kus (op de hand)	soedjoet	semră.
kussen	bantal	băteră.
kuit (v. e. mensch)	betiss	betiss.
laag (couche)	lampiss	lăpiss.
laag (niet hoog)	tenă	temewră.
lachen	tetauwri	tetăwai.
lang	pandjang	pandjang.
lang geleden	aän	an.
langzaam	lamboet, ăding	tjendo.
lans	balioe	balau.
laten doen	mai	keloeă.
later	kedong	kedong.
ledig	langedai	tjigai.
leenen	mindjoem	mindjewrem.
leeraar	sembitôl	bagoean.
leeren	ădjera	kădjiră.
leerling	moeip	moerip.
leiden	kïing	mangïing.
lek	mïiss	minoă.
lepel	sandoek	sendoek.
letter		boewă toewai.
leven	idoep	idoep.
liegen	pembong	melitjin.
lindjoeang (andjoeang, <i>Calodracon Jacquinii</i> Planch.)		pendjeloeang.
links	kidioe	kidwroe.
list	ăkal	akwră.
loon	oepă	oepwra.
loopsch	mengauwoen	kawin.
los	lepass	lepass.
lossen (pand)	teboess	teboess.
luik	bioei	pengedan.

maagd	gadiss	samoelen.
maan	boelen	boelren.
maandag	senèn	
mager	djaëri	djaäi.
maken	keneã, menerã	kenerã.
makker	ngau	koeat.
malen		menggilang.
mand (voor gambirbladeren)	pãnai	pané.
mand (krandjang)	keoendjeroe	
mand (van ròtan)	kandòl	kandoã.
mannelijk	semanoei	samanoei.
mat (van bamboebast)		paran.
mat (van ròtan)		djali.
mat	lãpit	
medang (boomen van de familie der Laurineeën)	medang	medang.
meer (waterplas)	danioe	biòk tebewret
meer	lebã	lebã.
meisje	opik	tjoepi.
melk	soesoe, dada	soesau.
merk	tjiëri.	tandô.
mes	pisioe, pitat	piswroe.
mes (houten)	tjitoeng	tjitoeng.
mes, om tabak te snijden		pãlãding.
met	dengan	koewat, ngen.
middel (lichaamsdeel)	pinggang	pinggang.
midden	tengã	tengã.
modder		lòpoer.
moeder	indô, tãmang	inòk.
moedertje (vrouwkje)	minèn	minoen, mewi.
moeras	awang	sauoeë.
moeraspalm (<i>Nipa fruticans</i> Wurb.)		èmai of roembio.
moerassig	pajau	pajo.
moerbeziënboom		setwroe.
mogen		boléa.
mond	ngoess	ngoess.
morgen (morgenstond)		peloeing.
morgen (volgende dag)	pãgeri	moemoen.
mossel		kidjing.

muis	tikoess	tikoess.
munt (door kinderen op de borst en den rug gedragen)	päsoengan	
musket	njômòk	njômòk.
naar achteren	mai belã kedong	bèlèk.
naar beneden	mimbã	moi mimrã.
naar boven	menak	minass.
naar voren	mai medenam	moi denam.
nacht	malum	kãlemoen.
nagel	koekwoe	selon.
nalaten	oesã	demerak.
nat regenen		kãpwres.
nauw	koepit	sepiët.
neen	lang	tjoã.
negen	sembilan	sembilan.
nek	toekoop	toekoop.
nest		saäng.
netel (djilatang)		sãpiang.
neus	idoeng	ijoeng.
nieuw		belouw.
nog	igewri	igai.
nok (bedekking van bamboe)	toekoop boeboeng	
oever	tebing	
of	atauwa	tauwra.
olie	minjak	minjòk.
olifant	gadjä	gadjäwã.
omstuwen (feestelijk geleiden v. e. bruid)	mãpak	mangikwra.
om te	akan	bi.
omvallen	leak	tagoeling, oeboeë.
omwanding	dinding	kewet.
omwinden	kãping	kãping.
onder	piba	nak bewra.
onderhandelaar	djenang	
ondeugend	gãgal	kidé of nãkwra.
ondiepte	rangkat	kaswrat.
onrust	rôsô	gãdoeë.
onrijp	mãtä	mãtra.
ontvangen	tãïmau	tãïmau.
ontwouden	djädjërã	mangpoeã.

oog	mätwri	maätai.
ooglid	keloekoepe mätwri	pedjewrem maätai.
ook	känä, tje-eu	adé.
oor	tioek	tioek.
oorhanger	gambang	anting.
oorlog	prang	prang.
op	padeu	pada, magera.
opdat	sepaja	djidjai.
openen	singkap	sikèp.
ophouden		dan.
opklimmen	menak	kemenè.
opnemen	äket	käkwet.
oprollen	goeloeng	goeloeng.
opscheppen	kenera	
opsluiten	keoeng	keoeng.
opstaan	djagewri	kelöngon.
op 't oogenblik	tegòl di äbä	ouwijo.
opzettouw	alit	alit.
oud	toewri	toeai.
oven	toekwroe	
over dag	päness bileri	paloeïng.
overleggen	sesoewai känä	bahäseren.
overmorgen	demi isoek	soewilei.
overzijde	nipòl	dipoä.
paal	tiang	tiang temòt.
paar	auwoen	sepäsang.
paard	koeden	koedô.
paddestoel	tenawoer	
pädi snijden (aar voor aar)		mengetwrem.
pädistapel	poö	poö.
pagaai	päpoen sajoeng	pangajoet.
pagaaien	dajoeng	pangajoeë.
palmwijn (versch)	biol niró	toeòk.
pandan (witte)		sapidjan.
papaja (<i>Carica papaya</i> L.)	pisang kioe	näsiloë.
parkiet		pialing.
patrijs		oeroe lanting.
pers	pengäpau, kápau	käpé.
pink	djiëri keliking	anak indi.

plaatsen	tăoe, sandewra	kepè, sandewra.
plank	păpoen	păpwoen.
plank (waarop het lijk grafwaarts wordt gedragen)		bawren.
planten	tanoem	tanem.
ploeg	bădjak	bădjok.
plunderen	ăpoess	kăpoess.
pols	semanget	pak gelang.
praten	ômong	mangétjé.
prauw (verschillende soorten)	bidoek, beloekang, djoekoeng	bidoek, beloekang, djoekoeng.
prauw-staart	bitan	keboedai.
proppenschieter	bedal bôlô	
punt, uiteinde	oedjoeng	oedjoeng.
pijp	ôtjôi	oetjoei.
raadhuis	baloei	balewri.
raam (van bamboe)		bidwri.
raken (bij tolspeel)	menetòk	menjăbwra.
rameh (keloewih, <i>Boehmeria nivea</i> Gaud. en <i>sanguinea</i> Hassk.)	kelôi	kloé.
ravijn (bergplooï)	loeô	leko.
recht (niet krom)	loeëss	loeëss.
redeneeren	padew	padau.
regen		oedjroen.
regenboog	goeënă	goeniă.
regenscherm	pajoeng	pajoeng.
rhinoceros	badak	badòk.
rinoceroshoren		soengou.
ribben (v. een prauw)	tădjoek	
rietgras (aan den waterkant)	peroepoek	pepwră.
rietgras (alang-alang, <i>Imperata arundi-</i> <i>nacea</i> Cyrill.)	elalang	lang ălang.
rimpel	keoet kening	keoet ening.
ring	tjintjin	tjitin.
rivierarm	mbong	mbong.
roepen	minai	kenòk.
roepen (tot zich), kom hier	minai	minoi.
rok (sarong)	sông	silong.
rond	boelet	boelet.

rood	abang	mileră.
rook	ăsep	ăsep.
rotswand	tebing	
rijden (te paard)		ăkwră koedô.
rijst (gepeld, bras)	belas	blas.
rijst (gekookt, nasi)	moei	moei.
rijst (ongepeld, padi)	pai	pôi.
rijstblok	lesoeng	soeng.
rijstkoek	lemong	bening.
rijstkorst	kăäkmoei	keòkmoei.
rijstlepel (latje om rijst te roeren)	tjitoeng	tjitoeng, oeau.
rijstschuur	tăăwal, tăoewal	toeăwal.
rijstveld	sawă	sawă.
rijstveld (droog)		lebas.
rijstvelden bewerken		menebas.
samen	samé	samai.
samengaan	tòtòl	tòtoă.
schaap	biri-biri	biri-biri.
schaven	soegeroe	soegau.
schavuit	bangsat	tjoabego.
schedel		oelau.
scheef	teïging	tăăbai.
scheiden	betjeoei	betjeoei.
schelp	kwajang	kwajang.
schepmand	sauwoek	sauwoek.
scherp	tădjoem	tădjem.
schorpioen		kalô.
shoteltje		piring.
schouder	bauwroe	bau.
schrijven	manjoeët	manjoeët.
schuitje (gambirfabrikage)	peăkwroe	
schuld invorderen	tagah	temăgië.
serdang (soort van palm, <i>Licuala peltata</i> Roxb.)	săädang	serdang.
simauoeng (boom uit welks vruchten olie geperst wordt)	kepajang	kepajang.
slaapvertrek	oemôlem	oemă lewem.
slang	oelă	tedoeng.
slapen	tidoeă	tidoeă.

slecht	boeroek	kidé.
slim	tjôdi	pätjòk.
snel	deëss	deëss.
snip		barké, beëss.
snorken	mengãroeë	kãäpöõng.
somtijds	kadang	kadang.
soort	ineu	auoei.
span (met de hand)	dekilan	deko.
speeksel	menekã	bãäteké.
spelen	beloeã	marisou.
spinnen (van garen)	toekal	toekwrã.
splijten		belerã.
springen	loempat, tedjoen	loempat, tedjoen.
stam (geslacht)	brôjôt	brôjôt.
stamper (voor rijst)		tjitoeng.
steel (van een bijl)	pãda	pedewra.
steen	boetwroe	boetau.
steengrond	nãpal	nãpwra.
steil		kekat.
steken	tikem	tikeoem.
stelen	maling	maling.
stellig	benewra	benewra.
stem	soewaë	soewara.
ster	bitang	bitang.
sterk	kela	kelewra.
stevig	tegã	tedjé.
stoep	gaãng	gaãng.
storm	angin	iboet.
strik voor vogels		pewass, pass.
strik voor argusfazanten	ôpoess	poess.
strik voor napo's (<i>Tragulus kanchil</i>)		djanggang.
stronk, afgekapte boomstronk	tôt kioe	
stroomafwaarts	milôt	iliã.
stroomopwaarts	medak	medè.
struikelen	kitjoet	kitjong.
stuks		likoep.
suikerpalm (<i>Arenga saccharifera</i> Lab.)	nau	nau.
suikerriet	tebwoe	tebau.
tabak	tembãkau	ôdôt.

tabaksdoos	tjoepwroe	taboeng.
tak, arm van een boom		tjawang.
takken (veel) hebbend		rāpa (Sindangsch dial.).
tand	āpan	èpèn.
tandenstoker		kioe soegi.
tanen (van netten)	oebwra	oebwra.
tapir	tenoeak	tenoeøk.
te (op de vraag waar?)	dioem	di.
teen, kleine	djiëri keliking kākāl	anak indi kèkéa.
teen, groote	indoek kākāl	peleboei kèkéa.
teen, 2 ^{de}	toendjoek kākāl	toendjoek kèkéa.
teen, 3 ^{de}	djiëri tengā kākāl	djaii dōno kèkéa.
teen, 4 ^{de}	djiëri manis kākāl	djaii miis kèkéa.
tegenwoordig	tegāl	oejo.
teruggaan	soeet	soeet.
terwijl	sedong	dongdiëm.
tien	depóló	dapoeloei.
tjampedak (<i>Artocarpus polyphema</i> Pers.)		tammedak.
toespijs		lāpwren.
tong (lichaamsdeel)	lidā	djilrā.
tortelduif	ketéran	ketéran.
touw	tileri	tilai.
trappen		nelat.
treffen (bij spelen)	tjia	keno.
trekken	tāā	dedat.
troebel	kôtók	lewrem.
trouwen	kawin	nikā.
tusschen	mantaëri	māātaāi.
twee	doewi	doewai.
twintig	doewi pôló	doewai poeloei.
twist	selāsā	sālisië.
twijg	āting	āting.
tijd		tipau.
tijdens	tekalô inan	tekalô.
tijgerval	gobing	gerobing.
uiteen	djaäng	djaäng.
uitgestrekt	libewra	libewra.
uitgljden	tegelitji	tegelitjia.
uitmaken (van een zaak)	selasai	abis.

uitrusten (gereedmaken)	genoepp	lekwprep.
uittrekken	tjaboet	kekòt.
vader	bāpā	bāpō.
vallans voor olifanten		petjeboea.
vallen		oess.
van	dari	koendi.
van achteren	bālak kedong	bèlè kedong
van hier	koeni dië	koeni di.
van voren	pengādep	naduëp.
van waar	djò koenan	koeni poew.
varen op een pisangstam (zich laten drijven)	ākat	belāting
vaste wal	daët	daët.
veel	banjak	dau.
veelarmig		blèèt.
ver	djau	oewā.
veranderen	beālā	koebwrā.
verblijf houden (tijdelijk)	noempang	noempang.
verbrand		tekemum.
verbranden (in 't vuur werpen)	tekemboem	tekemboem.
verbranden (van vuil)	beāboen	pāserep.
verbreken (v. e. belofte)	ōrong	boëjé.
verdrinken		mōnòt.
vergaderen		beloengoek, basewren.
verhemelte	langat	linget.
verhuizen	ālā	bālië.
verliezen	lālroe	lenjoep.
verjagen	kelioe	kedjar.
verkeerd	silip	nèlè.
verkoopen	djenoéal	
vermoeden	kira	kió.
verschillend	āsing	debetwri.
verschrikt	tekedjoet	tekedjoet.
versterking		koetó.
vertrouwen	petjaëwi	petjajó.
vet	gemoek	gemoek.
vier	ampat	pat.
vinden	dapoet	dapoet.
vinger	djiëri	djaii.

vinger (middel-)	djiëri tengã	djaii dõno.
vinger (ring-)	djiëri manis	djaii miis.
visch	kan	kan.
visch (grootere soorten)		tilai, seloeang, sepedô.
visch (kleinere soorten)		palouw, semak, keba- rouw, boedjoek.
vischen (met de hand)	mendauwô	bãätekoã.
vischfuik	sielã	silã.
vischfuikje	bewroe	bauoe.
vischlans (met 1 punt)	seoendoet	
vischlans (met 3 punten)		serãpang.
vischnet	doewit	
vischnet (groot)	djaing	djaing.
vischnet (klein)	pesap	pesap.
vlak	atwri	datewra.
vlak, plat		pèpé (Sindangsche dial.).
vleugel	tetòk	kãpak.
vliegen	tãabang	tebang.
vliegende hond (kalong, <i>Pteropus edulis</i>)	kaloeng	keloeng.
vloerbalk	teal, tãal	teilã, gaang.
vloerliggers (balken)	gelegã	gelegwã.
vlug	gãtjang	gãtjang.
voet	kãkal	kèkéa.
voetangel	õndjioe	endjoe.
voetstap	bekes	keress.
voetzool	tãpak	tãpoeën.
vogel	benõnòk	benõnòk.
vogelkooi	keoeng	keoeng.
vol	penô	penoeë.
volgen	toet	tõtõã.
voltallig	genep	genep.
voorbeeld	tjõtò	tjito.
voorbij	menepô	taloemo.
voordeel	oetoeng	oetoeng.
vooreinde (v. e. prauw)	loeëwoen	loean.
voorhoofd	kening	ening.
voorhuis	ambèn, pelipia	ambiën.
voorstedeel.	pãkal	pãkwra.
voorwaarde	baæssan	ãsewroen.

voorzijde toekeeren	ădep	ădup.
vork (bij de gambirfabrikage)	koewia	koewia.
vorst, koning		adjei.
vracht		beban.
vragen	minai	băăkinoi.
vrees	takoet	saboëen.
vroeger	denau	deoetroe.
vrouw (echtgenoot)	soemă	soemă.
vrouwelijk	selauwi	selauwi.
vrouwtje (tegen iemand van gelijken leeftijd)	minèn	minoen.
vrucht	boewă	boewă.
vrijdag	djemaät	
vuil	oesoek	oesoek.
vullen	iseri	kisai.
vuur	oepoei	ôpôi.
vijf	lemau	lemô.
vijlen (van de tanden)		daboeng.
vijver		tăbat.
waaijer	kipas	kipas.
waar (werkelijk)	betòl	betoă.
waar	minan	naïpoew.
waarheen	ndak minan	moi ipoew.
waar ook	minan-minan	băsing kadoe.
waarom	mengăpan	djano bener, djano noek.
wachten	kembôt	kembôt.
wachthouden	kingroe	toetoeck.
wanneer	kaloew, tengaän	kalau, tengèn.
wants (<i>Cimex</i>)		tenangau.
warm	păness	panuss.
warmen	bediang	bediang.
was	lilin	lilin.
wat		djano.
water	biòl	biòl.
waterleiding		benătjeră.
waterval		oerem.
weegschaal	dătjing	timbang.
weg	dalen	dalen.

wegloopen	melileri	malilei.
wegwerpen	tjampã	koeang.
welke, wie		ipoe.
wellicht	barang kali	berang kalai.
wenkbrauw	boeloe massoew	boeloe äbon.
wenschen	ndak	lô.
werpnet	djêleri	djêlai.
werpnet (groot)	rambang	rambang.
wie	sãperi	api.
wierook	keminjoen	kemioen.
wildernis	imbau	imbo.
windmolen		ijam angin.
wisselen	beliboei	gitoewri.
wit	poeta	
woensdag	rebãã	
wondje		bisòl.
woord	katewri	kadewrã.
worden	djidjeri	djidai.
wij	kamai, kitew	kemè, itoetoen.
wijsvinger	toendjoek	toendjoek.
zaadbedding (natte)		kelambang.
zaterdag	septeroe	
zee	laeet	laeet.
zeer, in hooge mate	nian	nioen.
zeker, waarlijk, inderdaad	jô nian	soenggoeë.
zelfs	meskeri	mistai.
zes	noem	enoem.
zeven	tôdjô	toedjoeã.
ziek in den buik	gris	igis.
ziek	môlon	banidwroep.
ziel	njaboei	njabai.
zien	mengala	kããmeliã.
zien (ergens in)		linggou (Sindangsch dialect).
zitten	temòt, òt	temòt.
zitten (op de niet gekruiste beenen)	batipô	betipoeë.
zitten (met gekruiste beenen)	besilau	besilau.
zoeken	mesòl	òboess.
zoet	müis	müis.

zon	mätwri bileri	maätai bilai.
zondag	hari ahad	
zooeven	tädewri	nänô.
zout	gaëm	silei.
zuster (als familiebetrekking)	kelauwi	kelawi.
zuster (jongere)	ädī	äsoeë.
zuster (oudere)	kākā	kākô.
zuur	äsem, äsoem	meäsem.
zwaar	benek	benek.
zwart	melioe	meleroe.
zweer	bisöl	bekô.
zwemmen	beňang	meloeren.
zweven	menipól	menjebeang.
zwijn	djoekoet	djäoea.
zwijnenleger	djäämoen	djermoen.
zijde (lichaamsdeel)	pinggang	pinggang.
zijn, wezen, is	adai	adé.

III. BENEDEN-RAWASCH—NEDERLANDSCH.

<i>Beneden-Rawasch.</i>	<i>Nederlandsch.</i>	<i>Beneden-Rawasch.</i>	<i>Nederlandsch.</i>
Adjoer	flodderen.	anak keton	= djäpal boetingan (z. ald.).
ajoe (Pal.)	hiermede spreekt men eene vrouw aan van gelijken leeftijd.	anggoeë	een soort van schakel waarmee men uit de hand vischt.
alang	dwarsbalkjes, waarop de daksparren rusten.	angkisa	handmolen om rijst te ontbolsteren.
alim	iemand die studie van de schriften gemaakt heeft.	anting-anting	oorhangers. Ook de lovertjes aan de oorknoppen.
alit	touw om den tol op te zetten.	antoei	draagband van boomschors.
ambèn	voorhuis, voorste gedeelte van het huis.	aoe	ja.
anak merdika	kind van gescheiden ouders, dat niet is toegescheiden, door de moeder wordt opgevoed en, wanneer het groot is, kan gaan waar het wil.	arä-arä	zekere vogel. Mank. tanpe-lanô.
		atòp läpis	dakbedekking van planken.
		atòp päkoel	dakbedekking van overlans door midden gespleten bamboe, twee lagen, de onderste met den hollen, de

	bovenste met den bollen kant naar boven gekeerd.		bouwen van een huis, het aanleggen van natte of droge rijstvelden.
auoer	sterke bamboesoort.	betaga	= manékar (zie ald.).
awak kajoe	ziel van het hout.	betina	vrouwelijk, vrouw.
bāgian	deel, aandeel, 't geen iemand toekomt, keuze, 't geen iemand kiest; — kaloe adô bāgiannja, als hij zijn keuze (het meisje zijner keuze) gevonden heeft.	betoeng	zware bamboe, grooter dan majan (zie aldaar).
		betouwoe	een dans van twee jongelingen met twee meisjes (Limoesche gewoonte).
balou	lans.	biak	vermeerderen, toenemen van een gezin.
bātja, mem-	iets kennen, weten, geleerd hebben; — beloem bātja, nog niet kennen, nog niet geleerd hebben.	bibi (Pal.)	hiermede spreekt men een oudere vrouw aan; 't is minder eerbiedig dan oewa.
bātja			
begandai	beurtzangen zingen, als dit overdag door jongelingen en maagden staande gedaan wordt.	bidái	naar boven openslaand luik, dat voor deur dient.
		bidang	lengtemaat van vijf seto; — kain se bidang, een lap van vijf seto.
bekata-koe-		bilik	rijtschuur.
wang	groene kikvorsch.	biloekar	wildernis waarvan de groote boomen zijn gekapt, verlaten droge rijstvelden die tot een staat van wildernis zijn weêrgekeerd.
belamboe	stuk doek als sarong gedragen.		
belandar	balken onder den vloer.	binti	gebogen.
belanting	op een pisangstam drijvende de rivier afzakken.	bitan	staart der prauw.
benākat	woudboom met ij l loof en gladden stam, bijenboom.	bitjak	vochtig, drassig.
benang-radjô	= koewoeng (koenkoeng?) pelangi. Bet. lett.: vorstelijk garen.	blandja da-poer	het geld dat de bruidegom aan de bruid geeft, om huisraad en benoodigdheden voor het huwelijksfeest te koopen.
beraboen	branden van vuil.	boeboe	kleine vischfuk van bamboe.
berdoewi	beurtzangen zingen, als dit overdag door jongelingen en maagden zittende gedaan wordt.	boeëk, sakit	
		boeëk	kropgezwel.
beselang	algemeene hulp bij gewichtige werken, b. v. het	boeloe moem-	fijne bamboesoort bij het

pô	visschen met de anggoeë (zie ald.) gebruikt.	tingan	schen oorsprong ter waarde van een halven rijksdaalder.
boengor	woudboom waarvan de grootste prauwen gemaakt worden; de vruchten hebben een bedwelmende kracht (<i>Lagerströmia Reginae</i> Rxb.).	djaring (Pal.)	vischnet.
		djaring	strik.
		djebak	knip aan een poejoe(kwartel)-kooi.
boeria	besmeren, vóór de huwelijks-voltrekking, met rijstmeel en welriekende blaren.	djelas	snel loopen.
		djèlo	werpnet om te visschen.
boeri (Pal.)	staart der prauw.	djenang	iemand die als tusschenpersoon dient bij de Koeboes en de doesoenbewoners of het bestuur.
bouoer binti	een gebogen stok die aan de anggoeë (z. ald.) bevestigd is, en gestoken wordt in den staak van boeloe moempô (zie ald.) welke de visscher in de hand houdt.	djeradjil	anjs, waarvan de bloemen door meisjes in het haar worden gedragen.
brôjòt	geslacht, afstamming van een overgrootvader tot en met achterkleinkinderen.	djerangou,	een wortel, die aan stukjes
		djari-angou	gesneden als franje aan de toegoe (z. ald.) hangt, — voorbehoedmiddel tegen den invloed van booze geesten.
daboek	zware bamboe o. a. voor 't maken der lijkbaar (linggo) gebruikt.	djermoen	varkensleger.
		djoekoeng	prauw uit één boomstam vervaardigd.
daloem	een groote visch, dien men aan een haak vangt met een klein vischje tot aas.	doedan	een scheptervormige stok, die bruid en bruidegom wordt nagedragen.
dätjing	balans.	doewa réal	drie gulden vijf en zeventig cent.
djädjarañ	wildernis waarvan de boomen zijn gekapt en stronken en wortels verwijderd, om er rijst op te zaaien.	soekoe	
		djoekoet	varken.
djambaän	beste kamer, sekreet.	èmbak	draaien van touw; — tali beèmbak, gedraaid touw.
djandji	afpraak, verbintenis; — djandji tòtòk, de afgesproken tijd is dáár.	gadai, wang	de acht à tien rijksdaalders, die bij het sluiten van de verloving aan het meisje gegeven worden.
		gadai	
djāpal boe-	oud zilvergeld van Spaan-	gading	een groote bamboesoort, hoog geel van kleur.

gaga	een hagedis; Mank. sikokò.		
gälak mising	stoppen van diarrhee.		
garang	de niet overdekte stoep voor de huizen.	käpal	bamboe, o. a. gebruikt voor het koken van lemang.
gäsing	priktol.	karas	waterkruik van gebakken klei.
gawé	werken; — anak gawé, heeredienstplichtige.	kätjar	hengel met twee haken, waarmede men zonder aas vischt.
gedék	omwandingsplanken.	katjib	pinangkraker.
gelego	vloerlatten.	kawä	grootte ijzeren pan, waarin de gambirblaren worden gekookt.
gemijan	bruid, verloofd zijn.	kawan	hij; — kawan itoe, die daar.
gerobing	tijgerval.	kekèdjing	plank die de verhoogde deelen der huisvloeren afsluit.
goedoeck pe-sagi	kelderflesch, een maat voor olie.	kepajang djato	lans.
goelò pòtjong	koekjes arènsuiker.	kelawai	zuster.
gontò, kajoe	een boom die in de moerassige laaglanden groeit en waarvan de vruchten voor het spel „manékar” gebruikt worden.	kelèntang	muziekinstrument, houten schuitje waarop metaalstaafjes liggen, die met een stokje worden geslagen op de wijze van de glas, harmonica.
gontò (Pal.)		kemèlèng	vrucht der <i>Aleurites triloba</i> Forst.
giring	belletjes aan de tjäping en door kleine kinderen om de enkels gedragen.	keminjan	benzoé.
halilintar	bliksemstraal.	kentènan	kameraad, vriend met wien men verkeert.
ikat-ikat	hoofddoek.	kétoe	dwarsbalk onder den vloer.
inoeman	drinkplaats.	kintjoet	struikelen.
itik	vlek	kito of kitau	geraamte van het huis.
iwa (Pal.)	treemke of schakel.	kloewi	raméh.
kaboeng, ajer	het vocht uit den bloemsteel van den arènpalm.	kòdong lipai	houten nap, waarin de getah wordt opgevangen.
kaboeeng		koedjoer	lans.
kädjangan	overdekte prauw, met dak van nipahblaren.	koejoeng	hiermede wordt gewoonlijk (Moesi Ilir) broer en zoon aangesproken.
kalemboewai	schelpdier (<i>Ampullaria ampullacea</i>), geliefkoosd voedsel van de Koeboes.		
kalò	soms.		
kampahan	pers; — kampahan minjak, oliepers; — kampahan gambir, gambirpers.		
kandoel	ròtan-mandje waarin de		

koekoe	sterk.		
koeloep	hiermede wordt gewoonlijk broer en zoon aangesproken.		
koenkai	neushoornvogel, kleiner dan de anggang.	lāsong	uitgehöld blok om rijst in te stampen, ook in de gambirfabrieken gebruikt om de blaren te stampen, maar dan met meerdere uithollingen.
koepit	nauw, eng.		
koering	bont, ook een bamboesoort met ruwe oppervlakte, als 't ware met pukkels bezet; wordt zoo groot als majan (zie aldaar).	lerak	omvallen.
koewé kelampis	een gebak van meel en pisang; platte koeken van ± vier op zestien centimeters in pisangblaren ontwikkeld.	linggo	baar waarop het lijk grafwaarts wordt gebracht.
koewoeng	regenboog; lett.: veelvervig	lipas	kakkerlak.
(koenkoeng?)	kromhout. Zie ook bepelangi	loean	hoofd, vooreinde der prauw.
kopi	hiermede wordt gewoonlijk een zuster en dochter aangesproken; in Moesi Iir uitgesproken als kōpik.	madoe	zekere ziekte, verstopping en misselijkheid.
kwajang	kleine schelpjes, zooals voor de toegoek (z. ald.) gebruikt worden.	main lita	jongensspel, waarbij de een op de schouders van den ander zit.
lālangit	vierkante stukjes doek bij het bouwen van een huis op de stijlen geplaatst ter afwering van den invloed van booze geesten.	majan	zware bamboesoort, voor stijlen, huisomwanding en vloerlatten gebezigd.
lanang	mannelijk, man; — lanang seškoer, één man.	majan ākar	grootte bamboesoort met lange geledingen, o. a. voor vloten gebruikt.
langgian	grootte pesap (zie dat woord).	manékar	een kinderspel, dat met de vruchten van den gontōboom gespeeld wordt. Zie ook: betaga.
langir, toeroen langir	het wasschen vóór het huwelijk met daarvoor toebereid water.	mapak	geleiden, in optocht vergezellen.
langkanan	een plant die op poear (car-	más kawin	huwelijksgift.
		mātō pantjing	vischhaak.
		medalam	slaapvertrek.
		mendauwoe	grabbelen, met de handen visch vangen tusschen de steenen in de rivier.

meläbira (Pal.)	een boom met lange, breede blaren, die in de moeras-sige laaglanden voorkomt, zeer snel groeit en waarvan de stam voor huisstijlen van minder goede woningen gebruikt wordt.		
mengoelang	opzoeken.	njambai	huwelijksvoorwaarde gebruikt. beurtzangen zingen, als dit des avonds door jongelingen en maagden zittende gedaan wordt.
menkoewang	een plant van wier lintvormige blaren sterke, doch grove matten worden gevlochten.	njè (Pal.)	hiermede spreekt men een oude vrouw aan.
miani	broer.	njoegoei	feest na de benoeming van een hoofd.
minjak kepa-		oebar	tanen van netten.
jang	simauoeng-olie.	oedjoeng boe-	
minjak lango	haarolie uit de vruchten van den meranti-boom (<i>Hopea Maranti</i> Miq.).	lan	het einde der maand.
minjak nioer	klapperolie.	oeé	een uitroep.
minjak sing-	singkawang-olie (van <i>Shorea nitens</i> Miq. en <i>Hopea singkawang</i> Miq.).	oentjoei	tabakspijp van bamboe.
kawang		oeroeng	verbroken, van een voorwaarde; niet nakomen van een belofte.
minjak tapoes	zekere braadolie.	oewa (Pal.)	hiermede spreekt men een oudere vrouw aan; zie: bibi.
misoe	schelden.	padoe	spreken.
moempô	dunne bamboe, o. a. voor hengelstokken gebruikt.	pajo	nat, moerassig.
moesô	oven van klei in de gambir-fabriek.	panai	rôtan-mand, waarin de gambirkoek uitlekt.
nau	arènpalm.	pandan ha-	
ngäpa	het raken van een opgezetten tol met een anderen.	roem	een pandanussoort waarvan de geurige blaren door jongelieden in het haar worden gedragen.
nian	inderdaad; — wordt ook gebruikt om den vergrooten-trap aan te geven: banjak nian, zeer veel.	panggar	dwarshouten, die de boorden van een prauw uitstaande houden.
nikal	het dubbele teruggeven. Een uitdrukking bij de	pangsajoeng (Pal.)	kleine prauw met opgeklampte boorden.
		pantis	het raken bij het tagaänspel. Zie op: tagaän.
		pantjing	hengel.
		päsoe	houten bak of schotel.
		patoes	donderslag.

pawas	een houtsoort.	poeloet	gom waarmee men vogels vangt.
pedaro	hout waarvan rijstblokken gemaakt worden.	poeloer	= awak kajoe.
pelèmping	handpers voor het uitdrukken der gambirkoekjes.	poejang	overgrootvader.
gambir		prakoe	bak waarin men het vocht uit de gambirblaren laat bezinken.
pemanin	garenwinder.		
pemoeti	lans.	rahan	rivierarm.
pendaän	lans.	rambang	grootte djèlo (zie ald.)
pengajoe	pagaai.	randjau lerak	aangepunte bamboestokken, om tijgers te doden.
pengimpit			
gambir	= pelèmping gambir.	räsan	afspraak, voorwaarde; — räsan oeroeng, de afspraak vervalt.
pengoewis	houten vork waarmee de gambirblaren uit en in de kawā (z. ald.) worden gedaan.	rawang	paar, twee bij elkaar behorende zaken.
		rèmbas	bijl.
pengouwo	titel van een kamponghoofd.	repas	strik om argusfazanten te vangen.
penginangan	doos voor tabak en betel.	réwang	= kentènan.
pening	hoofdpijn, duizelig, zwak van geestvermengens.	riang	cicade.
pencoeroenan	een rijksdaalder, bestemd voor de oude vrouw die de bruid bij de hand buiten de deur brengt.	rimbo boe-	oude biloeakar-gronden; zie
		djang	op: biloeakar.
perda	bekappen.	rimbo lawoeng	ongerepte wildernis.
pesap	schepnet om te visschen.	roemah lăkar	een nog niet afgebouwd huis.
pesawat	de klos waarop het touw van de anggoë (z. ald.) gewonden is.	roesô	hert; — roesô laras, r. se-giri, r. niboeng, r. pe-lepa, r. ilalang, verschil-lende soorten van herten.
pesoewi	wit gevlekt hert.	sadat, bătja	een stuk uit den koran vóór
pètak gegadja	tweede vak in de woningen, een paar decimeters hooger dan het eerste.	sadat	de sluiting des huwelijks opgezegd.
pètak serambi	= ambèn.	săkô	huisstijl.
petèkon	rood steenen trekpotje.	sandar	plaatsen, stellen.
petjo pelèmping	het stukje doek waarin het gambirkoekje bij het uitdrukken gevouwen wordt.	sebahaw	= djoekoet.
		sebekal	kleine woudboom.
poelai	een soort van liaan.	selinala	een soort van krijgertje en verstoppertje spelen.
		seloepat	de helderwitte papierachtige

	schil in de bamboe auër, die aan smalle reepen als een pluim in het haar wordt gedragen door meisjes en jongelingen.	simbawang	breedbladig gras voor paardenvoer gebruikt; Mank.: limtaboeëng.
seloewang,	een boom, die timmerhout	simpoe, be-	wijze van zitten der vrouwen, met de beenen onder de billen geslagen.
madang se-	levert (<i>Alseodaphne excelsa</i>	simpoe	
loewang	Bl.).	singkap	openen.
semajo	= djandji; (z. ald.) — semajo sampai = djandji tòtòk.	singkil	de ringen aan de knip der poe joe (kwartel)-kooi.
semendo ra-		soedjoet	handkus, door den bruidegom aan de ouders van de bruid na de huwelijksluiting gegeven.
djô-radjô,		soegoe	schaven.
s. betanem		soemping	haarspeld die meestal den vorm van een bloem of vogeltje heeft.
batoe, s. bi-	vormen van huwelijken.	soeri hari	avond.
doep-idoep	het bamboestokje dat de djebak (z. ald.) uitstaande houdt.	souwoek	schepmand om kleine visch te vangen.
senting		tādjoek	ribben van een prauw.
sènto	de balkjes waartegen de omwandingsplanken gespijkerd worden.	tagaän	een spel met kemèlèng-noten gespeeld. Zie op: kemèlèng.
serajo, me-	helpen; — serajolah, doe dat even voor mij.	tagĩ	schuld invorderen.
njerajo		takoek	inkappen van den bast van een boom om de getah te bekomen.
serdang	een palm waarvan de blaren veel voor dakbedekking gebruikt worden (<i>Licuala peltata</i> Rxb.).	tamat kadji	feest dat gevierd wordt nadat iemand volleerd is in de schriften.
seroendoet	werphaak om te visschen.	tamboen	hoop, stapel.
seri	een fijne bamboesoort.	tāmoekoe	de klossen in een prauw (uitgehouden boomstam) uitgespaard.
seroet, dja-	met gras en onkruid begroeide weg.	tanah kāsang	roode aarde met een laag bladgrond er op, volgens de inlanders geschikt voor den tembesoe-boom.
lan seroet			
sesoewai	overleggen, beraadslagen.		
seto	een lengtemaat, van den top des middelsten vingers tot den elleboog gemeten, ± een halve meter.		
sigā	grijze aap.		
silip	verkeerd.		

tangkiang	= bilik.		
tangkoel	totebel (vischnet).		
teilan	vloerbalk.		
telepah	cylindervormige houten doos.		
tenoeak	tapir.		
tera (Pal.)	huisstijl.		
terapa	= terompèk (z. ald.)	toekal	garen spinnen; — benang
terdjoen	sprong.		betoekal, gesponnen ga-
terdjoen pe-			ren.
soewi	een zekere huwelijksvorm.	toembak	lans.
teriang	het stokje waarop het weef-	toengau	in 't veld aan trossen
	garen gewonden is.		groeierende, oranjekleurige
teriti	zeker rietgras; Mank. pim-		boomvrucht, zoo groot als
	pīng.		een pruim, binnen de on-
terompèk	lederen schijf bij het tjèpak-		eetbare schil in vier afdee-
	spel aan den enkel gebon-		lingen verdeeld, als de
	den. Zie op: tjèpak.		manggistan, frisch zuur-
titip	ter bewaring geven.		zoet van smaak, maar
tjagak	dikke stijlen onder het huis;		met smakelooze pitten.
	ook een werktuig gebruikt	toeni	kontant, hier aanwezig.
	bij 't garen maken.	toerak	de gewoonlijk met figuren
tjanai	lans.		besneden bamboekoker,
tjelak	verw voor de oogleden, die		waarin het stokje met ga-
	er met een bamboenaaldje		ren geplaatst wordt, bij
	wordt opgebracht (Arab.		het weven in gebruik.
	kohl). De hadji's brengen	toetoel	gevlekte bamboe, o. a. voor
	haar mede van Mekka.		garenklossen gebruikt,
tjèpak, main	spel met een ròtan-bal,		ook: koering, bamboe be-
tjèpak	soort van kaatsspel.		koering-koering genoemd.
tjintoeng	houten mes om de gambir	toewô lari	de oude man en vrouw die
	bijeen te schrapen.		de bruid halen.
tjintjin pe-	ringetjes die door den brui-	tokir	bamboe waarin het vocht
ninggālan	gom aan de bruid worden		uit den bloemsteel van den
of petjerajan	gegeven voor haar vrien-		arènpalm wordt opge-
	dinnen.		vangen.
tjiri	bewijs, teeken; — tjiri	tondjoek djau	lans
	mengkakoe, 't geen door	tòtòk	aangebrosen, dáár zijn; vgl.:
	den vader van den brui-		djandji.

wang pesoe-	acht rijksdaalders, die de		volwassen is, bij zich wil
sahan	vader, na echtscheiding,		houden.
	aan de moeder betaalt als	wái	slechts.
	hij een hem niet toege-	was	geleding.
	scheiden kind, nadat het		

IV. SPREEKWIJZEN UIT DE BOVEN-RAWAS EN LEBONG.

<i>Nederlandsch.</i>	<i>Napal-litjinsch.</i>	<i>Lebongsch.</i>
Doe dat	keneã bedëu	kenera dao.
Bamboe langs de boorden van een prauw bevestigen om meer draagvermogen te krij- gen	ambioe	gandoeng.
Ga gij eerst	mai kaboen denau	môi kô deetroe.
Ik kom	kewoe sãpoi	oekoe môi.
Hij heeft reeds gegeten	toen dëu soedã mengan	si soedô meoek moei.
Gij hebt hem weggevoerd	koemew melileri toen dëu	kô mok dao.
Ik laat dat paard brengen	kewoe kemboess koedu dëu	oekoe kemboess koedô o.
Hebt gij reeds gegeten?	koemewsoedãmengan beloem?	kô soedô meoek moei?
Ik wil op weg gaan	kewoe ndak mempãnioe	oekoe lõk lalau.
Hij schrikt	kãboen tekedjoet	si tekedjoet.
Pas op de rijst	kingroe pai	toenggau pôi enoe.
Stamp die rijst even	toetoeck bã pai dëu	toetoeck pôi o.
Ga heen	mai bekãboen	môi ba kô.
Werd door een tijger ver- slonden	na meoek matjan	bin meoek imau.
Geslagen door iemand	na pøkòl toen	bin okoã toen.
Ik wil heengaan	kewoe ndak mai	oekoe lõk môi.
Zijt ge al geweest?	koemew soedã mai?	kô soedô môi?
Ik ga baden	kewoe teroen menderi	oekoe môi menai.
De bijen hebben nesten ge- maakt	menak si alang	kemenè si alang.
Ik wil niet	kewoe lang menetòk	oekoe tjo òlòk.
Ik ga rötan zoeken	kewoe mesòl oetan	oekoe môi mesòl òboess.
Naar de wildernis	mai imbau	môi imbo.
Van welk dorp is die man?	koetwri nan kãboen dëu?	sãdoei ipoe toen o?

Ga terug naar het dorp
Ga water halen

bālak mai koetwri
mai kemā biòl

bèlè me sādœi.
môï be kemô biòl.

Nederlandsch.

Die man is even groot als ik
Die man zit te huis
Er is een kind verdronken
Hij gaat naar den berg
Wat is er in dien bamboekoker?
In dien grond is veel goud
Hoeveel zielen telt dit land?
Heeft men de pādi hier reeds gesneden?
Nog niet
Is de rijst goed dit jaar?
Wiens huis is dien dag verbrand?
Er is iemand uit een klapperboom gevallen
Dood of niet?
Alleen zijn been gebroken
Breng hem spoedig in huis
De pādi is door den wind neergeslagen
Waarom heeft hij zijne vrouw vermoord?
Omdat zij het met een ander hield
Als er geen regen komt, gaat alle pādi dood
Is men reeds aan den sawah-arbeid begonnen?
Stil! zoo meteen krijg je klappen
Dat kind is al te ondeugend
Vraag het je moeder
Onze geit heeft gejongd
Hoeveel jongen?
Twee stuks
Kook wat rijst; ik heb honger
De rijst is gaar
Schep dan maar op
Is er toespis of niet?
Hoe is 't mogelijk dat gij in één dag hier
zijt gekomen?
Ik had niets te dragen en was te paard

Lebongsch.

toen o samai kelekat ngen oekoe.
toen o temòt dass oemā.
toen titi mōnòt.
toen môï tebo.
djano adé lerum taboeng deëu?
lerum pitô eu dau máss.
kedau koetwroe toen nak negrai enoe?
toen piô soedô mengetwrem?
āti.
pôï baik māsô auoe?
oemā ipoe tekemrem bilai o?
toen oess koeni dass niòl.
bi maätwri nāti?
kèkéa nak patië wái.
gätjang kembin môï dāseri.
pôï bi abiss oeboeë noek kôï iboet.
djano bener kô boenoeë soemā?
sebab kenoetjo toen der betwri.
kalau tjoä oedjroen pôï maätwri koetwoe.
toen bi soedô menebass?
dan kô menangiss, béko okoä oekoe.
dao anak telalau kidé sekilai.
bääkinoi magwra inòk.
kambing twroe soedô beanak.
kedau anak?
doewai likoep.
kesòk bā moei; oekoe bi njèmèn.
moei bi mesòk.
kenera bā moei.
adé läpwren tjoä?
na ipoe boliä, kô säpwri do bilai piô?
oekoe tjoä beban, oekoe äkwrä koedô.

VIJFDE HOOFDSTUK.

MANANGKABOSCHE STUKKEN.

Van de in dit hoofdstuk verzamelde Manangkabosche stukken heb ik slechts enkele van kleineren omvang te gelijk in het Arabisch karakter van het gevolgde handschrift en in transcriptie met Latijnsch karakter medegedeelde. Bij het sprookje „Moerai-batoe” en het geschiedverhaal „Toeankoe-nan-tjerèdèq” heb ik den tekst met Arabisch karakter achterwege gelaten, eensdeels om den omvang van dit gedeelte niet buiten noodzakelijkheid uit te breiden, anderdeels omdat mij eene afzonderlijke uitgave van dien tekst wenschelijk voorkomt, dewijl daardoor voldaan zou worden aan een wensch der bevolking van de Padangsche Bovenlanden, die, allengs door de Europeanen van een groot deel harer handschriften beroofd, vergoeding daarvoor zou vinden, indien de inlandsche geschriften, ten haren behoeve, in den haar meest welgevalligen vorm gedrukt en voor geringen prijs verkrijgbaar gesteld werden.

I. MOERAI-BATOE. EEN SPROOKJE.

Er ontbreken aan het begin van dit sprookje ongeveer vijftig regels, die in het handschrift onleesbaar waren geworden.

In het verhaal zijn honderd drie en twintig toepasselijke pantoens ingevlochten, die gemakshalve door guillemets zijn aangeduid. Ter bevordering eener juiste uitspraak heb ik de lettergreep waarop de klemtoon valt cursief laten drukken, en om de moeielijkheden bij de vertaling die na raadpleging der in een volgend hoofdstuk te geven Manangkabosche woordenlijst nog mochten overblijven, geheel weg te nemen, zal ik in de volgende bladzijden den inhoud van het sprookje verkort mededeelen.

Twee vogels van de soort *Moerai-batoe*¹⁾ (op Sumatra even algemeen als bij ons de spreeuw) overleggen, waar zij hun nest zullen bouwen. Eene spoedige beslissing is hoog noodig, want het wijfje gevoelt, dat ze weldra moet leggen. Het is met mij — zegt ze — als met eene rivier, die hoe langer zoo dieper wordt; 't is alsof ik eene vracht draag, die gaandeweg zwaarder drukt. Waar toch eene geschikte plaats voor ons nest te vinden! Het gaaike noemt onderscheiden plaatsen en somt de voordeelen er van op; doch het wijfje is niet voldaan. Hier ontbreekt dit, dáár dat. Hier bestaat vrees voor brand, ginds voor overstrooming, elders voor vijanden. Eindelijk

¹⁾ *Copsychus saularis* L.

is 't gaaïke ten einde raad, en stemt onvoorwaardelijk in met het voorstel van het wijfje, om de spits van het vorstelijk verblijf der prinses *Rênô-Tjanda-Déjwi* tot woonplaats te kiezen. Als 't geluk het wil, zegt het wijfje, gebruikt ze ons mischien als gezanten om voor haar een gemaal te zoeken.

Het nestje wordt gebouwd en weldra verheugen de vogels zich in het bezit van twee eieren. Eens op een warmen middag was het gaaïke uitgevlogen en daarna ingedommeld op een tak van een Arôboom. Daar werd het gegrepen door een roofvogel.

Te vergeefs ziet het wijfje uit naar de tehuiskomst van haar echtgenoot. De dag gaat voorbij en ook de nacht. Het wordt haar angstig te moede; in al dien tijd heeft ze niets genuttigd, de honger doet zich gevoelen en eindelijk besluit ze de eieren alleen te laten en haar gaaïke te gaan zoeken. Zij volgt de rivier van *Indôpoerô*¹⁾ en rust eindelijk, na eene lange vermoeiende vlucht, op een grooten steen uit. Nog altijd heeft zij haar gaaïke niet gevonden. Al weenende heft zij klaagliederen aan, let daardoor niet op hetgeen rondom haar voorvalt en wordt onverhoeds door een roofvogel gegrepen.

Na eenigen tijd komen de eieren uit. De jonge vogeltjes, een mannetje en een wijfje, tijlpen om voedsel, door honger en dorst gekweld. De prinses hoort het getijlp en zendt eene harer gezellinnen om te zien wat daarvan de reden is. *Kambang-Langga-Bajoewe* vindt de beide vogeltjes en brengt ze bij de prinses. Deze, van medelijden vervuld, laat dadelijk rijst gereed maken en geeft de uitgehongerde diertjes te eten. Na 't lange vasten blijft de uitwerking van 't overvloedig maal niet achterwege. De vogeltjes worden plotseling ziek en liggen als dood neder. De prinses is radeloos van droefheid. Het gelukt eene der hofdames *Kambang-Tjinô* de vogels bij te brengen.

Ze worden nu door de prinses opgevoed en ontwikkelen snel. Het mannetje krijgt den naam *Si Kitjau-Moerai-batoe*, het wijfje *Päsaman-Gandam-Baroejs*.

Eens op een middag, terwijl de vogels zonder toezicht zijn, wordt het wijfje door eene verwilderde kat gegrepen en verslonden.

Si Kitjau-Moerai-batoe, de eenig overgeblevene, groeit voorspoedig op.
. Nu ontbreken eenige bladzijden aan het handschrift; daarna gaat het verhaal aldus voort.

De prinses draagt aan een priester op, eene papieren doos te vervaardigen, met goud versierd, in zeven vakken verdeeld, van zeven punten voorzien en zeven ringen, zeven gereedgemaakte siriëbladeren benevens eenige pantoens bevattend. Zij belooft hem daarvoor een hoofddoek en een baadje. De geestelijke wijst het geschenk af, doch aanvaardt de opdracht.

¹⁾ Dus geschreven naar de uitspraak; het is natuurlijk het bekende Indrapoera.

Toen de doos gereed en de priester bedankt was, werd de vogel door de prinses en hare gezellinnen sierlijk uitgedost. Na een laatsten maaltijd en een hartelijk afscheid neemt de vogel de doos mede en gaat op reis om een geschikt gemaal voor de prinses te zoeken. Gedurende de afwezigheid van den *Moerai* versieren de prinses en de haren het paleis en brengen den tijd in gezang en vroolijkheid door.

Na zeven etmalen rondzwerfens bereikt de *Moerai* eene ankerplaats, waar verscheidene schepen liggen. Hij zet zich op den mast van een dezer neder en vraagt aan 't scheepsvolk wáár hij zich hier bevindt. In plaats van te antwoorden schiet de kapitein van het schip op hem, doch mist. Op zijne hernieuwde vraag wordt hem meêgedeeld, dat hij in de zee *Pantjaran* bij den berg *Kidjang-Rani* is, in het land van *Toeankoe-Rädjô-Boedjang*.

Hij bezoekt nu het eiland *Ranggô-Majang*, waar hij handelaren uit alle oorden der wereld aantreft. Er is groot rumoer, overal knallen schoten. Men deelt hem mede, dat de vorst van het land *Toeankoe Rädjô-Boedjang* gestorven is en dat men diens uitvaart viert.

Zeer teleurgesteld is de *Moerai*, die *Rädjô-Boedjang* reeds tot bruigom voor zijne prinses bestemd had. Gelukkig verneemt hij, dat er nog een schoon en jeugdig vorst is op het eiland *Ranggô-sori*, en vol goeden moed zet hij zijne reis voort. De eerste haven die hij nu bereikt, is gelegen in het land van de prinses *Seti-Bila-Djôdi*, de bruid van *Soetan-Bärindangan*, die te *Banda-läkô* woont. Hier deelt hij den schepelingen het doel zijner reis mede.

Terwijl de *Moerai* op den mast van een der voor anker liggende schepen zit, komt *Seti-Bila-Djôdi* in een vaartuig op de reede. Zij heeft van de komst des vogels vernomen en wil nu zelve onderzoeken wat daarvan is. Na een gesprek met den gezagvoerder der ter reede liggende vloot, bemerkt zij den vogel op den top van den mast. De *Moerai* vertelt haar, dat hij op weg is naar *Soetan-Bärindangan*, om hem de hand zijner prinses aan te bieden.

Daarna vliegt hij verder en laat *Seti-Bila-Djôdi* woedend van spijt achter. Na eene lange reis heeft hij het land van *Soetan-Bärindangan* bereikt. 't Is avond toen hij er aankomt, doch hij begrijpt te *Banda-Läkô* te zijn, omdat het overal schitterend verlicht is. Als de morgen is aangebroken, zet de vogel zich neder op een der masten van de schepen ter reede en vraagt aan de schepelingen welk land het is en wie er regeert. Hem wordt nu bevestigd, dat hij in het land is van *Soetan-Bärindangan*, den verloofde van de prinsessen *Seti-Bila-Djôdi* en *Rênô-Nilam*.

Op zijn verzoek deelt de schipper hem mede, waar het paleis van den vorst is gelegen. De vogel vliegt derwaarts en zet zich op een *kamoëning*-boom neder. Hij vraagt aan de hofdames, die in den tuin bijeen zijn, naar *Soetan-Bärindangan*. Algemeen is de verbazing bij het hooren spreken van dien sierlijk uitgedosten vogel.

De *Moerai* gaat zitten op den top van het raadhuis, waarop *Soetan-Bärindangan*,

van hem hoorende, naar buiten komt. De vorst laat zich zijne elpenbeenen blaaspijp en giftige pijlen brengen, waarna hij op den *Moerai* schiet, doch te vergeefs. De vogel vliegt van de ééne plaats naar de andere. Het gevolg van den vorst tracht vruchteloos den *Moerai* te vangen, totdat de *Soetan* last geeft die pogingen te staken. Tot rust gekomen deelt de *Moerai* de reden zijner komst aan den vorst mede, en na de doos met geschenken voor diens voeten te hebben laten vallen, vliegt hij weg. *Soetan-Bärindangan* neemt de doos op en opent die, om den inhoud te bezichtigen.

Teruggekeerd in het land *Indôpoerô* zet de *Moerai* zich neder op de spits van het paleis der prinses. Nauwelijks merkt zij hem op, of zij snelt met loshangende haren naar buiten. De *Moerai* plaatst zich dadelijk op hare hand en wordt door haar in huis gebracht. „En hebt ge gevonden, wat ge gingt zoeken?” zoo spreekt *Gandam-Baroejs* hem aan. „'t Is een ander dan ik mij eerst had voorgesteld,” antwoordt de *Moerai*. Middelerwijl is de rijst gekookt, waaraan de vogel zich te goed doet. Daarna geeft hij omstandig verslag van zijn wedervaren.

Nadat de prinses alles gehoord heeft, geeft ze hare gezellinnen bevel zich te tooien en haar te volgen naar haren vader *Toankoe-Rädjô-Moedô*. Hem zegt ze, te willen gaan spelevaren naar het eiland *Lompè-Kidjang*, om zich te verlustigen in 't gezicht der koraalriffen en het groen van de schitterende stranden. Zij vraagt hem haar daarvoor eene groote prauw te leenen en die te voorzien van geschut en levensmiddelen. De vorst is dadelijk geneigd haar verzoek in te willigen en geeft den *Panghoeloe-kawä* last naar den *Panghoeloe-dagang* te gaan en diens prauw voor de prinses ter leen te vragen. De *Panghoeloe-dagang* roept zijne prauwvoerders bijeen en laat eene groote prauw optuigen, versieren en met kanonnen bewapenen. Daarna begeeft hij zich tot den vorst, wien hij meêdeelt, dat de prauw op de ankerplaats gereed ligt. De prinses en hare gezellinnen tooien zich met hare fraaiste kleêren en versierselen. Elk harer wordt een post aan boord aangewezen; de *Moerai* zal op den top van den mast als uitkijk dienst doen. Onder het zingen van pantoens wordt de prauw door de dames naar de riviermonding gebracht. Den volgenden morgen zal men de reis aanvangen. Al het volk is op de been om de prinses en de haren uitgeleide te doen. Met den vogel zijn de opvarenden vier en veertig in getal.

De prinses geeft bevel tot vertrekken; het touw waarmede de prauw aan wal is vast gemeerd, wordt los gegooid, de zeilen worden geheschen en het ranke vaartuig doorklieft de baren. Weldra heeft men het eiland *Lompè-Kidjang* achter zich gelaten. Met weêmoed staart het volk aan 't strand de wegzeilende prauw na. In verscheiden pantoens drukken ze uit, hoe hard het valt, de prinses — de lieveling van *Indôpoerô* — te zien heengaan.

Overmoedig en vol verlangen om spoedig bij haar geliefde te zijn, roept de prinses

Allah aan om fellen wind. Haar gebed wordt verhoord. In een oogenblik steekt de storm op, de zee ziet inktzwart, woest rollen de golven, het schip snelt voorwaarts, nu eens verdwenen in de diepte van een golfdal, dan op den kop der golven meêgevoerd tot de wolken. Eiland op eiland laat het achter zich. Alle opvarenden behalve de prinses, die op het dek wind en golven trotseert, zijn zeeziek, en als de wind gaat liggen en de zee bedaart, zijn van de vier en veertig opvarenden nog slechts zeven in leven, waaronder de prinses en de *Moerai*.

Eindelijk doemt het eiland *Langgô-bajoe* aan den horizon op. Hier zal men zich voorzien van siriëblad en pinangnoot, en brandhout halen. Ter reede gekomen laat men het anker vallen. Alle geweren en kanonnen worden gelost, het eiland is verdwenen achter een gordijn van kruiddamp. Het hevig geschutvuur doet den wal dreunen.

Op last van de prinses *Seti-Bila-Djôdi* gaat een der rijks grooten met een prauwtje naar de reede om onderzoek te doen naar de oorzaak van al dat rumoer.

Verwonderd, niets dan vrouwen aan boord van het vaartuig te vinden, vraagt hij naar den gezagvoerder en het doel der reis. *Si Gandam-Baroejs*, de tiggerin der zee bijgenaamd, staat hem te woord.

Zij deelt hem mede, dat de prinses *Rênô-Tjanda-Déjwi* van *Indôpoerô* gekomen is, om *Soetan-Bärindangan* als brui gom af te halen. Nadat *Gandam-Baroejs* gevraagd heeft, waar ze zijn, en ten antwoord heeft bekomen, dat dit het land *Pantai-Tjamin* is, waar *Seti-Bila-Djôdi*, de verloofde van *Soetan-Bärindangan*, regeert, zegt ze schamper: „Breng uwe prinses de tijding over, dat *Rênô-Tjanda-Déjwi* haar bruidegom gaat halen.”

Dit bericht aan *Seti-Bila-Djôdi* overgebracht, doet haar in woede ontsteken. Zij verzamelt haar volk en zet met verscheidene prauwen koers naar het vaartuig van hare mededingster. Deze laat het anker lichten, de zeilen bijzetten en ontvliedt de naderende vloot. Ziedend van toorn oogt *Seti-Bila-Djôdi* de wegzeilende prauw na en keert naar haar paleis terug.

Na zeven etmalen doemt het eiland *Ranggô-sori* aan den horizon op. Hier is de verblijfplaats van *Soetan-Bärindangan*. Talloos zijn de schepen ter reede. 't Is als een bosch van masten. De prauw laat het anker vallen. Vlaggen en wimpels worden geheschen.

De prinses geeft de volgende bevelen. „Wanneer men naar ons komt vragen, zeg dan, dat wij ter bedevaart gaan, dat wij zeven dagen in zee zijn en dat de gezagvoerder ernstig ziek is”.

Weldra komt de havenmeester aan boord. Hij wordt vriendelijk ontvangen en op *sirië* en *pinang* onthaald. Onder het wisselen van *pantoens* wordt hem meêgedeeld, dat de gezagvoerder ernstig ziek is, en tevens verzocht aan den vorst om hulp en geneesmiddelen te vragen.

De havenmeester keert naar den wal terug en deelt den vorst zijne bevindingen mede. Hij is vol van de pracht der prauw, die zoozeer zijne begeerlijkheid opwekt, dat hij den vorst voorstelt, in plaats van geneesmiddelen vergif te geven, zoodoende den gezagvoerder te vermoorden, prauw en lading zich toe te eigenen en hem, havenmeester, ter belooning ééne der vrouwen te schenken.

De vorst wil van 't voorstel zijns havenmeesters niet weten. In den vroegen morgen laat hij de trom roeren, het volk bijeenroepen, vlaggen en wimpels hijschen, en onder het bespelen van allerlei muziekinstrumenten steekt de vorst van wal, gevolgd door eene talrijke vloot.

Toen de prinses dit zag, gaf zij spoedig hare bevelen.

„Als het inderdaad *Soetan-Bärindangan* is, die daar komt, dan moet gij, *Gandam-Baroejs*, en gij, *Käsah-Käròdjo-Manda-Käliing*, hem aan den valreep ontvangen en aan boord brengen.

„*Kambang-Tjinô* en *Langga-Bajoewe*, brengt gij hem in de kajuit.

„*Käsoembô-Tä rampai-pätang*, bewaak den ingang.

„*Pirag-Tätäboewe-Dènei-Hari*, houd de wacht bij den valreep. Niemand dan den vorst laat gij aan boord.”

Nauwelijks zijn die bevelen gegeven, of *Soetan-Bärindangan* is langs zij van de prauw gekomen. Met tal van pantoens, die hij beantwoordt, wordt hij aan boord ontvangen.

Zoodra hij bij de prinses is binnengeleid, wordt het anker gelicht, de zeilen geheschen en de prauw snelt het ruime sop in.

Na eenigen tijd gevaren te hebben, ziet de *Moerai* in de verte negen schepen, die, toen men naderbij gekomen het anker laat vallen, blijken zeerooverschepen te zijn. De vlootvoogd der zeeroovers blijkt gezonden te zijn door de prinses *Mérag-gawé*, bruid van *Soetan-Bärindangan*.

„Als je t'huis komt, deel dan je prinses meê, dat wij haar geliefde reeds geschaakt hebben”, roept *Gandam-Baroejs* den zeeroover toe.

Deze, hierover verwoed, dreigt de prauw te zullen opbrengen naar *Tandjoeëng-sori* en de opvarenden tot slaven te maken van de prinses *Mérag-gawé*.

„Niet zoo onbeschoft jij zeeroover”, antwoordt *Gandam-Baroejs*. „Mij, de tijgerin der zee, kan niemand weêrstaan.” Zij grijpt haar geweer, legt aan, geeft vuur en doodelijk getroffen stort de vlootvoogd in zee.

Het anker wordt gelicht en de zeilen geheschen. Voort gaat het vaartuig, dag en nacht door. Na eenigen tijd bemerkt de *Moerai* een gewapend vaartuig. 't Is dat van *Seti-Bila-Djôdi*, die, naderbij gekomen, de prauw aanroept. Harde woorden vallen van weerszijden, tot *Seti-Bila-Djôdi* een schot lost en den ring van *Tjanda-Déjwi* raakt. *Gandam-Baroejs* vuurt terug en schiet *Seti-Bila-Djôdi*'s haarwring los.

Daarop gaf *Rènô-Tjanda-Déjwi* aan *Gandam-Baroejs* bevel om naar het vaar-

tuig van hare mededingster te gaan en daar woorden des vredes te spreken.

De zending gelukt, en als *Gandam-Baroejs* de prinses aan boord brengt van het vaartuig waarop zich *Soetan-Bärindangan* bevindt, staat vergenoegdheid op zijn gelaat te lezen nu hij de beide prinsessen in vrede samen ziet. Onder het genot van een siriëpruimpje worden tal van *pantoens* aangeheven. Eindelijk gaat de prauw weêr onder zeil, met *Seti-Bila-Djodi* aan boord.

Niet lang daarna ontwaart de *Moerai* wederom negen gewapende schepen. Naderbij gekomen gaat de prauw voor anker. De gewone vragen: waarheen en vanwaar? worden gedaan, en zoo verneemt men, dat de roovertloot is uitgezonden van *Banda-Moeah* door *Malim-Déman*. *Soetan-Bärindangan* deelt den vlootvoogd mede, dat hij een bloedverwant is van *Malim-Déman*, waarna men in vriendschap scheidt en de prauw de reis vervolgt.

Spoedig komt nu het eiland *Mégô-Lojang* in 't zicht, 't geen wordt aangedaan om de prinses *Rênô-Nilam* te bestrijden.

Van beide zijden wordt een schot gelost. De haarwring van *Rênô-Nilam* wordt losgeschoten en een ring van *Tjanda-Déjwi* geraakt. *Soetan-Bärindangan* komt tusschenbeiden en zendt den *Moerai* naar *Rênô-Nilam* om haar namens hem uit te noodigen aan boord te komen. Zij voldoet aan dat verzoek en gaat, vergezeld van haar in feestgewaad gedost gevolg, naar het vaartuig van *Tjanda-Déjwi*. Hier wordt zij door de beide prinsessen hartelijk ontvangen. Onder het zingen van verscheidene *pantoens* wordt het anker gelicht en gaat de prauw onder zeil.

Nu wordt weldra het land bereikt van *Rădjô-Médan-săba*, die beroemd is als een rechtvaardig vorst. Op de reede laat men 't anker vallen, na overlegd te hebben, den *Rădjô* als scheidsrechter in te roepen. Een *manti* komt om te onderzoeken, wat de wensch is der opvarenden van de ter reede liggende prauw. Deze wordt hem meêgedeeld en tevens vergunning gevraagd de rivier binnen te varen om handel te drijven. De *manti* doet verslag aan den *Rădjô*, die zich naar de landingsplaats begeeft, vergezeld door de bevolking. Dáár wordt hij begroet door *Soetan-Bärindangan* en de drie prinsessen, die hem verzoeken uitspraak te doen in haar geschil.

De vorst weigert, omdat hij bevreesd is voor de prinses *Mérang-gawé*, die ook met *Soetan-Bärindangan* verloofd is en die zich bezig houdt met allerlei duivelskunarijen.

Op voorstel van *Tjanda-Déjwi* gaan allen weêr aan boord en wordt de reis voortgezet. Eenigen tijd later wordt *Soetan-Bärindangan* plotseling ziek, en vraagt eene ligmat, waarop hij zich nedervlijt. Allen komen aan zijne slaappleats hunne deelneming betuigen. „'t Is gedaan met mij,” zegt de *Soetan*; „Allah heeft mij geoordeeld.”

Het einde was dáár. Nog één diepe zucht en de ziel ontvlood. *Soetan-Bärindangan* was niet meer. Met een glimlach op het gelaat lag hij neder.

Diep was aller droefheid. Allen hieven nu klaagliederen aan, trokken zich de haren uit, sloegen zich op de borst en verscheurden hunne kleederen.

Voortzeilende bereikte men het eiland *Bāhram-Déjwi*, dat, naar de *Moerai* zeide, de verblijfplaats van de booze prinses *Mérang-gawé* was. Hier werd het lijk gewasschen, gebalsemd en getooïd, waarna weér klaagliederen werden aangeheven.

De *Moerai* maant tot berusting aan en stelt voor, het lijk op het eiland *Bāhram-Déjwi* aan wal te brengen. In hartelijke taal nemen de prinsessen diep ge-roerd afscheid van den doode en zetten daarna den tocht voort.

Tot besluit volgen nog een paar *pantoens* van den *Moerai-batoe*, waarin hij zegt:
„Wat eens weg is, blijft verloren. Zoek een anderen om den verlorene te ver-vangen. Alleen bij Allah en den profeet is de liefde die geen einde neemt.”

Moerai-batoe, een sprookje.

Moengko bārakatō moerai-batoe nan bātīnō,
Kāpadō moerai nan djantan:
Hambō bilangkan padō diri;
Hambō nangkō di dalam barē;
Mantjari nan èlōk kadiaman;
Di manōlah kitō ka bāsarang?
Katonjō moerai nan bātīnō. —
Manjauoei moerai nan djantan:
Ōdiēq ōdiēq, kalō baq-nantoen djānjō ādiēq
Adō nan èlōq pālīhātan;
Di tengah padang si randjanō;
Sātangah roempoeinjō gātīē-gātīlan;
Sātangah hilalang pandjang.
Dalam sinan nan èlōq bākē bāsarang,
Aijiē ampīe mākanan moerah.
Sinan sirandjoeēng bātābangan;
Sinan sipoenggoewq bāloempātan;
Kioenlah kitō māhangkoei sarang.
Mandanga katō nan bākijēn,
Manjauoei moerai nan bātīnō:
Ondēh malang tjilakō badan;
Dangkalan-melah dēh kakaq;
Kō kitō bāsarang kioen,
Oentoeēng malang, oentoeēng tjilakō.
Kō datang masō-masōnjō;
Hari pānē lākung sātauoen;
Māsīēqlah lātah dalam rimbō;
Māsīēq soela dangan koeli.
Kōnjō laloe oerang manggalē,
Mantjarikan poenggoēng taq bāsahōq,
Mantjarikan kāpalō taq bātoekoei;
Hari pānē, riboei mandangoēng,
Tārasō āēhnjō hauoejs lāpa;
Laloe māsiōq mākan siriē,

Pāsiōq abijs, poentoeēng tātjampaq;
Hilalang tārābāka anjōlai.
Si boejoeēng māti dēh āsōq,
Si oepiēq māti tārāpanggang;
Bālah tēnggang badan kitō;
Kalō tjō isai sarau?
Manjauoei moerai nan djantan toe:
Ōdiēq ōdiēq, kalō baq-nantoen djānjō ādiēq,
Kitō antikan tantang nantoen.
Tabanglah moerai kadoewonjō.
Lah tabang, mantjari mākan.
Sampai sā hari, hari nantoen,
Hari ikō sampailah malam.
Malam bādjawē siang poelō;
Huri nan sedang tengah hari;
Hari pānē, tādādō tidaq;
Lah pānē mantjari mākan;
Bārāntilah moerai kadoewonjō.
Inggōq di dahan sari-boelan;
Bārakatō kō nan bātīnō:
Ōkaq ōkaq, dangakan-melah dēh diri,
Hambō nangkō sāpantoen aijiē;
Kijēn ilije, kijēn ilije, bārātambah dalam.
Hambō nangkō sāpantoen bāban;
Kijēn lamō, bārātambah barē.
Di manōlah djoē kabāsarang?
Katonjō moerai nan bātīnō. —
Manjauoei moerai nan djantan:
Adō sāwatoe dēh pālīhātan;
Adōlah lēkō tābiing tarah;
Sinanlah sākē, poea, lōlō,
Aijiē ampīng, mākanan moerah.
Sinan sirandjoeēng bātābangan;
Sinan sipoenggoewq banjaq laloe;

Kijènlah kitò mähangkoei sarang.
 Manjauoei moerai nan bätinò:
 Ondéh malang, tjilakò badan,
 Dangakan-melah dèh diri:
 Kò kitò bäsarang kioen,
 Kò datang masò-masonjò,
 Riboei-rajò-melahnjò hari;
 Oedjan hari, ampoew padang,
 Gadang aijié, määmpoew lèkò;
 Täbiing roentoew, kajoe poen lèkè.
 Sinanlah kitò andam karam.
 Si boejoeëng mäti tärimpi,
 Si oepiëq mäti dèh lémé;
 Märasailah kitò dèh bärätjintò;
 Manganah oentoëëng anaq kitò. —
 Manjauoei moerai nan djantan:
 Kalò baq-nantoen djänjò adieq;
 Dèn patoei djoë ãkã dèn;
 Lai èlòq pälihätan;
 Di poentjaq goenoëëng patah-sambilan,
 Adò kajoe säbatang rimboen;
 Bäränamò kätöeka lawé dauoen.
 Sinanlah soeni pandangaran;
 Taroejs-mänaroejs pämandangan.
 Djekò datang tópan djen badai;
 Bolié kitò bäränauoeng sinan.
 Katonjò moerai nan djantan. —
 Manjauoei moerai nan bätinò:
 Ondéh malang, tjilakò ãkã;
 Isai sarau dangakan-melah dèh diri;
 Kò kitò bäsarang sanan,
 Di poentjaq goenoëëng patah-sambilan,
 Adò kajoe säbatang rimboen;
 Bäränamò kätöeka-madang-dahan,
 Banjaq dauoenjò rimboen,
 Sauowe-bäsauowe tjandò rantiiing.
 Djekò datang tópan djo badai,
 Haroewq-paroewq tibò dalam rimbò,
 Malang bäbauowe djo nan sarau,
 Lioewq mälebhai tjandò dahan,
 Roentoewlah goentiing-goentiing,
 Lèkè nan djangan kajoe anaq.
 Abijslah kajoe ondòh-pondòh;
 Si boejoeëng mäti tärimpi;
 Si oepiëq mäti täräkãpi.
 Di manòlah kitò sanang diam,
 Katonjò moerai nan bätinò. —
 Manjauoei poelò moerai nan djantan:
 Djekò tidaq mauoe bækijèn,
 Kitò antikan tantang nantoen. —
 Sälamò lambè nan bækijèn,
 Dèh paroëi lah litaq poelò,
 Mantjari mäkan anjòlai.
 Hari ikò sampailah pätang,
 Dèh pätang badjawè malam;

Malam bädjawè siang poelò.
 Bäkato poelò nan bätinò:
 Ókaq bäápò käläkã kitò;
 Dèh hambò lah barè djoë;
 Di ma djoë kitò ka bäsarang?
 Bäkato moerai nan djantan:
 Ódiëq ödiëq, lai nan èlòq bæké bäsarang,
 Poelau bäränamò lompè-kidjang,
 Kijèn kitò mähangkoei sarang,
 Aijié amping, mäkanan moerah.
 Adò kajoe säbatang rimboen,
 Bänamò baringin-tanam,
 Inggòan säma di lauoeitan;
 Di sanan tarang pämandangan;
 Bolié kitò bäränauoeng sinan
 Katonjò moerai nan djantan. —
 Manjauoei moerai nan bätinò:
 Ondéh malang, tjilakò badan,
 Jò bëna moekironjò,
 Oerang tidaq samperònd ãkã,
 Tidaq di kädji lähije batin.
 Dangakan-melah dèh diri:
 Kò kitò bäsarang kioen,
 Käpadò poelau lompè-kidjang;
 Banjaq prauoe singgah kijèn;
 Atjé, Mälajoe, banjaq sinan;
 Kaliing Koedjarat adò sanan;
 Ingerijs Angkoeterò adò sanan;
 Tjinò Koewantoeëng taq täräbilang;
 Djohoewe Pätani adò sanan;
 Amboen Teränatei adò sanan;
 Djinijs dagang bäräbagai-bagai.
 Apò nan tidaq kan läkoenjò?
 Namonjò dagang tjampoewe bauowe;
 Käpä djo soeloei bähéringan;
 Pèlang, wangkang, bägendengan.
 Banjaq prauoe singgah sanan;
 Namonjò laboewan bidoewq oerang.
 Djekò koetikò hari pätang,
 Apò nan tidaq kan läkoenjò?
 Maijen tjenapang djo sitèngga;
 Bämajen panah djo soempitan,
 Sätänga njò mähambije kajoe api,
 Bärämajen lädiing djo balijwoeng.
 Oerang mähambije kajoe api;
 Ondéhdang, sampai katò rang toewò:
 »Sigäläboewq balah pätigò,
 »Abijs di balah balah lädiing;
 »Säparampè ambije ka kädjang,
 »Maboewqlah kitò dèh bätjintò,
 »Abijslah darah, abijslah dagiing,
 »Tinggã djangé pämaloei toelang.»
 Dapè dèh oerang anaq kitò.
 Katonjò moerai nan bätinò. —
 Manjauoei moerai nan djantan:

Ondéh dang, kironjò sarau,
 Ondéh malang tjilakò badan,
 Pantjé taq èlòq katòkan.
 Sampai baq katò rang toewò:
 »Di goeloeëng, di tamboewq djoeb;
 »Roeroeilah pandan sawoei-sawoei,
 »Lòrong bitjarò maboewq nangkò,
 »Takoeilah badan, boeka moeloei.”
 Pisang kalè di até prauoe,
 Di baow anaq rãdjò moedi.
 Di tjilò poeti di Málakò;
 Awah lipangkat¹⁾ bãbitjarò;
 Hambò nan tidaq satò lai;
 Manò nan èlòq tjari poelò;
 Katonjò garan nan djantan toe. —
 Manjauoei kò nan bãtinò:
 Ó kaq djaänlah kãkaq bangijs sinan,
 Tidaq èlòq oerang pambangijs;
 Oerang pambangijs ilang ãkã;
 Oerang pambérang tanggã iman,
 Tjari djoeb tênggang djo kãlakãh;
 Di kãdji lãhije djo batin;
 Di kãdji boeroewq dangan baiëq;
 Katauoewi awal dangan ãkije,
 Baïtoe oerang bãbitjarò.
 Katonjò moerai nan bãtinò:
 Dangakan dèh diri;
 Add nan tarasò dèh ãti hambò;
 Djekò èlòq kitò djadikan;
 Djekò boeroewq kitò antikan.
 Mari kitò bãramoe-amoew;
 Mari kitò mãhangkoei sarang;
 Kapoentjaq mãligei toean poeti Rènò-Tjanda-
 Di sanan sanang ãti kitò; [Dëjwi,
 Djekalò oentoeëng padò kitò;
 Bolië djadi soeroe-soeroewãnjò;
 Pai mantjari soewaminjò;
 Bolië kitò djadi talangkinjò.
 Katonjò moerai nan bãtinò. —
 Ondéh, soekòlah ãti moerai nan djantan;
 Poetoejs bitjarò sãmalam toe;
 Hari siang mãhangkoei sarang;
 Sãlamò lambè bãkijën,
 Soedahlah sarang masò itoe. —
 Dèh lamò bãkalamòan,
 Allah poen soedah mãnaqdjekan;
 Oentoeëngnjò poelò moerai-batoe;
 Bolië taloewe doewò boeah;
 Mãhãramlah moerai nan bãtinò.
 Dèh lamò bãkalamòan,
 Oentoeëng soedah soerãtan sampai;
 Hari nan langgam-langgam pãné;

¹⁾ Lipangkat staat in het handschrift. — Het moet waarschijnlijk lai patoei zijn.

Bãrantilah moerai nan djantan toe;
 Inggòq di poentjaq kajoe arò,
 Manjãlãsaikan sajq nan koesei;
 Mangiròq-ngiròq ikoewe nan rimboen,
 Bãboeni bãkitjau-kitjau,
 Mãtonjò lalòq-lalòq-ajam;
 Dãtanglah alang-alang-moesim;
 Mãraòq tibò kapoenggoeëng;
 Manjẽmba moerai nan djantan toe;
 Sampai lah mãti moerai nan djantan toe;
 Toean sai sarau; sampai sãmalam malam nan-
 Di nanti datang, taq datang; [toen,
 Sadang lah moerai nan bãtinò;
 Pikije didalam ãti diri:
 Baãpò kò lãkoe oerang nangkò?
 Lah sampai sãhari sãmalam,
 Tidaq mandjãdjaq-djãdjaq poelang;
 Bãrawari moerai nan bãtinò.
 Paroei lah lãpa-lãpa-bãsbò;
 Tabanglah diri anjòlai;
 Mantjari moerai nan djantan;
 Ondéh antah bãrãpòlah lamonjò,
 Di moediëkan batang Indòpoerbò;
 Djimèlah taloew tãlëngongi;
 Djimèlah lèkò tãdjalani;
 Di ma pãnè, di ma bãranti?
 Rintang bãrãtoetoeuwe-toetoeuwe soerang;
 Ka ma kò lãkoe oerang nangkò?
 Rintang bãpikije-pikije djoeb;
 Inggòq di até batoe gadang;
 Laloë mãnangijs moerai-batoe;
 Aijie-matò bãdarai-darai.
 Sampai bãkatò pantoen oerang:
 »Taroeëng padang dari Malãkò;
 »Djaloeedjoewe pãga di djarami;
 »Oentoeëng malang, badan tjilakò,
 »Taloewe tinggã, badan bi-mãti.”
 Katonjò moerai nan bãtinò.
 Toetoeuwe soedah, ãdjalah sampai;
 Lah tibò ganggam-mangganggam;
 Tidaq bãtënggang lai,
 Mãraòq moerai karãjie;
 Lah tibò rangkam di poenggoeëng,
 Dapè dèhnjò moerai nan bãtinò,
 Mãtilah moerai kadoewonjò;
 Nan djantan di sëmba alang-moesim,
 Nan bãtinò di sëmba sikòq-aijie;
 Allah poen soedah mãoentoeëngkan;
 Tinggãlah taloewe nan doewò toe.
 Dèh lamò bãkalamòan;
 Di hãrami oedjan djo pãné;
 Di hãrami siang djo malam,
 Oentoeëngnjò poelò moerai-batoe,
 Mãnaté taloewe nan doewò toe,
 Sãkoeuwe djantan, sãkoeuwe bãtinò,

Oentoeëng soerätan moerai-batoe;
 Di dalam rahim boendö kandoeëng;
 Hauoejs ka manö minta aijië;
 Läpa siapö märi mäkan;
 Sähari-hari tjioq-tjiöpi;
 Sähari-hari ngangö-ngangöhi;
 Allah taällah mäoentoeëngkan;
 Adölah hari sähari toe;
 Hari nan sedang tengah hari;
 Sadangnjö boentö bajang-bajang;
 Sadangnjö loengga päkainan;
 Sadang kadjoewai dagang gérang;
 Sadangnjö litaq-litaq toelang;
 Isai sarau; bäsoearö boeroeëng moerai-batoe,
 Di até maligei Rënd-Tjanda-Déjwi.
 Masonjö Allah mäoentoeëngkan;
 Kadangan dèh Rënd-Tjanda-Déjwi;
 Bäkatö Rënd-Tjanda-Déjwi:
 Manö kalijèn sämonjö?
 Dènei salah pandangan;
 Apö bäräboeni di boeoeëngan;
 Rasö mälantäq boeboen-boeboen;
 Rasö di dalam rangkai äti.
 Lihäti djoëlah dèh kau,
 Kambang-Manijs ädiëq dèn kandoeëng;
 Boeroeëng kö itoe bäsoearö;
 Anaq oenggé kö itoe garan. —
 Katonjö Rënd-Tjanda-Déjwi. —
 Mandanga katö nan bäkijèn;
 Tagah mangädja si kambang toe;
 Märäntaq laloe märanjoewq;
 Märantaq boekannjö bérang;
 Märantoewq boekannjö bangijs.
 Pärangai sädjaq moelö djadi,
 Sädjaq kättjije sampailah gadang;
 Tjapè käki, ringan tangan;
 Laloe di tingkè tanggö andjoeëng;
 Laloe k'até, andjoeëng toedjoew djoerai;
 Mantjalieq si Kambang-Langga-Bajoewe,
 Kironjö anaq boeroeëng;
 Laloe di ambije dèh si kambang;
 Di baow toeroen änjölai. —
 Sätalalah tibö tengah roemah;
 Bäräkatö si Kambang-Langga-Bajoewe:
 Ö mandéh kandoeëng hambö;
 Kironjö oenggé kättjije,
 Endah nan boekan alang-alang;
 Di djawè dèh poeti Tjanda-Déjwi,
 Ätilah soekö-soekö-bäsö. —
 Bäkatö Rënd-Tjanda-Déjwi:
 Ondéh diëq Piraq-Tätäboewe-Dènei-Hari,
 Tariëq adieq näsi harian mandéh;
 Amaqnjö mäkan boeroeëng nangkö. —
 Mandanga katö nan bäkijèn,
 Piraq-Tätäboewe-Dènei-Hari,

Laloe di ambije-melah näsi;
 Di soewöpi-melah anaq boeroeëng,
 Tärämäkan näsi doewö soewöq;
 Ganöq katigö injö soedah.
 Lah soedah mäkan anaq boeroeëng:
 Mätilah garan roeponjö oenggé;
 Mäboewqlah injö kadoewonjö.
 Hilau, bäbanta Tjanda-Déjwi;
 Mälioewq pinggang nan lämah;
 Märantaq tjandonjö siba-badjoe;
 Mantjamoeuw gandji sanggoewenjö;
 Bätäpoewq lonta di pipi;
 Bäbèlèng pädoman soebang;
 Bädaroe galang di längan;
 Koemarisau tjintjin di djari;
 Di tampa dadö nan mipijs,
 Täkoelampai djari nan haloejs;
 Djari taängkè dadö héram;
 Aijië-matö bädarai-darai;
 Baq maniëq poetoejs talinjö;
 Baq intan poetoejs pangarang;
 Baq bonei di rantaq oengkö;
 Djatoew nan doewö, djatoew tigö.
 Mänangijs Rënd-Tjanda-Déjwi.
 Mambäri haröq kironjö oenggé nangkö;
 Bäräwari si Kambang-Tjinö;
 Di ambije pänawari.
 Hidoeijlah garan moerai-batoe;
 Hidoeijlah injö kadoewonjö;
 Soekölah äti sämonjö;
 Oentoeëng soerätan moerai-batoe;
 Kijèn lamö lah gadang djoë;
 Lah kambang boeloe sigiriëqnjö;
 Lah tauoe inggöq ka bandoewe;
 Lah tantoe djantan, bätinonjö;
 Nan djantan bäränamö si Kitjau-Moerai-Batoe,
 Nan bätinö bäränamö moerai Päsaman-Gan-
 dam-Baroejs;
 Oentoeëng soerätan si Gandam-Baroejs;
 Hari nan sedang tengah hari;
 Sadangkan langang oerang di kampoeëng;
 Sadangkan rami oerang di balai;
 Anaq moerai bäramaijen tengah roemah;
 Nan djantan di até pämedangan;
 Nan bätinö di käpalö djandjang,
 Manggäti-gätiëkan sajq;
 Bäboeni mantjiöq-tjiöq.
 Lah datang poelö koettjüing djalang,
 Di tangköqnjö si Gandam-Baroejs,
 Mätilah injö nan bätinö. —
 Lah tinggä moerai nan djantan;
 Sälamö lambè nan bäkijèn;
 Kijèn lamö lah gadang djoë;
 Toeboewnjö baq si sädarhand. —
 Bäräwari Rënd-Tjanda-Déjwi:

Ondéh kalijèn ¹⁾ dangakan katò ibarat hambò:

»Di mäsiekän toengtoeëng laboe,
 »Pandarè bangké dalam pädi.
 »Mandanga boeroeëng märindoe;
 »Sangatlah tjamé dalam äti.”
 Apólah titah hambò djoendjoeëng.
 Manjauoei Rènò-Tjanda-Déjwi:
 Ō toean lábai, djänjò hambò;
 Hambò bäränie dalam äti;
 Boewèkan hambò kambä bödi,
 Handaq pärämajenan moerai-batoe;
 Hambò lipèkan s'kali lipè;
 Goentiïngkan s'kali goentiïng;
 Toedjoeuw pètaq, toedjoeuw pindjoeroe,
 Toedjoeuw pangkè, toedjoeuw mäligei,
 Toedjoeuw bantoeuwq tjintjin tjindoe matò,
 Toedjoeuw kãpoewe sirié di dalam;
 Langkòq djo pantoen ibaratnjò. —
 Sãbagai poelò di toean lábai;
 Djekò sampai mäkãsoei hambò;
 Ásãlai toean soenggoew äti;
 Hambò oemanat dèta pandjang;
 Sãratò djo djoebah kaijen poetié;
 Katonjò garan Tjanda-Déjwi. —
 Manjauoei poelò lábai-pandjang:
 Djaän baitoe katò poeti;
 Oesah sabab kãranò itoe. —
 Bãkatò Rènò-Tjanda-Déjwi:
 Kambang kò Tjinò-Langka-Bajoewe,
 Ambije goentiïng pãkajan mandéh,
 Sãratò kãräté amboen djantan;
 Bãtoeraq dangan ajié amé.
 Bãrãwari si kambang toe;
 Laloeñah tagah anjólai;
 Mãlangkah karoelang tangah;
 Laloe kadalam biliëq dalam;
 Di ambije goentiïng djo kãräté;
 Di baow toeroen anjólai;
 Di bãrikan kãpadò lábai-pandjang.
 Laloe bãkatò lábai-pandjang:
 Ondéh poeti djanjò hambò:
 »Soerang doedoeuwq, soerang lah tagah,
 »Bãkaijen sambije bãbadjoe;
 »Dèh poeti soenggoewlah tãragaq;
 »Dèh badan hambò lah katoedjoe.” —
 Laloe di goentiïnglah kãräté;
 Di lipè s'kali lipè;
 Di goentiïng s'kali goentiïng;
 Toedjoeuw pètaq, toedjoeuw pindjoeroe;
 Toedjoeuw pangkè, toedjoeuw mäligei;
 Toedjoeuw kãpoewe sirié didalam;
 Toedjoeuw bantoeuwq tjintjin tjindoe matò;
 Toedjoeuw patah pantoen ibarat;

¹⁾ Hier zijn eenige bladzijden uitgevallen.

Dãmikiën boeninjò pantoen:
 »Auoewe sã roempoen di tãpian;
 »Inggò-an balam djo bärãbah;
 »Satoe poen tidaqlah kiriman,
 »Anjólah sajà poenjò sambah.” —
 Dangakan sãboeah lai:
 »Kambä di baow sidang toean;
 »Bãisi boengò pandan lãkò;
 »Kambä bödi kiriman;
 »Ka ganti njaow badan sajà.” —
 Dangakan sãboeah lai:
 »Boewè katjintjin amé nangkò;
 »Ka sãlãpah soewãsb djantan;
 »Djawè pãkirim kami nangkò;
 »Ka tambah saròq di ãlaman.” —
 Dangakan sãboeah lai:
 »Kajoe pãsaq ambijekan toengkè,
 »Parang Silajò pãrambahan,
 »Sãwatoepoen tidaq dalam soerè,
 »Adijs mälajoe pãrãsambahan.” —
 Dangakan katò sãboeah lai:
 »Pisang tambatoe nirowatoe,
 »Djantoeëng di sãsòq ramò-ramò;
 »Soerè ñi kaganti badankoe,
 »Mandjalang doeli hoeboeëng njaow.” —
 Dangakan sãboeah lai:
 »Kambä di isi sidang toean,
 »Di isi sãbãlah boengò pandan;
 »Kambä bödi kaganti badan,
 »Pikijelah dalam äti toean.” —
 Lah soedah kironjò kambä bödi;
 Laloe manjambah lábai-pandjang,
 Ondéh poeti djänjò hambò,
 Sãkijèn anjò nan dapè;
 Djekò lai baiëq kitò amahkan;
 Djekò boeroewq kitò toekari.
 Manjauoei Rènò-Tjanda-Déjwi:
 Insa Allah, baiëqlah itoe;
 Toean lábai tãrimò kãsié bãnjaq-bãnjaq,
 Dèh hambò tidaqlan tãrãbalé;
 Goenò baiëq toean lábai,
 Antah kò Allah dangan nabi. —
 Mandanga katò nan bãkijèn;
 Manjauoei toean siëq lábai-pandjang:
 Ondéh poeti djänjò hambò;
 Barang ka manò di antakan;
 Dèh tjintjin baloen mangapò;
 Soenggoew kiriman kambä bödi,
 Baloen lai soekò oerang mälihè;
 Kò di boeka di danga pantoen;
 Bolihè mandaroeëng galang-galang;
 Alamã badannjò kaloew kãsah;
 Di manò-manò di lihãti;
 Di manò-manò di oelang;
 Di manò-manò di tanjòkan.

Katonjò garan *lābai-pandjang*:
 Ikò bāitoelah dèh *poeti*;
Hambò māmoehoen anjòlai.
Poelanglah sièq lābai-pandjang. —
Sālamò lambè bākijèn;
Bārakatò Rènò-Tjanda-Déjwi:
 Ō *kambang òdièq dèn kandoeëng*,
Ambije minjaq pākajan mandéh;
Kitò minjaki moerai-batoe nantoen. —
Bārāwari si Gandam-Baroejs,
Laloe di baow minjaq haroen;
Bārakatò si Gandam-Baroejs:
Dangkalan dèh bāpaq;
Djekò baloen boliè nan di tjari;
Oesah di poepoejs minjaq nangkò;
Ikòlah minjaq si loempè-pāga,
Bauoen sātauoèn pālajjèran. —
Manjauoei poelò moerai-batoe:
Isai mandéh bārapò kahandaq mandéh,
Labiè kahandaq badan hambò;
Katonjò boeroeëng nan djantan toe. —
Bākatò Rènò-Tjanda-Déjwi:
 Ō *kambang òdièq ambije nāsi harian mandéh*;
Amaqnjò mākan boeroeëng nangkò. —
Laloe di ambije-melah nāsi;
Pādinjò lani tamboen Atjé;
Laloelah mākan moerai-batoe. —
Lamò sādiki injò mākan;
Lah soedah mākan moerai-batoe;
Moengkò manjambah anjòlai;
Kāpadò si Gandam-Baroejs:
Isai mandéh dangakan poelò sambah hambò;
 »*Māsaqlah boeah kajoe toelang*,
 »*Di mākan anaq barau-barau*;
 »*Kò lai oentoeëng, koembali poelang*;
 »*Kò tidaq, ilang di rantau*. —
 »*Sābagai poelò ondéh dangai*:
 »*Āsò roempoei, kadoewò pādi*,
 »*Katigò bamban di lantaikan*;
 »*Āsò hidoej kadoewò māti*;
 »*Kò tidaq badan mārasaikan*.” —
Manjauoei Rènò-Tjanda-Déjwi:
 »*Isai naq tjintjin kalinkiing loeloejs djari*,
 »*Koepang bākoepang barè limò*;
 »*Barang ka manò diri*,
 »*Toempang-mānoempang poelang djoeb*.” —
Manjauoei poelò moerai-batoe:
Manòlah mandéh kandoeëng hambò;
Hambò tārabang anjòlai.
Antarò moedò-moedò hari,
Tārābang mālamboeëng moerai-batoe;
Inggòq di atè sari boelan;
Laloe bākatò anjòlai:
 »*Pangkā dauoen, pangkā bālaman*,
 »*Ladang sābatang di timbaru*;

»*Tinggā doesoèn, tinggā ālaman*,
 »*Hambò mambilang taloewq rantau*.” —
Manjauoei Rènò-Tjanda-Déjwi:
 »*Hampékan antimoen dandang*,
 »*Karoentoeëng bāri bātali*;
 »*Lāpékan boeroeëng maq tabang*,
 »*Kò lai oentoeëng poelang koembali*.” —
 »*Si Koedjoewe di atè pantè*,
 »*Riaq māmātjah ka Bangkali*;
 »*Kò lai moedjoewe kami mālāpé*,
 »*Sālamat bāpaq poelang koembali*.” —
Katonjò garan Tjanda-Déjwi.
Manjauoei djoeb moerai-batoe:
 »*Anaq oenggé di atè talang*,
 »*Tabanglah tanoe djo bālibijs*;
 »*Āsò ilang, doewò tārābilang*,
 »*Ka tigò boliè nan di tjari*.” —
 »*Boengò tandjoeëng di Piaman*,
 »*Boengò sābatang tēpi pādi*.
 »*Tinggā kampoeëng, tinggā ālaman*,
 »*Hambò naq tārabang anjòlai*.” —
Katonjò si Kitjau-Moerai-Batoe.
Sālamò lambè nan bākijèn,
Abijslah sandau dangan goerau,
Tabang mālamboeëng moerai-batoe,
Kijèn lamò lah tinggi djoeb;
Ilang di kandoeëng awan poetiè;
Ilang di kandoeëng mēgò mērah;
Ilang di matò oerang nan banjaq.
Bārāwari Rènò-Tjanda-Déjwi:
 Ō *Gandam-Baroejs, òdièq kandoeëng*;
Boeka djo pēti nan bāsa toe;
Ambijelah goentiing pākajan mandéh;
Sārātò sikalat indò-banat.
Bārāwari si Kambang-Tjinò;
Di ambije poelò sāmonjò;
Laloe di baow ka soerambi;
Di ambije poelò segalò tjioeb-tjioeb,
Di boewè tirai langi-langi,
Di boewè tilam tampè tidoeuwe;
Laloe bārātjākab sāmonjò;
Sālangah mānākat, mānārawang;
Sātengah manjoedji dèn manjòlam;
Laloe di soerè di loekijskan;
Lākè poelò gamba-gambaran;
Bilang bārābilang pāmédangan;
Soekòlah sāmonjò segalò anaq bai-baièq
Atè oestanò bāsa nantoen,
Bāāpò boeninjò sandau-goerau,
Boeni pantoen bāboeah-boeah.
Harinai bātaloen djadi,
Segalò anaq randò gadijs,
 Ō *nandéh-nandéh boedaq tārānandéh-nandéh*-
Padò masò déwasò itoe, [kan.
Lah lamò, lah tabang moerai-batoe;

Siang-siang poen malam-malam;
Di tantang langi-langi djoed;
Di tantang lauoei, lauoei djoed;
Antah bäräpölah lamonjò;
Sangköqlah hari toedjoew hari;
Sampai bilangan toedjoew malam;
Mämandang sambije ka lauoei;
Mandjaram tjandonjò kápä;
Banjaq tiang nan bagai ranggé mäti,
Bäsitoenggang toeroen kaboemi;
Laloe kápädö kápä banjaq;
Kijèn lamò bärätambah däkè;
Lah tibò garan moerai-batoe;
Inggòq di até sšboeah tiang;
Mandäkoejs-däkoejskan paroew;
Mangirai-ngiraikan sajà,
Baq boeni räbab dan koetjäpi;
Boeni sadam dan seroenai.
Mäningadah dagang di kápä;
Kalihatan boeroeëng moerai-batoe;
Paroew bäräsamboeëng äsö-äsö;
Koekow bäräsamboeëng dangwan amé;
Matò oempamò bintang timoew;
Käpaq mandami samboeëng lojang;
Ikoewe mandami kipé tjinò;
Bauoen kangkoeman nirawatoe.
Moengkö bäräkatò: Ondéh kamoe dagang di
Dangkalan-melah dèh diri; [kápä,
Rantau apò ikò namonjò?
Katòkan djoeölah di hambò.
Bäräwari dagang di kápä:
Pikije bämanoeëng säkoetikò,
Ati bäräkatò-katò samò diri;
Sälaroëi sälamò nangkö;
Kitò bärälaijè di lauoeitan;
Bäräpò koealò di masoewqi;
Banjaq negari bäsa-bäsa;
Tidaq boeroeëng nan baq nangkö,
Boeroeëng nan pandai bäsö säbäsi.
Katonjò garan dagang di kápä;
Tauoe kápitan dalam kápä;
Laloe kaloea anjölai.
Di baow bädije djäbätan;
Laloe di tēmbaq moerai-batoe;
Bädije läpé, boeroeëng tärabang;
Inggòq kakápä satoe lai.
Kaloea kápitan dalam kòrong,
Di baow soempitan gadiing,
Di isiëkan dämaq bäipoew,
Laloe di soempinjò moerai-batoe.
Dämaq läpé, injò tärabang,
Inggòq ka kápä satoe lai.
Pikije kápitan dalam kápä;
Bäräkatò-katò samò diri:
Di manò datangnjò boeroeëng nangkö?

Siapò nan poenjò boeroeëng nangkö?
Mänjauoei injò moerai-batoe:
Ö toean dagang di kápä,
Hambò bärätanjò padd toean:
Lauoei apò ikò namonjò?
Koealò apò ikò namonjò?
Siapò kö rädjò di darätan?
Säbagai poelò di kamoe;
Kápä kö datang di manò?
Koealò manò di tampoewkan?
Banda nan manò di tüpäti?
Apò mäkäsoei di sangädja?
Diri mäharoew lauoei nangkö,
Siang-siang poen malam malam.
Katonjò garan moerai-batoe. —
Manjauoei dagang di kápä:
Ondéh boeroeëng djanjò kami;
Ikòlah lauoei Pantjaran;
Ikòlah goenoëng Kidjang-Rani;
Itoelah taloewq Banda-Ramin;
Ikòlah poelau Ranggò-Majang;
Koealò bäränamò Zamin-Amba,
Negari toeankoe Rädjò-Boedjang. —
Säbagai poelò, dèh diri kö datang di manò?
Apò mäkäsoei di sangädja?
Soeroean siapò kö lah diri?
Tälängki siapò nan di baow?
Katonjò dagang di kápä. —
Manò kamoe dagang di kápä?
Dangkalan-melah dèh diri:
Hambò nangkö datang kamari;
Dari koealò Indöpoerò;
Di soeroew Rēno-Tjanda-Déjwi;
Mambaow kambä bódì nangkö. —
Säbagai poelò ondéh kamoe;
Ö mandéh di dalam kápä,
Dangkalan-melah dèh mandéh:
»Sikädoewq dähannjò kambä;
»Di patah oerè hilalang;
»Doedoewqlah mandéh dalam kápä,
»Hambò mämoehon handaq tärabang.” —
Manjauoei si kambang dalam kápä,
Isai diëq dangkan-melah dèh ädiëq:
»Pauoe di padang kätöelikan;
»Si tükò di täpi pädi;
»Soenggoew tärabang angkau bädjalan,
»Apò katò tinggä di kami?” —
Sälamò lambè nan bäkijèn;
Antah bäräpölah lamonjò,
Kijèn lamò bäsarang däkè;
Lah ampije poelau Rangkö-Majang;
Märanggé tjandonjò tiang kápä;
Tibò di poelau Rangkö-Majang;
Inggòq di kajoe ranggé mäti;

Soesahlah äti moerai-batoe;
 Djinijs dagang bäräbagai-bagai;
 Banjaq ragam dagang di sinan;
 Boegijs, Mangkäsa adö sinan;
 Inggarijs Angkoeterö di sinan;
 Kaliing Koedjarat adö sinan;
 Tjinö Koeantoeëng taq täräbilang;
 Maboewqlah äti moerai-batoe;
 Sampailah katö pantoen toewö:
 »Hari päné mambang ka oetan,
 »Djatoew di timpö dähan kajoe.
 »Itoe di pandang itoe boekan;
 »Gabè bärätanjö di rang laloe." —
 Sälamö lambè nan bäkijèn;
 Oentoeëng si Kitjau-Moerai-Batoe.
 Alah datang sampan säboeah;
 Oerang nan datang dari kápä;
 Bädjoevä kambiing dangan ajam;
 Bäkatö poelö moerai-batoe:
 Manölah mämaq dalam sampan nangkö?
 Hambö bärätanjö padö mämaq:
 Poelau apö ikö namonjö?
 Koealö apö ikö namonjö?
 Siapö rädjö di darätan?
 Katonjö garan moerai-batoe.
 Säbagai poelö dèh diri:
 Bädiije bäpö di darätan?
 Boeni mambäka aboe boeloew;
 Boeni mărădah djaraq moelö;
 Bagaikan loeloejs di negari;
 Siapölah itoe nan baraléh?
 Anaq siapö kasäroemah?
 Anaq siapö tindieq daboeëng?
 Anaq siapö soenat-räsoel?
 Katonjö garan moerai-batoe. —
 Manjauoei oerang dalam kápä:
 Dangakan-melah dèh diri,
 Maq hambö katökan bëna-bëna;
 Itoelah goenoeëng Kidjang-Rani;
 Ikölah poelau Ranggö-Majang;
 Ikölah oedjoeëng Arö-Patah;
 Itoelah taloewq Karang-Djari;
 Tampè oerang mamboeang poekè;
 Ikölah koealö Zamin-Amba;
 Negari toeankoe Rädjö-Boedjang,
 Soedarö poeti Rènö-Nilam. —
 Säbagai poelö dèh diri,
 Bädiije nan bäräboeni nantoen;
 Oerang mäharaj tjandan kadjirè,
 Toeankoe Rädjö-Boedjang, rädjö kami soedah-
 Känei dèh toedjoe päramajö. [lah mäti;
 Mandanga katö nan bäkijèn;
 Litahlah toelang moerai-batoe;
 Aijie-matö bädarai-darai;
 Sampailah katö oerang toewö:

»Adöq tärägantoeëng di mäligei;
 »Toemboew si täkö di hilalang.
 »Soedah oentoeëng bäräbagai-bagai,
 »Toemboew tjilakö di nan malang." —
 »Si poekoei inggöq di boeanai;
 »Hilalang bäbatang-batang;
 »Mäkäsoei di sangüdja tidak kan sampai,
 »Malang nan boekan alang-alang." —
 »Si poekè até si täkö,
 »Di lotakan pangkä mărănsi;
 »Mäkäsoei hambö kasanö,
 »Mäántakan kambä bödi." —
 Ö nandéh-nandéh; padö masö déwasö itoe,
 Allah poen soedah mänaqdijakan;
 Oentoeëng si Kitjau-Moerai-Batoe.
 Bähandai-handailah oerang dalam sampan.
 Lah ilang rädjö kitö nangkö;
 Di manö rädjö nan èlòq?
 Di manö soetan nan endah?
 Bäkatö koenoe poelö oerangnjö:
 Lai poelö rädjö nan èlòq;
 Lai poelö soetan nan endah;
 Poelau bäränamö Ranggö-Sori;
 Oedjoeëng bënamö tandjoeëng Lèdan;
 Taloeuwq bënamö Pantjang-Sauewe;
 Goenoeëng bäränamö Tjampagö-Biroe;
 Satoe poentjaq, toedjoeuw mäjtjoenjö;
 Édarang boeroeëng Dantö-Idjau;
 Paroelangan anaq oela Gérang;
 Paroelangan anaq koembang Djanti;
 Katonjö garan poelö oerangnjö.
 Mandanga katö nan bäkijèn;
 Bäkatö boeroeëng moerai-batoe:
 Manölah toean dalam sampan?
 Tinggälah datoewq dalam sampan.
 Hambö tärabang anjölai.
 Tabanglah injö moerai-batoe.
 Dèh lamö bäkälamödan,
 Mandjaram roepönjö kalihatan;
 Kijèn lamö bärätambah däkö;
 Lah tibö garan di sanan;
 Kironjö kápä rang bëlaboew;
 Inggöq di doelang-doelang kápä.
 Laloe bäkatö moerai-batoe:
 Ö kakaq nan dalam kápä;
 Hambö bëtanjö padö kakaq;
 Lauoei apö ikö namonjö?
 Goenoeëng apö ikö namonjö?
 Katonjö poelö moerai-batoe. —
 Pikijelah dagang dalam kápä;
 Bähandai, bäräbintjang-bintjang;
 Ondéh kitö sämonjö;
 Sädo han dalam kápä nangkö;
 Di manö kitö mälihè boeroeëng nan pandai
 Sälaroei sälamö nangkö, [bäsö-bäsi;

Bärapò koealò di masoewq;
 Banjaq negari bäsä-bäsä;
 Mänamboenlah banda di tampoewi.
 Säbagai poelò, ondéh kami;
 Maq kami katòkan sämonjò;
 Ikòlah goenoëng Karang-Dèsò;
 Édaran boeroeëng Garang;
 Itoelah si patoeëng rajò;
 Itoelah taloewq Kajoc-Arò;
 Bänamò laboewan bädjau;
 Ikòlah koealò Pantai-Tjamin;
 Negari Seti-Bila-Djòdi;
 Toenangan Soetan-Bärindangan.
 Katonjò poelò dagang di kápä.
 Mandanga katò nan bækijèn,
 Soekòlah äti moerai-batoe;
 Säbagai poelò dèh diri:
 Boekanlah hambò kasombong moeloei;
 Diri kò datang dari manò?
 Koealò manò di tampoewkan?
 Negari manò tampè diam?
 Apò mäkäsöei di sangädjò diri?
 Katonjò poelò oerang di kápä.
 Alah manjauoei moerai-batoe:
 Hambò nangkò datang kamari,
 Dari koealò Indòpoerò.
 Soeroewan Rënd-Tjanda-Déjwi,
 Handaq kataloewq Banda-Läkö,
 Kápädò Soetan-Bärindangan,
 Mäántakan kiriman kambä bödi.
 Katonjò moerai-batoe.
 Katò bækatò oerang banjaq,
 Sampai bäritó kadarätan.
 Tauoelah Seti-Bila-Djòdi,
 Laloe bækamé masò itoe;
 Bädjplan laloe ka moearò;
 Säratò anaq randò gadjjs;
 Säratò anaq bai-baiëq;
 Di dörongkan-melah sampan,
 Alah bädajoeëng änjölai;
 Sadang ka poelau Arò-Säbajoe.
 Sampan tädörong ka lauoeitan;
 Fimpò-bätimpò rangkoew dajoeëng;
 Kin lamò lah däkè djoè;
 Lah tibò padò kápä banjaq;
 Bækatò Seti-Bila-Djòdi:
 Manò kamoe dagang di kápä?
 Boeroewq boeni pätjah bäritó.
 Di manò injò moerai nantoen?
 Dèh hambò handaq bätamoe. —
 Säbagai poelò dèh kamoe,
 Kamoe nan datang dari manò?
 Koealò manò di tampoewkan?
 Negari manò nan di djalang?
 Katonjò Seti-Bila-Djòdi. —

Manjauoei kápitan dalam kápä:
 Ó tjij Oeti dangakan-melah dèh tjij Oeti.
 Lörong kápädò kápä nangkò,
 Datang nan dari tanah bäsä;
 Soeroewan Soetan-Koedjarat;
 Bäränamò Soetan-Jazid.
 Kami säläpan boeah kápä,
 Di titahkan Soetan-Koedjarat;
 Mangawä koealò Pantai-Tjamin. —
 Bäräwari Seti-Bila-Djòdi,
 Mantjalieq kapoentjaq tiang;
 Lah tampaq boeroeëng batoe nantoen;
 Laloe manjambah moerai-batoe:
 O mandéh kandoeëng hambò;
 Hambò nangkò datang kamari;
 Boekan kahandaq badan hambò;
 Anjò kahandaq dausanaq mandéh;
 Kahandaq nan tidaq boliè di tähan;
 Poeti bänamò Tjanda-Déjwi.
 Mandanga katò nan bækijèn;
 Maboewq rasonjò pärätian,
 Hiròlah Seti-Bila-Djòdi.
 Manò kalijèn sämonjò?
 Bäpo bitjarò kitò?
 Ikòlah roeponjò moerai-batoe;
 Soedah di danga bäritonjò;
 Manjambah poelò moerai-batoe.
 Mandèh mandéh kandoeëng hambò?
 Dangakan-melah mandéh kandoeëng;
 Märansi rimbò pantai,
 Pälöpoew tinggä di täpi;
 Bampan pänoekoewq ragò-ragò;
 Poeti bänamò Tjanda-Déjwi,
 Manjoeroew mäantakan kambä bödi,
 Kadalām taloewq Banda-Läkö.
 Säbagai poelò dèh mandéh.
 Djekò adò moeda-moedahan,
 Sälamat sajò kasanan;
 Djekò adò injò mauoe;
 Sampai sälamat itoe kini;
 Toeankoe Soetan-Bärindangan,
 Kami sambah, kami rädjòkan;
 Namonjò negari taq bärädjò;
 Ikòlah roepò kambä bödi. —
 Säbagai poelò dèh mandéh.
 Dangakan bänä sambah hambò:
 »Bajam di kaboen rang Pikoetò,
 »Ambije säbatang goelai kini.
 »Dalam sätauoen datang masò,
 »Tidaq pèlang märäsai kamari." —
 Dangakan säboeah lai.
 »Soetan mamboeè saroeëng karijs,
 »Djangkakan lihije badjoe kaijen;
 »Toean sipat mangandoeëng arip,
 »Bitjaròkan lähije dangan batin." —

Sakitoe sambah bāké toean.
 Tinggälah toean, hambò tabang,
 Maq sampai kiriman.
 Tabang si Kitjau-Moerai-Batoe;
 Ilang di matò oerang pèlang;
 Hilaulah Seti-Bila-Djòdi;
 Tidaq katoean kasisinjò.
 Sälamò lambè nan bākijèn;
 Oentoeëng si Kitjau-Moerai-Batoe;
 Gilò tärabang, tärabang djoèb;
 Abijs hari bāganti hari;
 Siang-siang poen malam-malam.
 Antah bärapòlah lamonjò,
 Apoëng-apoëngan kalihatan.
 Di sangkò gòsong, boekan gòsong;
 Di sangkò poelau, boekan poelau;
 Kinlamò bätambah dākè;
 Kironjò kápā rang bälaboew;
 Märanggé tjandonjò tiang kápā;
 Oentoeëng si Kitjau-Moerai-Batoe;
 Inggòq di kajoe ranggé mätì;
 Injò tibò, hari lah malam;
 Pikije bāmanoeëng moerai-batoe,
 Lah tarang taloewq Banda-Läkö;
 Dèh tjàjò tèlong djo pälitò;
 Namoen di dalam kápā nantoen,
 Tidaqlah soeni pandangaran;
 Namonjò oerang tjampoewe bauowe;
 Pikijelah moerai-batoe;
 Tidaq boliè tampè bätanjò;
 Lah siang roeponjò hari;
 Tärabang mangéda masò itoe;
 Inggòq di até tiang kápā;
 Di pandang kiri djo kanan,
 Sätangah kápā baroe tibò;
 Sätangah bākauo kabälaboew;
 Sätangah bākauo bāniagò;
 Sätangah handaq bärälaijiè;
 Sätangah bärämoeè djoèb;
 Héranlah poelò moerai-batoe;
 Laloe bākatò anjòlai:
 Manò kamoe dagang di kápā?
 Poelau apò ikò namonjò?
 Rantau apò ikò namonjò?
 Koealò apò ikò namonjò?
 Siapò kò rädjò di darätan?
 Mandanga katò nan bākijèn,
 Manjauoei kápitan kápā:
 Dangakan-melah dèh diri;
 Ikòlah poelau Rangkö-Sori;
 Itoelah tandjoeëng Lèdan;
 Itoelah taloewq Banda-Läkö;
 Itoelah goenoeëng Kidjang-Rani;
 Tjampagò-Biroe-Bandan;
 Satoe poentjaq, toedjoew mätjoewnjò;

Édaran boeroeëng Dantò-Idjau;
 Päröelangan anaq oela Gérang;
 Päröelangan anaq koembang Djanti,
 Negari Soetan-Bärindangan;
 Toenangan Seti-Bila-Djòdi,
 Poeti di taloewq Kajoe-Arò;
 Toenangan poeti Rènò-Nilam,
 Poeti di koealò Zamin-Amba.
 Katonjò kápitan dalam kápā;
 Sābagai poelò, dèh diri kò
 Datang dari manò?
 Koealò nan manò di tampoewkan?
 Negari manò kan di toeroei?
 Siapò poenjò pärāmaijenā?
 Katòkan djoèblah padò kami. —
 Manjauoei si Kitjau-Moerai-Batoe.
 Dangakan-melah dèh diri;
 Maq hambò katòkan bāna-bāna;
 Moelò hambò datang kāmari,
 Dari koealò Indöpoerò,
 Di soeroew Rènò-Tjanda-Déjwi;
 Soeroewnjò antakan kambā bòdi;
 Adòpoen Rènò-Tjanda-Déjwi,
 Sälaroëi sälamò nangkò,
 Tidaqnjò mauoe bāsoewami;
 Antahnjò känei santoeëng pelalai,
 Oerang mauoe, injò taq mauoe,
 Oerang namoew, injò taq soekò;
 Lòrong dèh bāpaq djo boendonjò;
 Anaq soerang maroesoew äti,
 Mandanga Soetan-Bärindangan.
 Sangatlah soekò boendò kandoeëng,
 Di goentiëng, di loekijs kambā bòdi,
 Ikòlah roepò älamatnjò;
 Ikò bärtoelah dèh kamoe;
 Sambije kamanò hambò tabang?
 Tibò kamanò hambò tabang?
 Tibò kamanò kampoëng dalam?
 Handaq tarangkan padò hambò!
 Katonjò poelò moerai-batoe. —
 Mandjòwab dagang di kápā:
 Antarò barat djo sälätan,
 Kirikan mätari mätì,
 Kanankan mätari hidoëij;
 Sinanlah kòrong kampoëng dalam;
 Katonjò dagang dalam kápā. —
 Mandanga katò nan bākijèn,
 Tabanglah boeroeëng moerai-batoe;
 Mangéda koealò Banda-Läkö;
 Katò bākatò kápitan dalam kápā;
 Manò kitò dagang nan banjaq?
 Kitò kaloea kadarätan;
 Mandanga bäritò moerai-batoe,
 Djaän mandanga kāba oerang.
 Katonjò kápitan kápā.

Bäräwari dagang di kápä;
 Di bongka sauoë Si Ampa-Tika;
 Bäpiké, bäsígab sämonjò;
 Sätangah toeroen di sampan toendò;
 Mäsoewq koealò Banda-Läkö.
 Sälomò lambè nan bäkijèn;
 Sampailah poelò moerai-batoe;
 Mäsoewq ka kampoëng kòtò dalam,
 Inggòq di atè kämoeniing-säti;
 Bärapò anaq bai-baiëq;
 Bärapò seti-sidang-toean;
 Sägälò anaq randò gadijs;
 Bärapò anaq pärätapan;
 Sadang mänäkat mänärawang,
 Mangädòq soedjian soerang-soerang;
 Lah tampaq boeroëng moerai-batoe;
 Bagai nan rābab dèn koetjāpi;
 Boeni sadam boeloew bangsi;
 Laloë di toeroëi di ampīri,
 Abijs tārätjangang sämonjò.
 Laloë bākātò moerai-batoe:
 Manòlah mandéh kēkaq hambò?
 Dangakan-melah tanjò hambò:
 »Di tabang-tabang kankoeang dalam,
 »Ladò di dalam pärandangan.
 »Di manò kōrong kampoëng dalam,
 »Rādjonjò Soetan-Bärindangan.” —
 Mandanga katò nan bākijèn,
 Hilaulah anaq randò gadijs.
 Ondéh malang tjilakò badan!
 Siapò nan poenjò boeroëng nangkö,
 Manjaboëi namò rādjò kitò?
 Lah gilò seti-sidang-toean;
 Tinggä soedjièn dèn loekijsan;
 Héran māmandang moerai-batoe,
 Paroew bārāsamboëng äsò-äsò,
 Koekoew bārāsamboëng amé oerai,
 Matò oempamò bintang timoewe,
 Kāpaq mandami samböëng lojang,
 Ikoewe mandami kipé tjinò,
 Bauoen kangkoman nirōwatöe.
 Bākātò boeroëng moerai-batoe:
 Manò kamoe di dalam roemah?
 Tinggälah kamoe, hambò tabang. —
 Tabang mäloempè moerai-batoe;
 Inggòq di atè poentjaq balai;
 Balai bälérong Soetan-Bärindangan:
 Di sangkoeikan poelò kambà bōdi;
 Manjikije-njikijekan paroew;
 Mangirai-ngiraikan sajòq;
 Bagai nan rābab dèn koetjāpi;
 Kadangan dèh Soetan-Bärindangan,
 Laloelah toeroen anjòlai;
 Tampaqlah boeroëng moerai-batoe,
 Bākātò Soetan-Bärindangan:

III. 2.

Isai diëq kandoeëng, Boedjang-Sälamat,
 Pai djoë djäpoei soempitan gadiing,
 Säratò djo dämaq nan bāipow.
 Bäräwari Boedjang-Sälamat;
 Bälari-lari garan ka roemah;
 Di tariëq soempitan gadiing,
 Di baow toeroen ka hālaman;
 Di ambije Soetan-Bärindangan;
 Di isiëkan dämaq bāipow;
 Di soempi boeroëng batöe nantöen;
 Dämaq läpé, boeroëng tabang;
 Inggòq di atè päpan tjätöewe;
 Naiëq poelò ka atè roemäh;
 Naiëq rang kajò sia banda;
 Säratò djo anaq rādjò-rādjò;
 Säratò nankodò bāsa-bāsa;
 Sätò poen tibò di atè roemah,
 Di tangköq boeroëng moerai-batoe,
 Laloë di tangköq anjòlai,
 Oléh rang kajò sia banda;
 Tangan tibò di moerai-batoe;
 Kapadò Soetan-Bärindangan;
 Inggòq di atè tangan kiri;
 Di tangköq dangan tangan kanan;
 Mälompè ka tangan kanan;
 Di tangköq dangan tangan kiri;
 Héranlah Soetan-Bärindangan;
 Di tjäkau oléh sia banda;
 Mälompè moerai-batoe nantöen,
 Tabanglah ka mätiqei,
 Bärädiri atè päpan tjätöewe;
 Bākātò Soetan-Bärindangan:
 Isai rang kajò sia banda,
 Oesah di tangköq boeroëng nangkö;
 Handaq päragoe-ragoe äti,
 Handaq pärintang-rintang matò.
 Bäräwari poelò moerai-batoe;
 Di pandang Soetan-Bärindangan,
 Di pandang lèlo djo pärangai,
 Alah bākātò moerai-batoe:
 Sintöëng di padang-ratò,
 Si poekè di atè bākoeëng,
 Mäti pärangkö dalam pädi,
 Sälörong maq toean nangkö.
 Patoeilah djodjoe mandéh kandoeëng,
 Poeti bānamò Tjanda-Déjwi.
 Kalò di oedji samò mérah,
 Kalò di tahije samò barè,
 Kalò di timbang samò läkoe.
 Katonjò garan moerai-batoe.
 Ikò bāitoelah toeanke,
 Pätaroew mandéh dari roemah;
 Djaän pätjajò di oerang hidoëij,
 Mānoesia pandjang äkänjò.
 Tabang mälompè moerai-batoe,

41*

Inggòq di até poentjaq balai;
Balai bälérong pandjang toedjoew,
Pandjang nan doewò kali läpan.
Bagai djinijs oekije gambaran;
Bärätoenggaq gadiing pilian;
Bäpintoe bäpangkè-pangkè;
Bätätah basadah linggam;
Bäoekije bälaloewq päkoe;
Djelò-bädjèlò äka tjind;
Taré limpatò kajoe érang;
Tasiëq, tjandanò kajoe manang;
Koerang sädiki tidaq läbië;
Kalò di tjaliëq, boetò matò.
Laloe bälkatò moerai-batoe:
Ondèh toeanke djanjò sajò,
Ikò kiriman kambä bödi.
Päkirim mandèh dari roemah,
Toedjoew pètaq, toedjoew mäligei;
Lihèlah poelò dèh toeanke;
Ikòlah tandò alamatnjò;
Sajò tabang anjölai;
Tabang memboeoeëng moerai-batoe,
Djatoewlah poelò kambä-bödi.
Bäräwari Soetan-Bärindangan;
Laloe di ambije kambä-bödi,
Laloe di boeka. —
Bismillah ar-rahmán ar-rahim.
Padò masò-déwasò itoe,
Tibblah garan moerai-batoe.
Inggòq di até poentjaq maligei;
Mandäkékan paroew;
Mangirai-ngirai kan sajòq;
Kadanganan dèh poeti Rènò-Tjanda-Déjwi,
Bäräwari Rènò-Tjanda-Déjwi;
Bälari toeroen anjölai;
Säratò djo ranjoewq djo koelintang:
Tärähoerai rampoei nan pandjang;
Mantjamoew koentji sanggoewenjò;
Mandariing boeni gantò tjintjin;
Tabang kabawah moerai-batoe;
Inggòq di tangan Tjanda-Déjwi;
Di baow naiëq anjölai;
Bäräkatò si Gandam-Baroejs:
 »Alah mò kambang boengò pandan;
 »Di timpò dauoen kätari;
 »Alah mò datang njaow badan,
 »Lai kò bolie nan di tjari.” —
Gäläq täräsänjoem Tjanda-Déjwi.
Bälkatò si Kitjau-Moerai-Batoe:
Ondèh mandèh djanjò sajò,
 »Gäsiing tigò, gäsüing ampè;
 »Dalam soekätan taq bälariëq;
 »Asiing di tjintò, äsiing dapè;
 »Oentoëng soerätan nan taq baiëq.” —
Katò si Kitjau-Moerai-Batoe.

Bärämanoeng Rènò-Tjanda-Déjwi,
Sämantarò bälkatò-katò;
Näsi lah mäsaq dèh si Kambang,
Mäkanlah boeroeëng moerai-batoe;
Soedahlah mäkan moerai-batoe;
Laloe bälkatò anjölai.
Ó mandèh kandoeëng hambò;
Tätäkalò hambò bädjalan;
Sampailah garan hambò kasanan;
Ka koealò taloewq Zamin-Amba;
Bäranti hambò di sinan;
Di poelau Arò-Säbajoe;
Hambò danga bädije di täpi;
Bagai märadah djaraq,
Säpantoen märandang bidjan;
Mämandang hambò ka kiri kanan;
Mämandang hambò ilije moediëq;
Tidaq bolie tampè bätanjò;
Säsahat hambò inggòq sanan;
Lah datang sampan säboeah;
Oerang bätigò dalam sampan;
Oerang itoe bädjoë kilang;
Hambò bätanjò di oerang itoe:
Ondèh toean nan dalam sampan nangkö;
Bädije bäpò di darätan?
Moengkö säläkoe demikijèn?
Manjauoei oerang dalam sampan:
Dangkanan-melah dèh diri.
Adòpoen bädije bäboeni toe;
Bädije oerang mäharäq mait;
Rädjò kami soedahlah mäti;
Känei dèh toedjoe perämäjò.
Bänamò Toeanke-Rädjò-Boedjang.
Mandanga katò nan bälkijèn;
Hambò mänangijs anjölai.
Bälkatò poelò oerangnjò.
Dangkanan-melah katò hambò:
Adò poelò rädjò nan läbië;
Adò poelò Soetan nan endah;
Bänamò Soetan-Bärindangan;
Negari bänamò Banda-Läkò;
Poelau bänamò Tandjoeëng-Lédan;
Oedjoeëng (bänamò ¹⁾ Arò-Kambang;
Goenoëng bäränamò Patah-Sambilan;
Satoe poentjaq, toedjoew mätjoewnjò;
Édaran boeroeëng Dantò-Idjau;
Toenangannjò soedah bätigò;
Bänamò poeti Méranggawé;
Soerang bänamò Seti-Bila-Djòdi;
Soerang bänamò poeti Rènò-Nilam;
Katonjò poelò oerang itoe.
Bäibarat hambò anjölai:
 »Bärambang di tengah päkan;

¹⁾ Dit woord ontbreekt in het HS.

»Di *baow* anaq oerang di Mäläkô.
 »Rambang baq awan bädjalan,
 »Tidaq katoean tampé tibò.”
 Katonjò si moerai-batoe.
 Manjauoei si Gandam-Baroejs:
 »Ondéh naq! kätjang päringè dalam paraq;
 »Di *baow* naiëq toedoeëng sädji;
 »Bäräniè hambò päninggä bäpaq,
 »Sälamat oemoewe poelang koembali.”
 Katonjò si Gandam-Baroejs.
 Bäräkatò djoed moerai-batoe.
 Tabanglah hambò dari sinan;
 Sampailah garan toedjoeuw hari;
 Tibò di koealò Pantai-Tjamin;
 Sämalam hambò di sanan;
 Moengkò ka koealò Banda-Läkò;
 Kalihätan goenoeëng Tjampagò-Biroe;
 Dakèlah poelau Ranggé-Mäti;
 Hambò tibò, haripoen sandjò;
 Mantjajò tëlóng dalam kápä;
 Namoen sämalam-malam itoe;
 Lah siang kironjò hari;
 Tabanglah hambò anjölai.
 Inggòq di doelang-doelang kápä.
 Sätangah oerang naq mänëmbaq;
 Sätangah oerang naq manjoempi;
 Kaloea kápitan dalam kápä;
 Mambaow bädije sälaré;
 Di tēmbaqnjò garan badan hambò.
 Bädije läpé, hambò tabang
 Bäpantoen hambò sambije tabang:
 »Pisang kalè di dalam kápä,
 »Mäkanan boedaq dari hoeloe.
 »Pagang oemanat dèh nan tinggä,
 »Läpé bädjalanlah dähoeloe.”
 Tabanglah hambò ka darätan,
 Laloe mäeda kampoeëng dalam.
 Inggòq hambò di poentjaq balai;
 Balai bälérong pandjang toedjoeuw;
 Hambò pandang maq toean nantoen;
 Sadang bamaijen-maijen tjätoewe;
 Dangan Rang-Kajò sia banda.
 Poewélah hambò dèh mämandang;
 Hambò pandangi soenggoew-soenggoew;
 Sadang roepnjò maq toean nantoen;
 Hambò patoei djo kaläka hambò;
 Patoeilah lawan mandéh doedoeuwq.
 Kalò di oedji samò mérah;
 Kalò di tahije samò baré;
 Sä-djoe-galò kadam djo kamboei;
 Sä édaran boemi djo langi;
 Kò anjò di bawah langi nangkö;
 Häramlah roepò nan bäkijèn;
 Läkoe pärangai taq bälawan;
 Boeni päkätan lämaq manijs.

Sampai bäkatoé pantoen oerang:
 »Pisang kalè mäkan djo säkin,
 »Djatoew täräläpé dari tangan.
 »Äti läkè matòlah ingin,
 »Allah nan baloen manjampaikan.”
 Katonjò garan moerai-batoe,
 Abijslah katò di katòkan.
 Bäkatoé Rènò-Tjanda-Déjwi:
 Ö Gandam-Baroejs, anaq kandoeëng;
 Amaq mämkai djoeloh kau;
 Päkai päkajan läki-läki;
 Käsah-Karòdjo-Manda-Kaliing:
 Piraq-Tätäboewe-Dènei-Hari;
 Kambang kö Tjinò-Langgò-Bajoe;
 Mämäkäi kalijen sämonjò.
 Kitò pai toeroen kabawah;
 Pai mandjalang ajah kandoeëng.
 Mandanga katò nan bäkijèn;
 Soedah bätjäckab sämonjò;
 Toeroenlah Rènò-Tjanda-Déjwi;
 Di kandoeëng dajang-dajang bänjaq;
 Kipé bäsäboeëng kiri kanan;
 Tibò di roemah Toeankoe-Rädjò-Moedò;
 Laloelah naiëq ka até roemah;
 Bäkatoé poeti Tjanda-Déjwi:
 Manòlah ajah kandoeëng hambò?
 Moengkò hambò datang kämari:
 Djekò adò sambah beräläkoe;
 Djekò kahandaq lai ka boliè;
 Sadang di ajah boendò kandoeëng;
 Hambò naq pai bärämaijen-maijen;
 Sadang ka poelau Lompè-Kidjang;
 Handaq mämoeta-moeta karang;
 Handaq bätjamin kasiëq poetiè;
 Handaq mälihè roepò roempoei;
 Ikò bättoelah dèh ajah;
 Salangkan hambò pèlang bäsä;
 Moèkan märiam dangan baré.
 Katonjò Rènò-Tjanda-Déjwi.
 Dèh bäkatoé Toeankoe-Rädjò-Moedò;
 Säkali kahandaq mandéh,
 Läbiè baiëq di äti kami.
 Laloe bäkatoé Toeankoe-Rädjò-Moedò:
 Manòlah garan Panghoeloe-Kawä;
 Pai djo salang pèlang bäsä;
 Padò Rangkejò-Panghoeloe-Dagang;
 Bädjalan Panghoeloe-Kawä;
 Toeroen ka bawah ka häلمان;
 Laloe kápado Panghoeloe-Dagang;
 Laloe bäkatoé Panghoeloe-Kawä;
 Manò Rangkejò-Panghoeloe-Dagang?
 Hambò nangkö manjalang pèlang;
 Di soeroew toeankoe dari roemah,
 Dèh poeti handaq ka poelau;
 Katonjò Panghoeloe-Kawä.

Manjauoei Rangkajò-Panghoeloe-Dagang:
 Kò anjò pèlang nan bàsa kò,
 Badan hambò siapò poenjò!
 Insa Allah baièqlah itoe.
 Manò sàgalò anaq pèlang?
 Toeroenkan pèlang ka lãboewan;
 Moeèkan mǎriam sǎmonjò;
 Rantaq bǎrǎbilang. . . .¹⁾
 Tǎdjaq djo si tènnga bǎbilang tangan;
 Langkòq djo alam djo mǎrawǎ;
 Kòrong bǎdoenam djo sitawa;
 Tiang bǎpaloei dangan tjandai;
 Djoedjoewe bǎlambò kaijen koeniing. —
 Soedahlah langkòq sǎmonjò;
 Bǎdjalan Rangkajò-Panghoeloe-Dagang
 Kǎpadò Toeankoe-Rǎdjò-Moedò.
 Ampoen Toeankoe sambah sajà;
 Pèlang lah hǎsije sǎmonjò;
 Soedahlah toeroen ka lãboewan.
 Bǎkatò Toeankoe-Rǎdjò-Moedò.
 Bǎtòe bǎna dèh Rangkajò;
 Sǎbab hambò manjalang pèlang;
 Si oepièq injò bǎkahandaq;
 Handaq ka poelau Lompè-Kidjang.
 Mandanga katò nan bǎkijèn,
 Mǎmoehoen Rangkajò-Panghoeloe-Dagang.
 Padò masò déwasò itoe;
 Bǎkatò poeti Tjanda-Déjwi.
 Mari kalijèn sǎmonjò;
 Bǎkampoeèng sǎgalò dajang-dajang;
 Moerai-Pǎsaman-Gandam-Baroejs;
 Anaq Rangkajò-Alat-Tjǎmanò;
 Pǎkai pǎkajan anaq kandoeèng;
 Bǎrǎsoentiing bǎboengò karang;
 Lipè sanggoewe karò-bǎdjoentai;
 Pǎgantoeèng nan doewò balé halai;
 Ramboei nan-pandjang lawan boengò;
 Bǎtǎpoewq lonta di pipi;
 Mandariing boeni gantò tjintjin;
 Bagai sǎlindièq poelang mǎkan;
 Tjandai sǎwatoe kèndangan;
 Mǎmagang pèti nan sǎboeah,
 Itoe djabǎtan mandèh kandoeèng.
 Mandèh mandjadi djoeroe-moedi,
 Di dalam pèlang nan bàsa kò.
 Manòlah poelò Kasah-Karòdjo-Manda-Kaliing,
 Anaq Rangkajò-Lipè-Tjoeta;
 Pǎkai pǎkajan wǎranò idjau;
 Bǎsoentiing bǎranggò-ranggò;
 Lipè sanggoewe majang tǎrǎhoerai;
 Pǎgantoeèng nan sǎbalé halai;
 Ramboei nan pandjang lawan minjaq;
 Langkòq djo kaijen biroe mansi sǎrǎsah;

¹⁾ Hier schijnt iets uitgevallen.

Kèndangan mǎmagang kipé djo tjamin;
 Itoe djabǎtan mandèh kandoeèng.
 Mandèh diam di timbò roeang.
 Piraq-Tǎtǎboewe-Dènei Hari;
 Anaq Toemanggoeèng Koedjarat;
 Pǎkai pǎkajan wǎranò mérah,
 Bǎsoentiing bǎboengò rampai;
 Lipè sanggoewe boengò rampai;
 Pǎgantoeèng sǎpoeloe halai;
 Ramboei nan pandjang bǎdjantikan;
 Mǎmagang angin djangan pohan;
 Itoe djabǎtan mandèh kandoeèng.
 Mandèh mandjadi Rǎdjò-Batoe.
 Mandèh diam di tindjau-karang;
 Bǎmaijen gǎlah sǎbatang;
 Manò si kambang Langgò-Bajoe?
 Anaq Rangkajò sia banda.
 Pǎkai pǎkajan djinijs-djinijs;
 Bǎsoentiing bǎboengò ranggé;
 Lipè sanggoewe tǎlipoewq lajoeuwe;
 Pǎgantoeèng nan sambilan halai;
 Ramboei nan pandjang bǎtjelaqan;
 Bǎrǎpaliing bǎpǎsang soeroei;
 Oendoeèng-oendoeèng tjarò mǎlajoe;
 Mǎmǎkai santǎpan pǎtang pǎgi;
 Masoewq ǎdjoeèng, kaloea ǎdjoeèng,
 Masoewq pintoe, kaloea pintoe;
 Di dalam pèlang nan bàsa kò.
 Ondèh naq Kitjau-Moerai-Batoe;
 Bǎpaq mandjadi malim-bǎsa;
 Bǎpaq diam di atè tiang;
 Di atè doelang-doelang;
 Kǎdjò mangatauoèi ǎpoeèng djo tjama;
 Mǎlihè barang di dalam lauoei;
 Dalam pèlang nan bàsa nangkò.
 Katonjò Rènd-Tjanda-Déjwi.
 Sǎlamò lambè bǎkijèn;
 Hǎsijelah garan sǎmonjò;
 Katonjò Rènd-Tjanda-Déjwi:
 Manò kalijèn sǎmonjò?
 Ò Gandam-Baroejs, ǎnaq kandoeèng;
 Lǎpèkan tali pandarè;
 Maq ilije pèlang ka moearò;
 Pagi hari kitò bǎlaijiè.
 Bǎrǎwari si Gandam-Baroejs;
 Di poetoèjs tali pandarè;
 Pèlang bǎraliè ka moearò;
 Dajoèng bǎrangkoew kiri kanan;
 Bǎrapò boeni sandau goerau;
 Harinai bǎtaloen djadi;
 Gǎlaq bǎgoemam tidaq koerang;
 Boeni pantoen balé-bǎbalé.
 Nanhoen bǎpantoen Tjanda-Déjwi:
 Ò mandèh kandoeèng hambò;
 »Birièq-birièq di kampoeèng tinggǎ,

»Inggòq di dāhan sāligoerai.
»Bai-baiëq mandéh ka tinggä,
»Kami bādjalan anjölai.”
Mandéh kandoeëngnjò bānamò Poeti-Lèlò-
Bangkò:
»Ondéh naq! sikoedjoewe di até panté,
»Kambanglah boengò pārauoëitan.
»Kò lai moedjoewe kami mäläpé,
»Baq ajam poelang kapauoëitan.”
Ondéh naq, dangakan sāboeah lai:
»Gälöegoewe di até panté;
»Lah räpè dalam koeali.
»Kò lai moedjoewe kami mäläpé,
»Sälamat kau poelang pai.”
Katonjò poeti Lèlò-Bangkò.
Manjauoëi si Gandam-Baroejs:
»O mandéh; oesah di timbò-timbò lai,
»Ilang sirawi até panté.
»Oesah di tjintò-tjintò lai,
»Lah ilang ka lauoei läpé.”
Katonjò si Gandam-Baroejs.
Manjauoëi poeti Lèlò-Bangkò:
Ondéh naq, kò kau pai bälaijië,
Baow intan sādoekoeëngan.
Katonjò poeti Lèlò-Bangkò.
Manjauoëi Piraq-Tätäboewe-Dènei-Hari:
Ondéh mandéh kandoeëng;
»Paranggi namò di dauoen kawè.
»Patah sābatang boengò pandan.
»Mantjari intan tangah lauoei,
»Antah ilang njaow badan.”
Katonjò Piraq-Tätäboewe-Dènei-Hari.
Manjauoëi poeti Lèlò-Bangkò:
»Ondéh naq; si Ramò pai karajjië;
»Pandan poetië dari soebarang;
»Sälamò kau bälaijië,
»Badan kamäti mangärabang.”
Katonjò poeti Lèlò-Bangkò.
Manjauoëi poelò si Kambang-Tjinò:
»Mandéh kandoeëng hambò;
»Tabanglah belibijs dalam pädi;
»Pälöepoew di kampoeëng tinggä.
»Sananglah äti kami pai,
»Roesoewlah äti mandéh tinggä.”
Katonjò si Kambang-Tjinò.
Bäkatò poeti Lèlò-Bangkò:
»Kambang! önaq dangakan ibarat hambò,
»Toemboew talang dari Mäläkö,
»Toemboew manjisi kötò tinggä.
»Badan malang, badan tjilakò;
»Boeroëng nan djinaq djadi lija.”
Katonjò poeti Lèlò-Bangkò.
Manjauoëi Tälipoewq-Poelang-Panggilan:
»Mandéh kandoeëng hambò;
»Tätalah balam di sitäkö,

III. 2.

»Dabië djo sakin parauoëitan.
»Tinggälah mandéh di koealò,
»Kami bälaijië ka lauoeitan.”
Katonjò Tälipoewq-Poelang-Panggilan.
Bäkatò poeti Lèlò-Bangkò:
»Ondéh naq; bäsarang alang kabawah boerai;
»Tärabang manggoenggoeëng boeah palò.
»Djèkò sampai kitò bätjarai;
»Mäkan bäkoeah aijië-matò,”
Katonjò poeti Lèlò-Bangkò.
Laloe bäkatò moerai-batoe:
Mandlah mandéh kandoeëng hambò?
»Di kali-kali si täkö,
»Ka Djoedah mänabang auoewe.
»Adöpoen hari sāhari kò,
»Kasoedāhan kitò bäbauoewe.”
Katonjò garan moerai-batoe.
Manjauoëi poeti Lèlò-Bangkò:
»Karämaq di täpi aijië,
»Batang si täkö tampè roemah.
»Kò böpaq pai bälaijië,
»Ténggang si toewò dari roemah.”
Katonjò poeti Lèlò-Bangkò.
Ramih koealò sāhari toe.
Bärapò anaq randò gadijs;
Bärapò seti-sidang-toean;
Bärapò anaq moedò-moedò;
Djölöng mälawan anaq gadijs;
Tärälöengké soebang sāhari toe.
Soedahlah oerang minoem mäkan,
Bäkatò Rènd-Tjanda-Déjwi:
»Önaq kandoeëng si Gandam-Baroejs;
Läpékan tali pandarè;
Kitò kaloea anjölai.
Bäräwari si Gandam-Baroejs;
Di poetoejs tali pandarè;
Pèlang bäralië ka lauoeitan;
Dajoeëng bärangkoew kiri kanan.
Bäkatò Rènd-Tjanda-Déjwi:
Manò kalijèn sāmonjò?
Käkòq djabätan soerang-soerang,
Oerang nan ampè poeloew ampè;
Djoeroe-moedi kitjoei kamoedi;
Djoeroe-batoe ténggahlah sauoew;
Djoeroe-tangké djowaqlah laijië.
»Önaq kandoeëng si Gandam-Baroejs,
Hätamkan magang kamoedi,
Kauo tantanglah oedjoeëng tanah bāsa,
Maq pädjam kitò ka tängah,
Amaq tälampau rantau nan tigò,
Maq bandoëng oerang di koealò.
Bäräwari si Gandam-Baroejs,
Di hätamkan kamoedi kanan,
Di kitjoei kamoedi kiri,
Pèlang mänampoew anjölai,

12

Riaq mämätjah mantjoetjoei;
Mähèlòkan angin;
Mänoelaq mänoempoewkan;
Päsang bätoeroei di bäläkang;
Tidaq tábadò lari pèlang.
Haloean mänabang-nabang;
Kämoedi bákato-kato;
Mandangoeëng boeni tali lènggang;
Mälamboeëng tjandò laiijè bàsa;
Mälauowe tjandò gadò.
Sälamò lambè bälaiijè;
Lèpèlah dari päsakitan;
Tälampau poelau Lompè-Kidjang;
Lah hilau oerang di koealò;
Mänangijs poeti Lèlò-Bangkò;
Ondèh naq kandoeëng Tjanda-Déjwi,
Sampai moe djauoe ónaq kandoeëng,
Balam pämaijenan ónaq kandoeëng,
Alah di kitjoew kironjò mandèh;
Sampailah pantoen oerang toewò:
»Alang bäsarang di timbarau,
»Pipi lintadoeëng mäkan pädi.
»Malang bäbauowe djo nan sarau,
»Säkin di kandoeëng mäkan äti.”
Bákato oerang nan bánjaq:
Anjò sälòrong badan kami;
Sampailah katò oerang moedò:
»Balam di soempi até batang;
»Djatoewnjó kadalam pädi.
»Baloen lai saki oerang bäroetang;
»Läbiè sakinjó badan kami.” —
»Bädije si tènggah anaq rang Bajang;
»Pänèmbaq boeroeëng rampoen tali.
»Pädiè bäbauowe djo oemajang;
»Rätjoen bämäkan dalam äti.” —
»Lansanò di dalam aiijè,
»Ambije saga, ka hoeloe lädiing.
»Bidjaqsanò oerang bärälaiijè,
»Manjambah toelang dalam dagiing.”
Katonjó oerang nan bánjaq toe.
Mänangijs poeti Lèlò-Bangkò;
Ondèh naq kandoeëng Tjanda-Déjwi;
Djarè sätatò mandèh kandoeëng;
Gadijs pärämaijenan mandèh kandoeëng;
Ilang djo apò ka di ganti?
Pärämaijenan negari Indòpoerò.
Katonjó poeti Lèlò-Bangkò;
Sälòrong Rènò-Tjanda-Déjwi;
Lah djauoe djoeò pälaiijèran;
Tibò di rantau katanangan;
Bákato poeti Tjanda-Déjwi:
»Pandani di parang djo sirauoei;
»Pädi di dalam päkandangan;
»Namonjó badan tangah lauoei,
»Di ragoe Soetan-Bärindangan.”

Katonjó Rènò-Tjanda-Déjwi:
Manòlah kau Kambang-Tjinò?
Baow kämari baré koeni;
Lidijs kärambije toedjoew halai;
Kitò mämoehon ka haloean.
Manjambah Rènò-Tjanda-Déjwi:
Jò Allah, jò toeankoe;
Bäräkat wälia Allah, nan ampè poeloeuw ampè,
Mangatauoëi taloeuw rantau nangkò;
Bäläkie bæä pintò hambò;
Kò soenggoew hambò anaq rädjò,
Dalam koealò Indòpoerò,
Toeroenlah angin dolaq-dölai,
Toemboewlah riaq goentoeëng-goentoeëng,
Bangkilah amboen di lauoeitan,
Roeponjó bagai soekam,
Wäranò lauoei bagai daüwat.
Sälamò lambè bäkijèn.
Allah poen soedah mäoentoëëngkan,
Toeroenlah angin dolaq-dölai,
Toemboewlah riaq goentoeëng-goentoeëng,
Bangkilah bada di lauoeitan.
Manjäkah dèhan baliing-baliing;
Mämoetoëjs toendjang djawi-djawi;
Mamboekèkan tjäkoewe tangah padang¹⁾;
Mamboeang saròq dalam rimbò;
Bangkilah aloen gadang-gadang;
Datanglah ombaq bàsa-bàsa;
Oempamò goenoëëng mähalintang;
Säkali di hangangkannjó;
Laloe kakäsieq boelan;
Säkali di handjoeëngkannjó;
Manjapoe-njapoe awan poetiè.
Säkali pèlang mäliënggò²⁾,
Doewò tigò poelau tärätjtijje.
Sälamò lambè bäkijèn;
Angin poen tånang anjölai;
Gälombang tädoew anjölai.
Bäräwari Rènò-Tjanda-Déjwi.
Lah tagah mälantoeuwe-lantoeuwe pinggang;
Tagah mähoepam-hoepam djari;
Bäkaboei tjandò pämandangan;
Di sangkò poelau, antah poelau;
Di sangkò apoëëng, antah apoëëng;
Sälòrong oerang nan bánjaq;
Abijslah maboewq sämonjó;
Sätångah moetah-moetah djoeò;
Abijslah mäti sämonjó;
Anjölah tinggä toedjoew oerang;
Soerang Rènò-Tjanda-Déjwi:
»Poentoeëng talang, poentoeëng si täkò;
»Karämaq di até boeki;

¹⁾ In 't handschrift staat *di lambah*.

²⁾ Waarschijnlijk *mälènggang*.

»Oentoeëng malang badan tjilakò,
 »Awah banjaq djadi sädiki.”
 Ka doewò si Gandam-Baroejs:
 »Karämaq di dalam pädi;
 »Kätjoeboeëng di dalam bantò;
 »Nan banjaq soenggoewlah mäti;
 »Oentoeëng kitò antah kamanò.”
 Katigò si Manda-Käliing;
 »Soeläsië di päkandangan;
 »Katoeri di até balai;
 »Käsië di Soetan-Bärindangan;
 »Antah lai tidaq akan sampai.”
 Ka ampè Piraq-Tätäboewe:
 »Koerisi baow ka lauoei,
 »Di baow toean ka Indögiri;
 »Soenggoewlah mäti tängah lauoei,
 »Badan siapò märatòpi.”
 Ka limò si Kambang-Tjinò:
 »Seti nan mangganggam sirauoei;
 »Pandan siapò mämalamkan;
 »Soenggoewlah mäti tängah lauoei,
 »Badan siapò manjoembajangkan.”
 Ka anam Käsoembò-Tärampai:
 »Batang karoentoeëng bälöta,
 »Gantoeëng kariëq tätoengkoëi päjtjah,
 »Soedah ka oentoeëng ädiëq kandoeëng.
 »Tinggä di lauoei bäharoellah,
 »Di lantiingkan bangkai sämonjò;
 »Mangäpoeëng tjandonjò tängah lauoei.”
 Ka toedjoew si moerai-batoo:
 Ö mandéh kandoeëng hambò;
 Oesah lai gilò dèh ratòq djoë;
 Maq njò kitò läké tibò;
 Sadang di poelau si Langgò-Bajoe;
 Katò si Kitjau-Moerai-Batoo.
 Säsaät lamò bälaijië;
 Lah⁴ däkè poelau si Langgò-Bajoe.
 Tampaqlah oerang dari poelau;
 Bäkatò Rënd-Tjanda-Déjwi:
 Agaq läké kitò bälaijië;
 Kitò bätanjò di oerang toe;
 Kitò mambäli sirië pinang;
 Kitò mantjari kajoe ajië.
 Sälamò lambè bäkijèn;
 Ampijelah tibò anjölai.
 Lah tibò di poelau itoe,
 Laijië tueroen, sauoeulah djatoew;
 Pèlang bäranti anjölai.
 Alah bäboeni boeni-boenian;
 Bäboeni agoeëng djo momongan;
 Bäboeni saloeëng dan säroenai;
 Bäboeni tjëtjèq dan läpari;
 Bäboeni bangsi dan sangkadoew;
 Tärapasang alam djo märawä;
 Läpé mariam sämonjò;

Allähoerabi boeni bädië;
 Kalam koetjiëq käléboei;
 Lah ilang poelau si Langgò-Bajoe,
 Goemanta laloe kadarätan.
 Kadangaran dèh Seti-Bila-Djòdi,
 Laloe bäräkatò anjölai.
 Ondéh Rangkajò-Kädjoearoen,
 Bädië bäpò kò lah itoe?
 Sälaroei sälamò nangkö,
 Tidaq hambò mandanga nan bäkijèn;
 Pai lihäti dèh Rangkajò.
 Mandanga katò nan bäkijèn,
 Bärädjalan Rangkajò-Kädjoearoen;
 Di ambije sampan di dörongkan,
 Naiëq bärampè ka até sampan;
 Laloe bädajoeëng anjölai;
 Kin lamò lah däkè djoë;
 Lah ampije padò pèlang nantoen;
 Mantjaliëq Rangkajò-Kädjoearoen,
 Soerang poen tidaq läki-läki;
 Pärampoean anjò sämonjò,
 Itoelah oerang dalam pèlang;
 Pikije bämanoeëng anjölai.
 Bäkatò Rangkajò-Kädjoearoen:
 Manòlah mandéh dalam pèlang?
 Apò mäkäsoei pèlang nangkö?
 Atau kò pèlang bäniagò?
 Atau kò pèlang naq bämoesow?
 Siapò namò näkodonjò?
 Katò Rangkajò-Kädjoearoen.
 Manjauoei si Gandam-Baroejs:
 Oerang nan gilò-gilò-bäsò,
 Moekonjò mèrah-mèrah-pädam,
 Bägäla harimau lauoei.
 O oedò oerang di sampan,
 Pèlang nangkö datang kamari,
 Datang nan dari Indöpoerò,
 Handaq ka taloeuw Banda-Läkö,
 Mandjäpoei Soetan-Bärindangan,
 Toenangan Rënd-Tjanda-Déjwi.
 Säbagai poelò dèh oedò;
 Dèh hambò handaq bätanjò;
 Koealò apò ikò namonjò?
 Siapò rädjò di darätan?
 Katonjò si Gandam-Baroejs.
 Bäräkatò Rangkajò-Kädjoearoen:
 Manòlah mandéh dalam pèlang?
 Dangakan dèh mandéh.
 Ikòlah negari Pantai-Tjamin;
 Goeneëng bäränamò Kidjang-Rani;
 Poelau bäränamò si Langgò-Bajoe;
 Negari Seti-Bila-Djòdi;
 Toenangan Soetan-Bärindangan.
 Mandanga katò bäkijèn,
 Bäkatò si Gandam-Baroejs:

Baowlah päsän kami,
 Kapadò toean poeti nantoen;
 Boekanlah hambò koerang bäsò;
 Katòkan toenangan di tariëq oerang;
 Bäränamò Rènò-Tjanda-Déjwi;
 Katòkan djoèb dèh oedò. —
 Mandanga katò bākijèn,
 Laloe bādajoeëng anjòlai.
 Kaloea Rangkajò-Kādjoearoen,
 Tibòlah injò di darātan;
 Laloe sākali anjòlai,
 Karoemah Seti-Bila-Djòdi.
 Bākatò Rangkajò-Kādjoearoen:
 Tidaq kāpalang toean poeti,
 Tidaq adò hambò mālihè,
 Pèlang nan sātampän nangkò;
 Kòrong bādoenam djo sikalat,
 Tātaban bādoenam indò-banat,
 Hamparan bādoenam dangan soetò,
 Tiang bāpaloèi dangan tjandai,
 Djèlb-bärādajèlb aka tjind;
 Oerang itoe anjò pārampoean,
 Soerang poen tidaq lāki-lāki;
 Adò soerang pārampoean,
 Bākatò injò padò hambò,
 Soeroewnjò sampaikan padò toean.
 Tampannjò gilò-gilò-bäsò,
 Moekonjò mèrah-mèrah-pādam,
 Angkoewnjò oerang lāki-lāki.
 Pèlang nangkò datang kamari,
 Dari koelò Indòpoerò,
 Nākodò kami pārampoean,
 Bäränamò Rènò-Tjanda-Déjwi,
 Handaq kataloewq Banda-Lākò,
 Mandjāpoei Soetan-Bārindangan.
 Katonjò Rangkajò-Kādjoearoen.
 Mandanga katò bākijèn,
 Tārāsiròq darah di dadò;
 Sadanglah Seti-Bila-Djòdi,
 Laloe bārākatò anjòlai,
 Kapadò Kambang djo panginang:
 Mari kalijèn sāmonjò,
 Kitò pai toeroei anaq oerang nantoen,
 Amaq dèn hampé djo djilatang,
 Amaqnjò tauoe di rasonjò.
 Laloe bārādjalan anjòlai;
 Naiëq ka atè sampan toendò.
 Laloe bārādajoeëng anjòlai;
 Timpò-bārātimpò rangkoew dajoeng;
 Lah tampaq dèh Rènò-Tjanda-Déjwi;
 Laloe bākatò anjòlai;
 Amaqnjò tinggā kampoeëng nantoen,
 Katonjò Rènò-Tjanda-Déjwi.
 Laloe bārātjākab anjòlai;
 Sauoew tārābongka, laiijè naiëq;

Laiijè tārādjowaq, angin tibò;
 Päsang bātoeroei di bālākung;
 Tidaq tābadò lari pèlang;
 Mandangoejs Seti-Bila-Djòdi,
 Ondèh malang tjilakò badan,
 Kitò datang, injò bārālaiijè.
 Sampai ibarat oerang toewò:
 »Bāboeah pādi dangan bantò,
 »Boeahnjò tjondong katāpian;
 »Sangkò bitjarò āti hambò,
 »Tidaq di āsò ka bākijèn."
 Katonjò Seti-Bila-Djòdi.
 Di pandang pèlang lah bālāijè;
 Laloe kombali anjòlai;
 Bālāijè djoèb anjòlai;
 Sampai lah hari, toedjoew hari,
 Sampai lah malam, toedjoew malam,
 Bākatò Rènò-Tjanda-Déjwi:
 Ondèh naq Kitjau-Moerai-Batoe.
 Djagò-djagò bāpaq di tiang,
 Pandanglah kiri djo kanar,
 Hari lah siang anjòlai.
 Laloe māmandang moerai-batoe,
 Di pandang kiri djo kanan;
 Di pandang ilije djo moediëq;
 Di hadoe lauoei djo darè;
 Adòlah tampaq āpoeëng-āpoeëng,
 Tampaknjò sāgadang pinang toewò;
 Poelau bānamò Ranggò-Sori;
 Bārādam roeponjò goenoeëng;
 Goenoeëng bānamò Tjampagò-Bindan;
 Kin lamò bāsarang dākè,
 Lah tampaq kāpā bālaboew;
 Mārānggè tjandonjò tiang kāpā;
 Banjaqlah bagai dagang sinan;
 Bākatò Rènò-Tjanda-Déjwi:
 Ondèh naq Kitjau-Moerai-Batoe;
 Poelau apò ikò namonjò?
 Koelò apò ikò namonjò?
 Goenoeëng apò itoe dāhoeloe?
 Manjauoei Kitjau-Moerai-Batoe:
 Ondèh malang tjilakò badan;
 Mandèh, ikòlah poelau Ranggò-Sori;
 Ikòlah taloewq Banda-Lākò;
 Goenoeëng bānamò Tjampagò-Bindan;
 Satoe poentjaq toedjoew pandjoeroe mātjoewnjò,
 Édaran boeroeëng Dantò-Idjau;
 Oedjoeëng bānamò Tandjoeëng-Lédan;
 Djoengoei bānamò Arò-Kambang;
 Negari Soetan-Bārindangan;
 Pèlang poen tibò di poelau toe;
 Laiijè toeroen, sauoew poen djatoew;
 Pèlang bāranti anjòlai.
 Di pāsang alam djo mārāwā;
 Bākatò Rènò-Tjanda-Déjwi:

Mari kalijèn sāmonjò;
 Baowlah péti māsiing-māsiing;
 Bākatò sambije bābarat:
 »Silang-bāsilang batang ladò,
 »Toemboew sābatang tāpi pādi.
 »Tènggang-bātènggang sāmantarò,
 »Toeankoe akan datang anjólai." —
 Katonjò Rènò-Tjanda-Déjwi.
 Manjauoei si Gandam-Baroejs:
 »Ondéh mandéh; kārāko batang kātari,
 »Tāsièq tjandanò rādjò poeliè.
 »Kò datang injò kamari,
 »Tarièq tjāranò, bāri siriè." —
 Katonjò si Gandam-Baroejs.
 Bākatò poeti Tjanda-Déjwi:
 Ō Gandam-Bāroejs anaq kandoeëng;
 Dangakan pātaroew hambò;
 Kò datang sampan dari tāpi;
 Kò datang oerang bātanjò;
 Katòkan poelò, pèlang nangkò
 Handaq mandjalang batoe-hādji,
 Mālāpékan dōsò tālah laloe;
 Kò di lāpé barang soedah lāpé;
 Bāna-bāna di manò boliè.
 Toedjoew hari kami dalam lauoei;
 Sampai sāki nākodò kami.
 Katonjò Rènò-Tjanda-Déjwi. —
 Bārāwari Rangkajò sia banda;
 Lah tampaq pèlang di poelau,
 Laloe bādjalan anjólai;
 Naièq ka atè sampan toendò;
 Laloe bādajoeëng ka poelau toe;
 Lah ampije dākè pèlang nantoen,
 Māmandang Rangkajò sia banda;
 Oerang bātoedjoew dalam pèlang;
 Soerang poen tidaq lāki-lāki;
 Anjò pārampoean sāmonjò.
 Pikije bārāmanoeëng sia banda;
 Panèlah matò māningadah,
 Māmandang pèlang nan bāsa;
 Bāgantoeëng di ramboe pèlang;
 Laloelah naièq anjólai.
 Bālari si Kambang-Tjinò;
 Mambaow siriè di tjāranò;
 Siriè tālātaq, sambah tibò;
 Manòlah toean, djānjò sajò;
 Boekanlah sajò tjètjè moeloei;
 »Manjarāsah oedjan di barat,
 »Anaq tjoebièq bāsiseroei.
 »Kaloe kāsiè badan di darat,
 »Mānampaq riaq di tengah lauoei." —
 Katonjò si Kambang-Tjinò.
 Manjauoei Rangkajò sia banda:
 Manòlah adieq dalam pèlang?
 »Boeki gantiing, boeki bāboerai,

»Talang di parang djo sirauoei;
 »Abijs dagiing toelang bākirai.
 »Mānampaq pèlang tengah lauoei." —
 Katonjò poelò sia banda.
 Bākatò Piraq-Tātāboewe-Dènei-Hari.
 Isai toean djānjò hambò:
 »Talang di pantjoeëng djo sirauoei,
 »Di bālah āka si tākò.
 »Bārāniè pèlang tengah lauoei,
 »Handaq ka taloeq Banda-Lākò." —
 Katonjò Piraq-Tātāboewe-Dènei-Hari.
 Mantjalièq si Gandam-Baroejs:
 Ondéh toean, lah abijs kironjò gigi toean.
 Manjauoei Rangkajò sia banda:
 Ondéh kākaq; namonjò badan lah toewò.
 Manjauoei si Gandam-Baroejs:
 Isai toean hambò, kò toewò-toewò kalāpò,
 Minkin toewò, minkin bāminjaq.
 Sanjam Rangkajò sia banda.
 Bākatò si Gandam-Baroejs:
 Isai toean, oesah hitò bābintjang djoed;
 Nākodò kami sāngat sāki;
 Bāutoe-melah dèh toean;
 Djekalò toean ka darātan;
 Sampaikan djoelāh di toeankoe;
 Tòlong djo obè, djo pānawa,
 Djekò adò moeda-moedahan,
 Bālākoe pintò padò Allah,
 Djekò bārobah panjaki nangkò,
 Maq kami bāniè māsiing-māsiing;
 Maq kami bākauoeuwe sāmonjò;
 Katonjò si Gandam-Baroejs.
 Pikije bāmanoeëng sia banda;
 Laloelah tagah anjólai.
 Mari kalijèn sāmonjò;
 Bākajoeuw hitò ka darātan;
 Bākatò Rangkajò sia banda:
 »Kalalātau di moearò Māsang;
 »Pādi di siang rang Piaman.
 »Tinggālah kamoe atè pèlang,
 »Kami naq poelang ka darātan." —
 Sampan bākajoeuw anjólai;
 Sālamò lambè bākijèn,
 Bādajoeëng lah tibò injò di tāpi,
 Kāloea laloe ka darātan;
 Laloe moedièq ka kampoeëng dalam;
 Lah tibò di roemah Soetan-Bārindangan,
 Laloelah naièq-melah poelò;
 Lai djaue māāngkè sambah;
 Lah dākè bādjawè salām.
 Bākatò Rangkajò sia banda:
 Ampoen toeankoe, toean sajò;
 Ikòlah oemoeuwe gadang sajò,
 Lah sampai toewò mandjoedjoeëng oeban,
 Baloen mālihè pèlang sā-èlòq ikò;

Banjaqlah pèlang nan kamari;
 Adjoeëng djäräli banjaq laloe;
 Tidaq hambò mälihè.
 Kòrong bädoenan djo sikalat;
 Tiang bäpaloëi dangan tjandai;
 Tātaban bädoenam indò-banat;
 Djoedjò bälambah kaijen koeniing;
 Djèlò-bädjèlò äka tjinò;
 Oerang itoe anjò pärampoean;
 Soerang poen tidaq läki-läki;
 Säbagai lägi dèh toeankoe,
 Bäpäsan injò ka toeankoe;
 Mintakan obè djo tawa;
 Näkodonjò sangat säki bëna;
 Ikò bäitoealah dèh toeankoe;
 Bärilah rätjoen nan mamboenoew;
 Amaqnjò mäti näkodonjò.
 Pèlang nan bësa toe di toeankoe;
 Säratò dangan moeatänjò;
 Di hambò soerang pärampoean;
 Katò Rangkajò sia banda.
 Mandanga katò nan bäkijèn;
 Sadanglah Soetan-Bärindangan;
 Namoen sämalam-malam itoe,
 Di tariëq daawat djo käraté;
 Di karang soerè tigò poetjoewq.
 Kadangaran ajam bäkoekoewq;
 Sampai ka tigò, hari siang;
 Di paloe taboew nan larangan;
 Di goegoew agoeëng nan tjaba;
 Di tjätja tjanang pämanggije;
 Bäkampoëng rajat sämonjò;
 Bärapò anaq bai-baiëq;
 Sägalò seti-sidang-toean;
 Mänitah toeankoe nantoen:
 Manò Rangkajò sia banda?
 Antakan tika djo hampan;
 Päsanglah alam djo märawä;
 Hambò naq pai ka pèlang toe.
 Bärawari anaq moedò-moedò,
 Sägalò anaq pätiäpan;
 Abijs bäräkoko sämonjò.
 Bärapò sampan bädòrongan;
 Sägalò anaq randò gadijs;
 Bärapò tjandò soebang lonta;
 Soebang amé bäkilätan. —
 Bäkatò Soetan-Bärindangan:
 Manòlah oerang säkalijèn?
 Päsang poelò boeni-boenian;
 Bäboeni agoeëng djo momongan;
 Sampan tädòrong ka lauoeitan;
 Dajoeëng bärangkoew kiri kanan;
 Täräkambang poelò pajoeëng gadang;
 Täräkambang alam djo märawä;
 Sadanglah anaq moedò-moedò,

Bärapò sandau dangan goerau;
 Harinai bätaloen djadi;
 Boeni pantoen balé-bäbalé,
 Sadang dèh oerang nan banjaq toe;
 Bäkatò Rënd-Tjanda-Déjwi:
 Manò kalijèn sämonjò?
 Djekò datang injò kamari,
 Kö soenggoew Soetan-Bärindangan;
 Dangakan pätaroeuw hambò.
 Djekònjò sampai ka pèlangkò,
 Bädiri kau Gandam-Baroejs;
 Pégang lah tangannjò nan kanan;
 Käсах-Käròdjo-Manda-Käliing,
 Mämégang tangan nan kiri;
 Kambang-Tjinò, Langga-Bajoewe,
 Mambaow kadalam gömat;
 Boekakan pintoe nan sälampijs;
 Käsoembò-Tärampai-Pätang,
 Mänoenggoew säboeah soerang pintoe;
 Piraq-Tätäboewe-Dènei-Hari,
 Mälihè oerang toeroen naiëq;
 Säbagai poelò Gandam-Baroejs;
 Djekò sampai naiëq ka pèlang nangkò;
 Sadang toeankoe garan nantoen;
 Doewò tigò pangiringnjò;
 Oesah kalijèn amoew tantang nantoen;
 Djekò lah sampai toeankoe naiëq,
 Bätkakab kalijèn sämonjò;
 Sätangah mandjowaq lauijè;
 Sätangah mamboengka sauoew.
 Sälamò lambè bäkijèn,
 Oerang lah däkè sämonjò.
 Bäkatò si Kitjau-Moerai-Batoe:
 »Ondèh mandèh! anaq Soetan dari Mäläkö;
 »Manggijs di dalam koelanjò;
 »Intan di lipè poen lah njatò,
 »Manggilò poelò tjajonjò.” —
 Katonjò si Kitjau-Moerai-Batoe.
 Gälaq bärälië Tjanda-Déjwi.
 Lah däkè sampan ka pèlang;
 Naiëq lah Soetan-Bärindangan;
 Mandjangoew ka dalam pèlang;
 Pèlang bälambah dangan tjandai;
 Djoedjò bälambah kaijen koeniing;
 Käsoewe Manggala lah tækambang;
 Sürië lah äsije di tjäränd;
 Pikije bämanoëëng sä koetikò.
 Bärawari si Gandam-Baroejs,
 Oerang biasò tjäpè moeloei;
 Laloe bäkatò anjölai:
 »Ondèh! toeankoe adò doedoeuw-doedoeuw di
 pintoe gadoeëng;
 »Ladò di manò di tjoekijekan.
 »Toeankoe doedoeuw bämanoëëng;
 »Katò nan manò di pikijekan?” —

Katonjò si Gandam-Baroejs.
 Gålaq mangalië Soetan-Bårindangan;
 Ondéh malang tandonjò djoëð badan ka hilang;
 »Pipijs-pipijs ladò daråham;
 »Di baow oerang ka ka Baroejs.
 »Båmimpi hambò di daråtan;
 »Rasò di djåpoei Gandam-Baroejs." —
 Katonjò Soetan-Bårindangan.
 Båkatò Piraq-Tåtåboewe-Denei-Hari:
 Ampoen toeankeo, toean hambò;
 »Rådjò-Boelan mambåli poepoei;
 »Soelåsië si tåkò rimboen;
 »Tigò boelan kami di lauoei,
 »Kåsië åti båsoeð baloen." —
 Ondéh malang, tandonjò djoëð badan kålarat;
 »Lèlowata mårandam pandan;
 »Padam soelåsië lantaikan djoëð;
 »Aså lai njaow dalam badan,
 »Namoen kåsië sampaikan djoëð." —
 Katonjò Soetan-Bårindangan.
 Datang poelò Kåсах-Kåròdjo-Manda-Kåliing.
 Ampoen toeankeo, toean hambò;
 »Boeah tjókai di pãmédangan,
 »Di baow oerang pai bålåpé.
 »Intan djo pòdi bågèndengan;
 »Åti di dalam haròq tjamé." —
 Katonjò Kåсах-Kåròdjo-Manda-Kåliing.
 Manjauoei Soetan-Bårindangan:
 Ondéh dangai, kan ilang djoëð badan nangkò;
 »Pandan di parang djo Sirauoei;
 »Sampan si Oengkò di moeari;
 »Badan kan ilang tangah lauoei,
 »Tampan ka taloewq Indòpoerb." —
 Katonjò Soetan-Bårindangan.
 Båkatò Kåsoembò-Tårampai-Påtang:
 Amppen toeankeo, toean hambò;
 »Adjoeëng djontaq di poelau aijië,
 »Bålaboew tantang taloewq kåsai;
 »Tådoew ombaq kitò bålaijië,
 »Nantikan angin maq sålåsai." —
 Manjauoei Soetan-Bårindangan:
 Ondéh malang kironjò badan;
 »Pandan dihampai sililawat;
 »Patah si tåkò di hèlonjò.
 »Badan ka sansai dari sikò,
 »Antah di manò kan tibonjò." —
 Båkatò Talipoewq-Poelang-Panggilan:
 »Bådaroen-daroen boeni aijië,
 »Oerang mårmoeloei di si tåkò;
 »Antah såtawoen kami bålaijië,
 »Mandjåpoei diri toeankeo nangkò." —
 Katonjò Talipoewq-Poelang-Panggilan.
 Manjauoei Soetan-Bårindangan;
 »Soetan-Kåtjaq mangandoeng pisau;
 »Ambije pangoeoëng koeni tamoe.

»Tòlan di baliëq goenoeëng idjau;
 »Dèh oentoeëng moengkò båtamoë." —
 Båkatò si Kambang-Tjinò:
 Ampoen toeankeo toean hambò;
 »Soetan-Kåtjaq mangandoeëng pisau;
 »Påmbålah batang kamoemoe.
 »Toean di baliëq goenoeëng idjau;
 »Dèh Allah moengkò båtamoë." —
 Katonjò si Kambang-Tjinò.
 Manjauoei Soetan-Bårindangan:
 »Anaq rådjò mangganggam pisau,
 »Pangambije toedoeëng di halaman.
 »Hambò di baliëq goenoeëng idjau,
 »Tagah dèh oentoeëng båtamoëan." —
 Katonjò Soetan-Bårindangan.
 Båkatò si Kitjau-Moerai-Batoo:
 Ónaq toean ampoen dèh sajò;
 Oesahlah kitò rintang dèh pantoen;
 Lauoei djoëð kitò nangkò di dalam;
 Katonjò garan moerai-batoo.
 Båkatò si Kitjau-Moerai-Batoo:
 Båkatò Soetan-Bårindangan,
 Tidaq båtå naq mårnahan åti;
 Di manò nåkodò kami?
 Di manò tumpènò diam?
 Mandanga katò båkijèn,
 Bådiri si Kambang-Tjinò;
 Måmégang tångan nan kiri;
 Gandam-Baroejs mårmégangkan tangan nan
 Di baow kadalam pèlang; [kanan;
 Måsoewq pintoe, kaloea pintoe;
 Djimè lah pintoe sårmonjò;
 Tidaq djoëð båsoeonjò.
 Båkatò Soetan-Bårindangan;
 Sampailah pantoen katò oerang:
 »Mårèlang namonjò kajoe råbah,
 »Tåsanda di kajoe kalè.
 »Oerang ilang namonjò kamoë,
 »Baq ikan di dalam tabè." —
 Katonjò Soetan-Bårindangan.
 Manjauoei Rènò-Tjanda-Déjwi:
 »Isai toean; kò naq tauoe di agoeëng rådjò,
 »Båtali båboeah boewåtan.
 »Kò naq tauoe di oentoeëng hambò,
 »Pandanglah aijië kariboeitan." —
 Katonjò Rènò-Tjanda-Déjwi.
 Di ambije tangam nan kanan,
 Di baow kadalam pètaq;
 Oerang båtjåkab sårmonjò.
 Sawoew tåbongka, kårmoedi båkijtjoei;
 Pèlang båralië anjòlai;
 Laijië lah naiëq sårmonjò;
 Laijië tårindjè, ångin tibò;
 Lådjoe pèlang tåbadò tidaq;
 Tinggålal oerang sårmonjò.

Lah *djauoe djoë* anjölai.
Pèlang bëlaijië taq *bëranti*;
 Allah poen soedah mäoentoeëngkan.
Bäkatò si *Gandam-Baroejs*;
Ondéh naq si *Kitjau-Moerai-Batoe*;
Pandanglah ilije *dangan moediëq*;
Antah kápá oerang *bäbädjau*;
Kitò bëlaijië säkali *nanngkò*.
Mämandang si *Kitjau-Moerai-Batoe*;
Tampaqlah kápá nan *sambilan*.
Sälamò lambè bëkijèn;
 Lah *däkè kápá* nan *sambilan*;
Laijië toeroen sauoewlah djatoew;
Pèlang bëranti anjölai.
Sätariëq poelò antaronjò;
 Lah *datang kápá säboeah*;
 Kin *lamò* lah *däkè djoë*;
 Lah *tibò injò kápá nantoen*,
Bäkatò näkodò bädjau;
Manò dagang di dalam *pèlang*?
Pèlang nanngkò datang di *manò*?
 Koealò *manò* di *tampoewkan*?
Apò gälá näkodò kamoe?
Manjauoei si *Gandam-Baroejs*;
Manò dagang di dalam *kápá*?
Adöpoen pèlang kami nanngkò;
Datang di *taloewq Indöpoerò*;
Mandjäpoei Soetan-Bärindangan;
 Ka *toenangan näkodò kami*;
Bänamò Rënd-Tjanda-Déjwi.
Säbagai poelò dèh *kamoe*,
Kápá nanngkò datang di *manò*?
Banda manò di *tampoewkan*?
 Koealò *manò* nan di *mäkäsoei*?
Manjauoei panglimò bädjau;
Ondéh dagang dalam *pèlang*;
Adöpoen kápá kami nanngkò;
Datang di *taloewq Tandjoeëng-Sori*;
 Di *soeroew poeti Mèranggawé*,
Toenangan Soetan-Bärindangan;
Diam di *taloewq Banda-Läkò*.
Katonjò panglimò bädjau.
Manjauoei si *Gandam-Baroejs*;
Dangkalan-melah dèh *kamoe*.
Djekò kamoe poelang koembali,
Katòkan-melah padò poeti,
Toenangannjò soedah *kami ambije*.
Manjauoei panglimò bädjau;
Manòlah kamoe até pèlang?
Djaän kamoe mangäsa-ngäsa;
 Kö *anjòlah pärampoean nanngkò*,
Baloen katoeloewq ka *lawan dèn*.
Kami baow kataloewq banda Tandjoeëng-Sori;
 Ka *boedaq toean poeti Mèranggawé*.
Katonjò panglimò bädjau.

Manjauoei si *Gandam-Baroejs*;
Manò ang *panglimò bädjau*?
 Kö *njò* baq *djinis* ang *nan bädädjau*,
Oesah moeloei tärätjaëng-tjaëng,
Tidaq ang *danga baritonjò*;
Ikòlah nan *harimau lauoei*;
 Kö *njò* di *dalam lauoei nanngkò*;
Tidaq *kabolië* kan *lawannjò*.
Tagah bädiri si *Gandam-Baroejs*,
 Di *tariëq bädije* *djabatàn*;
Bämaijèn si *Gandam-Baroejs*;
 Di *baowkan langkah* nan *tigò*;
Kälöewang bëbaliëq tidoewe;
 Di *timpòkan Gandam tädjëlò* di *tandah*;
Djo lijwoeq lènggang,
Hamboewe soeroei hamboewe,
Pai lompe *njò* si *Gandò-Kajò*,
Anggoeëng gajò, djalan bësimpang;
Täräkile di *òrong-òrong*;
Bätadoew di *awang-awang*;
Bädantjiing boeni pätkan;
Mandoelang tjandò asòq bädije;
Tärampai panglimò bädjau;
Djatoew bëbëga masoewq lauoei;
 Nan *banjaq diam* anjölai;
Oerang bärätjakab até pèlang;
Sauoew täräbongka, laijië naiëq;
Pèlang bäralië anjölai;
Bärälaijië *siang malam*.
Sälamò lambè bëlaijië;
Mämandang Kitjau-Moerai-Batoe;
 Lah *tampaq kápá bädädjau*;
 Kin *lamò* lah *däkè djoë*;
Pèlang bëlaijië laloe djoë;
 Lah *däkè kápá nantoen*;
Kironjò Seti-Bila-Djòdi;
Bäkatò Seti-Bila-Djòdi;
Ondéh kalijèn até pèlang;
Siapò poenjò pèlang nanngkò?
Mähangkoew bëna anjölai.
Manjauoei Rënd-Tjanda-Déjwi;
Ondéh naq *oerang* dalam *kápá*,
Siapò nan *manjapo pèlang dènei*?
Andjiing nan *manò* nan *datangkò*?
Sampai bätatò pantoen oerang;
 »*Bädaroen tabang tampoewò*;
 »*Ka barat djalan* ka *Koeantan*;
 »*Manjoesoen bëbitjarò*;
 »*Tjaboew* di *dalam pärtian*.” —
Katonjò Rënd-Tjanda-Déjwi.
Manjauoei Seti-Bila-Djòdi;
 »*Marapalam* *dari päkandangan*,
 »*Roeroei sätang kai boengò pinang*.
 »*Madloem poelang padò toean*,
 »*Lai kö oerang käsië soerang*.” —

Katonjò Seti-Bila-Djòdi.
 Bäräwari Seti-Bila-Djòdi;
 Di ambije bädije djabätan;
 Bämaijen Seti-Bila-Djòdi;
 Agah di baow langkah doewö;
 Di tampòkan gandam tärädjèlò;
 Bänamò si tjäbiëq kápan;
 Di tindie djo lijwoeq lènggang;
 Tärähamboewe tjandonjò pärämatò tjintjin;
 Täräkile tjandò soebang lontá;
 Täkoelitò djari nan aloejs;
 Bädantjiing boeni pátikan;
 Mandoelang tjandò asòq bädije;
 Käneilah tjintjin Rènd-Tjanda-Déjwi;
 Bänamò tjintjin Gandò-Sori;
 Bäckatò Rènd-Tjanda-Déjwi:
 Ondéh malang, tjilakò badan;
 Ikóláh oemoewe gadang awah;
 Di sikò poelò bolië maloe.
 Mandanga katò bákijèn;
 Bäräwari si Gandam-Baroejs;
 Di ambije djabätan;
 Bämaijen si Gandam-Baroejs;
 Pämajenan tjarò mälaJoe;
 Di baowkan di timang bädije bätätah;
 Kaloewang bäbaliëq tidoewe;
 Di tampòkan gandam tärädjèlò;
 Di djapoei djo lijwoeq lènggang;
 Lompènjo si Gandò-Kajò;
 Täkile-kile di ombaq;
 Bätädoew di órong-órong;
 Anggoeëng gajò djalan bäsimpang;
 Bädantjiing boeni pátikan;
 Mandoelang tjandò asòq bädije;
 Lah känei Seti-Bila-Djòdi;
 Lah poetoejs pangarang sanggoewe;
 Tägérai ramboei nan pandjang;
 Oentoëng poen soedah masò itoe;
 Kaloea Soetan-Bärindangan;
 Di tariëq Samponò-Gandjò-Éras;
 Ó kambang ónaq, di manò pangajoew sampan?
 Hambò handaq toeroen kabawah;
 Antarò pèlang nan doewò kò;
 Lápékan djoedlah badan hambò;
 Hambò naq boenoew diri hambò;
 Hambò naq mäti di lauoei nangkò;
 Padò mälihè nan baq nangkò;
 Naq poewé äti timba-baliëq;
 Tampan hambò tidaq bolië;
 Katonjò Soetan-Bärindangan.
 Mandanga katò nan bákijèn;
 Bäckatò Rènd-Tjanda-Déjwi:
 Ó Gandam-Baroejs, ónaq kandoeëng;
 Toeroen ka sampan toendò,
 Bädajoëng ka pèlang ätjiëq kau;

III. 2.

Djekò sampai mandéh ka sanan;
 Katòkan poelò bai-baiëq.
 Bäräwari si Gandam-Baroejs;
 Laloe bädajoëng anjólai;
 Lah tibò injò di pèlang nantoen;
 Laloe lah naiëq anjólai;
 Bäckatò si Gandam-Baroejs:
 Ondéh mandéh, pärènai mandéh ka sanan;
 Päsán andéh kandoeëng dari pèlang;
 Mangatòkan dang toeankoe;
 Doedoewq bámanoëng di tätaban;
 Antah nan manò di manoëngkan;
 Antah nan manò di pikijekan;
 Antahnjò säki dämam pajah;
 Handaq mangamoewq badan djoeb;
 Gilò mähoerai ätjië-matò;
 »Ondéh mandéh: Antimoen boengkoewq dalam
 »Tjakoe di dalam päbarasan; [pädi;
 »Bego bäramoewq dalam äti;
 »Di moekò tidaq kalihätan.” —
 Katonjò Rènd-Tjanda-Déjwi;
 Katonjò si Gandam-Baroejs.
 Mandanga katò bákijèn;
 Bäckatò Seti-Bila-Djòdi:
 Ampüing-Täräséraq-Hari-Oedjan,
 Si kambang, Salipat djo Taräki,
 Ka pèlang mandéh kau;
 Lah toeroen laloe ka sampan;
 Laloe bärädajoëng anjólai;
 Kin lamò lah däkè djoeb;
 Tibòlah tjò di pèlang toe;
 Tagah bädiri Tjanda-Déjwi;
 Di tariëq tangan nan kanan;
 Gälaq täräsänjam Soetan-Bärindangan;
 Mälihè Seti-Bila-Djòdi,
 Lah damai djo Rènd-Tjanda-Déjwi;
 Bäckatò Soetan-Bärindangan;
 Sampai baq katò pantoen oerang:
 »Gantoeëng-gantoeëng tampè pärioewq;
 »Di goelai oemboei rantjah bäda;
 »Bäckampoeëng-kampoeëng kitò doedoewq;
 »Tarò lai hidoeij dalam doenia.” —
 Katonjò Soetan-Bärindangan.
 Lah doedoewq dalam gömat;
 Lah datang si Gandam-Baroejs;
 Di baow sirië di tjarandò;
 Sirië tälätaq, sambah tibò:
 »Ondéh mandéh, bärätanaq sä gantang matah;
 »Tariëq sä tjawan pätamboewan;
 »Laijië di djowaq, tiang patah;
 »Näködò soeroei ka laboewan.” —
 Dangakan säboeah lai:
 »Si poekoei tädjoen di sangka;
 »Di rampé rädjò di Marékan;
 »Lauoei käloezam ombaqnjò goesa;

»Datang angin kitò laijiékan.” —
 Dangakan sáboeah lai;
 »Si poekoei tadjoen di sangka;
 »Boenowan oerang di Málákò;
 »Lauoei káloezam ombaqnjò goesa;
 »Laboewan pèlang si tjilakò.” —
 Manjauoei Seti-Bila-Djòdi:
 »Ondéh naq! Boekaré di poentjaq goenoeëng;
 »Manijs tapei di boeboew rägi;
 »Kalò karé di baow oentoeëng;
 »Tidaq bolie mantjépai lai.” —
 Katonjò Seti-Bila-Djòdi.
 Boeni gálaq bádarai-darai;
 Bákato si Kambang-Tjinò:
 »Pinang wangi dalam tjáranò;
 »Moendam bádariing até batoe;
 »Dalam álémoe bolie njatò;
 »Dandam bársiing básáwatoe.” —
 Lah datang si Lipè-Tjoeta:
 Ondéh mandéh kandoeëng:
 »Dari sábalah ka sábalah;
 »Batang si koedjoewe ka pátanaq;
 »Mangoetjab: asjhadò an la ilaha illa Allah;
 »Oerang bábauowe bádausanaq.”
 Bákato Piraq-Tátáboewe:
 »Ondéh mandéh! Anaq tijwoeng até ramboetan;
 »Báboeni bátoengké paroewi;
 »Sá pantoen ádjoeëng di lauoeitan;
 »Datang angin bátoelaq djauoe.” —
 Bákato Soetan-Báringangan:
 Oesah kalijén gilò dèh goerau djoeò;
 Dangakan ibarat hambò:
 »Djantoeëng písang másaq di até;
 »Di djoeloewq djo sirauoei;
 »Angin sálátan dari Atjé;
 »Tabangkan bidoewq tangah lauoei.” —
 Báráwari oerang nan bánjaq;
 Oerang bátkakab sámonjò;
 Sauoew tábongka, laijié naiéq;
 Laijié tárindjè, ángin tibò;
 Pèlang mánampoew anjólai;
 Ládjoe pèlang tábadò tidaq;
 Bákato si Gandam-Baroejs:
 Djagò-djagò bápaq di tiang.
 Sálamò lambè bálaijié;
 Mámandang si Kitjau-Moerai-Batoe:
 Lah tampaq kápá toedjoew sasaijing;
 Sálápan djo kápá bása;
 Sambilan djo kápá gadang;
 Kápá nan dari koealò Banda-Moeah;
 Allah poen soedah máoentoeëngkan;
 Lah dákkè kápá nan bánjaq toe;
 Pèlang poen tibò anjólai;
 Laijié toeroen sauoew lah djatoew;
 Pèlang máhoelò, máti ángin.

Bákato nákodò bádjau;
 Mandlah mandéh dalam pèlang?
 Pèlang nangkò datang di manò?
 Manjauoei si Gandam-Baroejs:
 Adbópen datang pèlang nangkò;
 Dari koealò Indópoerò;
 Kami bábalieq di taloewq Banda-Lákò;
 Mandjapoei Soetan-Báringangan.
 Sábagai poelò dèh kamoe;
 Diri kò datang dari manò?
 Koealò manò di tampoewkan?
 Manjauoei nákodò bádjau:
 Kò-njò sálórong kami nangkò;
 Datang di koealò Banda-Moeah;
 Soeroewan toeankoe Malim-Déman.
 Mandanga katò bákién;
 Kaloea Soetan-Báringangan;
 Laloe bákato anjólai:
 Manò kamoe nákodò bádjau?
 Kò soenggoew datang di koealò Batang-Moeah;
 Bákato pantoen oerang toewò:
 »Oerang soekam bádjoeá kambá;
 »Pambaijié oetang ka káròban;
 »Datang tópan mánimò kápá;
 »Laijié nan djangan di koerangkan.” —
 Mandanga katò boeroewq baiéq;
 Bákato si Gandam-Baroejs;
 Mangatòkan kápá datang di koealò Banda-
 Moeah;
 Soeroewan toeankoe Malim-Déman;
 Sangatlah djatoew áti hambò;
 Mandanga toeankoe Malim-Déman;
 Itoelah oerang toewò hambò;
 Katò Soetan-Báringangan.
 Soekólah áti panglimò bádjau;
 Ikkò bártioe dèh rangkajò;
 Kitò bátamoe tangah lauoei;
 Oerang báranamò Soetan-Báringangan;
 Tjoetjoe toeankoe;
 Katonjò Soetan-Báringangan.
 Soekólah áti panglimò bádjau;
 Dangakan ibarat hambò:
 »Tariéq djaraq ka káki soebang;
 »Tjintjin timbagò soeasò;
 »Toedjoew riq bagalombang;
 »Laboewan pèlang si tjilakò.” —
 Maq kombaílilah dahoele;
 Manjauoei panglimò bádjau;
 Poelang-melah oerang kajò;
 Oerang bátkakab sámonjò;
 Sauoew tábongka, laijié naiéq;
 Laijié tárindjè, ángin tibò;
 Pèlang bálaijié masò itoe;
 Sálamò lambè bálaijié;
 Lah dákkè poelau Mégò-Lojang;

Bakatò Rènò-Tjanda-Déjwi;
 Ó Gandam-Baroejs, édari poelau Mégò-Lojang,
 Kitò singgah poelò ka sanan;
 Manjampaikan djandji kitò;
 Dangan si oepiëq Rènò-Nilam.
 Sälamò lambè bákijèn;
 Tibòlah garan di poelau toe;
 Laijië toeroen, sauoew lah djatoew;
 Pèlang bāranti anjòlai.
 Sälamò lambè bákijèn;
 Lah tampaq dèh poeti Rènò-Nilam;
 Di himbau panghoeloe koealò;
 Ondèh datoewq, kitò pai djoèd ka poelau;
 Angkoewnjò pèlang garan nantoen;
 Datang di taloewq Banda-Läkö;
 Mandjapoei Soetan-Bärindangan;
 Katonjò si Rènò-Nilam.
 Lah toeroen panghoeloe kawä;
 Di toeroenkan sampan sämonjò;
 Bädajoeëng ka poelau Mégò-Lojang.
 Sälamò lambè bädajoeëng;
 Ampijelah tibò anjòlai;
 Kaloea Rènò-Tjanda-Déjwi;
 Tagah bädiri ka tätaban;
 Säratò Seti-Bila-Djòdi;
 Bäräwari Rènò-Tjanda-Déjwi;
 Di timang bädije djabätan;
 Bämajjen Rènò-Tjanda-Déjwi;
 Pämajjenan tjarò mälaJoe;
 Di baow langkah nan tigò;
 Kaloewang bäbaliëq tidoewe;
 Di timpò djo lijwoeq lènggang;
 Anggoeëng gajò, djalan bäsimpang;
 Padò pai, soeroei nan läbië;
 Tägoelitò djari nan aloejs;
 Bädantjiing boeni pätikan;
 Mandöbelang tjandò äsòq bädije;
 Lah känei si Rènò-Nilam;
 Lah poetoejs panggantoeëng sanggoewe;
 Tägèrai ramboei nan pandjang;
 Bérang, bangijs si Rènò-Nilam;
 Gèsè amat naq orang kò;
 Di tariëq bädije tampan roemin;
 Bämajjen si Rènò-Nilam;
 Pämajjenan tjarò Mangkäsa;
 Di baow langkah tengah tigò;
 Tägèrai ramboei nan pandjang;
 Bätäpoewq lonta di pipi;
 Mantjatja roeponjò käniing;
 Mäljwoeq pinggang nan lämah;
 Bädaraw galang di lüangan;
 Kamärisiëq tjintjin di djari;
 Bädariing tjintjin djantò-djantò;
 Boeni hariëqnjò loenaq lamboei;
 Bädantjiing boeni pätikan;

Mandoelang tjandò äsòq bädije;
 Lah känei Rènò-Tjanda-Déjwi;
 Täjtampaq tjintjin Gantò-Söri;
 Kaloea Soetan-Bärindangan;
 Laloë bákato anjòlai:
 Ondèh naq Kitjau-Moerai-Batoe;
 Pai bäpaq ka pèlang Rènò-Nilam;
 Soeroew datang injò kamari;
 Djekönjò soenggoew sajang di hambò;
 Katonjò Soetan-Bärindangan.
 Tabanglah injò moerai-batoe;
 Tibòlah injò di käpä si Rènò-Nilam;
 Inggòq di doelang-doeLang käpä;
 Manjambah si Kitjau-Moerai-Batoe:
 Ondèh toean, hambò nangkò datang kamari;
 Soeroewan Soetan-Bärindangan;
 Anjò titahnjò hambò baow;
 Djekò lai toean käsië di injò;
 Pärenai toean kasanan;
 Ka pèlang Rènò-Tjanda-Déjwi;
 Mandèh hambò nan bädowè;
 Bätamoe handaq ätinjò;
 Angkoewnjò oerang bäsamò;
 Nan datarg bäränamò si Rènò-Nilam;
 Nan mänanti bäränamò si Rènò-Tjanda-Déjwi.
 Mandanga katò nan bákijèn;
 Gälaq bäralië Rènò-Nilam;
 Laloë bákato anjòlai:
 Manòlah kau Tjantjang-Taq-Poetoejs?
 Mämäkäi kalijèn sämonjò;
 Katonjò poeti Rènò-Nilam.
 Laloë mämäkäi sämonjò;
 Manò Lampai-Koeniing?
 Mämäkäi kembang änaq. —
 Soedah lah äsië sämonjò;
 Lah toeroen ka sampan toendò;
 Laloë bädajoeëng anjòlai;
 Kin lamò lah däkè djoèd.
 Bäräwari Rènò-Tjanda-Déjwi;
 Laloë bákato anjòlai:
 Mari kitò karambè pèlang;
 Injò si kembang lah datang;
 Gälaq mangälië anjòlai;
 Sadanglah Soetan-Bärindangan;
 Lah tibò si Rènò-Nilam;
 Bákato Soetan-Bärindangan:
 Ondèh diëq, baroelah tibò si Rènò-Nilam;
 Bákato Soetan-Bärindangan:
 »Lai oenggé tabang ka dalam pädi;
 »Padi di roemah Tan-Doebalang;
 »Päné majang di dalam äti;
 »Äti läi soesah baloen tädjalang.” —
 Katonjò Soetan-Bärindangan.
 Manjauoei si Rènò-Nilam:
 O toean hambò!

»*Toemboew roempoei, toemboew hilalang;*
»*Daouen kärisiëq pisang karang;*
»*Soenggoew toean di djapoei oerang;*
»*Rintang sädiki taq tädjalang.*” —
Bälari si Gandam-Baroejs;
Di djawè di baow naiëq;
Tagahlah Rënd-Tjanda-Déjwi;
Di tariëq tangan nan kanan;
Datanglah Seti-Bila-Djodi;
Di tariëq tängan nan kiri;
Boeni gäläq bädarai-darai;
Lah datang injö Ganggö-Poeiri;
Ampoenlah hambö dèh toeankoe;
»*Di parang gälah di kaka;*
»*Di pantjoeëng rötan sa rimbonjö;*
»*Dèh Allah kami bärägantoeëng;*
»*Bäna di manö kan tibonjö.*” —
Gäläq sanjam si Rënd-Nilam;
Gäläq mangalië Tjanda-Déjwi;
Gäläq bägoemam Seti-Bila-Djodi;
Lah datang Mandam-Tätani;
»*Parang si ani dalam pelaq;*
»*Patah si täkö rädjö-poeië;*
»*Mandéh bätigö bädausanaq;*
»*Antah nan manö nan kan bolië.*” —
Katonjö Mandam-Tätani.
Bäkatö Soetan-Bärindangan :
»*Samaq rimbonjö poelau däma;*
»*Toemboew kämoemoe dalam pädi;*
»*Tidaq hambö ilangkan bäna;*
»*Antah kau boeroewq äti.*” —
Katonjö Soetan-Bärindangan.
Sälamö lambè bäkijèn;
Oerang bätjäckab sämonjö;
Sauoew täbhongka, laijië naiëq;
Laijië tärinjdjè, angin tibö;
Pèlang bäläjië anjölai.
Sälamö lambè bälaijië;
Lah däké koealö Tandang-Söri;
Negari toeankoe Rädjö-Médan-Säba;
Itoelah hoekoem oerang nan ädije;
Kini kitö mäminä hoekoem;
Ikölah anjö oentoeëng kitö;
Antah bärapölah lamonjö;
Pèlang bälaboew tengah lauoei;
Di tantang lauoei, lauoei djoëb;
Di tantang goenoeëng, goenoeëng djoëb;
Bäkatö Tjantjang-Taq-Poetoejs;
Bäkatö sambije bäiäbarat :
»*Di rauoei rötan dalam käpä;*
»*Pangäbè sampan di prauoe;*
»*Lauoeitan soenggoewlah täkawä;*
»*Laboewan baloen hambö tauoe.*” —
Manjauoei Soetan-Bärindangan :
»*Boengö rajö tängah älanan;*

»*Di roeroei anaq daulat;*
»*Ombaqnjö anjö kadangaran;*
»*Lauoeinjö tidaq bolië di lihat.*” —
Manjauoei Rënd-Tjanda-Déjwi:
Ondéh naq Kitjau-Moerai-Batöe;
Poelau apö ikö di hadäpan?
Manjauoei si Kitjau-Moerai-Batöe:
Padö sangkö-äti hambö;
Mandéh; ikölah poelau Mëgö-Koeniing;
Ikölah taloewq Sangkö-Bajang;
Ikölah oedjoeëng Tjamin-Poetië;
Ikölah negari Tandang-Söri;
Negari Rädjö-Médan-Säba;
Katonjö moerai-batöe.
Sälamö lambè bäkijèn;
Lah tibö di koealö Tandang-Söri:
Tibö di poelau Pantjoeëng-Sauoewe;
Laijië toeroen, sauoew poen djatöew;
Pèlang bäranti anjölai.
Bäkatö Rädjö-Médan-Säba:
Manö kamoe Manti-Päkäsië?
Lihäti djoëblah pèlang nantöen.
Bädjalan Manti-Päkäsië;
Bädajoeëng lah tibö di poelau nantöen;
Mantjaliëq Manti-Päkäsië;
Oerang bätoedjoeew dalam pèlang;
Soerang poen tidaq läki-läki;
Anjö pärampoean sämonjö;
Lah bäkatö Manti-Päkäsië:
Ö mandéh dalam pèlang;
Pèlang nangkö datang di manö?
Banda nan manö di laboewi?
Katonjö Manti-Päkäsië.
Manjauoei Rënd-Tjanda-Déjwi:
Ondéh naq, pèlang nangkö,
Datang di koealö Banda-Indöpoerö;
Handaq mandjalang Batöe-Hädji;
Mäläpékan döso tälal laloe;
Toedjoeew hari kami di lauoei;
Toeroenlah angin Salangsari;
Sansailah pèlang anjölai;
Antah bärapölah lamonjö;
Sampai baq katö oerang toewö:
»*Tämanggoeëng di dalam pädi;*
»*Bätoengkö batang bäringin.*
»*Soedah oentoeëng soerätan kami;*
»*Di baow ombaq dängan angin.*” —
Katonjö Rënd-Tjanda-Déjwi.
Säbagai poelö dèh kamoe;
Kami bätigö dalam pèlang;
Bäsilang kami masö itoe;
Antah bärapölah lamonjö;
Häri nan sadang tangah hari;
Hambö tidaq tidoewe bäbariing-bariing;
Lalöqlah hambö masö itoe;

Tidoewe sàkalòq bārāsian;
 Kadangan boeroeëng bāsoearò;
 Bāitoe katonjò hambò danga;
 Adòlah hoekoem sangat ādije;
 Kò njò di bawah lāngi nangkò;
 Tidaqlah samò djo hoekoemnjò;
 Toeankoe Rādjdò-Médan-Sāba;
 Ajah poeti Ranggò-Majang;
 Toenangan Soetan-Tanah-Bāsa;
 Koealò bārānamò Tandang-Sòri;
 Itoe sābab kami kamari.
 Sābagai poelò dèh datoewq;
 Kò soenggoew toeankoe bāniagò;
 Kami naq masoewq ka koealò;
 Sambahkan djoè di toeankoe;
 Kami nangkò kamari;
 Anjò kadjdò doewò bagai;
 Sāwatoe kadjdò minta hoekoem;
 Kadoewò kadjdò bāniagò;
 Katonjò Rènd-Tjanda-Déjwi.
 Lah bādjalan anjòlai;
 Bādajoeëng laloe ka tāpian;
 Sālamò lambè bākajoe;
 Lah tibò Manti-Pākāsie;
 Laloe manjambah anjòlai;
 Ampoen toeankoe, toean hambò;
 Tidaq pèlang sālòq ikò;
 Kò njò di dalam lauoei nangkò;
 Tidaqlah pèlang boliè ka djodoenjò;
 Oerang di atè pārampoean;
 Soerang poen tidaq lāki-lāki;
 Oerang itoe datang kamari;
 Kironjò minta hoekoem;
 Oerang bātigò dalam pèlang;
 Bāpārāboeikan Soetan-Bārindangan.
 Sābagai poelò dèh toeankoe;
 Djekò boliè injò bāniagò;
 Injò naq māsoewq ka koealò;
 Mandanga banda sangat rami;
 Mandanga hoekoem sangat ādije;
 Sābab itoe injò kamari.
 Mandanga katò bākijèn;
 Soekòlah toeankoe Rādjdò-Médan-Sāba;
 Kaloealah oerang sāmonjò;
 Rami koealò kiri kanan;
 Lah tādiri pajoeëng gadang;
 Mangiriingan Rādjdò-Médan-Sāba;
 Kaloea Soetan-Bārindangan;
 Bāsalam bādjawè tangan;
 Kaloealah poeti nan bātigò;
 Kipè bārāsāboeëng kiri kanan;
 Pikijelah Rādjdò-Médan-Sāba;
 Sāsaat doedoewq bāhādapan.
 Bākatò Rènd-Tjanda-Déjwi.
 Ampoenlah hambò dèh toeankoe;

III. 2.

Kami nangkò datang kamari;
 Kami kò handaq minta hoekoem;
 Ikò bāitoe dèh toeankoe;
 Mandò njò kami nan kan boliè;
 Katonjò Rènd-Tjanda-Déjwi.
 Manjauoei Rādjdò-Médan-Sāba:
 Djekò bāitoe kan langkahnjò;
 Baièq sākali padò hambò;
 Tāhannjò garan sāboeah;
 Oerang kò soedah bātoenangan;
 Djo toean poeti Mérang-Gawé;
 Oerang itoe diam di lauoei kālòzoem;
 Takoeilah hambò tantang nantoe;
 Oerang bāmaijen pārāmajò;
 Itoe kadjonjò siang-malam;
 Sābab itoe hambò taq amoew;
 Katonjò Rādjdò¹⁾ Médan-Sāba.
 Mandanga katò demikijèn;
 Mārānjoeuw Rènd-Tjanda-Déjwi:
 Gandam-Baroejs ōnaq kandoeëng;
 Kitò bādjalan-melah djoè;
 Māminta hoekoem tidaq boliè.
 Bārāwari oerang nan banjaq;
 Laloe bātjākab sāmonjò;
 Naièq ka pèlang anjòlai;
 Laloe bālajjiè-melah poelò.
 Sālamò lambè bālajjiè;
 Bākatò si Kambang-Tjinò:
 »Ondèh malang! Rādjdò-Poeliè mambaow bādije;
 »Pānèmbaq boeroeëng dalam pādi.
 »Djekò boliè hoekoem nan ādije;
 »Toemboewlah bandoeëng di negari.” —
 Dangakan sāboeah lai:
 »Kāpoewq kawi di tengah roemah;
 »Di ladang rimbò baow pādi;
 »Maboewq tātjintò mārabbò;
 »Malang sarau nan ka djadi.” —
 Katonjò si Kambang-Tjinò.
 Bākatò si Kitjau-Moerai-Batoe:
 »Ondèh malang! Bidoewq tāmanggoeëng ka
 »Soedah tākarang bilah-bilah; [darāti;
 »Doedoewq tāmānoeëng rasò āti;
 »Māmikijekan katò tidaq soedah.” —
 Gālaq tāsājam Tjanda-Déjwi.
 Bākatò si Gandam-Baroejs:
 »Kioen kāsieq, kamari rawang;
 »Bangkoeang di tengah-tengah.
 »Kioen kāsie, kamari sajang;
 »Tāboeang di tengah-tengah.” —
 Ō nandai-nandai ō nandai;
 Padò masò déwasò itoe;
 Allah poen soedah māoentoeëngkan;
 Bākatò Soetan-Bārindangan:

¹⁾ Is in het handschrift uitgevallen.

Bäri djo hambò tika salai;
Dèh hambò handaq bäbariing-bariing;
Bäkatò si Gandam-Baroejs:
Õ toean hambò! oesah palalòq tengah hari;
Antoe tärawa banjaq di lauoei;
Djihin dèn sètan bälintäsän.
Manjauoei Soetan-Bärindangan:
Hambò nungkö salah päräsajan;
Baq rasò oerang di maboewq häraq;
Laloe di tariëq-melah tilam;
Di kambangkan dèh si Kambang;
Bäbariing Soetan-Bärindangan;
Ondèh naq! bäri hambò sirië säkäpoewe;
Hambò salah päräsajan.
Bäkatò Rènò-Tjanda-Déjwi:
Mari kitò ka tätäban;
Hambò danga toean bäkatò;
Mangatòkan salah päräsajan.
Lah datang poelò sämonjò;
Mangadóq Soetan-Bärindangan;
Moekónjò sirah-sirah-pädam;
Bäkatò Rènò-Tjanda-Déjwi:
Õ toean hambò! apò nan saki padò toeboew?
Manjauoei Soetan-Bärindangan:
Saki nan boekan alang-alang;
Hoekoem Allah soedah sähari kö;
Allah poen soedah mäoentoeëngkan.
Tidaq bäboeni Soetan-Bärindangan;
Adjah lah sampai datang masò itoe;
Säkali bäramboeëng naiëq;
Doewò kali bäramboeëng toeroen;
Ilang njaow anjölai;
Lah mäti Soetan-Bärindangan.
Baq roepò oerang gäläq sanjam;
Minjaq moekò èlòq di sauoeiq;
Sampailah katò oerang toewò:
»Märiäq aijië soengei;
»Mämätjah sambije ka täbiing;
»Banjaq älmoe toean päkai;
»Bäminjaq tjandò roepò häniing.” —
Katonjò si Gandam-Baroejs.
Lah hilau poelò sämonjò;
Märatòq dajang-dajang banjaq:
»Toemboew si kaboe dalam pädi;
»Pädi di baow Magé-Soetan.
»Toeankoe soenggoew lah mäti;
»Kami di manò di tinggäkan?” —
Katonjò oerang nan banjaq toe.
Di ranggoei ramboei nan pandjang;
Di tanpa dadò nan mipijs;
Samò di tjariëq kaijen pinggang;
Di bäläh badjoe di dadò;
Bäkatò si Gandam-Baroejs:
Õ toean hambò! tidaq-melah adòkan bolië;
Kahandaq kami mandèh nan bätiqò;

Dangkalan-melah toean hambò:
»Toemboew si kaboe dalam pädi;
»Toemboew säbatang di täpian.
»Toeankoe soenggoewlah mäti;
»Apò katénggang pärampoean?” —
Bäkatò Rènò-Tjanda-Déjwi:
Õ toean ädiëq djanjò säjò;
Tidaq kan sampai käsië di ädiëq;
Mangkoetò taloeiq Banda-Läkö;
Katonjò Rènò-Tjanda-Déjwi.
Bäkatò djoë Tjanda-Déjwi:
»Oerai di toeka ka päkajan;
»Handaq päkirim ka Boengò-Tandjoeëng.
»Tjarikan doenië nan käkä;
»Sädjaq di rahim boendò kandoeëng.” —
Katonjò Rènò-Tjanda-Déjwi.
Märatòq poelò Seti-Bila-Djòdi:
Õ djoendjoeëngan hambò!
Tiang-Pandjang taloeiq Banda-Läkö;
Apòlah dajò oentoeëng hambò?
»Di patah kamoemoe dalam rimbò;
»Di pandjè dadòq bädoeri;
»Alah bätamoe säkoetikò;
»Sangatlah haròq äti kami.” —
Katonjò Seti-Bila-Djòdi.
Märatòq poelò si Rènò-Nilam;
Õ toeankoe, djoendjoeëngan hambò!
Toeankoe soenggoew lah sanang:
»Balam nan tonggä kënei poeloei;
»Kali si täkö katinggiran;
»Toean katinggä tangah lauoei;
»Kami di baow päräsajan.” —
Katonjò si Rènò-Nilam.
Sälamò lambè bäkijèn;
Dèh pèlang bälaijië djoë;
Lah tibò di poelau Bähiram-Déjwi;
Bäkatò si Kitjau-Moerai-Batoe:
Ondèh mandèh hambò! mandanga katò oerang;
Ikòlah poelau Bähiram-Déjwi;
Sikòlah poeti Mèrangawé;
Toenangan Soetan-Bärindangan;
Oerang toe gilò maijen toedjoe;
Gilò mämaijen pärämajò;
Siang-siang, malam-malam;
Itoelah änjò mandèh kandoeëng;
Tidaqlah mandèh märatòq soerang;
Katonjò si Kitjau-Moerai-Batoe.
Bäkatò Rènò-Tjanda-Déjwi:
Manò kalijèn sämonjò?
Baow pèti soerang;
Kaloekan päkajan soerang-soerang;
Kitò lambò djo kaijen banjaq;
Amaqnjò poewé äti kitò;
Katonjò Rènò-Tjanda-Déjwi.
Mandanga katò nan bäkijèn;

Bätjäkab poelò sämonjò;
Bäkatò Rènò-Tjanda-Déjwi:
Ambijelah poelò tika sandiaman;
Oesah kitò märatòq djoeb;
Lai tidaqnjò padò kitò;
Di mandikan mait samò-samò;
Di boeka täpian ampè, limò;
Di koesoewqi poelò soetji-soetji;
Mandjiljís di matò soerang-soerang;
Soedahlah mait di mandikan;
Di bantangkan kásowew Manggala;
Di kambang tika sandiaman;
Di boedjoeuwe mait pälahan;
Di lambò djo kaijen kaámasan.
Soedah di boedjoeuwe èlòq-èlòq;
Märatòq poelò sämonjò;
Märatòq Rènò-Tjanda-Déjwi:
Ondéh toean koe, toean hambò;
Hadijs mäla joe djanjò oerang:
»Kämoemoe dalam rimbò;
»Ganòq siamang mämbau oedjan;
»Bätamoe säkädjab sädjò;
»Tägamang rasò pärätian.” —
Ratòqnjò Rènò-Tjanda-Déjwi.
Märatòq Seti-Bila-Djòdi:
Õ toean djoendjoeëngan hambò;
Sampailah hadijs oerang toewò:
»Manggijs päkirim rädjò kami;
»Di baow rädjò Moekò-Moekò.
»Soetan mandäbiè gigi bantiing;
»Abijs moesim sajò mänanti
»Boliè sajò bätamoe moekò;
»Toean mangaliè lèngah samiing.” —
Ratòqnjò Seti-Bila-Djòdi.
Märatòq si Rènò-Nilam:
Õ toean ädièq djänjò ädièq;
Hadijsnjò mäla joe oerang moedò:
»Märòko di até boeki;
»Di karang lantai tengah padang;
»Toemboew pandan mandjamoeuwe hari:
»Haròq äti boekan sädiki;
»Di sangkò päné kasampai pätang;
»Kironjò oedjan tengah hari.” —
Ratòqnjò si Rènò-Nilam.
Märatòq dajang banjaq:
Ondéh toean djoendjoeëngan kami;
Hadijs mäla joe djanjò oerang:
»Tjäpo di boeki di lotakan;
»Di ambije gandoewe tjamin;
»Roemi dèh kami mänampäkan;
»Baq käsièq djo auoewe litjin.” —
Laloe bäkatò moerai-batoe:
Aijiè-matò bädarai-darai;
Õ mandéh kandoeëng hambò!
Oesah mandéh märatòq djoeb;

Baowlah poelò mait nangkò;
Sadang ka poelau Bähiram-Déjwi;
Lah tibò poelò di sanan;
Di lätkan poelò èlòq-èlòq;
Märatòq djoeb si Gandam-Baroejs:
Õ toean hambò, djänjò hambò!
»Soetan-Amba bäbantiing gadang;
»Säroepò di baow di Mälèkò;
»Toean tinggä täbariing soerang;
»Piatoe kamanò nan bätigò?” —
Katonjò si Gandam-Baroejs.
Märatòq Mandam-Täranti:
Õ mandéh kandoeëng hambò!
»Agoëng samboejan baow naièq;
»Koedò bälari moedièq kampoeëng;
»Oentoeëng pämintaan nan taq baièq;
»Sädjaq di rahim boendò kandoeëng.” —
Katonjò Mandam-Täranti.
Bäkatò Seti-Bila-Djòdi:
»Katoepè doewò tärägantoeëng;
»Di bälah laloe di ampékan.
»Oesah di oepè padò oentoeëng;
»Allah nan baloem manjampaikan.” —
Bäkatò si Rènò-Nilam:
»Bantiing di baow Manti-Soetan;
»Ilang ka padang Päläponjò;
»Di goentiing rasò pärätian;
»Ilang di oerang-oerang-matò.” —
Bäkatò si Oenggé-Piraq.
»Käroeboei säbatang mäti;
»Tinggä di kampoeëng Soengei-Njalò.
»Oesah di säboei oerang mäti;
»Känahlah oentoeëng badan kitò.” —
Sälamò lambè bäkijèn;
Oerang bätjäkab sämonjò;
Handaq bälaijiè anjölai;
Bäkatò Rènò-Tjanda-Déjwi:
Õ toean, tinggälah toean hambò;
Kami bälaijiè anjölai;
Pantjarajan katò sähari kò;
Õ toean ädièq djänjò ädièq;
Ädièq bälaijiè anjölai;
Toean, ädièq tinggä dari sikò;
Djo siapò toean bägoerau?
Bäkatò Seti-Bila-Djòdi:
»Di panggiè batang si täkò;
»Koerisi di dalam pädi;
»Toean tinggä dari sikò;
»Apòlah boedi bitjarò, kami?” —
Toean bäggiè käsiè sajang djo ädièq;
Ädièq ka poelang anjölai;
Toean tidaq amoew di tompang;
Ädièq tinggäkan bäpaq mandéh kandoeëng;
Dèh käsiè ädièq di toean;
Di tinggäkan djoengoei Tandjoeëng-Lédan;

Katonjò Seti-Bila-Djòdi.
Bàkatò poelò si Rènò-Ñilam:
Õ toeankoe, djoendjoeëngan hambò!
Tinggäläh toean, kami bälaijè anjölai;
Apòlah garan tênggang kami;
»Boekan hambò roesoew di bangkalai;
»Roesoewkan pandan djo mansiang;
»Boekan hambò hibòkan bätjarai;
»Hibò dèh toean tinggä soerang.” —
Katonjò si Rènò-Ñilam.
Sälamò lambè bákijèn;
Lah bädjalan anjölai;
Antah bärápòlah lamonjò;
Sangkòq hari toedjoew hari;
Sampailah malam toedjoew malam;
Bàkatò si Rènò-Ñilam:

Djoendjoeëngan hambò oentoeëng soerätan;

»Roempoei toemboew bābatang-batang;
»Di matò soenggoewlah loepoei;
»Di äti tidaq koendjoeëng ilang.” —
Bàkatò si Kütjau-Moerai-Batoe:
»Õ mandéh! oerang Padang laloe bārampè;
»Lah tjäbièq täpi kajjennjò;
»Nan ilang tidaq kan dapè;
»Tjari nan lai-n ka gantinjò.” —
»Soeläsiè roempoen kaläki;
»Mantikò di bawah gòmat;
»Di manò käsiè nan taq tjarai;
»Mälänkan Allah djo Mohāmad.” —
Katonjò si moerai-batoe.

II. TOEANKOE-NAN-TJERÈDÈQ. FRAGMENT UIT DE GESCHIEDENIS VAN PARIAMAN.

Wie de schrijver is van dit verhaal, blijkt uit het handschrift niet. Als inleiding zegt hij, te zullen vertellen wat hem is meegedeeld, en maakt verontschuldigingen voor 't geval dat niet alles wat hij gaat verhalen, overeenkomstig de waarheid is. Hij kan 't een of ander vergeten hebben.

Meer dan twintig pantoens komen in dit stuk voor, die door guillemets zijn aangeduid.

Ik zal in korte trekken den inhoud van het verhaal mededeelen.

Toeankoe-Rädjò-Balandò, die verder in het verhaal onder den naam *Toeankoe-Nan-Tjerèdèq*, „de welgevormde”, voorkomt, verlaat zijn woonplaats. Hij rust een groot vaartuig uit, waarmeê hij zee kiest. Een storm drijft het schip voort langs tal van eilanden, tot men eindelijk op de reede van het eiland Kijèn het anker laat vallen. Hier gaat de *Toeankoe* aan wal, laat de lading lossen en stelt zich onder de bescherming van *Toeankoe-Rädjò-Manggoeëng*, die het eerste hoofd der landstreek is.

Langzamerhand stijgt het aanzien van *Nan-Tjerèdèq*, die een groot gedeelte der bevolking en aanzienlijken op zijn hand weet te krijgen en weldra in macht met *Rädjò-Manggoeëng* gelijk staat. Deze heeft een droom, waarin hem zijn ondergang voorspeld wordt. *Nan-Tjerèdèq* reist de omliggende landstreken rond en verbindt zich met *Bägindò-Marah-Ganti*, het hoofd der V Kòtò.

Bägindò-Moeliè, zoo als *Rädjò-Manggoeëng* ook genoemd wordt, roept nu de zijnen ten strijde. Maar *Nan-Tjerèdèq* stelt voor, de bemiddeling van den Resident te Padang in te roepen. Beide begeven zich derwaarts, doch *Nan-Tjerèdèq* is de eerste die te Padang komt en vervoegt zich terstond tot den Resident. Maar *Rädjò-*

Manggoeëng had vooraf geschenken bijeen gebracht, om die den Resident aan te bieden. Deze beslist de zaak ten voordeele van *Rädjô-Manggoeëng* en gelast *Nan-Tjerèdèq* naar *Pāriaman* of *Piaman* (verschillende uitspraak van den bekenden naam *Priaman*) terug te keeren, doch verbiedt hem, daar eenige rechtsmacht uit te oefenen. *Bägindô-Moelië* en zijn bondgenoot *Sidi-Marah-Soetan* worden erkend als hoofden van *Pāriaman*. Ter eere van die beide worden feesten gevierd en 14 kanonschoten gelost.

Nan-Tjerèdèq is woedend, hij stampvoet van kwaadheid, zijn gelaat is rood als vuur, zijn haren rijzen te berge als stekels. Hij verwijt den Resident, dat hij zich liet omkopen, en verlaat de woning om naar het huis van zijn verloofde te gaan. Te middernacht staat hij op en begeeft zich tot *Toeankoe-Sambah*, wiens raad hij inroept. „Als ge moed hebt,” spreekt deze, „keer dan terug, wapen u en verwoest het land te vuur en te zwaard.”

Nan-Tjerèdèq volgt dien raad op. Hij verzamelt zijne getrouwen en nog dienzelfden nacht gaat hij op weg. Tegen den avond heeft men *Oelākan* bereikt, waar *Nan-Tjerèdèq* zekeren *Bägindô-Sai Ali* ontmoet, met wien hij naar de woning van *Toeankoe-nan-Bägondjoeëng* gaat en daar den nacht doorbrengt. Alvorens den volgende dag te vertrekken, verlooft hij zich met *Nan-Bägondjoeëng's* nicht *Sinoe-Ilab*.

Den geheelen dag wordt de tocht voortgezet en de nacht wordt doorgebracht te *Karang-Auoewe*, in het huis van *Mädjô-Garang*. Hier heeft *Nan-Tjerèdèq* een ongeluk voorspellenden droom, en als hij den avond daarop in de woning van zijn vrouw komt, verneemt hij dat zijn kind gestorven is. De vader is ter neer geslagen van smart. „Ik heb maar één kind,” zegt hij, „en zelfs dat moet ik nu verliezen.” Na de begrafenis worden de wapenen aangejord en vangt de verwoesting aan. Het huis van *Bägindô-Moelië* wordt in brand gestoken en de geheele plaats vernield. Een gedeelte slechts blijft gespaard, waar *Nan-Tjerèdèq* zijn intrek neemt en zich versterkt. Van *Batang-Naré* tot *Limau-Kāpé* strekt zich de verwoesting uit.

Na eenige dagen keeren *Toeankoe-di-Manggoeëng* en de zijnen van *Padang* terug, doch kunnen niet verder dan *Priaman*, daar hun land door *Nan-Tjerèdèq* bezet gehouden wordt. *Toeankoe-di-Manggoeëng* belegt nu raad met alle hoofden der aangrenzende streken, geld wordt onder de bevolking uitgedeeld en men besluit *Nan-Tjerèdèq* te verdrijven. Weldra ontmoeten de vijandige partijen elkaar en wordt er slag geleverd. Eindelijk wankelen de troepen van *Tjerèdèq*, zijn aanvoerders nemen de vlucht, zeven worden gevangen genomen en ook zijn broeder *Marah-Dajoe*. Hij zelf wijkt in het versterkte huis, dat door den vijand omsingeld wordt. De Kompanie juicht over den uitslag. Doch bij een uitval heeft *Nan-Tjerèdèq* het geluk, een jongeren broeder van *Rädjô-Manggoeëng* te treffen, wat de zaken te zijnen gunste doet keeren. Weldra krijgt hij nu hulp van het hoofd der *Limô-Kôtô*, aan wien hij verwant is, en ook van *Padang* en *Atjéh* wordt bijstand gezonden. Langzamerhand keert de bevolking terug en wordt de rust hersteld.

Nu volgt in het verhaal een opsomming van adat-regels in den gewonen eigenaardigen vorm en een beschrijving der lessen in de plichten van een bestuurder, welke lessen *Nan-Tjerèdèq* van den Toeankoe der Limô-Kôtô ontvangt.

Na eenigen tijd is er een feest in de VII Kôtô, waarbij hanengevechten gehouden zullen worden. Met vijf-en-twintig volgelingen gaat *Nan-Tjerèdèq* daarheen en wordt met eerbewijzen ontvangen. 't Is vol op de vechtbaan. Alles krioelt er door een en overal rammelt het geld dat verspeeld wordt. Ook *Nan-Tjerèdèq* neemt deel aan het spel; zijn haan overwint. Nu keert hij terug naar de negari Naré, rust zich daar op nieuw uit, zich kleedende in feestgewaad, en gaat vervolgens met vele volgelingen op weg naar Kampoeëng-Soerau; van een ouden bloedverwant den raad medenemende: „zoek geen twist of strijd, maar wijk ook niet terug, waar ge twist of strijd ontmoet.” Bij zijn aankomst begeeft hij zich onmiddellijk naar de hanenvechtplaats, neemt deel aan het spel, doch verliest. Zoo gaat het eenigen tijd voort, tot de Rădjô der VII Kôtô, *Nan-Tjerèdèq*'s vader, boden zendt om hem terug te roepen. Na eenige dagen komen personen van Oelăkan *Nan-Tjerèdèq* uitnoodigen tot het huwelijk met zijn verloofde en begeeft hij zich met die gezanten op weg. Langs Păriaman kunnen zij niet gaan, waarom de weg over VII Kôtô genomen wordt.

Nu volgen eenige pantoens die betrekking hebben op de huwelijksfeesten. Het huwelijk wordt gesloten en over Păriaman, dat hij trots de verbeten woede van *Băgindô-Moelië* met een groot gevolg passeert, gaat *Nan-Tjerèdèq* naar Naré terug, om zich een paar dagen later weer naar Oelăkan te begeven. Daar krijgt hij bericht van 't overlijden van zijn vader, den Rădjô der VII Kôtô. Hij begeeft zich derwaarts om de begrafenis bij te wonen.

Over de opvolging krijgt hij twist met de zeven Anaq baiëq, neven van den Rădjô, in welken twist het Gouvernement te Padang te hulp geroepen wordt. Soldaten worden gezonden en de zeven vrouwen der tegenstanders worden gevangen genomen en naar Naré gevoerd. Hier laat *Nan-Tjerèdèq* aan zijne tegenstanders een brief schrijven, waarin hij hun meedeelt, dat als zij tot hem komen (om hem te erkennen) hij de in vrijheidstelling der gevangenen zal bewerken.

Zijn toeleg gelukt; de zeven komen en met hen gaat hij naar Păriaman, waar hij hen gevangen zet en van waar zij naar Batavia verbannen worden. Dat was het begin van den oorlog der Anaq baiëq.

Nu volgt weer een hanenvechterij te Ampè-Angkè, waarbij *Nan-Tjerèdèq* tegen *Băgindô-Katib* wedt en herhaaldelijk de overwinning aan zijne zijde heeft. De geheele landstreek brengt geld bijeen voor *Băgindô-Katib*, dat echter ook door *Nan-Tjerèdèq* gewonnen wordt. Weldra keert hij nu naar Naré terug, waar hij eenigen tijd rustig leeft, tot dat volk van Măsalie of Salië, d. w. z. geestelijken (waarschijnlijk de Padri's) de XII Kôtô's aanvallen.

Hiermede eindigt het stuk.

Toeankoe-nan-Tjerèdèq, fragment uit de geschiedenis van Pärïaman.

Ampoen sajò dèh toeankoe,
Ampoen bärïboe kali ampoen;
Käba oerang sajò käbakan;
Djekalò salah bärïboe ampoen;
Bohong oerang hambò taq sättö;
Antah kö loepò, baitoe käba sajò danga;
Antah moe tidaq.
Hari nan sedang tengah hari;
Sadang poen boentaq bajang-bajang;
Sadang poen langang oerang di kampoeëng;
Sadang nan litaq-lètai toelang;
Datang pikiran dang toeankoe;
Laloe mänitah dang toeankoe:
Manò kalijèn sämonjò?
Bäsimpan-melah kalijèn;
Kitò bälaijiè anjölai.
Laloe bäräkatò sämonjò;
Handaq bäbongka anjölai;
Di moewèkan kadalam pèlang bäsa nantoen;
Handaq bälaijiè dang toeankoe;
Mäsonjò Allah mäoentoëngkan;
Pèlang bätoelaq anjölai.
Laloe bäräpantoen dang toeankoe:
»Djatoew moembang djo käläpò;
»Djatoew käbawah pätoeroeikan;
»Tinggälah negari nan tjilakò;
»Dagang bätoelaq ka lauoeitan.” —
Katonjò Rädjò-Balandò.
Sampailah sähari doewò hari;
Di tengah lauoei Baharoelah;
Dèh lamò bäkalamò-an;
Toemboewlah hari bisai-bisai;
Bäsisingkè mangäniing baroewq;
Toemboewlah haloen goentoëng-goentoëng;
Itam lauoeitan bagai daawat;
Paré halang mähamboëng diri;
Tandonjò angin djadi soenggoew;
Di hamboëngkannjò ka langi;
Di hantaqkannjò ka boemi;
Täkasiëq boelan;
Säkali pèlang mällènggang;
Doewò tigò poelau tälampau;
Mandantjiing-dantjiing kamoedi;
Bäkatoewq-katoewq tali toemali;
Mandangoëng boeni di tälingò;
Bagai kilè larinjò pèlang.
Dèh lamò masò di lauoei;
Sampai sähari, doewò hari;
Sampai säboelan, doewò boelan;
Läpé nan dari poelau Soekam;
Handaq mandjalang poelau Banjaq;
Läpé nan dari poelau Banjaq;
Handaq mandjalang poelau Lènanq;

Läpé nan dari poelau Lènanq;
Handaq mandjalang Batoe-Moendam;
Handaq mandjalang Päsije-Kalädi;
Läpé nan dari Päsije-Kalädi;
Handaq mandjalang poelau Haraq;
Läpé nan dari poelau Haraq;
Handaq mandjalang poelau Singkaraq;
Läpé nan dari poelau Singkaraq;
Handaq mandjalang poelau Doerijèn;
Läpé nan dari poelau Doerijèn;
Handaq mandjalang poelau Tamang;
Läpé nan dari poelau Tamang;
Handaq mandjalang poelau Poenggagò;
Läpé nan dari poelau Poenggagò;
Handaq mandjalang poelau Talowe;
Läpé nan dari poelau Talowe;
Bäräwari dang toeankoe;
Laloe bäpantoen anjölai:
»Djekò bälaijiè mänantang poelau;
»Bäkoekoewq ajam tantang sikilang;
»Sikilang
»Bagai säpantoen toewah pèlang.” —
Bäräwari dang Päsaman;
Handaq mandjalang poelau Tikoe;
Läpé nan dari poelau Tikoe;
Alah tampaq poelau Bärandam;
Tjandonjò poelau Käsiëq;
Läpé nan dari poelau Käsiëq;
Handaq mandjalang poelau Kijèn;
Bälaboew pèlang dari sanan;
Di djatoewkan saouew nan bäsa toe.
Pèlang bäranti anjölai.
Bäräwari dang Toeankoe:
Di toeroenkan sampan ka lauoeitan;
Laloe bäkajoew injo ka täpi;
Bäräwari dang toeankoe:
Alah tibò diri di täpi;
Laloelah masoewq kadalam päsije pandjang;
Bäräwari dang Toeankoe;
Rädjò-Balandò laloe di tjari soekoe;
Handaq bägalah ka darätan;
Sampai sähari, doewò hari;
Soedah bäbongka pèlang bäsa;
Bäräwari dang Toeankoe-Rädjò-Manggoëng;
Alah mänitah dang Toeankoe-Rädjò-Mang-
Dängakan-melah dèh toeankoe: [goëng;
»Di bäläh gäläh doewò sagi;
»Di bäläh laloe di ampiingkan;
»Malang toean, tjilakò kami;
»Säbab baq nangkò päräsajan.” —
Katonjò Rädja-Balandò:
Manóläh Toeankoe-Rädjò-Manggoëng?
Simpan härätò sajò;

Simpan dèh Toeankoe sãmonjò;
Pikiran Rãdjò-Balandò,
Toeankoe-Rãdjò-Manggoeëng;
Sampai sãboelan, doewò boelan;
Dèh lamò diam di sanan;
Djãdilah gadang oerang itoe;
Rãdjò-Balandò sãparãti Rãdjò-di-Manggoeëng;
Dapèlah poelò soekoe-soekoe;
Oliè dèh pandai mambaowkan;
Pihag kãpadò Rãdjò-Balandò;
Dèh ãkã batoewe, bitjarò baièq;
Pihag kãpadò pambãrinjò;
Kãpadò Rãdjò-di-Manggoeëng;
Dèh lamò mãsò di sanan;
Djadilah gadang Rãdjò-Balandò;
Sãparãti Rãdjò-di-Manggoeëng;
Dèh lamò diam di sanan;
Djãdilah di pãsilangkan kagadangan dèh Rãdjò-
Manggoeëng;
Hai ninièq kandoeëng Nan-Tjerèdèq;
Nan bãgãla Rãdjò-Balandò;
Djãdilah gadangnjò;
Bãrãwari dang Toeankoe;
Hari nan sadang tengah hari;
Sadang nan langang oerang di kampoeëng;
Bãrãwari dang Toeankoe;
Lalòq sãkãdjab lah bãmimpi;
Demikijèn boeninjò mimpinjò;
Roemah sajò soedah tãbãka;
Asòqnjò malam ka goenoeëng Lèdong;
Moengkonjò sampai toe ka langi;
Mambajang laloe ka Bãtawi;
Bãgaraq alam poelau Pãtjò;
Demikijèn boeninjò:
Lindoeëng mantari lãbiè tjãhajò dalam banjaq;
Katigò boeni mimpinjò, rasò boliè moetikò;
Oerang bãnakan ka obè dangan djampi;
Di manò oerang toe nan saki;
Oliè ka djampi ka limpanan;
Boeni mimpinjò gadang Nan-Tjerèdèq;
Adòlah karijs toe sãhalai;
Satoe nan doewò sãtoewangan;
Titi Bãtawi, sãpoew Mantawai;
Tjãlaq di loeboewq Bandarò;
Ilang di lèrèng boeki Sarai;
Sangat bisonjò tidaq katawaran;
Djãdjaq di tikam mãti djoè;
Titièq Sigandjoe soedah satitièq kãnai dèh aijiè;
Sãtauoen oedjan tidaqnjò lãpoewq;
Bagai di singa mantari;
Sãtauoen pãnè mãmanggang;
Nan Loeboewq-Halang sia toe oerang mãhoe-
Ijòlah Toeankoe-nan-Koesoei; [koemkan?
Toeankoe-Bãgindò-Soetan;
Tibo djoèd jang pitoean Nan-Tjerèdèq;

Sãpoeran lah pihag namonjò;
Sãboeah goeno ¹⁾ toelikang;
Sia toe oerang Nan-Tjerèdèq?
Hambò moe gãla Bãgindò-Soetan;
Pihag kãpadò Rãdjò-Balandò;
Ninièq kandoeëng Nan-Tjerèdèq;
Pihag kãpadò toewahnjò;
Djekò toemboew bãparang-parang;
Toewah mãnikam dirinjò;
Djekò di baow naièq parang;
Tãkoeroeëng hoeloebalang sãmonjò;
Oliè kãranò toewah koeãsò;
Nan bãtoewah laloe kãpadò Nan-Tjerèdèq;
Bãrãwari dang Toeankoe;
Sampai lah toeroen boendò kandoeëng;
Manò naq kandoeëng Nan-Tjerèdèq;
Dãngakan-melah ònaq kandoeëng;
Maq dènei tjoeraikan, dèn pãpakan;
Pihag sãdjarah nan di pagangkan;
Boliè dèn tjoerai, dèn pãpakan;
Inggan Si-Kidjang-Soengei-Rãbab;
Siapò namò panghoeloenjò?
Ijòlah Rang-Kajò-Balai;
Dalam hoekoeman kitò djoèd.
Inggan Lãti laloe ka Padang-Koeni-Tamoe;
Sampai ka batoe Pãtjakaran;
Siapò namò panghoeloenjò?
Ijòlah Rang-Kajò-Rãdjò-Alam;
Dalam hoekoeman kitò djoèd.
Inggan Sajoe-Batoe-Mandi;
Inggan Koebang-Bãlah-Koebang;
Laloe ka tampè Limau-Kãpè;
Laloe ka simpang Pari-Batoe;
Sampai kãpadò Soengei-Hãta;
Laloe ka koeãlò Tikoe;
Dalam itoe djekò hoekoeman kitò djoèd.
Inggan Marah-Ganti, laloe di himbau hoeloe-
Nan bãgãla Palimò-Itam; [balang;
Nan bãrãnamò si Pandapãtan;
Laloelah pai Bãgindò-Marah-Ganti;
Laloe mãnitah boendò kandoeëng;
Dangkalan-melah anaq kandoeëng;
Djekò pai mãlihè oerang bãtjãkaq;
Djaãn anaq kandoeëng tagah sãbãlah;
Kãranò bãnãtjaq oerang.
Djekò lai boliè katò itoe;
Laloe mandjawab anaq kandoeëng;
Ampoen sajò boendò kandoeëng;
Dangkalan-melah boendò kandoeëng;
Sampailah katò oerang toewò;
Bãboeni tjètjèq djo mòmongan;
Koetikò djaãn balai-balai;
Bãitoe oerang bãbitjarò;

¹⁾ Goenoeëng?

Nanti sādiki naq sālāsai;
Oelaq-alainjō katō itoe;
Laloe bādjalan dang Bāgindō.
Dèh lamò lambè di djalan;
Sampailah tibo dalam negari Sawah-Lawé;
Di dapāti oerang sādang gadoew;
Laloe bākatō Nan-Tjerèdèq;
»Doerijèn anaq oerang Pauow;
»Di baow anaq oerang Pagai;
»Manòlah toean nan bāgadoew;
»Nanti bāgoeloei naq sālāsai." —
Katō bāgindō Nan-Tjerèdèq;
Laloe bāsīgab dang Bāgindō;
Laloe di tarièq karijs di pinggang;
Laloe di djawab tengah mēdan;
Di tantoei silang djo sālisiè timbā-balièq;
Djadi bākoewaḡ oerang timbā-balièq;
Bārādjanji katō hari siang;
Sāratō Rangkajō-Rādjō-Lawé;
Sāratō Bāgindō-Moeliè-Di-Manggoeḡng;
Sia toe oerang Nan-Tjerèdèq?
Ijōlah Bāgindō-Marah-Ganti;
Sāratō Soetan-Sāngi;
Dalam negari Limō-Kōtō;
Djadi bārādjanji hari siang;
Ajam bārākoekoewḡ hari siang;
Oerang bārātamoè anjōlai;
Laloe bākatō Bāgindō-Moeliè;
Dèn taq mae di hoekoem Marah-Ganti;
Kāranō oerang lai kātjije;
Dèn taq mae di hoekoemnjō.
Mandāngā katō nan bākijèn;
Laloelah marah Nan-Tjerèdèq;
Mandanga katō Bāgindō-Moeliè.
Pihāḡ kāpadō Bāgindō-Moeliè;
Mārantaḡ djoed māsō itoe;
Di tarièḡ lambiḡng dangan padang;
Laloe di himbau hoeloebalang;
Mari kalijèn sāmonjō;
Marilah kitō toentoei balé;
Kadalam negari Marah-Ganti;
Maḡ abijs sāmonjō;
Maḡ sanang āti kitō;
Sālamō lambè bākijèn;
Mandanga katō Nan-Tjerèdèq;
Laloe manjoeroew Pa-Limō-Itam;
Katōkan katō sajō;
Djekō maḡ Bāgindō-Moeliè bābantah dangan
hambō;
Mari kitō ka moekō Residèn Padang;
Sākarang kini kitō bārādjalan.
Laloe mandjawab Pa-Limo-Itam;
Djekō bāitoe dèh kaḡ ādjo;
Djadilah poelō katō itoe;
Laloelah pai anjōlai.

III. 2.

Laloe bārākatō Pa-Limō-Itam;
Sajō di soeroew dèh kaḡ ādjo;
Djekō mae toekoe bābitjarō;
Sākarang kini pai ka Padang.
Oelaq-alainjō katō nantoe;
Laloe bārākatō Bāgindō-Moeliè;
Manō panghoeloe nan doewō balé oerang;
Kitō bārādjalan anjōlai;
Sāratō panghoeloe nan doewō balé oerang;
Sāratō Bāgindō-Moeliè;
Sāratō Sidi-Marah-Soetan;
Itoelah oerang nan ka rādjō;
Bārāngkè padō koemandoewe Padang.
Dèh lamò lambè bākijèn;
Laloe bādjalan anjōlai;
Pihāḡ kāpadō Nan-Tjerèdèq;
Dangakan-melah anaq kandoeḡng;
Djekō pai bābitjarō;
Moeloei nan djaän di haliè-haliè;
Katō nan djaän di obah-obah;
Bāitoe oerang bābitjarō djo koemandoewe;
Laloe bārādjalan anjōlai;
Ijō kadalam negari Padang;
Djadi dāhoeloe Bāgindō-Nan-Tjerèdèq;
Tibō di dalam negari Padang;
Laloe sekali ka roemah Toekoe-Sambah;
Moengkö laloe ka hādapan Koemandoewe-Bāsa.
Adōpoen Bāgindō-Moeliè;
Sāratō Sidi-Marah-Soetan;
Sāratō panghoeloe nan doewō balé;
Tārākoedijèn padō Nan-Tjerèdèq;
Kāranō injō mantjari bālandjō;
Boeah tangan di baow kāpadō Koemandoewe-
Laloe bārādjalan anjōlai; [Padang;
Oelaq-alainjō tantang nantoe;
Dèh lamò lambè di djalan;
Banjaḡ moearō di laloei;
Moengkö tibonjō dalam negari Padang;
Laloe sākali padō Toekoe-Sambah;
Moengkö laloe padō Koemandoewe-Bāsa;
Hari kamijs naièḡ ka até gadoeḡng gadang;
Laloe bārākatō Residèn Padang;
Manō Bāgindō-Nan-Tjerèdèq?
Manō Bāgindō-Moeliè?
Sāratō Sidi-Marah-Soetan?
Djadilah mānang Bāgindō-Moeliè;
Sāratō Sidi-Marah-Soetan.
Laloe bārākatō toean Koemandoewe;
Manō Toekoe-Nan-Tjerèdèq?
Koemalilah Toekoe ka negari;
Djaän māhoekoem anaq boeah;
Pihāḡ kāpadō Bāgindō-Moeliè;
Sampailah poelō injō bārālè;
Sāratō Sidi-Marah-Soetan;
Rādjō bādoewō dalam negari Piaman;

14*

Rådjo nan doewò kadoedoeuqan;
 Djadi bärälè kadoewonjò;
 Läpè märiam doewò kali toedjoew.
 Pihag kápadò Nan-Tjerèdèq;
 Tagah märèntaq até gadoeëng;
 Mérah moekonjò bágai api;
 Tagah boeloenjò bágai doeri;
 Djadi bärákatò anjólai;
 Ijò Bägindò-Nan-Tjerèdèq;
 Djekò kárambije djo kálápò;
 Di baow anaq oerang Padang;
 Kò njo lah kápije sirantjoeëng idoeëngan;
 Aká boesoewq mákan amé súdjò;
 Djekò toean baloen biasò;
 Koembali soeroeilah dáhoeloe;
 Katò Bägindò-Nan-Tjerèdèq;
 Täbiëq toean Koemandoewe Padang;
 Sajò bärádjalan anjólai;
 Märèntaq Toeankoe-Nan-Tjerèdèq;
 Sätolah tibò di pintoe gadang;
 Kápije lah arijs anjólai;
 Laloe bärádjalan anjólai;
 Laloe sákali ka roemah toenangannjò;
 Ijò Bägindò-Nan-Tjerèdèq;
 Sampai tibò di roemah toenangannjò;
 Hari lah laroei rimbang pátang;
 Tidaq minoem dangan mákan;
 Pátang bärádjawè dangan malam;
 Tidoewe djoed dalam koelamboe.
 Sampai lah hari tengah malam;
 Täkaná poelò dalam äti;
 Toeroen Bägindò-Nan-Tjerèdèq;
 Laloe ka roemah Toeankoe-Sambah;
 Ampoen sajò dèh toean;
 Ampoen bäriboe kali ampoen;
 Bäri bitjarò-melah sajò;
 Apólah tênggang sajò nangkò;
 Laloe mänitah dang Toeankoe;
 Manólah Bägindò-Nan-Tjerèdèq?
 Dangakan-melah katò hambò;
 Djekò toenggang äti Bägindò;
 Moediëq djoed sákarang kini;
 Baowlah bádi je toedjoew laré;
 Di tariëq bádi je moediëq djoed;
 Tibò di moediëq, pangganglah negari toe!
 Mandanga katò nan bákijèn;
 Ampoenlah sajò dèh toean koe;
 Kami bärádjalan anjólai.
 Sampai baq katò oerang toewò:
 »Boliè di karè anaq oerang Padang;
 »Baow anaq oerang pai pátagi;
 »Soenggoew pandapè Toeankoe soerang;
 »Tidaq di paliing di toekari.” —
 Katò Bägindò-Nan-Tjerèdèq.
 Bäráwari dang Toeankoe;

Laloe di himbau hoeloebalang;
 Marilah kitò Pa-Limò-Itam;
 Anaq oerang Koerai-Tädji;
 Säratò dangan si Pandapátan;
 Anaq oerang Limò-Kòtò;
 Ka ampè Pa-Limò-Moedò;
 Ka limò si Kali;
 Ka anam si Tjoewian,
 Anaq oerang Limò-Poeloew;
 Ka toedjoew djo Soetan-Sanging;
 Ka sállapan si Kädjò-Boemi;
 Anaq oerang Tandjoeëng-Räsoe-Mali;
 Itoelah hoeloebalang Nan-Tjerèdèq.
 Namoen sámalam-malam itoe;
 Moediëq djoeloh dang Bägindò;
 Laloe bärádjalan anjólai;
 Moediëkan pásije, handaq mandjalang
 Oedjoeëng-Karang;
 Ajam bärákoekoewq, hari siang;
 Läpè nan dari Oedjoeëng-Karang;
 Handaq mandjalang Täbiing-Tinggi;
 Läpè nan dari Täbiing-Tinggi;
 Handaq mandjalang Pandjalinan;
 Dèh lamò básarang ampije;
 Handaq mandjalang Moearò-Djambaq;
 Läpè nan dari Moearò-Djambaq;
 Handaq mandjalang Moearò-Anai;
 Läpè nan dari Moearò-Anai;
 Handaq mandjalang Taloeuq-Boengò;
 Läpè nan dari Taloeuq-Boengò;
 Handaq mandjalang Moearò-Oeläkan;
 Läpè nan dari Moearò-Oeläkan;
 Hari lah laroei rimbang pátang;
 Bärátamoe Bägindò-Sai-Ali;
 Tantang djirè Moearò-Tampè;
 Laloe bärákatò Bägindò-Sai-Ali;
 Manò Bägindò-Nan-Tjerèdèq?
 Mari kitò doedoeuq mákan, siriè;
 Katò Bägindò-Sai-Ali;
 »Mákan siriè sákäpoe we pátang;
 »Sápah di ambije ka koerisi;
 »Bäranti kitò tengah sawang;
 »Kitò ka kampoeëng minta nási.” —
 Laloe mandjawab Nan-Tjerèdèq:
 Manò kaq ádjo, katò sajò;
 Oesah kami singgah lai;
 Katonjò garan Nan-Tjerèdèq;
 Naq kami laloelah dáhoeloe.
 Laloe bärákatò Bägindò-Sai-Ali;
 Tidaq djadi adò báitoe;
 Dalam bätangkä-tangkä itoe;
 Hari lah malam anjólai;
 Djadi ka kampoeëng kadoewonjò;
 Djadi bämalamlah di sanan;
 Di roemah Nan-Bägondjoeëng;

Datang Toeankoe-Nan-Bägondjoeëng;
Laloe mänitah dang Toeankoe:
Dari manò Bägindò tãdi?
Laloe bärãkatò dang Bägindò:
Amportenlah sajò dèh Toeankoe;
Kami nan datang dari Padang;
Dangkalan-melah dèh Toeankoe:
»Si Mäsoei poelang dari balai;
»Mambaow pandan djo bangkoewang;
»Moekäsoei sangãdjò tidaq sampai;
»Badan tjilakò toe nan malang.” —
Katò Bägindò-Nan-Tjerèdèq.
Namoen sä malam-malam itoe;
Tidaq mänaoew lalòq tidoewe;
Mangãdji adat djo limbago;
Oelaq-alainjò tantang nantoen;
Laloe bärãkatò Toeankoe-Nan-Bägondjoeëng;
Padò Bägindò-Nan-Tjerèdèq:
Hambò nangkò handaq bämoeekäsoei padò Bägindò;
Alah bänamò di sikò; [gindò;
Moekäsoei sangãdjò dalam äti;
Handaq mangambiye dang Bägindò;
Bätoenangan Sinoe-Ilab;
Kamanakan kandoeëng hambò.
Laloe bärãkatò dang Bägindò:
Amporten sajò dèh Toeankoe;
Ikòlah djinijs päräsajan;
Hambò boekan kãpalang päräsajan.
Laloe mänitah dang Toeankoe;
Demikijèn boeni katonjò:
Adòpoen kahandaq äti hambò padò Bägindò;
Boliè djoèd handaqnjò.
Mandanga katò demikijèn;
Djadilah amoew dang Bägindò;
Laloe di djawè-melah tandò;
Säratò oewang säpoeloew réã;
Djadi bätoenangan anjòlai.
Soedahlah katò inggan itoe;
Oelaq-alainjò katò nantoen;
Ajam bärãkatòewq, hari siang.
Soedahlah minoem dangan mäkan;
Laloe bärãdjalan dang Bägindò;
Säratò dangan hoeloebalang;
Moedièkan päsiye pandjang nantoen;
Mandjalang Moearò-Soenoewe;
Hari lah tinggi anjòlai;
Pajah badan boekan kãpalang.
Sälamò lambè nan bäkijèn;
Handaq mandjalang Karang-Auowe;
Hari nan sadang tengah hari;
Sadang poen boentaq bajang-bajang;
Laloe bäranti dang Bägindò;
Naièq ka roemah Mädjò-Garang;
Mänanti hari tengah hari;
Laloe lah tidoewe dang Bägindò;

Lalòq säkãdjab bämimpi;
Boekan kãpalang boeroewq mimpi;
Mimpi nan doewò si randjanò;
Datanglah ninièq kandoeëng sajò;
Mänagah si Marah-Ganti;
Dangkalan-melah katò dènei:
Djekò tibò dalam negari Naré;
Djalanglah tampè Toean-Toekoe;
Mintalah doa di sanan;
Kärano injò oerang nan poenjò negari Piaman;
Insa Allah taälläh, boliè pinta padò Allah.
Soedahlah katò tantang nantoen;
Laloe lah djagò anjòlai;
Di tarièq karijs poesakò ninièq kandoeëng;
Bälari toeroen kabawah;
Di pandang hari rimbang pätang;
Manò kalijèn sämonjò?
Laloe bärãdjalan anjòlai;
Moedièkan päsiye pandjang nantoen;
Mandjalang päsiye Päriaman;
Mänampoew tampè Limau-Käpé;
Tibò di batang aijiè Manggoeëng;
Laloe ka roemah anaq kandoeëng;
Di dapati bandoeëng ratòq dangan nangijs;
Laloe täsiròq darah di dadò;
Laloelah naièq anjòlai;
Kironjò anaq nan lah mäti;
Amaq djo Tjãti-Nilam-Soeri.
Laloe bärãkatò dang Toeankoe:
Manò maq oetiè katò sajò;
Dangkalan ibarat sajò:
»Batoe bäboeah djangan karang;
»Karang di bawah batoe poetiè;
»Moelò bäbauowe djangan malang;
»Rätjoen mämaoewq dalam äti.” —
Katonjò Bägindò-Nan-Tjerèdèq.
Hari nan sadang tengah malam;
Laloe bärãkatò Nan-Tjerèdèq:
Djarè sämäto hambò ònaq;
Api säpoentoeëng hambò ònaq;
Ilang djo apò kan di ganti;
Laloe bärãkatò Rangkajò-Rãdjò-Lawé;
Dangkalan-melah dèh Bägindò:
»Inggaris tagah di laboew;
»Doedoewq bäräsikè täpi djalan;
»Ibilijs djaän di pätoeboew;
»Tampè ka säse-melah badan.” —
Katò Rangkajò-Rãdjò-Lawé;
Mämaq kandoeëng pärampoeannjò.
Laloe bärãkatò dang Toeankoe:
Manòlah boejoëng Nan-Pandapãtan?
Pai mangali päkoeboeran;
Bãdoewò djo Pa-Limò-Itam;
Säkarang kini nangkò.
Hari nan sadang tengah malam;

Hari itoe lai tarang pandjang;
Laloe bārādjalan hoeloebalang;
Handaq mangali pākoeboeran.
Bārāwari dang Toeankoe;
Manò maq oetiè katò sajà;
Tòlonglah anaq oerang toe bāsāki.
Pikiran sajà, hari mandjalang paraq siang;
Toeroenkan djoèb anaq kandoeëng;
Laloe bārādjalan ka pākoeboeran;
Sampai lah tibò anjòlai;
Di koeboewekan anaq kandoeëng;
Laloe mānangijs dang Toeankoe;
Bārāwari dang Bāgindò;
Djadilah poelang sāmonjò;
Tibò di roemah Nilam-Soeri;
Laloe bārākatò dang Toeankoe;
Manò kalijèn sāmonjò?
Kākòq djābātan soerang-soerang;
Tarièqlah bādije māsiing-māsiing;
Tarièqlah kadangan padang;
Kitò mālangkah anjòlai.
Laloe bārādjalan dang Bāgindò;
Laloe ka pāsije pandjang nantoen.
Sātolah tibò di pāsije pandjang;
Laloe māmanggang Nan-Tjerèdèq;
Di panggang roemah Bāgindò-Moeliè;
Abijslah pāsa toe sākoedoeëng;
Oerang tārākādjoèi anjòlai;
Bākapātjahan oerang sāmonjò;
Bāgindò bārāmaijen soeloew dangan gālah;
Maijen padang dangan bādije.
Laloelah oerang toe manggalé;
Laloe mangādja Pa-Limò-Itam;
Siapò nan laloe nangkò?
Adat manjambah padò Rādjà;
Poetoejs kāpalò, batang, lihije;
Tidaq manjambah padò Rādjà.
Laloe manjambah oerang manggalé;
Ampoen sajà dèh Toeankoe;
Ampoen bāriboè kali ampoen.
Djekò di boenoew sajà ka māti;
Toeankoe djoèb kahilangan.
Abijslah roemah sāmonjò;
Tinggālah pāsa toe sākoedoeëng;
Oliè di hoeni Nan-Tjerèdèq;
Tinggālah roemah Seti-Sainab;
Laloe di sāsaq roemah nantoen;
Oliè di hoeni Nan-Tjerèdèq;
Inggan Batang-Naré kadalam;
Inggan tampè Limau-Kāpé;
Djadilah angoejs sāmonjò;
Oliè dèh lākoe Nan-Tjerèdèq.
Sampai sāhari doewò hari;
Di koembalikan oerang sāmonjò;
Djadilah poelang anjòlai;

Poelang ka roemah soerang-soerang;
Poelang Toeankoe-Sari-Oema;
Sāratò Toeankoe-di-Manggoeëng;
Sāratò panghoeloe nan doewò balé;
Dari ¹⁾ negari Padang;
Di dapāti roemah lah abijs;
Oliè di panggang Nan-Tjerèdèq;
Tidaq boliè di tampoew lai;
Kadalam negari Manggoeëng.
Bārāwari Toeankoe-Manggoeëng;
Djadilah diam di Piaman;
Tidaq boliè moedièq lai;
Oliè Bāgindò-Nan-Tjerèdèq.
Laloe bārākatò Toeankoe-Manggoeëng;
Manòlah toean Pètò?
Pandang lākoenjò Nan-Tjerèdèq;
Bārāwari Toeankoe-Manggoeëng;
Laloe bākādjà Toeankoe-Manggoeëng;
Di pādapè rādjà Toedjoew-Kòtò;
Sāratò panghoeloe moedièq Padang;
Rāpèlah Rādjà dang Toeankoe;
Inggan Tandikè-Batoe-Kalang;
Inggan Riaq-Nan-Bādāboewe;
Moedièq inggan Goenoeëng-Mālintang;
Ilije rāpèlah oerang sāmonjò;
Oliè dèh kādjà rādjà Manggoeëng;
Di tāboewe amé dangan piraq;
Rāpèlah oerang sāmonjò;
Handaq manjarang Nan-Tjerèdèq;
Hari itoe, hari sālāsa;
Oerang mālangkah anjòlai;
Laloe bārāsoraq oerang banjaq;
Moedièkan tampè Limau-Kāpé;
Lāpé di tampè Limau-Kāpé;
Handaq mandjalang batang Manggoeëng;
Oerang bārātamoe anjòlai.
Hari nan sadang tengah hari;
Gāmālāta tengah padang Manggoeëng;
Bārāpò lāpénjò bādije;
Baq boeni mārandang kātjang;
Baq apò boeninjò soraq;
Rasòkan tārābalièq boemi Allah;
Oliè karanò banjaq oemat;
Dèh lamò māsonjò parang;
Djadilah lari hoeloebalang Nan-Tjerèdèq;
Bārāpò oerang mangādja;
Bātoedjoew oerang nan bātāhan;
Adièq kandoeëngnjò Nan-Tjerèdèq;
Nan bārānamò si Marah-Dajoe;
Djadi tākoeoeëng ādièq kandoeëng;
Laloe bārānang ka lauoeitan;
Djadilah pajah ādièq kandoeëng;
Di haow ombaq dangan angin;

¹⁾ In 't H.S. staat »di."

Djadilah sampai ka päsije baroe;
Nan bägäla Toeankoe-Nan-Moedò;
Pihag käpadò Nan-Tjerèdèq;
Lari kädalam säsaq roemah;
Bätigò lari masoewq pari;
Pärätamò si Pandapätan;
Ka doewò Pa-Limò-Itam;
Ka tigò bägindò Nan-Tjerèdèq;
Bäräpò oerang mangädjai;
Säpäräti boejiè di laoeitan;
Säpäräti dauoen kajoe di rimbò;
Di koelilinginjò Nan-Tjerèdèq;
Bäräpò läpénjò bädije;
Kadalam säsaq Nan-Tjerèdèq;
Lindoëng tjajò mantari.
Laloelah gälaq si Goempani di darätan;
Oliè käranò bädije banjaq.
Bäräwari dang Toeankoe;
Laloe mänëmbaq anjölai;
Käneilah poelò Rädjò-Bärangan;
Oerang täräkoetjaq anjölai;
Bäräwari dang Toeankoe;
Bärädò k'até roemah;
Tibòlah oerang säkali lai;
Goemanta tengah padang Manggoeëng;
Oliè käranò oerang banjaq.
Laloelah läpé toe bädijenjò;
Kadalam säsaq Nan-Tjerèdèq;
Toeroenlah poelò até roemah;
Laloe di ambije-melah bädije;
Di panggang-panggung-melah toenam;
Laloe mänëmbaq Nan-Tjerèdèq;
Käneilah ädiëq Rädjò-Manggoeëng;
Nan bäränamò si Marah-Lai;
Laloe bäpantoen Nan-Tjerèdèq;
»Läpèlah boeroeëng Rénò-Ali;
»Tabang nan doewò djo tärahän;
»Läpèlah boengkä nan bäтали;
»Käneilah anaq nan pilihan." —
Katò bägindò Nan-Tjerèdèq;
Larilah oerang sämonjò;
Bäräwari dang Toeankoe;
Laloelah naiëq anjölai;
Säratò dangan hoeloebalangnjò;
Laloe mänitah dang Toeankoe;
Manò ädiëq dèn Seti-Sainab?
Säbanta säkarang itoe;
Näsi lah mäsaq dèh si Kambang;
Laloe bäräsandoewq anjölai;
Laloe mähèdang poeti Sainab;
Mäkanlah poelò Nan-Tjerèdèq;
Säratò dangan hoeloebalangnjò;
Lah soedah minoem dangan mäkan;
Sämantarò mäkan siriè;
Laloe manjambah si Pandapätan;

III. 2.

Sambah tjarò mälaJoe:
»Lah tantang moearò soesah;
»Läpèkan räki ka baroewkan;
»Lah sanang äti nan roesoew;
»Läpé nan dari päsäkitan." —
Mandanga katò demikijèn;
Laloe bäräkatò Seti-Sainab;
Dangkalan-melah dèh Toeankoe:
»Mandäki boeki sambiloean;
»Mämoetoejs di lalah banang haroe;
»Mantji säëkoewe gaddö säratoejs;
»Allah taälläh mämäliharòkan." —
Oewai katonjò toean Seti;
Bäräwari dang Toeankoe;
Mäkanlah poelò hoeloebalang sämonjò;
Mäkan siriè anjölai.
Satoe lah soedah mäkan siriè;
Laloe bäpantoen dang Bägindò;
Dangkalan-melah dèh kalijèn:
»Sarang tampoeroeëng dèn taq mandi;
»Kò koenoen ka tamboe tangan;
»Sarang täkoeroeëng dèn taq mäti;
»Kò koenoen tangah älaman." —
Katonjò garan dang Bägindò;
Hari itoe, hari säläsa;
Hari lah laroei rimbang pätang;
Pätang bädjawè dangan sandjò;
Sandjò bädjawè dangan malam;
Ajam bäräkoekoewq, hari siang;
Mandanga Toeankoe Limò-Kòtò;
Ajah kandoeëng Nan-Tjerèdèq;
Tibòlah poelò ajah kandoeëng;
Säratò dangan hoeloebalangnjò nan banjaq;
Bäbäräpò poelò banjaq oerang;
Säratoejs sambilan poeloew;
Itoe hoeloebalang dang Toeankoe;
Ajah kandoeëng si Marah-Ganti.
Laloe mänitah dang Toeankoe:
Manò naq kandoeëng Nan-Tjerèdèq?
Dangkalan önaq, tidaq dèn äsò ka baq nangkò;
Tidaq dèn danga doe äti;
Käranò lai bäpäpan-päpan;
Hai ang boeioeëng, katò Toeankoe Limò-Kòtò;
Bäräwari dang Bägindò;
Laloe mandjawab Nan-Tjerèdèq;
Amioenlah sajò ajah kandoeëng;
Amioen bäriboe kali amioen;
»Djekò täräkaoei didalam pädi;
»Banjaq bäbang ka soemoewe Malim taman;
»Boekan dèh sajò takoei mäti;
»Dèh oemoewe lai pandjang djoé." —
Katonjò bägindò Nan-Tjerèdèq;
Amioenlah sajò ajah kandoeëng;
Bärätäpoewq alam Toedjoew-Kòtò;
Inggan Tandikè-Batoe-Kalang;

Råpè Piaman sämonjò;
 Inggan Riaq-Bådäboewe moediëq;
 Inggan Si-Kitjaq-Batöe-Mandi;
 Råpèlah oerang sämonjò;
 Dangakan-melah ajah kandoeëng;
 Sampailah katò oerang toewò:
 »Tjërånò anaq oerang Bajang;
 »Di baow oerang di Mäläkò.
 »Barang di manò lawan datang;
 »Allah djo nabi mämäliharò." —
 Katò bägindò Nan-Tjèrèdèq
 Laloe bäråkatò dang Toeankoe;
 Manò naq kandoeëng katò denei;
 Pari djoeölah roemah nangkö;
 Djekò njò datang lawan manjarang;
 Antah di manò lawan datang;
 Bäråwari dang Toeankoe;
 Laloe mämari oerang banjaq;
 Soedahlah roemah toe täpari;
 Handaq mandjoenga anjölai;
 Lah soedah poelò tädjoenga;
 Laloe bäråkatò ajah kandoeëng;
 Manò naq kandoeëng katò sajò;
 Sampai baq katò oerang toewò:
 »Bägälah tagah bäbarijs;
 »Tagah bäråtoengkè batang pandan;
 »Soenggoew baq nangkö tinggi pari;
 »Soeroei kåpadò bähägian." —
 Katonjò garan dang Toeankoe.
 Laloe bäråkatò ajah kandoeëng;
 Dangakan-melah anaq kandoeëng;
 »Poetjoewq si taraq lämah-lämah;
 »Toemboew di padang langgi-langgi;
 »Alah baq nangkö tinggi roemah;
 »Namoen di mäsoei sampai djoeö." —
 Katonjò garan dang Toeankoe.
 Dèh lamò båkålamòan;
 Oerang nan banjaq anaq boeah;
 Ijòlah rådjò Limò-Kötò;
 Sampai sähari doewò hari;
 Sampai säboelan doewò boelan;
 Oerang lai di sanan;
 Dèh lamò båkålamòan;
 Datang kiriman dari sanan;
 Ijòlah påkajan satoe salin;
 Badjoe lakan, säroeban, säpoe tangan, dèta
 Toenangan padò Nan-Tjèrèdèq; [batiëq;
 Bäråwari kiriman oerang dari Padang;
 Säratò oerang Limò-Poeloew;
 Ijòlah påkirim toenangan Nan-Tjèrèdèq;
 Dang Toeankoe datang tõlongan dari Padang;
 Ijòlah dari padò anaq oerang Ätjé;
 Säratò réå toedjoew poeloew;
 Tõlongan ka Padang;
 Båbäråpò oewang dangan pädi;

Tõlongan bitjarò dangan boedi.
 Dèh lamò båkålamòan;
 Djadi mänitah ajah kandoeëng;
 Padò bägindò Nan-Tjèrèdèq;
 Manò naq kandoeëng katò denei;
 Pihaq kåpadò oerang nan lari:
 Poelangkan önaq kandoeëng;
 Maq bolië di hoekoem dāhoeloe;
 Katonjò garan dang Toeankoe;
 Alah mänitah dang Bägindò;
 Padò ajah kandoeëng: Ampoen sajò ajah
 kandoeëng;
 Ampoen bäriboe kali ampoen;
 Djekò bårtoe katò ädiëq;
 Djadi maloem-melah dèh sajò;
 Katonjò garan Nan-Tjèrèdèq.
 Dèh lamò masò di sanan;
 Djadilah poelang oerang sämonjò;
 Dèh äkä batoewe, bitjarò baiëq;
 Hoekoemnjò dalam negari;
 Laloe bäråkatò ajah kandoeëng;
 Bolië dèn tjoerai, dèn päpakan;
 Ijò pähoekoem oerang dalam negari;
 Hoekoem nan djadi di päkai;
 Hoekoem nan toedjoew päråkarò;
 Baq apò päkai, rådjò laijen hoekoemnjò;
 Panghoeloe laijen hoekoemnjò;
 Saidaga¹⁾ laijen hoekoemnjò;
 Djoeår laijen hoekoemnjò;
 Adòpoen panghoeloe: koesoei manjålåsaikan.
 Adòpoen hoekoemnjò siadaga¹⁾:
 Katonjò awal, awal djoeö.
 Katonjò äkije, äkije djoeö.
 Adòpoen hoekoem adat:
 Mantjari moesië djo bandiing.
 Adòpoen päråtéh, hoekoem nan batoewe padò
 Bolië di baow ilije djo moediëq; [äti;
 Bolië di baow kiri kanan;
 Bolië di sonsong, bolië di galah;
 Adòpoen hoekoem hoeloebalang;
 Hoekoem nan doewò si randjanò.
 Adòpoen hoekoem kitab:
 Bolië tantoe päsalnjò.
 Laloe mänitah dang Bägindò;
 Ampoen sajò ajah kandoeëng;
 Ampoen bäriboe kali ampoen;
 Hoekoem lah soenggoew di ädjakan;
 Pihaq poesåkö djo limbågò;
 Ädjakan-melah ajah kandoeëng;
 Olië maq tantoe di pagangkan.
 Laloe mänitah dang Toeankoe;
 Manò naq kandoeëng Nan-Tjèrèdèq;
 Dangakan-melah önaq kandoeëng:

¹⁾ Gewoonlijk »soedaga".

Tantang poesákò djo limbagò;
 Adópoen poesákò tárægèlang-gèlang di langi;
 Tárápoeëng-ápoeëng di lauoëitan;
 Bäsöerië baq si pasin;
 Båbauoen-bauoen baq ambåtjang;
 Tådórong djådjaq mánoeroen;
 Tåtöekiëq djådjaq mandáki;
 Ajam itam tabangnjò malam;
 Tabangnjò bákálam-kálam;
 Tali idjoewq pandjangnjò¹⁾ tandoewq;
 Inggòq di até kajoe boengkoewq;
 Adópoen limbagò panghoeloe;
 Bårátali bolië di iri;
 Båtangkai bolië di djindjiing;
 Båsoeloe matò mantari;
 Bågálanggang matò nan banjaq;
 Tårisiëq tábajang, tálaláh tákádja;
 Tátandò tábèti;
 Ajam poetië tabangnjò siang;
 Tali bánang pandjangnjò¹⁾ toelang;
 Inggòq di rantiiing doelang-doelang;
 Ijò limbagò anaq kandoeëng;
 Laloe manitah dang Toeankoe;
 Båráwari Nan-Tjerèdèq;
 Laloe bårákatò anjólai;
 Ampoen sajò ajah kan-loeëng;
 Ampoen båriboë kali ampoen;
 Pihag poesákò djo limbagò;
 Tjoeraikan-melah ajah kandoeëng;
 Tantangan adat djo maq adoeij;
 Tjoeraikan-melah padò sajò;
 Båráwari dang Bågindò;
 Dangakan-melah anaq kandoeëng;
 Bolië dèn tjoerai, dèn pápakan;
 Dangakan-melah baiëq-baiëq;
 Adat, nan di pákai, adat nan tigò pårákarò;
 Pårátamò adat jang sábánanjò;
 Ka doewò adat jang táradat;
 Ka tigò adat.
 Adópoen adat nan sábánanjò;
 Tidaq lápoewq dèh oedjan;
 Tidaq lákang dèh páné;
 Adópoen bolië mámakai adat jang sábánanjò nan
 Adópoen nan táradat bolië kitò báli; [rápè;
 Adópoen adat jang di adatkan;
 Adópoen táradat bolië kitò boeang;
 Abijs-abijs dangan sambah;
 Lápoewq dèh oedjan, lákang dèh páné.
 Båráwari dang Bågindò;
 Alah mánitah Nan-Tjerèdèq;

¹⁾ Dit moet waarschijnlijk »tambangnjò» zijn, d. i. de pen die in den grond wordt gestoken en waardoor het touw gaat, waaraan een geit of karbouw vastgemaakt wordt,

Dangakan-melah ajah kandoeëng;
 Adat lah soedah di tjoeraikan;
 Baq apò poelò tanggonjò adat;
 Katonjò djoed Nan-Tjerèdèq;
 Dangakan bána anaq kandoeëng;
 Pihag di dalam alè gadang;
 Adat bårádiri sámonjò;
 Adat rádjò, limbagò panghoeloe;
 Båitoe adat hoeloebalang;
 Di isi adat nan rápè;
 Baq apò tanggonjò adat?
 Baq apò adat rádjò?
 Baq apò adat panghoeloe?
 Baq apò adat anaq baiëq?
 Adópoen tanggonjò anaq baiëq tigò pårákarò;
 Pårátamò anaq baiëq jang sábánanjò;
 Ka doewò pilihan, anaq-anaq baiëq;
 Adópoen anaq baiëq jang sábánanjò;
 Tanoenjò di lahije dangan batin;
 Samòkan djo rádjò adatnjò;
 Tidaq abijs adatnjò; samò-samò dangan rádjò.
 Dangakan-melah anaq kandoeëng;
 Adópoen di dalam alè gadang;
 Doedoewq rádjò, doedoewq panghoeloe, doe-
 doewq anaq baiëq;
 Båitoe mangarang adat;
 Båráwari dang Toeankoe;
 Oelaq-alainjò katò nantoen.
 Dèh lamò bákálamòan;
 Manggálanggang rádjò Toedjoew-Kòtò;
 Gálanggang mantjari toenangan;
 Laloe mandjalang Nan-Tjerèdèq;
 Ka negari Toedjoew-Kòtò;
 Laloe bårákatò dang Bågindò;
 Manòlah kalièn sámonjò?
 Sajò handaq bådjalán ka gálanggang;
 Ka Toedjoew-Kòtò;
 Mari kalièn sámonjò;
 Kitò málangkah anjólai;
 Bårapò banjaqnjò pai;
 Sampailah tengah tigò poeloe;
 Dèh lamò lambè di djalan;
 Ampijelah tibò di gálanggang;
 Baroelah tibò di gálanggang;
 Bådiije bårádatoejs masò itoe;
 Båráwari oerang banjaq;
 Djadi tárátjanggang anjólai;
 Manjambah oerang sámonjò;
 Padò bågindò Nan-Tjerèdèq;
 Båráwari Rádjò-Djånang;
 Di ambije sirië di tjáranò;
 Djadi di tátiing anjólai;
 Sirië tálítaq, sambah tibò;
 Dèh sambah tjárò málajoe;
 Ilije kan sawah di ilije moediëkan;

Sawah di Aroe kò banjaq;
 Sirië di bali sadu naugkò;
 Dalam tjäranò Päriaman djoë.
 Kambang lah mäti naq oerang Danau;
 Mäkan sirië särätò pinang;
 Särätò dangan timbäkau;
 Katonjò Rädjò-Djänang.
 Lah soedah mämäkan sirië;
 Tagah bägindò Nan-Tjerèdèq;
 Tagahlah oerang sämonjò;
 Boekan kápalang rami saboeëng;
 Tikam mänikam oedjoeëng séroëëng;
 Tjamoeuq mantjamoeuq oedjoeëng dèta;
 Sirië mandjadi saròq balai;
 Pinang mandjadi boeah tondeh;
 Bädantjiing-dantjiing boeni kèpèng;
 Dèh réa bädarai-darai;
 Boeninjò ringgi bädarai-darai;
 Bäräwari dang Toeankoe;
 Di lihè kèpèng tigò réa;
 Tidaq bolië naiëq gälanggang;
 Laloe mänitah dang Bägindò;
 Manò kalijèn sämonjò?
 Dangakan-melah katò sajà:
 »Hari boeroewq, hari rang maliing;
 »Tidaq bolië mäningkè djandjang.
 »Kami boeroewq täboewang samiing;
 »Tidaq bolië naiëq gälanggang.” —
 Katonjò garan dang Bägindò;
 Djadilah maloe Nan-Tjerèdèq;
 Di boelang ajam nan kinantan;
 Bälawan ajam Rangkajò-Bäsa di soengei Sariëq;
 Soedahlah ajam täraëboelang;
 Handaq bähoedjò anjölai;
 Bäräwari dang Bägindò;
 Di tampin taroew sämonjò;
 Laloe di hoedjò anjölai;
 Säkali bäramboeëng naiëq;
 Säkali bäramboeëng toeroen;
 Mätilah ajam Rangkajò-Bäsa;
 Djadilah manang Nan-Tjerèdèq;
 Hari lah laroei rimbang pätang;
 Bäräwari dang Bägindò;
 Handaq bärädjalan anjölai.
 Dèh lamò lambè di djalan;
 Tibò di dalam negari Naré;
 Diri tibò, hari lah malam;
 Sirië tälätaq, sambah tibò;
 Laloe manjambah Soetan-Sangi;
 Ampoen sajà dèh Toeankoe;
 Lai ka manang sähari naugkò;
 Laloe mänitah dang Toeankoe;
 Dangakan-melah önaq kandoeëng;
 Bolië bäländjòkan di balai;
 Katò Toeankoe-Nan-Tjerèdèq;

Hari lah laroei anjölai;
 Ajam bäräkoekoewq, hari siang.
 Bäräwari Nan-Tjerèdèq;
 Handaq bärädjalan anjölai;
 Laloe mänitah ajah kandoeëng;
 Manò naq kandoeëng Nan-Tjerèdèq;
 Dangakan-melah önaq kandoeëng;
 Djekò pai anaq ka gälanggang;
 Djekò bäräsoeò silang sälisië;
 Bäräsoeò bantah djo kälai;
 Silang nan djaän di ari-ari;
 Bäräsoeò djaän di hindäkan;
 Pagang pitaroew önaq kandoeëng;
 Bäräwari dang Bägindò;
 Laloe mämäkäi anjölai;
 Di päkäi sägalò koeniing;
 Laloe mänitah ajah kandoeëng;
 Tidaqlah manijs di matò dèn;
 Di päkäi sägalò itam;
 Laloe mänitah ajah kandoeëng;
 Tidaqlah manijs di matò dèn;
 Di päkäi sägalò idjau;
 Bäbadjoe koeniing koemäritjau;
 Bädèta itam bākarang;
 Säräwä pandjang mäningkè¹⁾;
 Läkèlah poelò ikè pinggang;
 Laloelah soedah dang mämäkäi;
 Laloe bärädjalan dang Toeankoe;
 Särätò dangan hoeloebalang;
 Moediëkan Padang-Täbiing-Manggoëng;
 Lápèlah poelò dari sanan;
 Handaq mandjalang Soengei-Aijië;
 Lápè nan dari Soengei-Aijië;
 Mänampoew si Käpaq-Sangka-Poejoew;
 Lápè nan dari Sangka-Poejoew;
 Handaq mandjalang Koeni-Tamoe;
 Lápè nan dari toe di sanan;
 Handaq mandjalang Karan-Panai;
 Lápè nan dari Karan-Panai;
 Handaq mandjalang Kampoeëng-Soerau.
 Dèh lamò masò di djalan;
 Djadilah tibò anjölai;
 Tärätjatang oerang tengah balai;
 Hari nan sadang tengah hari;
 Laloe säkali ka atè gälanggang;
 Mambäri salam oerang sämonjò;
 Padò bägindò Nan-Tjerèdèq;
 Laloe mänitah Nan-Tjerèdèq;
 Manòlah boejoeëng Pandapätan;
 Tariëqlah ajam nan bangkè toe;
 Kitò mäsoewqan anjölai;
 Laloe bälari anjölai;
 Di ambije ajam tärapaoeë;

¹⁾ In het handschrift staat »mänitah.’

Djadi di baow ka até gǎlanggang;
 Laloe māsoewq-melah ajam;
 Tārāboelang ajam Nan-Tjerèdèq;
 Bālawan ajam Rādjà-Bārangang;
 Lah soedah ajam toe tārāboelang;
 Handaq māhoedjò anjòlai;
 Tarowew bārātampin sāmonjò;
 Laloe di hoedjò anjòlai;
 Sākali bāramboeëng naiëq;
 Sākali bāramboeëng toeroen;
 Mātilah ajam Nan-Tjerèdèq;
 Djadilah manang Rādjà-Bārangang;
 Pihag kāpadò Nan-Tjerèdèq;
 Laloe lah toeroen até gǎlanggang;
 Djadilah naiëq ka até roemah;
 Laloe bārādòq dang Toeankoe;
 Bārākampoeëng anaq randò gadijs;
 Sārato seti-sidang-toean;
 Djadilah ka tāpi sāmonjò;
 Ijò di até roemah gadang;
 Bārāwari dang Toeankoe;
 Demikijèn boeni pantoennjò:
 »Sarat nabi māhinò-hinò;
 »Dapè oerang Mālākò;
 »Kānali poeti amaq djinaq;
 »Haròq mangāti-ngāti matò.” —
 Mandjawab Kambang-Bandarò;
 Dangakan-melah dèh toeankoe:
 »Sākin pāranggi rang lādoeëngkan;
 »Di barow pandan talang djaow;
 »Lākoe djo boedi pādjalankan;
 »Bāitoe oerang bābitjarò.” —
 Katonjò si Kambang-Bandarò;
 Bārāwari dang Toeankoe;
 Laloe lah toeroen anjòlai;
 Laloe sākali ka gǎlanggang;
 Bārāwari dang Bāgindò;
 Dèh lamò masò di sanan;
 Bangijslah Rādjà Toedjoew-Kòtò;
 Padò Toeankoe-Nan-Tjerèdèq;
 Kāranò lākoenjò djoed;
 Laloe mānitah Rādjà Toedjoew-Kòtò;
 Laloe di soeroew hoeloebalang;
 Padò Toeankoe-Nan-Tjerèdèq;
 Djadi bārādjalan Nan-Tjerèdèq;
 Laloe mālangkah dang Toeankoe-Nan-Tjerèdèq;
 Ilijekan padang Kampoeëng-Soerau;
 Mandjalang negari Naré;
 Diri tibò, hari poen malam;
 Laloe tārāpāsang-melah dāma;
 Laloe mānitah Seti-Sainab;
 Ampoen sajò dèh toeankoe;
 Ampoen bāriboe kali ampoen;
 Lai ka manang dang Toeankoe;
 Tātākalò masò ka gǎlanggang?

III. 2.

Laloe mānitah dang Toeankoe;
 Manò ādiëq dèn Seti-Sainab;
 Dangakan-melah ādiëq kandoeëng sāmonjò;
 Sajò di gǎlanggang alah sādjà dang di sanan;
 Katò Toeankoe-Nan-Tjerèdèq;
 Bārāwari dang Toeankoe;
 Dèh lamò bākālamòan;
 Sampailah poelò toedjoew hari;
 Tibòlah oerang di Oelākan;
 Handaq mandjāpoei dang Toeankoe;
 Handaq sāroemah anjòlai;
 Bārāwari ajah kandoeëngnjò Nan-Tjerèdèq;
 Djekò pai anaq bāroemah;
 Pagang pitarowew anaq kandoeëng;
 Adòpoen adat bālajen-lajen;
 Āsiing padang, āsiing bilalang;
 Āsiing loeboewq, āsiing ikannjò.
 Adòpoen adat bālajen-lajen;
 Djaan toe maloe bārātanjò;
 Katonjò djoed boendò kandoeëng.
 Bārāwari Nan-Tjerèdèq;
 Laloe māmakai dang Toeankoe;
 Di pākai biloedoe gandoen;
 Laloe bārākatò boendò kandoeëng;
 Manò naq kandoeëng katò dènei;
 Tidaqlah èlòq di matò dèn;
 Katonjò poelò boendò kandoeëng.
 Bārāwari Nan-Tjerèdèq;
 Handaq bārādjalan anjòlai;
 Laloe mānoekéh hoeloebalang;
 Laloe mānitah boendò kandoeëng;
 Adòpoen toengkātan ampè pārākarò;
 Pārātamò toengkātan hoeloebalang;
 Ijòlah pādang nan sāhalai;
 Ka doewò toengkātan panghoeloe;
 Ijòlah tjtjin nan sābantowewq;
 Ka tigò toengkātan anaq baiëq;
 Ijòlah karijs nan sāhalai;
 Ka ampè toengkātan oerang banjaq;
 Ijòlah kèpèng nan sākoepang;
 Bāitoe djoed nan poesākò
 Tantoelah itoe sāmonjò;
 Moengkò bārādjalan Nan-Tjerèdèq;
 Sārato oerang nan mandjāpoei;
 Laloe bārākatò dang Toeankoe;
 Manò kaq ādjò katò sajò;
 Ka manò kitò ka laloe?
 Adòpoen pāsa Pāriaman;
 Tidaq bolie kitò tampoew lai;
 Katò bāgindò Nan-Tjerèdèq;
 Djekò bāitoe katò bāgindò;
 Ka Toedjoew-Kòtò kitò laloe;
 Katonjò oerang nan mandjāpoei;
 Laloe mānoeroei Nan-Tjerèdèq.
 Dèh lamò masò di djalan;

15*

Ampjelah tibò anjòlai;
 Diri tibò, hari poen malam;
 Lah laloe täräpäsang dāma;
 Laloe bārakatò boendò kandoeëng;
 Baq apò ¹⁾ تاور مراه فون لاي maräpoelai;
 Laloe bārakatò boendò kandoeëng;
 Dangakan-melah injiëq hambò;
 Adòpoen tagoewe ampè päräkarò;
 Djekò rädjò laijen tagoewenjò;
 Näräpè laijen tagoewenjò;
 Panghoeloe laijen tagoewenjò;
 Anaq baiëq laijen tagoewenjò;
 Adòpoen tagoewe rädjò;
 Dangakan-melah dèh ätjiëq:
 »Soengei-sirah djo Karan-pānai;
 »Bārangan djo Pāriaman;
 »Datang baiëq maräpoelai;
 »Datang särätò oerang dangan.” —
 Bäitoe mänagoewe rädjò-rädjò;
 Dangakan-melah ätjiëq hambò;
 Adòpoen mänagoewe anaq baiëq.
 »Soengei-sirah djo Karan-pānai;
 »Bäpätang tantang pinang banjaq;
 »Datang baiëq maräpoelai;
 »Kami datang särätò oerang banjaq.” —
 Dangakan säboeah lai:
 »Di räpè-räpè batang tārantang;
 »Batang kätöeka mandjārami;
 »Räpè-räpè toean nan datang;
 »Soekòlah kami nan mänanti.” —
 Katonjò ätjiëq nan mänagoewe;
 Hari itoe pätang kamijs, malam djoemahat;
 Naiëq nobat dang Toeankoe;
 Dèh lamò masò bärälè;
 Sampailah hari tigò hari;
 Djadilah sampai koetikonjò.
 Handaq mandjalang anjòlai;
 Ijò ka roemah mintoewonjò;
 Laloe bärädjalan anjòlai;
 Säratò djo oerang banjaq;
 Moediëkan päsije pandjang nantoen;
 Lah tibò di Pāriaman;
 Säratò dangan oerang banjaq;
 Bābäräpò anaq moedò-moedò;
 Säratò djolang djo bidoewan;
 Tibòlah dalam Piaman;
 Djadi mälènggang Nan-Tjerèdèq;
 Bägaikan poetoejs kajoe anaq;
 Pihaq kápado Nan-Tjerèdèq;
 Sampailah poelò baq namonjò;

¹⁾ Zoo staat in het handschrift. Wat تاور beteekent weet ik niet. De drie volgende woorden houd ik voor een verkeerde schrijfwijze van maräpoelai, dat bruidegom beteekent.

Tangan lamah, batang handjòlai;
 Bäräwari Bägindò-Moelië;
 Mārantaq mähantaq tanah;
 Tagah mähèrèng täpi djalan.
 Dèh lamò bākālamòan;
 Tibò di dalam negari Naré;
 Sampailah poelò doewò hari;
 Djadi koembali ka Oelākan;
 Dèh lamò masò di sanan;
 Sampai säboelan doewò boelan;
 Mätilah rädjò Toedjoew-Kòtò;
 Ajah kandoeëngnjò Nan-Tjerèdèq;
 Tibòlah oerang mähimbaukan.
 Bäräwari Nan-Tjerèdèq;
 Laloe bärädjalan anjòlai;
 Kápado ajah kandoeëngnjò;
 Dèh lamò masò dèh nantoen;
 Djadi tākoeboewe anjòlai;
 Sampailah doewò kali toedjoew;
 Adòpoen rädjò Limò-Kòtò;
 Tidaqnjò gadang bāpoeäkö;
 Anjòlah gadang bārāhi¹⁾
 Adòpoen anaq baiëq nan bärätöedjoew;
 Patoeilah gadang sämonjò;
 Édaran kápado anaq baiëq;
 Adòpoen bägindò Nan-Tjerèdèq;
 Di gadangkan Bägindò-Kajò;
 Djadi di tòlong bägindò bābitjarò;
 Djadi bärälawan anaq baiëq nan bärätöedjoew;
 Laloe kápado si Goempani;
 Djadi maäloem di Goempani;
 Bäräwari si Goempani;
 Laloe moediëq ka Limò-Kòtò;
 Säratò Toeankoe-Nan-Tjerèdèq;
 Handaq mandjāpoei anaq baiëq;
 Kadalam negari Limò-Kòtò;
 Hari nan sadang tangah malam;
 Säratò anaq särädadoe;
 Hari mandjalang paraq siang;
 Timoewe boengké, hari poen siang;
 Tibò Toeankoe-Nan-Tjerèdèq;
 Säratò anaq särädadoe;
 Oerang täräkadjoei anjòlai;
 Dapè pärampoean toe bätöedjoew;
 Laloe di baow Nan-Tjerèdèq;
 Säratò anaq särädadoe;
 Kadalam negari Naré;
 Tibò di dalam negari Naré;
 Laloe mänitah dang Toeankoe;
 Manò djoeroetoeleijs Si Käliboewq?
 Anaq Rangkejò-Lipè-Mabang;
 Djoendjoëng toeankoe bandarò;
 Laloe manjoerè djoeroetoeleijs;

¹⁾ براهيم داو staat in het handschrift.

Di karang soerè toe sãpoetjoewq;
Kitò kirim kãpadò anaq baiëq;
Amaqnjò datang toe kamari;
Bãitoe katò kan di karang;
Djekò lai mauoe Nan-Tjerèdèq padò si Goempani;
Bolië lah läpé pärampoean;
Bolië lah laloe ka toedjoewnjà;
Kadalam negari Limò-Kòtò;
Itoelah katò nan ka di karang;
Katò Toeankoe-Nan-Tjerèdèq.
Bãrãwari djoeroetoelijs;
Di tariëq daawat dan kãrãtè;
Di ambije pinsije di kãpalò;
Laloe mangarang anjòlai;
Sãtòlah soedah mangarang;
Laloe di rãkam-melah soerè;
Baroelah soedahnjò mãrãkam:
Di bãrikan padò Nan-Tjerèdèq;
Bãrãwari dang Toeankoe;
Laloe di kirim-melah soerè sãmonjò:
Padò anaq baiëq nan bãrãtoedjoew;
Sampai sãhari doewò hari;
Sampai sãboelan doewò boelan;
Tibòlah poelò anaq baiëq nan bãtoedjoew;
Padò Toeankoe-Nan-Tjerèdèq;
Bãrãwari dang Toeankoe;
Laloe mãlangkah ka Pãriaman;
Sãratò dangan anaq baiëq;
Laloe sãkali ka atè gadoeëng Pãriaman;
Djadi tãrãpãsoeëng anaq baiëq;
Olië dèh lãkoe Nan-Tjerèdèq;
Bãrãwari dang Toeankoe;
Djadilah gadang Bãgindò-Kajò;
Sampai bãrangkè Bãgindò-Kajò;
Olië dèh lãkoe Nan-Tjerèdèq;
Sampailah gadang Nan-Tjerèdèq;
Loeroejlah tagah Nan-Tjerèdèq;
Singgoeëng manjinggoeëng bitjaronjò;
Olië tjoetjoeran rãdjò Limò-Kòtò;
Tantangan kãpadò anaq baiëq;
Djadilah ilang ka toedjoewnjà;
Ilangnjò itoe ka Bãtawi;
Sãkarang kini tidaq poelang;
Olië dèh lãkoe Nan-Tjerèdèq;
Itoelah moelò parang anaq baiëq.
Dèh lamò bãkãlamòan;
Kãba bãralië toe sãdiki:
Handaq bãralè sinoen djo bãgãlanggang;
Oerang Ampè-Angkè;
Bãgindò-Katib dalam negari Ampè-Angkè;
Laloe mãmanggije Bãgindò-Katib;
Padò Toeankoe-Nan-Tjerèdèq;
Bãrãwari dang Toeankoe;
Laloe di himbau hoeloebalang;
Handaq mandjalang dang Toeankoe;

Mandanga gãlanggang Bãgindò-Katib;
Dalam negari Ampè-Angkè;
Djadilah datang hoeloebalang;
Laloe mãnitah hoeloebalang;
Ampoen kami dèh toeankoe;
Apòkah titah dang Toeankoe?
Alah mãnitah dang Toeankoe;
Manò kalijèn sãmonjò;
Dangakan-melah dèh kalijèn;
Sajò naq pai ka gãlanggang;
Kadalam negari Ampè-Angkè;
Sajò naq pai toe ka sanan;
Katonjò poelò dang Toeankoe;
Alah mãnitah hoeloebalang;
Ampoen sajò dèh toeankoe;
Apòkah titah dang Toeankoe?
Tidaqlah hoekoem mãnoekari;
Katonjò poelò hoeloebalang;
Bãrãwari dang Toeankoe;
Handaq bãrãdjalan anjòlai;
Laloe mãmãkai dang Toeankoe;
Lãkè pãkajan sãgalò itam;
Laloe mãnitah boendò kandoeëng;
Tidaqlah èlòq di matò dèn;
Bãgai gagaq tãrãbang sãkawan;
Di loelojs poelò pãkajan toe;
Di pãkai sãgalò mèrah;
Laloe bãrãkatò boendò kandoeëng;
Ma naq kandoeëng Nan-Tjerèdèq;
Tidaqlah èlòq di matò dèn;
Baq tjandò sampai dalam rimbò;
Katonjò poelò boendò kandoeëng;
Moengkò di pãkai wãrãnd koeniing;
Laloe mãnitah boendò kandoeëng;
Dangakan-melah ònaq kandoeëng;
Pihaq kãpadò pãkajan toe;
Tidaqlah manijs di matò dèn:
»Ampè-Angkè kãsoewe bãrãbantang;
»Timbãkau katoewe dalam pãdi;
»Pãbilò toankoe dari rantau;
»Moengkò kini sampai kamari.” —
Katonjò Bãgindò-Katib;
Mandanga katò demikijèn;
Laloe bãrãkatò dang Toeankoe;
Dangakan-melah dèh toeankoe:
»Batang timbãkau rang Koeantan;
»Di ambije di dalam pãdi;
»Kalãmari dari rantau;
»Sãmalam sajò di djalan.” —
Katò Toeankoe-Nan-Tjerèdèq;
Sãtòlah soedah mãkan sirie;
Laloe mãnitah dang Toeankoe;
Ijò kãpadò Bãgindò-Katib;
Sajò naq pai ka gãlanggang;
Mãlihè oerang manjaboeëng;

Laloe lah toeroen dang Toeankoe;
Laloe sākali ka gālanggang nan bārätirai;
Laloe manjaboeëng dang Toeankoe;
Laloe di tariëq-melah ajam;
Bārälawan ajam Bägindô-Katib;
Ajam täräboelang anjölai;
Handaq bārätampin-melah taroew;
Boeninjô réä bādarai-darai;
Roepiah bārādarau-darau;
Dagangan bārätamboen-tamboen;
Taroew bārätampin anjölai;
Di até médja gālanggang toe;
Pihaq kápado Nan-Tjerèdèq;
Taroew di timbang djo negari;
Tidaq taroewnjo bārābilang-bilang;
Réä, roepiah taq bārätantoe;
Soedahlah taroew bārätampin;
Handaq bāhoedjô anjölai;
Laloe di hoedjô-melah ajam;
Nan sākali bāramboeëng naiëq;
Sākali bāramboeëng toeroen;
Kānailah ajam Bägindô-Katib;
Tidaq bolië mänikam lai;
Djadilah manang Nan-Tjerèdèq;
Laloe di boeka-melah péti;
Bāisi doewô poeloew réä;
Djadi tārätjangang dang Toeankoe;
Di pandang taroew Nan-Tjerèdèq;
Tidaq lai tantoe lai réänjô;
Laloe bārākatô dang Toeankoe;
Kápado Bägindô-Katib;
Bāapô sādiki taroew Bägindô-Katib?
Bārāwari Bägindô-Katib;
Nanti dāhoeloe dèh toeankoe;
Bolië naq sajô pātènggangkan;
Bāri djandji hambô dèh toeankoe;
Hari nan tīgô hari nangkô;
Bārāwari Bägindô-Katib;
Laloe di soeroew hoeloebalang;
Kadalam negari Ampè-Angkè;
Māminta oewang sārìkè;
Sāboeah roemah dalam negari Ampè-Angkè;
Di hoewe oerang sāmonjô;
Sārìkè satoe kápalo;
Djadilah datang Bägindô-Katib;
Padô Toeankoe-Nan-Tjerèdèq;
Bārāwari dang Toeankoe;
Dèh lamô masô di gālanggang;
Sampai sāhari doewô hari;
Djadilah manang Nan-Tjerèdèq;
Djadilah maloe Bägindô-Katib;
Olië Toeankoe-Nan-Tjerèdèq;
Pihaq kápado Bägindô-Katib;
Tidaq tārätanggoeëng kamaloecan;
Padô Toeankoe-Nan-Tjerèdèq;

Di rāpèkan oerang Ampè-Angkè;
Lāki-lāki pārampoean;
Sāgalô anaq moedô-moedô;
Sārātô anaq randô gadijs;
Sārātô dangan sidang-toean;
Sārātô djòlang djo bidoewan;
Laloe di angkè dang Toeankoe;
Sārātô gandang dan mòmongan;
Sārātô soraq dangan sorai;
Ka tangah padang lawé nantoe;
Bārāwari dang Toeankoe;
Laloe bārāgandang anjölai;
Dalam koelamboe kajen poetië;
Rasókan tārābaliëq boemi Allah;
Olië karanô banjaq oerang;
Baq boeni adôq tawang-tawang;
Baq boeni sādām djo sangkadoe;
Boeni gālaq bārādarai-darai;
Boeni pantoen bārābalé-balé;
Boeni gandang bārātaloen-taloen;
Māāngkè Toeankoe-Nan-Tjerèdèq;
Pānimbang kasalahan padô Toeankoe-Nan-
Ijô kasalahan Bägindô-Katib; [Tjerèdèq;
Namoen sāhari-hari itoe;
Tidaqlah apô kādjonjô;
Māharaq-haraq dang Toeankoe-Nan-Tjerèdèq;
Pihaq kápado hoeloebalang Nan-Tjerèdèq;
Ijólāh gālaq-gālaq sanjoem;
Bārāwari Bägindô-Katib;
Dangkalan-melah dèh toeankoe
»Bajam di bālāh oerang Koerai;
»Di baow anaq oerang Naré;
»Ajam alah, gālanggang oesai;
»Tidaq bolië mānoentoei balé.” —
Katonjô djoed Bägindô-Katib;
Padô Toeankoe-Nan-Tjerèdèq;
Sātólāh soedah di haraq oerang;
Bārāwari dang Toeankoe;
Laloe bārākatô anjölai;
Kápado Bägindô-Katib;
Sajô naq poelang anjölai;
Ijô kadalam negari Naré;
Laloe bārākatô Bägindô-Katib;
Padô Toeankoe-Nan-Tjerèdèq;
Djekô bāitoe katô bägindô;
Sajô mālāpé anjölai;
Katonjô djoed Bägindô-Katib;
Laloe mālāngkah anjölai;
Bārāwari dang Toeankoe;
Bādije bādatoejs anjölai;
Dèh lamô masô di djalan;
Tibô di tantang kātāpiang gadang;
Laloe bāpantoen Nan-Tjerèdèq;
Dangkalan-melah dèh kalièn;
»Kami mandapè kabè pinggang;

»Djèlò-bărădjèlò dalam pädi;
 »Kami mandapè basò oerang;
 »Dapè dèh kami dalam äti.” —
 Katonjò Toeankoe-Nan-Tjerèdèq;
 Gälaq bãdarai doebalangjò;
 Bărăwari dang Toeankoe;
 Dèh lamò masò di djalan;
 Ampije lah tibò anjòlai;
 Diri tibò, hari nan sadang tengah hari;
 Sadang nan boentaq bajang-bajang;
 Sadang nan litaq-litaq alang;
 Sadang langang oerang di kampoeëng;
 Sadang rami oerang di pàkan;
 Tibò di dalam negari Naré;
 Lalòe lah naiëq dang Toeankoe;
 Dèh lamò masò di roemah;
 Sampai sähari doewò hari;
 Sampai säboelan doewò boelan;

Pihaq kăpadò dang Toeankoe;
 Adòlah hoekoemnjò dalam negari;
 Bărăwari dang Toeankoe;
 Dèh lamò lambè bākijèn;
 Kăba bărălië toe sädiki;
 Andòq bărălië sinan djoeð;
 Toeroenlah poelò oerang mäsalië;
 Handaq manjarang Doewò-Balé-Kòtò;
 Bărăwari dang Toeankoe;
 Moediëq poelò anjòlai;
 Handaq manjonsong oerang salië;
 Băbărapò banjaqnjò salië;
 Săpăräti anai-anai boeboejs;
 Săpăräti dauoen kajoe di rimbò;
 Săpăräti boejjë dalam lauoeitan. —

 Tamat kalam.
 Wălähoe alam bisawab soemah-soemah.

III. LIEDJES.

In het derde hoofdstuk noemden wij de pantoen's en pädätò's der Manangkabo-Maleiers. De laatsten hebben, wanneer zij in versmaat zijn, veel overeenkomst met de täliboen's, zooals te Padang liedjes of vertelsels in versmaat genoemd worden. Maar daar băpädätò in het algemeen vertellen beteekent, zijn de pädätò's, die bij den aanvang van feesten voorgedragen worden, ook vaak verhalen in proza, die de oude overleveringen en het doel van het feest tot onderwerp hebben. Zijn zij in versmaat, dan is de vorm soms gelijk aan dien van de pantoen's, met dit onderscheid echter, dat in de pädätò's en täliboen's de beide eerste regels evenzeer betrekking hebben op den inhoud van het liedje als de beide laatste, wat bij de pantoen's zelden of nooit het geval is.

Wanneer een pantoen een zedeles inhoudt, dan heet zij ook hòdi en verschilt dan niet veel van een ibarat, d. i. een gelijkenis, een zinspeling. Ibarat is een Arabisch woord, dat uitleg, verklaring beteekent, en wordt door den Maleier ook in dien of nagenoeg denzelfden zin gebruikt. Apò ibaratnjò? kan men vertalen door: Wat is de moraal er van?

Hoe en wanneer de Maleier zingt en zijn pädätò's opdreunt, is medegedeeld in het 1ste gedeelte van dit Deel. Hier zal ik de liedjes laten volgen die ik gedurende onze reizen verzamelde. Zij bestaan in 342 pantoen's, waaronder enkele hòdi's voorkomen, 12 ibarat's en 19 täliboen's en pädätò's.

De Manangkabosche woordenlijst, die aan het einde van dit deel gevonden wordt, zal, geloof ik, den lezer in de meeste gevallen de vertaling der liedjes mogelijk maken; maar hunne bedoeling is vaak zeer onduidelijk. Eene nadere bespreking daarvan zou dus zeer gewenscht zijn, omdat men daardoor eenige gegevens zou ver-

krijgen om na te gaan, hoe de Maleier denkt en zijne gedachten uitdrukt. Daarvoor is het echter hier de plaats niet. Later hoop ik daartoe gelegenheid te vinden, en dan zal tevens blijken, dat de inhoud niet altijd overeenstemt met den naam, m. a. w., dat onder de *ibarat's* en *täliboen's* liedjes voorkomen, die men eerder onder de *pantoen's* zou willen rangschikken.

Het zij mij geoorloofd hier in het voorbijgaan op te merken, dat de *Manangkabosche* taal zich o. a. daarin van de *Nederlandsche* en andere onderscheidt, dat zij gesproken wordt door het geheele volk. Plaatselijk verschil in woorden en uitspraak is er wel, maar persoonlijk verschil zooals in Nederland, waar de overgrootste menigte een onjuiste en onzuivere, en slechts een zeer beperkte élite de zuivere, grammatisch juiste taal spreekt, bestaat in de *Manangkabosche* landen niet. De vorsten en de veehoeders, zij spreken een en dezelfde taal, zij spreken die beide even zuiver of, zoo men wil, onzuiver.

En die taal of dat dialect, gesproken door honderd-duizenden heeft evenveel recht op beoefening door *Nederlanders*, als elk ander dialect van den *Indischen* archipel.

Een standaard-Maleisch bestaat niet. Er zijn onderscheidene dialecten, die aanmerkelijk verschillen, vooral ook wat betreft de moeielijkheden, die men bij de studie er van ondervindt. Maar niemand zeker zal dwaas genoeg zijn te beweren, dat hij weet welk van die dialecten het oorspronkelijke, het ware is, dat aan ieder in spreken en schrijven tot rechtsnoer behoorde te strekken.

Moge toch eenmaal een einde komen aan de onvruchtbare kritiek, die zonder ophouden gevoerd wordt tusschen de beoefenaren der verschillende dialecten van het Maleisch, — eene kritiek die ten doel schijnt te hebben, den arbeid van anderen te verkleinen, in stede van het middel te zijn om te geraken tot juiste kennis van de taal, zooals ze in verschillende vormen door de volken van *Insulinde* gesproken wordt. En toch die kennis alleen zal ons in staat stellen, te voldoen aan de verplichtingen die als overheerschers op ons rusten.

A. Pantoen's.

1.

Tärabang tarab ka koeli manijs,
Batangjò ambije ka räki.
Djaän haròq di lämah manijs,
Lämah manijs banjaq panjaki.

2.

Angkoei-angkoei tärabang mamboeboeëng,
Tärabang mamboeboeëng ka até pari.
Djaän takoei di paï mauoeng,
Paï mauoeng obè panjaki.

3.

Tjitjin bäränamò Ganto-sori,
Säsoewai sädjò di kälingkiing.
Ilang kamanò ka di tjari,
Lauoeitan sädjò bäkoeliling.

4.

Datang kapä dari Atjéh,
Bäranti tantang batoe mandi.
Säpantoen daawat djo käraté,
Djaän ädiëq loepòkan kami.

5.

Di poepoewe boengò tãpi tandjoeëng,
Tinaman rãdjò pãrampoean.
Langi antjoeuwe, boemi bãgoeloëng,
Indaq sajà loepòkan toean.

6.

Djaänlah pãdi di goempòkan,
Kò goempò antarò karòq.
Djaänlah kami di loepòkan,
Kò loepò antarò lalòq.

7.

Sãlamò pandan tãbangkalai,
Lai kò rimbò dalam pãdi.
Sãlamò badan bãtjarai,
Lai tãtjintò lah toe kini.

8.

Poetjoeuwq pauhe sãlarò bindoen,
Kãsiëq di manò pantai lai.
Lah djauoew opiëq mãrindoe,
Sajang di manò sampai lai.

9.

Singòpoerò tandjoeëng bãlèkò,
Tampè oerang bãrãmaijen ragò.
Sãsä taq soedah di ãtikoe,
Sadang sajang bintjanò tibò.

10.

Boeki-Kandoeëng balai rãbaä,
Tagah bãdiri tãpi pantai.
Boendò kandoeëng dangakan-melah,
Saroean hambò dagang sangsai.

11.

Hari pãné pãnimbò tiram,
Tiram tãtimbò batoe mandi.
Kami oepamò kajoe tãrandam,
Djaän di hãròq timboewe lægi.

12.

Mãrèlång kajoe di pantai,
Oerè mãritjò dalam pãdi.
Boendò ilang anaq lah sangsai,
Mãnaroeuw sãsa dalam ãti.

13.

Poetoejslah tali alang-alang,
Poetoejs mãrahòq ka hãlaman.
Barang nan ampò naq njò tabang,
Manò nan bonéh ka tinaman.

14.

Pisau kãtjije di até batoe,
Djatoew ka kãki, loekò tangan.
Soenggoew djauoew di banda satoe,
Ilang di matò, loepò djaän.

15.

Pantjalang laijië dari batoe,
Sòrè bãrãmoëë marapãlam.
Oentoeëng boendò soedahlah tantoe,
Oentoeëng kami wãlahoe alam.

16.

Èlòq bèntiëng Boeki-tinggi,
Tiap soedoei pãsang mãriam.
Doedoeuwq tãrãmanoëëng dagang kini,
Mãmikijekan tampè bãké diam.

17.

Djambaq di baliëq djamboe érang,
Toemboew roempoei mãkanan babi.
Tipah di badan hambò soerang,
Soenggoew hidoeiq oempamò mãti.

18.

Mandi ka loeboewq Sãlampajan,
Mandi bãrãkoesoeuwq dauoen rãkoen.
Boendò mãkãbakan pãrasajan,
Kami nan læbië dari nantoen.

19.

Tidaq salah djoendjoeëng limbajoeëng,
Salahnjò djoendjoeëng manggijs litaq.
Tidaq salah boendò mangandoeëng,
Salahnjò badan boeroewq pinta.

20.

Anaq si pagam, poenai tanah;
Gilò bãrãtimbò mangkoeuwq djoeò.
Sãdjaq sãtjankam dari tanah,
Gilò djo oentoeëng boeroewq djoeò.

21.

Lai di timbò nan baq oedang,
Tidaq karoentoeëng baä djoeò.
Lai di tjintò nan baq oerang,
Tidaq ka oentoeëng baä djoeò.

22.

Aijië sãtitiëq doewò titiëq,
Toemboew tindawan tigò kãki.
Kami sãpantoen taloeuewq itiëq,
Kãsië ajam moengkò mandjadi.

23.

Rimbò ikò pintãsan poenai,
Tampè bãrabah poelang makan.
Hambò ikò sãpantoen inai,
Randah bãna dari dahan.

24.

Rang Padang mandi ka goeroen,
Mandi bãrãkoesoeuwq dauoen limpatò.
Hari pãtang mantari toeroen,
Bimbang mãoerai aijië matò.

25.

Boeah tjatoewe di bilang ganòq,
Rãpè tjindanò di toegãkan.
Boendò kandoeëng kamanò lanjòq,
Langang kampoeëng di tinggãkan.

26.

Karoentoeëng di até pagoe,
Djatoew kabawah pãtjah bãlah.
Kò oentoeëng kitò bãrãtamoe,
Kò tidaq apò garaq Allah.

27.

Bädarai manggantang karang,
Si Sauoew mandjamoewe badjoe.
Bätjarai kitò säkarang,
Kò hajat kitò bärätamoe.

28.

Mälangoew djawi balang-poentoeëng,
Mälangoew mähimbau kawan.
Mänangijs manjäda oentoeëng,
Oentoeëng nan tinggi dari awan.

29.

Bäbadjoe bākaijen saroeëng,
Bätjamè tjinò ka Maläkö.
Baloen di andjoeue, lah tätaroeëng,
Alamat badan ka binasò.

30.

Oendam-Déjwi boekahlah péti,
Anaq rädjò Soetan-Koelipah.
Èlòq nan batin täsamboeni,
Kò lahije mandjadi soesah.

31.

Apò bädäboewe di lauoeitan?
Oerang mambäka ampò pädi.
Apò tärapoeëng di lauoeitan?
Ikò nan boeah paue djanggi.

32.

Oemah bäandjoeëng di Oeläkan,
Oemah Bägingdò-Marah-Ganti.
Di sandjoeëng kami di hantäkan,
Halang ka hibò äti kami.

33.

Djaän bäitoe tarah papan,
Djauoew rimbonjò kòtò Djambi.
Djaän bäitoe katò toean,
Djauoew hibonjò äti kami.

34.

Boekan bärabah mäkan pädi,
Bärabah mäkan sari boelan.
Boekan salahnjò dari kami,
Salahnjò datang dari toean.

35.

Kapé pandji tengah hälaman,
Di sangkò tidaq ka bäboeah;
Bäboeah djoeò moekironjò.
Bärädjandji bädjawè tangan,
Di sangkò tidaq ka bäoebah,
Bäoebah djoeò moekironjò.

36.

Kò naq tauoe di Kòtò-gadang,
Mänoeroen dari Boeki-tinggi.
Toean mandjadi boeroeëng tabang,
Kami mandjadi kajoe tinggi.

37.

Rädjò Magéh poelang ka Magéh,
Singgah bärädajoeëng ka simpoean.

Boengò kami djaän di ambije,
Larangan koembang djo taboean.

38.

Singgah bärädajoeëng ka simpoean,
Ramò-ramò käsiëq moearò.
Larangan koembang djo taboean,
Boengò ka kami ambije djoeò.

39.

Soetan-Bandarò tagah di praoe,
Djoeroemoedi rang poelau Pisang.
Haram lilah kami kò tauoe,
Bäsò boengò larangan koembang.

40.

Ikan bäränamò toemboewq tabiing,
Sia kò garan mähantakan?
Boengò di dalam tjoeopoe gadiing,
Sia soekò mangandaqkan?

41.

Oerang kaliing mambantai kambiiing,
Kami naq sätò säparampè.
Boengò di dalam tjoeopoe gadiing,
Moedjowelah kami nan mandapè.

42.

Rami pakannjò Päkandangan,
Timboen bärätimboen saròq läpè.
Kò djatoew boengò nan larangan,
Moedjowelah toean nan mandapè.

43.

Tjamin di roemah Malim-Soetan,
Baow ka pakan djoeä bëli.
Ingin di boeah manggijs oetan,
Apò dajò täragantoeëng tinggi?

44.

Anaq käpitiing mangoelampai,
Tidoewe bärägaloeëng djo indoewqnjò.
Läpèkan toepai balang-kandai,
Mangoetije boengò di tampoewqnjò.

45.

Bintang katjoeran tabi sandjò,
Tabi nan tantang gondjong roemah.
Pandailah toean bëbitjarò,
Mäambije boengò dalam boeah.

46.

Boeajò moediëq mänoentoeëng,
Laloe di toelaq sampan toendò.
Apò kan dajò baloen oentoeëng,
Boeah mandjadi boengò poelò.

47.

Säpoe tangan panjäpoe tangan,
Dalam tangan panjäpoe boengò.
Malang tangan, tjilakò tangan,
Dalam tangan oerang nan poenjò.

48.

Anaq ansò di roemah gadang,
Di roemah katib di negari.

Tölan bäräbangsò oerang gadang,
Baloen patoei lawanan kami.

49.

Djatoew moembang djatoew kälapò,
Djatoew ka paraq Si Goemanti.

Tölan binoeang kami tjapò.
Di manò boliè samò tinggi?

50.

Bätanoen di até andjoeëng,
Loeloeks toeraq kabawah roemah.
Kami säpantoen amé lantjoeëng,
Piraq bärätjampoewe djo timah.

51.

Pisang oetan toemboew di oetan,
Di kai sambije bälari.

Anaq pangéran Soetan-Bantan,
Apò säbab märindah diri?

52.

Tinggilah goerab dari Djambi,
Pandjang päsaq dari tiang.
Apò di häròq padò kami,
Amé tidaq, bangsò poen koerang.

53.

Häròq kälapò pcan,
Tidaq poan, kälapò bäli.
Häròq kami padò tölan,
Tidaq tölan, siapò lägi?

54.

Rädjò Ingärijs di Bätawi,
Singgah ka päkan Bangkahoeloe.
Häròq kami allahoe rabi,
Rasò mähädòq goenoëng toedjoeu.

55.

Tabang tarab di até boeki;
Ampalé dauoen tärantang;
Ka toëka bamban mangatarijs.
Häròq kami boekan sädiki;
Di sangkò päné sampai pätang,
Kironjò oedjan tengah hari.

56.

Pädi si poeloei rang bandakan,
Boeah pälbò dalam pärauoë.
Manijs di moeloei rang bänakan,
Ati bäälilè kami tauoe.

57.

Baroeëng-baroeëng rang Piaman,
Di roempoei di bantangkannjò.
Tagò-tagò patjiè pädoman,
Ka soeroëi di pantangkannjò.

58.

Dari Djambi ka Palèmbang,
Singgah poelò ka Bangkahoeloe.
Säbab kami bä äti gadang,
Adò mäkäsoëi nan päraloe.

59.

Bäränauoeng kami di sitioe,
Naq laloe poelò ka Bätawi.
Gadang mäkäsoëi nan päraloe,
Ikò säbab sangsai kamari.

60.

Si Rödi anaq rang Pauoew,
Dapè hoekoeman limò hari.
Oesah bädagang djauoew-djauoew,
Ilang kamanò mandéh tjari.

61.

Si Raman anaq rang Tjandoeëng,
Anaq samang Bandarò-Koeniing.
Sadang di säda boendò kandoeëng,
Kironjò lauoei bäkoeliiling.

62.

Bandarò-Koeniing anaq rang Padang,
Anaq bädoewò läki-läki.
Anaq bädjoah samò gadang,
Sangsai badan ka banda Djambi.

63.

Soerang bäränamò Si Badoe-Wahab,
Käsian bäpaq djo mandéh.
Bäpaq bädagang djaän di häròq,
Oempamò boeroeëng lah läpè.

64.

Dähoeloe namò Si Tjèntèng,
Mäkan oepah djo toekang-toekang.
Dähoeloe awaq nan genèng,
Kini badan moengkò täboeang.

65.

Ikan bäränamò gamba lèlan.
Mäkan häroelang kasoelèba.
Toeän säpantoen gamba boelan,
Mämoetoejs soetò dalam kamba.

66.

Ikan bäränamò Soetan-Déman,
Djauoew pangganganjò dari api.
Di karang soerè ka pämaijenan,
Kironjò märätjoen äti.

67.

Kèndang-kèndang rägi Maläkò,
Djawi-djawi pädam baronjò.
Tènggang negari djaän binasò,
Djänawi tädjam kadoewonjò.

68.

Padang djänawi moetoejs rantai,
Mäti gäroedò ambin anaq.
Pädia sähari äsä sampai,
Pämoepoejs maloe dèh rang banjaq.

69.

Anaq itiëq ranang-bäränang,
Koedoeëng käkinjò dèh boeajò.
Toeän lah anjoei di nan tanang,
Tòlonglah kami djo bitjarò.

70.

Koedò balang koedò bākandai,
Di gadoew koedò bāpālanò.
Èlòq di kambang laiijè tjandai,
Oemoewe doenia tidaq ka lamò.

71.

Koedò itam poetiè koekoewnjò,
Akan koedò Soetan-Bāraba.
Adièq itam banjaq tjoemboenjò,
Tidaq boliè bārakatò bāna.

72.

Oesah bāladang moedièq pauow;
Rāki siapò mandjalòkan?
Oesah bādagang djauow-djauow,
Sāki siapò manggilòkan.

73.

Si Koena pātjah di tiagan,
Si Anggoei namò nākodonjò.
Djaän di sāboei oentoeèng badan,
Di sāboei, apò ka goenonjò?

74.

Rang Boegijs poelang ka Boegijs,
Mambaow bidoewq sadéwakan.
Tòlan sǎpantoen djoeroe toelijs,
Manjoerè tidaq kalihātan.

75.

Tāpakièq ondan di Toeriki,
Doedoewq mangaijiè tantang Kambang;
Araq limpapé kanei kaki;
Tārabang balam ka rimbò djoeb,
Inggòq di rantiing doelang-doelang;
Adoew sajang sǎbanta ini;
Ramboei paniing, kāpalò ngaloe;
Toendjoewq saki, kalingkiing dāmam;
Dandam bākoeroeèng tidaq lǎpé,
Apò kan dajò kāsie soerang?

76.

Naièq bèndi, koerèta lojang;
Oelandò māmasang tèlong;
Langoendi toemboew dalam pādi;
Adièq kandoeèng tinggālah sajang,
Rilakan katò nan tādòrong,
Kami bādjalan anjòlai.

77.

Dāhoeloe rābab nan bātangkai,
Kinilah kopi nan bāboeah.
Dāhoeloe adat nan bāpākai,
Kinilah rodi nan bāgoenò.

78.

Bākoedò ka Boeki-tinggi,
Djalan ka soewòq di kidākan.
Kò datang rodi Goempani,
Nāsi di soewòq di tinggākan.

79.

Rédam-rédam di sangkò poelau,

Soebang-soebang rāki bārāki.
Rindoe dandam lawan bāgoerau,
Kò di tahan djadi panjaki.

80.

Èlòq gadoeèng Loebowq-Si-Kāpiing,
Tagah bandéra tengah balai.
Poetoejs ātikoe baq di goentiing,
Mānarow dandam tǎbangkalai.

81.

Sadang di manò rātin kini,
Kòpan di balièq karang tigò.
Sadang di manò toean kini,
Ilang di matò loepò tidaq.

82.

Kāraté toerab aijiè amé;
Oela gérang ròndò limbajoeèng.
Djaän toean bāāti tjamé,
Soenggoew pāné adò kalindoeèng.

83.

Kajoe kalè, modang di loerah,
Di bālah tidaq di lantaikan.
Āti lǎkè pandanglah soedah,
Dèh Allah nan baloen manjampaikan.

84.

Bārājtjitjin pāramatò sanam,
Di ikè di oedjoeèng djari.
Kò boliè minta di ganggam,
Dari hidoeiq sampai ka māti.

85.

Bālari-lari atè karang,
Loekò kākinjò di pidjākan.
Haròq di langi bātārawang,
Pintoe sǎroegò di tinggākan.

86.

Tinggi boeki, goenoeèng rang darè;
Padam dāma pālito kǎpé.
Kò boliè di ganggam harèq,
Ilang njaow moengkò njo lǎpé.

87.

Kaijen koembalan kamba banang,
Pākajan anaq rǎdjò Ali.
Sābaloen dapè baloen sanang,
Antah kò djiwò tidaq lǎgi.

88.

Mākan pisang hambò lai namoew,
Antah kò poan mākan nāsi.
Ilang djo njaow hambò lai namoew,
Antah kò toean anggaq māti.

89.

Anjoei bāranjoei ilije aijiè,
Manjoebarang titian roentow.
Kami lah anjoei ilije aijiè,
Satoe poen tidaq obè roesow.

90.

Tārabang pinjangè dākè boengò,

Ilang mālanjòq dalam pajò.
Dagang sāmangè nan bārāgoenò,
Kò ilang apò lah dajò?

91.

Panghoeloe Bandarò-Soetan,
Tampaq-Koedò namò negari.
Dāhoeloe anaq nan goedéjwan,
Kini mandjadi bijò pari.

92.

Panghoeloe Bandarò-Soetan,
Koeasò di Rangiāng-loeloejs.
Toebonjò katjije-katjije kian,
Barang di kakòq dangan toeloejs.

93.

Ao aloew di manò kalam?
Tanjò ka roemah toekang soerè.
Mangaloew sākī tangah malam,
Sālilije tidaq boliè obè.

94.

Daré aijie batang Singalang,
Hari oedjan bārābandjije-bandjije;
Anaq dagang bārādjalan kākī,
Banjaq kètjéh bārābagai-bagai;
Sanan harimau bādangoesan;
Sadang kami bārābintjang-bintjang:
Hari nan sadang tangah hari,
Mandaroen aijie di Pālangki;
Boeni gālaq bārādarai-darai,
Sanan dagang bārātangisan.

95.

Agoeēng rādjò bārāboeni malam,
Oerang māmari hālamannjò.
Oentoeēng sajò Wālahoe alam,
Sākī djo sanang di tanggoeēngnjò.

96.

Dari si doensah ka si doensai,
Kambanglah boengò pārauoēitan.
Djawè pākirim dagang sangsai,
Dagang bātoelaq ka lauoēitan.

97.

Baq tjinò bāramboei pandjang,
Bāhoelè djo ramboei soetò.
Moengkò tāsisiè anaq dagang,
Bārāmajen anaq boemi poetò.

98.

Langkoewé pandan loelitò,
Di baow oerang tandjoeēng Mātoewe,
Tidaq boliè manjakah lai.
Naq poewé āti rang di sikò.
Kami lah hamat baq bātjātoewe,
Tidaq boliè mālangkah lai.

99.

Tidaq pārimbò rang di sikò;
Tidaq pāroentoen āka kātjang.
Tidaq pāhibò rang di sikò,

Tidaq pāhibò di anaq dagang.
100.

Kariing si tangoewq djo si doekoeēng,
Ka di boeang kápalonjò.
Kabātjakaq rang djo oentoeēng,
Ka barang tapèq di baownjò.

101.

Kātoepè doewò bāgantoeēng,
Di baow oerang Loeboewq-Pandan.
Ka māoepè rang di oentoeēng,
Koerang oesahò padò badan.

102.

Tioeiq api panggāng goelāmò,
Kālīmoentiing djalan rang ka balai.
Mākāsoei āti tidaq kalamò,
Dèh oentoeēng mandjadi lalai.

103.

Oesah di timbò soemoewe padang,
Djekò di timbò minkin pauow.
Oesah di tjintò anaq dagang,
Djekò di tjintò minkin djauow.

104.

Mānāsā māmoengkang pauow,
Ambātjang roeroei sambilan.
Mānāsā bādagang djauow,
Aijie-matò roeroei ka hariban.

105.

Goebalò ka Boeki-poetoejs,
Kabo manjasòq ka binoeang.
Aijie-matò baq manièq poetoejs,
Hibò di badan ka tāboeang.

106.

Bāraboer-raboer ka poelau,
Ka poelau mantjari oedang.
Kò hidoeiq lawan bāgoerau,
Kò mati tābariing soerang.

107.

Gadang goerédjò di Bātawi,
Pāsa bōrong mālingka kòtò.
Adièq lah boliè tampè āti,
Sisièlah kami dagang hinò.

108.

Tanam kápè di roesoewq roemah,
Di tēmbaq laloe ka poetjoewqnjò.
Dāmaq lāpè, poenai lah lèngah,
Tārātinggā sādjò di roesoewqnjò.

109.

Rādjò bāāngkè ka moearò,
Patahkan rantiing ka rākinjò.
Poenai di poetjoewq kajoe arò,
Soempitan gadiing panjoempinjò.

110.

Goegoew gandang patièq sāroenai,
Rādjò bāāngkè ka moearò.
Lah poetiè matò dèh māmandang,

Poenai di poetjoeuq kajoe arò.
111.

Pandjang bëna kò roewé poelai,
Kärämaq toemboew di boekoenjò.
Pandjang bëna kò oemoeue poenai,
Mambantoen dëmaq di boeloenjò.
112.

Anaq rang boeki kòtò tinggi,
Di boeboei bajam di hampékan.
Häròq di boeroeëng tarabang tinggi,
Poenai di ganggam di läpékan.
113.

Djelò bärädjelò tali djariing,
Roesò di dalam poeloei-poeloei.
Bägilò-gilò ajam biriing,
Ajam kinantan lah bápauoei.
114.

Djambah di baliëq djamboe érang.
Si bäreomboen dalam soekätan.
Oeraq dähoeloe bënanq boelang,
Biriing bärätamoe djo kinantan.
115.

Oedjoeëng räki di Bangkahoeloe,
Tampaq nan dari pägantoengan.
Boeah äti tinggä dähoeloe,
Dagang di haraq päoentoengan.
116.

Tanam kärakò täpi loerah,
Pandan nan oesah di goempòkan.
Sambije moedjazoet dzikir oelah,
Adiëq nan oesah di loepòkan.
117.

Käpä di Lampoeëng moewè taboe,
Nipa larangan Rädjò Tikoe.
Käki tätaroeëng sadang laloe,
Darah dälaman boengò koekoe.
118.

Bäri bäkarijs-melah boelan,
Bäri bäladiing-melah bintang.
Bidjaq djauhari bëna tólan,
Mähandòq tampè nan tarang.
119.

Tjitjin piraq anaq rang Koeantan,
Käläsi mänoewangkannjò.
Nan rataq tidaq bäkäsän,
Djo patië mähilangkannjò.
120.

Ajam koeriëq anaq rang Danau,
Bädariing boeni koekoenjò.
Poetië koeniing di ranggò panau,
Goemelang aijië di ragoewqnjò.
121.

Tärantang pari di si tjitjin,
Pari toeankoe di ampaloe.
Paloew nan baq minjaq lilin,

Panau märaté tangan badjoe.
122.

Tioeiq api, pangganglah lökan,
Anaq rädjò poelang mandjalò.
Hidoeiq mäti di tangan tólan,
Tidaq sajà doewò bitjarò.
123.

Patahlah dauoen di lampaikan,
Bäri bähoeloe talang dantò.
Äkä djo boedi pädjalkan,
Bäitoe oerang nan bäbitjarò.
124.

Hari nan oedjan, oedjan päné,
Loeboewq rasò ka mingindò.
Äti nan häròq, häròq tjamé,
Doedoeuq baq rasò ka bädoewò.
125.

Binasò pandan dèh api,
Api nan bolië di pädämi.
Bantò djo apò ka di giliing?
Säroeäsò di pandäkian.
Batang kätari rampaq djoëò;
Binasò badan dèh äti;
Äti nan bolië di tahäni;
Matò djo apò ka di dindüing?
Awaq sälaboew sätäpian;
Lènggang pai mandi tampaq djoëò.
126.

Si-Djoendjoeëng päkannjò kamijs,
Hari isnajan di Kòtò-toedjoeu.
Kò oentoeëng dapè dèh kami,
Kò tidaq apò kan dajò.
127.

Rädjò Soléman rang Sälajà,
Tinggä di roemah Loeboewq-Taròq.
Kò oentoeëng bäräsoeò kitò,
Adiëq nan oesah toean häròq.
128.

Tinggä di roemah Loeboewq-Taròq,
Djadi mantari di Si-Djoendjoeëng,
Adiëq nan oesah toean häròq,
Tidaq di säsä padò oentoeëng.
129.

Oepiëq bäränamò Amboen-Soeri,
Pandai mandjai sadang mäkan.
Tidaq oentoeëng dapè di tjari,
Kò taq säratò djo bägian.
130.

Sari-Amin naq rang Natä,
Pandai mäloekijs mänarawang.
Päné dingin djaan mänäsä,
Bolië bärälindoeëng di kajoe gadang.
131.

Si Kajò namò naq rang Padang,
Tinggä di roemah Kòtò-baroe,

Dapè bärälindoeëng di kajoe gadang,
Kajò Allah sia nan tauoe?

132.

Si Djònò namò rang Djaow,
Pandai bākoedò pātang hari.
Pantjārògò boekan sāboeah,
Koerang iman pāsieqlah diri.

133.

Kabonjò banjaq tengah padang,
Banjaq sāratoejs doewò poeloew.
Patoeï kadjodoe oerang gadang,
Āsālèh āti samò soenggoew.

134.

Lāpèkan koedò ka rawang,
Tibò di rawang mākan pādi.
Sāsè si boengsoe mānarawang,
Koesoeï soetonjò dalam soeri.

135.

Poetjoewq miloe dauoen bāpilin,
Pandan tārāsanda djo boengonjò.
Kò rindoe tjalièqlah tjamin,
Badan tågamba kadoewonjò.

136.

Bākarijs tagah mānari,
Aijjè bāriq dalam soemoewe.
Kò arip si djantoeëng āti,
Pikiri katò bintang timoewe.

137.

Aijjè bāriq dalam soemoewe,
Di haroe anaq sidang toean.
Gadang mākāsoeï bintang timoewe,
Handaq bāsoeò dengan boelan.

138.

Tārādagah rambai nan manijs,
Taq boliè mānimbò lai.
Lah jangkaq matò dèh mānangijs,
Taq boliè bārāsoeò lai.

139.

Batoe bālah, batoe bāoekije,
Batoe bākoeroeëng tampè mandi.
Insa Allah baièq lah moenkije,
Njariè tārādòrong badan kami.

140.

Mākan siriè sārato djo pinang,
Di oedoeï ròko djo timbakau.
Ka laloe badan kò ilang,
Ka soeroeï badan lah tålampau.

141.

Dari si djoah ka si djodi,
Poetiè pinang anaq rang Loentò.
Kāsie bādjoah kò taq djadi,
Poetiè toelang tidaq rang loepò.

142.

Di manò talang ka toeraq?
Di roemah si Ranggoeani.

III. 2.

Di manò sajang ka hoeraq?

Di tangan bāboehoewe māti.

143.

Kāloempang namò kajoe paï,
Tanam niboeëng di loea kòtò.
Mānoempang kami dalam raï,
Ādjoeëng lah pèto bānankodò.

144.

Talang di soedoeï roemah Poeti,
Djatoew mālajang silaronjò.
Ādjoeëng nan gombang di laiijeri,
Di sambah Soedjoeï nākodonjò.

145.

Talang di boeki Tjamin-Toean,
Di ganggam kipè di laiijèkan.
Boeang nākodò bidoewq toean,
Pèlang naq kami mālaiijèkan.

146.

Si goelandaq Soetan-Bāgindò,
Kajoe boengkoewq bāri bādjangjang.
Kāhandaq kitò bādoewò,
Karam bidoewq samò bāranang.

147.

Toedjoeuw si tjòrong di haloean,
Pānèmbaq ondan di moearò.
Kāsie tādòrong padò tòlan,
Sābanjaq ramboeï di kāpalò.

148.

Ilijèkan batoeëng ka Djoedah,
Rang anjoeï bārādoewò-doewò.
Djaänlah kāsie di pāsoedah,
Sābālah ramboeï tinggākan djoeb.

149.

Bāramboeï moengkö bāgondjong,
Koedièn moengkö bādèta.
Di maboewq katò tāsòrong,
Koedièn moengkö manjāsā.

150.

Pinang sātandan dalam laoeï,
Sātandan pinang moedonjò.
Ādjoeëng nan gombang dalam laoeï;
Soetan-Alam nākodonjò.

151.

Bārabah moedièkan Tikoe,
Tjoemaraq até pāmātang.
Bāsābab ādjoeëng taq laloe,
Moearò di lingkā karang.

152.

Dari Boengoejs ka Batang-Kapé,
Gilò bārālaijje-laijje sādjo.
Kaijje poetojs ikan lah lāpè,
Gilò bārātjamin aijjè sādjo.

153.

Si Hoetojs pandai mānari,
Mānari di até doelang.

Kaijië poetoejs ikan lah lari,
Tariëq djoearan baow poelang.
154.

Sari-Hätoe pandai manjoerë,
Pälädjaran boedaq pai mangädji.
Boeroeëng déjwatò tabang mähiròq,
Di sëmba lajang-lajang mandi.
155.

Bidoean namonjò Ganto-Soeri,
Tinggalah atòq dari kòrong.
Pantoen ka soemboe badan kini,
Baq dâma di dalam tëlóng.
156.

Tanam soerahi lantaq tigò,
Djalò nan tidaq banjaq toerang.
Kami birahi tòlan tidaq,
Malang tjilakò kâsië soerang.
157.

Sälamat mandjamoewe badjoe,
Bädarai manggantang karang.
Kò hajat badan bärätamoe,
Bätjarai djaman säkarang.
158.

Anaq alang di até toenggoewe,
Di tëmbaq Soetan dari Djoedah.
Bäämoewq toelang dalam koeboewe,
Mänaroew dandam tidaq soedah.
159.

Kòpo bäränamò kitab sètan,
Dääwat bärätjampeuwe djo kärätë.
Lai ka sanang äti tòlan,
Dagang djaoew ka lauoei läpé.
160.

Daré ilijenjò padò moediëq,
Aijië täganang di moearò.
Lai ka sanang äti ädiëq,
Kami lah hamat bäbitjarò.
161.

Kò poetoejs, poetoejs rang hoelé,
Ka kábè pinggang Sinarò.
Si randjanoen namonjò oenggé,
Ikò nan pandai bäbitjarò.
162.

Bätipoew di sangkò sâmaq,
Sanan lah sariëq abijs mäti.
Äti roesoew di baow gälaq,
Sanan tandonjò läki-läki.
163.

Anaq alang di até säkèh,
Säkèh sä dahan di rangkoewnjò.
Antah kò malang taq ka dapè,
Djarè täratahan di tampeownjò.
164.

Hari nan tengah hari tapè,
Mandjamoewe tengah kätidiëng.

Antah kò malang tidaq dapè,
Djarè täratahan bäkoeliliëng.
165.

Kilè bäräkilè dauoen haroe,
Di baow oerang ka Padang-loea.
Balam bäpikè tidaq mauoe,
Häram mandapè balam lia.
166.

Lai kò sikò Soetan-Nauoe,
Si rauoei di até kâsau.
Lai kò sikò balam nan mauoe,
Kami bämäkkäsoei naq mantjäkau.
167.

Alang bäsarang di timbarau,
Gilò bärätimbò mangkoewq djoëò.
Malang täratompang di nan sarau,
Gilò bääti maboewq djoëò.
168.

Aijië tägänang di läsoeëng,
Di sauoewq djo boelië-boelië.
Balam märantaq até batoeëng,
Djarè lah mähamboeëng diri.
169.

Kilè bäräkilè dauoen haroe,
Haroe mandjadi riaq poelò.
Kami bäräpikè bäloen tauoe,
Balam nan djinaq lia poelò.
170.

Kaijen batiëq läbah mangiròq,
Ka toedoeëng anaq rang moediëq Padang,
Adiëq laloe, darah täkiròq,
Badan säpantoen bajang-bajang.
171.

Ka soejojewq bilah rang lantaikan,
Ambijelah ròtan ka pangarang.
Säba djo rila di päkaikan,
Bäitoe oerang samò gadang.
172.

Apò märahòq di djärami,
Roekoe-roekoe tengah hälaman.
Apò di häròq padò kami,
Lämah soekoe, moedò tinaman.
173.

Djatoew moembang, djatoew käläpò,
Djatoewlah moembang nioewe tinggi.
Toeän lindjoeang, kami tjäpò,
Di manò bolië samò tinggi!
174.

Pisang rädjò tanam djo näné,
Naq samò tinggi djo dälimò.
Ikan rajò bärädai amé,
Namoew di rintang bäda boengò.
175.

Ikan bäränamò Soetan déman,
Di panggang djaoew dari api.

Boengö di karang ka pämajenan,
Kironjò märätjoen äti.
176.

Anaq rädjò pandai mänoelijs,
Tärätoelijs di goeloeng läpiëq.
Bärakat äkä djo boedi,
Oela lalòq, boengö rang ambije.
177.

Si Dauoei anaq rang Padang,
Bädèta batiëq bärindò.
Di laoei boengö nan kambang,
Di darè koembang manggilò.
178.

Soetan-Bägindò ka ka Padang,
Langkòq djo barè djo bäkänjò.
Boengö baringin djolong kambang,
Sia garan nan kapoenjò?
179.

Käpä päjtah ädjoeëng lah sangsai,
Soetan birahi ka ka baliëq.
Oepa lènga tädoeënglah sangsai,
Boengö baringin kami ambije.
180.

Ramò-ramò tärabang säririing,
Singgah manjäsòq boengö ròtan.
Kò randah boengö giriing-giriing,
Dèh koembang tidaq tätinggäkan.
181.

Kò naq tauoe mambäläh moembang.
Bälählah djo ampoë koekoe.
Kò naq tauoe di djinaq koembang,
Tanamlah boengö täpi pintoe.
182.

Kò bolië karambije toemboew,
Di tanam di bawah djandjang.
Kò holië katò nan soenggoew,
Di goenggoeëng di baow tabang.
183.

Anaq si anoe Kòtò-gadang,
Bägäla Soetan-Pämajenan.
Häròq di boengö djolong kambang,
Täräläpè boengö dalam tangan.
184.

Mandaroejs tärabang kätieran,
Inggòq di batang karam tigò.
Angoejs äti sajang di tòlan,
Rasò kahilang nan bækatò.
185.

Baq nangkò monjò indajang,
Bädarai moengkö tärätimpò.
Baq nangkò bänä käsië sajang,
Bätjarai moengkö tärätjintò.
186.

Pandan auoewe, pandan rang Solòq,
Bädarai laloe ka rantüingjò.

Bäbauoewe badan taq èlòq,
Bätjarai äti di goentiingjò.
187.

Kò pandai mandjai sangkoei,
Bädarai koelindan soetò.
Bäbauoewe kò aloen patoei,
Bätjarai, äti lah hibò.
188.

Kaloewq päkoe koelai-koelaikan,
Kasiëq käpèrai anjölai.
Paloewq hambò boewai-boewaikan,
Käsië ka tjarai anjölai.
189.

Soeri boeli-boelinjò,
Lätaq kätjò di até péti.
Ka pai toean boeninjò,
Apò katò tinggä di kami.
190.

Tjakoewe sä soempi sä kätidiing,
Lätaq di dalam kibang pandan.
Sadah täräpali padò dindiing,
Ikò ka ganti njaow badan.
191.

Dari si lölaq ka si lölai,
Mandapè djalò pandjang toedjoew.
Toean bärädjalan rasò lalai,
Tinggäkan ramboei ganti toeboew.
192.

Soeläsië dari Oedjoeëng-tandjoeëng,
Ka Manggoeëng pai mambäli pädi.
Kasië katjarai ädiëq kandoeëng,
Tanggoeëngkan sädjò dalam äti.
193.

Kaijen tjauoewe, sälèndang tjauoewe,
Di lätaq di até tampè,
Mäkäsoei äti handaq bäbauoewe,
Allah manjoeroew laijen tampè.
194.

Si Dani-Oepiëq rang namòkan,
Pandai mälènggang tangah pàkan.
Äti tädòrong bækè tòlan,
Säkètè tidaq kalihätan.
195.

Si Kärani-Oepiëq rang namòkan,
Tinggä di roemah atòq gèntiing.
Bärani adieq mambänakan,
Bäkaijen poetoejs di goentiing.
196.

Tinggä di roemah atòq gèntiing,
Djandjang batoenjò hadòq ka pàkan.
Bäkaijen poetoejs di goentiing,
Di rindoe djoëb sadang mäkan.
197.

Särila-Oepiëq rang namòkan,
Tiap pätang pai ka läpau.

Säba djo rila rang päkaikan,
Djaän di maboewq katö tälampau.
198.

Tiap pätang pai ka läpau,
Mämäkäi säləndang palang.
Di maboewq katö tälampau,
Äti käsië boekan käpalang.
199.

Mäsaqlah pädi ladang rimbö,
Tärantang tali djoewè-djoewè.
Patoeilah toelaq dagang sikö,
Läkoelah banjaq di päräboewè.
200.

Anaq koetjiing di até pagoe,
Toeroen mänäsöq até pinggan.
Goentiingan awan salai badjoe,
Pilinkan äsöq ka koelindan.
201.

Djilè-bärädjilè kajoe madang,
Tingkè-bärätinkè kajoe arö.
Badjoe bädjaï dari Padang,
Koelindan datang dari Djaow.
202.

Haroe di laman müdam Kotji,
Roesö nan doewö dalam kandang.
Soenggoew bäräsoeö dalam mimpi,
Kironjö badan täbariing soerang.
203.

Marapalam toemboew di djoengoei,
Tampaq nan dari moekö djalan.
Tangah malam paloew di oeroei,
Täkanä boelan pärädjandjian.
204.

Ka laoei täräbangnjö balam,
Ikoewe nan tidaq tärlälajökan.
Hari nan laroei tangah malam,
Tidoewe nan tidaq tärlälajökan.
205.

Poetoejs tärentaq tali balam,
Poetoejs di gigi sälimbadö.
Toean tärsintaq tangah malam,
Doedoewq mähoerai aijië matö.
206.

Mämoeke oerang Oelaq-Karang,
Käneilah ikan kijo-kijo.
Dagang doedoewq täramanoeeng soerang,
Sambije mähdjoen kirö-kirö.
207.

Kätjang siapö kö lah ikö,
Djelö bärädjelö di pägaran.
Dagang siapö kö lah ikö,
Bähibö-hibö ka bärädjalan.
208.

Täkalö mälantiiing pauhe,
Ambätjang laréh sandiri.

Dagang soerang bärädjalan djauoew,
Hari pätang tangisi diri.
209.

Si Daëra namö rang Tikoe,
Tariëq boeloew pandagang garam.
Namoen tärsäda di ätikoe,
Goenoeng roentoew mantari pädam.
210.

Ikè bäikè paroew anggang,
Mämäkan boeah pauhe djanggi.
Mälaiikat mambaow tärabang,
Moengkö badan poelang koembali.
211.

Si Hakoëi namö kawan rädjö,
Mambaow tombaq djo romin.
Tidaq di mäkäsoëi di sangädjé,
Di baow ombaq djo angin.
212.

Talang di roemah Tan-Braim,
Di baliëq batang boeloew äpö.
Alang djo siköq lah bämaijen,
Mandiam tjandö boeroeeng päpö.
213.

Käpä säboeah dari Padang,
Mänanti Atjéh mangämoedi.
Toean säpantoew pajoeeng gadang,
Tampé bärälindoeeng päné hari.
214.

Soetan-Kajö di Kötö-Alam,
Kajoe säti di Pärambahan.
Kö kajö angkau dalam alam,
Anjö mäti kasoedahan.
215.

Bäboeah kajoe di Kötö-Alam,
Boeahnjö tindie-bärätindie.
Kö bätoewah angkau dalam alam,
Toewah angkau silië-bäräsilië.
216.

Kajoe pantai di Kötö-Alam,
Pantainjö sandi bäräsandi.
Djekö pandai mähoekoen alam,
Patah toemboew, ilang bäräganti.
217.

Soetan-Ibrahim ka ka Tikoe,
Säratö bärämoeë ladö soelah.
Häram bälaijen di ätikoe,
Namoew bätäpoewq kalam oelah.
218.

Bäboeah rimbang di Mäläkö,
Bäboeah laloe ka oerënjö.
Tënggang negari djaän binasö,
Tjarikan pandai mäoebënjö.
219.

Li hölòq boeninjö poepoei-poepoei,
Oerang poelang dari sawah.

Āti nan sāmaq-sāmaq koesoei,
Minta tōlong kāpadō Allah.
220.

Soetan-Salim anaq djāsa Padang,
Pandai manjoerē tiap hari.
Tōlan sāpantōen kajoe gadang,
Dari djauoew tampaq dēh kami.
221.

Endah kantoewenjō Soetan-Salim,
Tagah-tagah koetikō minggoe.
Ikan tārākilē dalam tjamin,
Āti siapō taq kan rindoe.
222.

Soetan-Salim rang Kōtō-gadang,
Bādēta batiēq Bangkahoeloe.
Kō djaan kami oerang dagang,
Lai kō rasō ka katoedjoe.
223.

Soetan-Salim rang Kōtō-gadang,
Djadi djāsa di Tigō-balé.
Kāsīhi kami oerang dagang,
Goenō baiēq isoewq di balé.
224.

Djoertoelijs kantoewe Soeliki,
Djadi djāsa dalam Soepajang.
Adiēq kandoeēng si rangkai āti,
Djaan di obah kāsīē sajang.
225.

Adjoen djāsa dalam Soepajang,
Anaq Si-Toedjoew-Banda-dalam.
Djaan di obah kāsīē sajang,
Sādakan djoēō siang malam.
226.

Anaq Si-Toedjoew-Banda-dalam,
Adiēq kandoeēng pākoejs Si-Djoendjoeēng.
Sādakan djoēō siang malam,
Samōkan djo mandēh kandoeēng.
227.

Boeki-tinggi tanāmi pinang,
Auoewe boelē adō pāganjō.
Soenggoew lipoei tidaqnjō ilang,
Dalam soerē adō gambanjō.
228.

Bandarō-Koeniing oerang Padang,
Djoertoelijs toean Pānāsā.
Djaan di hārōq boengō kambang,
Koediēn moengkō ka mānāsā.
229.

Bandarō-Koeniing naq rang Padang,
Dāhoeloe pākoejs di Djambaq.
Tidaq di hārōq boengō kambang,
Nan katoedjoe soedahlah tampaq.
230.

Dahoeloenjō pakoejs di Djambaq.
Kini toeroei toean Pānāsā.

III. 2.

Nan katoedjoe soedahlah tampaq,
Ikō sābab tidaq mānāsā.
231.

Kini toeroei toean Pānāsā,
Dari Djambi ka Palembang.
Sābab kami tidaq mānāsā,
Āti nan kētē bārātambah gadang.
232.

Anaq bārānamō Badoe-Karim,
Masoewq sikola di Padang-pandjang.
Bāpaq bāmākāsōei kabākirim,
Sadang soekō di rantau oerang.
233.

Lāpē nan dari toekang oerang,
Di djawē toean Pānāsā.
Tidaq di sāsā badan tārāboeang,
Sanaq soedarō banjaq mānāsā.
234.

Baroe di djawē toean Pānāsā,
Di baow bādjalan djauoew-djauoew.
Sanaq soedarō djaan mānāsā,
Tōlong djo doa soenggoew-soenggoew.
235.

Katib-Nan-Garang rang Si-Toedjoew,
Adjoen djāsa dalam Soepajang.
Kami bāna, adiēq bākitjoew,
Ātinjō boelē mambālakang.
236.

Datoewq-Pādoekō-Rādjō-Lèlō,
Adjoen djāsa di Si-Djoendjoeēng.
Antah pābilō kabāsōēō,
Badan di baow oentoeēng-oentoeēng.
237.

Datoewq-Sāti djoertoelijs Solōq,
Tinggā di roemah toean tambang.
Koembang djanti soedah manjāsōq,
Sia bāoentoeēng baow tabang.
238.

Pangoesin namō oelandō,
Toekang tēmbaq toean Pānāsīje.
Kaloe tārākānā di ādindō,
Barang di kākōq tidaq hāsīje.
239.

Sānèleman namonjō toean,
Kadjō tangkōq binatang.
Tārāsāda toean tarang boelan,
Sadang kami di rimbō gadang.
240.

Pānāsā anaq oelandō,
Koemisi dapē palintah.
Kō hāsīje barang nan adō,
Antah dapē barang di pinta.
241.

Toean Pèt namō oelandō,
Kadjō manggamba boemi.

Kò sàsè djalan di rimbò,
Antah dapè koembali lagi.

242.

Kari-Soetan rang Kòtò-gadang,
Mantari Rangkiang-loeloejs.
Kò naq tauoe di oentoeëng dagang,
Loekah päsoweq, károentoeëng boeboejs.

243.

Mantari Rangkiang-loeloejs,
Koemisi ka Anam-Kòtò.
Loekah päsoweq, károentoeëng loeloejs,
Di rëndjèng poelò tali djalò.

244.

Koemisi ka Anam-Kòtò,
Bärämalam di Säbi-Aijiè.
Baroe di rëndjèng tali djalò,
Ikan tärakilè dalam aijiè.

245.

Bärämalam di Säbi-Aijiè,
Naq koemisi ka Gärabaq.
Ikan tärakilè dalam aijiè,
Paroei läpa bärätambah litaq.

246.

Kètè goedang Rangkiang-loeloejs,
Tampè timbangan di bärandò.
Pätjiè kadjò toeloejs-toeloejs,
Insa Allah tidaq binasò.

247.

Tampè timbangan di bärandò,
Hari-hari mambäli kopi.
Insa Allah tidaq binasò,
Äsä toeloejs di dalam äti.

248.

Hari-hari mambäli kopi,
Banjaqlah kopi dalam goedang.
Äsaléh toeloejs dalam äti,
Allah taälläh käsie sajang.

249.

Djadi päkoejs Rangkiang-loeloejs,
Malim-Märädjò rang gälakan.
Säbab dèh äti samò toeloejs,
Kampoeëng älanan rang tinggäkan.

250.

Malim-Märädjò rang gälakan,
Dapè gadji dari Goempani.
Kampoeëng älanan rang tinggäkan,
Säbab dèh toeloejs dalam äti.

251.

Dapè gadji dari Goempani,
Doewò poeloew dalam säboelan.
Säbab toeloejs di dalam äti,
Djauow di baow päoentoengan.

252.

Gadang gadoeëng Rangkiang-loeloejs.
Tampè bärämalam rang koemisi.

Rangkai djantoeëng rasòkan poetoejs,
Toean taq loepoe di matò kami.

253.

Datoewq-Mädjò-Indò rang Si-Toedjoeuw,
Djadi päkoejs di Si-Djoendjoeëng.
Häròq sajò dangan bäräsoenggoew,
Pantoen nagò mälinka goenoeëng.

254.

Djadi päkoejs di Si-Djoendjoeëng,
Tiap kamijs mambäli kopi.
Pantoen nagò mälinka goenoeëng,
Dandam nan tidaq tätähäni.

255.

Soetan-Palèmbang naq rang Danau,
Djadi goeroe di Si-Djoendjoeëng,
Oepièq säpantoen boeroeëng bangau,
Dapè ikan moengkö di goenggoeëng.

256.

Roemah koemandoeuwe di Si-Djoendjoeëng,
Lai tähatòq dangan idjoeuw.
Dapè ikan moengkö di goenggoeëng,
Oentoeuw di mäkan pätang bäisoeuwq.

257.

Marah-Soetan anaq rang Padang,
Djadi päkoejs di Batoe-boelè.
Kò naq tauoe di oentoeëng dagang,
Lihèlah boengò di mäkan oelè.

258.

Magéh-Märädjò rang gälakan,
Djadi päkoejs di Tigò-balé.
Oentoeëng täsarrah padò toean,
Goenò baièq tidaq täbalé.

259.

Adjoen djäsa di Alahan-pandjang,
Mangkoetò-Soetan rang gälakan.
Karam bidoewq samò bärarang,
Djekò oentoeëng samò sarahkan.

260.

Bägindò-Samponò rang gälakan,
Adjoen djäsa di Soengei-Pagoe.
Djekò oentoeëng samò sarahkan,
Äsä äti kitò bärätamoe.

261.

Soetan-Pälindi rang Kòtò-gadang,
Djadi päkoejs di Kòtò-Anau.
Dèh mähäròq boeroeëng tärabang,
Boeroeëng déjwatò nan tätjäkau.

262.

Marah-Doesoen rang Kòtò-Anau,
Amaq rangkajò dionjò oerang.
Boeroeëng déjwatò nan tätjäkau,
Si-Moerai-randin nan lah tärabang.

263.

Djoeroetoelijs di Boeki-tinggi,
Bägindò-Sinarò rang gälakan.

Oentoeëng sãpantoen anaq ibilijs,
Datang sasau moengkò njò mãkan.
264.

Toeankoe-Sãti rang gãlakan,
Djadi rãdjò di Poelau-Poendjoeëng.
Hideoiq mãti adieq sarahkan,
Tidaq mãnãsã padò oentoeëng.
265.

Bãgindò-Ratoe rang gãlakan,
Djadi rãdjò di Si-Goentoeuwe.
Barang sãwatoe adieq sarahkan.
Tidaq adieq mãnarow masjpoewe.
266.

Djadi rãdjò di Soengei-Kamboei,
Rãdjò-Poetië rang gãlakan.
Oentoeëng boeroewq djaän di sãboei,
Barang sãwatoe rang sarahkan.
267.

Rãdjò-Solëman naq rang Sãlajò,
Koemisi ka Tandjoeëng-Ampaloe.
Tidaq oentoeëng apò kan dajò,
Toean bãlalah lah dãhoeloe.
268.

Koemisi ka Tandjoeëng-Ampaloe,
Di djawè Maroehoem-Saripadò.
Toean bãlalah lah dãhoeloe,
Isoewq siapò nan ka poenjò.
269.

Dãhoeloe pãkoejs di Lolo,
Kini mantari di Si-Djoendjoeëng.
Tidaq oentoeëng apò kan dajò,
Djaän di sãsã padò oentoeëng.
270.

Kini mantari di Si-Djoendjoeëng,
Naq pindah ka laiijen tampè.
Oesah di sãsã padò oentoeëng,
Tolong Allah moengkò njo dapè.
271.

Mangkoetò-Mãrãdjò rang gãlakan,
Djadi pãkoejs di Rau-rau.
Djekò di kãnã oentoeëng badan,
Sãbanjaq ramboei di kãpalò.
272.

Kini lah pãkoejs di Rau-rau,
Dãhoeloe pãkoejs di Si-Djoendjoeëng.
Sãbanjaq ramboei di kãpalò,
Sãki djo sãnang nan di tanggoeëng.
273.

Bãgindò-Rãdjò rang Soengei-Djamboe,
Djadi pãkoejs dalam Soepajang.
Djekò oentoeëng badan bãrãtamoe,
Di sanan moelai kãsië sajang.
274.

Kini pãkoejs dalam Soepajang,
Dãhoeloenjò di Boeki-tinggi.

Samò di rasai kãsië sajang,
Pantoen tjitjin mangãtam djari.
275.

Soetan-Pãmoentjaq naq rang Si-Loengkang,
Djadi dirwada di Si-Djoendjoeëng.
Djekò di rasai kãsië sajang,
Sãpantoen boeki di lingka goenoeëng.
276.

Djadi dirwada di Si-Djoendjoeëng,
Tinggã di roemah adjoen djãsa.
Sãpantoen boeki di lingka goenoeëng,
Sãki pãdië tidaq mãnãsã.
277.

Kiai Lingki namonjò kiai,
Kabonjò banjaq tengah padang.
Oepieq rampiing warnonjò pingai,
Patoei kadjodoe oerang gadang.
278.

Bãgindò-Sãti rang gãlakan,
Djadi laré di Loeboewq-Taròq.
Boeroewq djo baiëq adieq sarahkan,
Bagai goenoeëng toean di hãròq.
279.

Koemisi ka Loeboewq-Taròq,
Naq laloe ka kampoeëng Langki.
Bagai goenoeëng toean di hãròq,
Tidaq toean mãobah ãti.
280.

Tamboen-Taije rang gãlakan,
Djadi laré di Si-Djoendjoeëng.
Karam bidoewq samò laijiëkan,
Djaän di sãsã padò oentoeëng.
281.

Bãgãla Soetan-Pamaijenan,
Dirwada dalam Soepajang.
Tãrãlãpé boengò dalam tangan,
Hãròq bãrãtjampoewe kãsië sajang.
282.

Dirwada dalam Soepajang,
Amaq kãkaq djãsa Pajò-Koemboew.
Naq bãrãtjampoewe kãsië sajang,
Hãròq kami bãrãsoenggoew-soenggoew.
283.

Amaq kãkaq djãsa Pajò-Koemboew,
Tinggã di kantoewe di Soepajang.
Hãròq kami bãrãsoenggoew-soenggoew,
ãsaléh oemoeuwe samò pandjang.
284.

Soetan-Pãlindi rang gãlakan,
Handalanga goedang Soepajang.
Sãkètè sãdjò di sãsãkan,
Adieq mãobah kãsië sajang.
285.

Handalanga goedang Soepajang,
Nan mãnòlong toean Pãnãsã.

- Adiëq mäoebah käsië sajang,
Koediën moengkò kamänäsä.
286.
- Nan mänölong toean Pänäsä,
Handalanga di goedang kopi.
Koediën moengkò kamänäsä,
Adiëq kandoeëng mäoebah djandji.
287.
- Handalanga di goedang kopi,
Anaq si anoe Kötò-gadang.
Adiëq kandoeëng päoebah djandji,
Säbab mälihè boeroeëng tarabang.
288.
- Bandarò-Soetan rang gälakan,
Anéma di Alahan-pandjang.
Säkètè sädjò dèn säsäkan,
Tòlan mangitjoew di nan tarang.
289.
- Anéma di Alahan-pandjang,
Dähoeloe tinggä di Tabè.
Tòlan mangitjoew di nan tarang,
Akä djo boedi nan lah dapè.
290.
- Adjò bärägäla Pèto-Häkin,
Djoertoelijs djo kiai Mätöeëng.
Bädaroen aijië pänäläkin,
Sinoen täräkänä boendò kandoeëng,
291.
- Djoertoelijs djo kiai Mätöeëng,
Bäroemah di kampoeëng Djaow.
Baroe täräkänä boendò kandoeëng,
Rasò badan tjarai djo njaow.
292.
- Bägindò-Rädjò rang gälakan,
Djadi käsije djo kiai Mätöeëng.
Boeroewq djo baiëq rang bänakan,
Tidaq mandoewò padò oentoeëng.
293.
- Djadi käsije djo kiai Mätöeëng,
Bäroemah di täpi djalan.
Tidaq mandoewò padò oentoeëng,
Äsaléh samò di bänakan.
294.
- Soetan-Mädjò-Indò rang gälakan,
Handalanga goedang Silajang.
Äsaléh samò di bänakan,
Bija mänöempang bidoewq òlèng.
295.
- Handalanga goedang Silajang,
Bäroemah di kampoeëng Djaow.
Baroe tärätöempang bidoewq òlèng.
Rasò tjarai badan djo njaow.
296.
- Soetan-Mädjò-Lèlo rang gälakan,
Dötò djaow di Padang-pandjang,
Kò tidaq samò di bänakan,
Taq goenò katò di oelang.
297.
- Dötò djaow di Padang-pandjang,
Bäoelang ka roemah säki.
Taq goenò katò di oelang,
Samò di rasai nan bäsäki.
298.
- Sampòndò-Kajò rang gälakan,
Djoertoelijs di roemah pòtong.
Äsaléh samò di bänakan,
Bija adiëq täräbaow rëndong.
299.
- Djoertoelijs di roemah pòtong,
Tiap boelan tärimò oewang.
Bija adiëq täräbaow rëndong,
Djaän di oebah käsië sajang.
300.
- Si-Hangan namò anaq Danau,
Bägindò-Häkin rang gälakan.
Boeroeëng déjwatò nan tärätjäkau,
Si-Moerai-randin rang läpékan.
301.
- Bägindò-Häkin rang gälakan,
Handalanga di goedang kopi.
Si-Moerai-randin rang läpékan,
Häròq di boeroeëng tarabang tinggi.
302.
- Tinggi binoeang di Kinali,
Mäti di paloei bijò-bijò.
Sampai täboeang badan kami,
Indaq di dalam kirò-kirò.
303.
- Päsije Boengoejs bajang bäombaqa,
Toedjoean oerang dari Siam.
Käsië poetoejs, sajang bäoebah,
Badan bälaijen tampè diam.
304.
- Tärabang balam mälimboeëng boeki,
Tärabang mähéda poelau Pandan.
Antjoewe alam tanggälam langi,
Käsië säoemoewe njaow badan.
305.
- Ambije ladiing pantjoeëng bangkai,
Soeläsië di goeba djaän.
Antjoewe dagiing, toelang bäkirai,
Äti käsije di oebah djaän.
306.
- Käsiëq di até gadiing-gadiing,
Näkodò djoeò manjérakan.
Käsië manjisiëq toelang dagiing,
Bädòsò adiëq mänöeläkan.
307.
- Antjoewe taloewe di pidjaq koedò,
Poetoejs oenoejs tali tampajan.

Nan poenjò oerang di p̄rauoē.
Toedjoew boelan di kandoeëng boendò;
Āti toeloējs k̄padò tōlan,
Āti tōlan sia nan tauoe.
308.

Tioeiq api panggang d̄ama,
M̄asaq n̄asi boelan poeasò.
Tidaq ilang dalam pangānā,
Amā b̄aoelang dalam dadò.
309.

B̄alaijiē kapā b̄alènggan,
B̄alaboew tantang poelau Maraḡ.
S̄apantoen k̄sau djo boeboengan,
Poetoējs pangarang moengko raraq.
310.

Boeroeëng pipi di até pagoe,
Panggang d̄ama di até karang.
Ka ma tampè sajò mangadoe,
H̄aròkan k̄asiē tōlan soerang.
311.

B̄āmboejs timoewe djo oetarò,
P̄alaijiēran oerang Trangganò.
Pandjang oemoewe toean kahandaḡ,
Di h̄aròḡ djoēò dandam b̄asceò.
312.

Taloewḡ baiēḡ koealonjò dalam,
Pandan s̄apandjang moearonjò.
Boeroewḡ baiēḡ minta di ganggam,
Badan nan banjaḡ sansaronjò.
313.

Auoewe doeri di loeboewḡ Lagang,
S̄aētò baow ka poelau;
Baow ka poelau Bantowewḡ-T̄adji;
K̄tjang naḡ poepoewe djo boengonjò.
Sajò ini doedoewḡ b̄adagang;
Kò soekò lawan b̄agoeraw;
Kò indaq sisiē badan kami;
Dagang naḡ poelang ka hinonjò.
314.

T̄arabang tarab di até boeki;
T̄arantang dauoen amb̄tjang;
S̄akahlah dauoen m̄al̄apari;
Soel̄asiē b̄adauoen tidaḡ.
Baow ka rimbò p̄adi Djambi;
H̄aròḡ sajò boekan s̄adiki;
Di sangkò p̄ané sampai p̄atang,
Kironjò oedjan tangah hari;
Basah badan soerang diri;
Alah kahibò āti kami.
315.

Gadang ombaḡ oerang Oelākan,
T̄arandam oerè daloe-daloe.
Gadang èlòḡ kironjò tōlan,
Takoei di toempang dagang laloe.

316.

Kò mandi sampaikan d̄eta;
Aka tjinò di dalam p̄rauoē.
Kò djadi indaq kan k̄k̄ā,
Sajò hinò dari nan banjaḡ.

317.

K̄tājò p̄adjalin l̄aka;
Soedoei-soedoei sampaikan kaijen.
Tōlan kajò naḡ oerang b̄asa:
Aloen djadi lawan b̄amaijen.

318.

Marap̄alam s̄arangkai limò,
Ambije si rauoei di lènggangkan.
Djawè s̄alām dagang nan hinò,
Ka lauoei djaän di boeangkan.

319.

Ampiing di roemah R̄adjò-Oetoējs,
Di m̄akan sambije b̄aranang.
Bija goentiing ās̄ā djaän poetoējs,
Tinggākan djoēò salai b̄anang.

320.

Loemoēi djan pinang sari,
B̄adiri d̄akè koealonjò.
B̄aroenoei indaq kan b̄atjari,
Dangkalan s̄adjò b̄aritonjò.

321.

Poelau Ḡatiē nampaḡ b̄abajang,
Nampaḡ di boelan p̄anamò.
Boeah āti tinggālah sajang,
Sajò b̄adjalan, antah lamò.

322.

Pisang s̄atandan doewò tandan,
S̄atandan indaq b̄aisi.
Tōlan s̄apantoen boengò pandan,
Tinggā bauoenjò di tangisi.

323.

Ādjoeëng lauoei di lauoeiti,
Karang di soerè n̄akodonjò.
Nan djauoew indaq t̄atoeroeiti,
Dangkalan s̄adjò b̄aritonjò.

324.

Sari-Awan paloekan k̄tjò;
P̄akoe kawè di rimbò pandan.
Kò toean rindoekan sajò,
B̄atjolah soerè, ganti badan.

325.

B̄adije sitènggah até kòtò,
P̄anèmbaḡ āalamat di soebarang.
Satoepoen indaq tjandoewe matò,
Minta s̄alamat oemoewe pandjang.

326.

Ilije p̄asije b̄ariboe tandjoeëng,
Toemboewlah pandan di soebarang.
Kami mandanga b̄aritò boeroeëng:
Tōlan m̄anarowew boengò kambang;

Pämaijenan häsin-hoesin;
Soentiungan anaq bidadari,
Bänië kami naq mämaëkai,
Adò kò rila äti tõlan,
Adò kò tõlan bitjaròkan.
327.

Djalò kapé täroentoeëng soetò,
Karäté sajòq lajang-lajang.
Tòlan läpé, sajò poen soekò,
Tjarikan oentoeëng soerang-soerang.
328.

Läpékan koedò naq njò lia,
Läpé di paraq Bandarò.
Soenggoew läpé di pädia,
Di ikè djan bitjarò.
329.

Anaq Käpé rang bäri käpé,
Naq bëranang päjtätoewe käsoewe.
Naq läpé oerang, bäri läpé,
Naq tabang, tali oerang gandjoewe.
330.

Kälam kaboei moearò Bajang,
Tampè oerang päsang märiam.
Sadang bëriboei käsië sajang.
Doedoeuw nan indaq sanang diam.
331.

Haroen saga kambang mäläti,
Lajoewe boengò kämoeniing.
Apò käba tõlan kini,
Indaq ka säki ngaloe päniing.
332.

Lämäham lamboei batang limbajoeëng,
Pigagò bëdaoen tidaq.
Lämäham lamboei lènggang ädiëq kandoeëng.
Pikiran sajò mänahan tidaq.
333.

Boengò hinai boengò nangkò,
Pätjah pinggan até pämatang.
Moengkö di karang soerè ikò,
Rindoe dandam boekan käpalang.
334.

Kätiran tärabang mälaajang,
Inggòq di poetjoewq batang andjölai.

Boeah äti tinggäläh sajang,
Sajò bëdjalan anjölai.
335.

Auoewe kò indaq di lantaikan,
Märimbang dauoen bëdaoen.
Kauoewe kò indaq di sampaikan,
Mänäsä tauoen bëtauoen.
336.

Auoewe adò dalam pädi,
Di bëlah, aloen di lantaikan.
Kauoewe adò dalam äti,
Dèh Allah aloen mänjampaikan.
337.

Anaq itiëq limò-limò,
Bäri mäkan di oedjoeëng dauoen.
Käsië tõlan kami tärimò,
Djadi oetang bëriboe tauoen.
338.

Batoeëng bëboeah täpi aijië,
Sälärò toembang anjölai.
Ädjoeëng bëtoewah naq bëlaijië,
Koealò langang anjölai.
339.

Ajam kinantan Radjò-Bantan,
Sékoewe täsaboeëng ka Soeliki.
Siang timoewe, malam salätan,
Ka barat tëlèng mäтары.
340.

Tjarikan kami limau soendai,
Ka limau boelan poeasò.
Tjarikan kami doekoen nan pandai,
Päobè äti nan binasò.
341.

Ambätjang säboeah boelè,
Di mäkan säirijs manijs.
Toean pandjang bëkirim soerè,
Di bëtjò toemboew mänangijs.
342.

Bälimau bëkäasai,
Bëbädaq di awaq.
Sädonjò di rasai,
Kò indaq di awaq.

B. Ibarat's.

1.

Säpoe tangan Dajang doeanggò,
Soedoei bëisi säpi djanggoei;
Pämaijenan anaq Rädjò-Djaow.
Käsië toean sälamò nangkò,
Pantoen njamoewq di oedjoeëng roempoëi;
Ilang di kiròq angin sädjò.

2.

Tariëkan boelouw, pandjang tigò,
Ka pantjang-pantjang di halaman;
Tariëq ka djoendjoeëng ladò soelah.
Bagai djinijs matò mämandang,
Mänanggoeëng mälihè roman;
Tagah dèh dandam tidaq soedah.

3.

Kaloe djadi toean ka pakan;
Baowlah koeli manijs kami;
Djatoew mälajang silarò kopi,
Djatoew mälajang masoewq soemoewe.
Kaloe djadi toean bädjalan,
Baowlah djari manijs kami.
Pähapoejs paloew di kaniing,
Naq tagòq toelang bädjalan,
Naq káká toean mantjari,
Bolié di pákai sálamò oemoewe.

4.

Ajam poetiè di roemah rádjò,
Di pangkoew Magè-Lènggang-Alam;
Di saboeëng Médan-Kiali;
Kásièq bádòròq ka hálaman:
Gadang boewajò Rádjò-Manggoeëng;
Kami di andjoeëng di gamangkan,
Di poedjoeuwq laloe di pätangijs.
Kásiè tádòrong di hèlokan,
Gadanglah dósò toean tanggoeëng.

5.

Soelásiè di kampoeëng Hápah,
Rantiingnjò ambije ka pámoeloei;
Pámoeloei boeroeëng ramba tjinò;
Koedjarè poepoeuwe boengonjò;
Kaloe toean rasò mánásá;
Èlòq nian di gandjoeuwe soeroei;
Ilang toewah tárákádjoei renò;
Ilang bangsò sábab dèh hambò,
Moelarat apò kan goenonjò.

6.

Kápári tarang rang di boelan;
Roesò di boeki mandjiloenga;
Pinggan doeanggò rang lajangkan;
Kápári sajang rang di toean,
Dósò sákètè rang pábanjaq,
Iman di dadò rang boengkan.

7.

Párapáti tárabangnjò ampè;
Lajòq mälajang karambodjò;
Bári bätali ka ampènjò.
Mákásoei di äti kò taq dapè;
Bijalah ilang badan sikò;
Larang djáhoeri mandapènjò.

8.

Mälòentjoeuwe si oela lidi,
Mälòentjoeuwe laloe ka moearò;
Sarièq di manò rang toegákan;
Hò boengò kambang lah báá;

Mangoetjap Allah djo nabi;
Manggèliing Allah taállah;
Kásiè nan aloen patoei abijs,
Adièq kandoeëng badan djo njaow.

9.

Tätákalò mánabang pinang,
Táratabang pinang tidaq bärápoetjoeuwq.
Pantja renò djoelai-mandjoelai;
Sálamò dagang lah ilang,
Bärápò dagang bärátoekoewq-toekoewq,
Tòlan lah loepò-loepò ingè.

10.

Tárabang pipi até djilatang.
Inggòq di rantiing daloe-daloe;
Látièq-látièq di djambou aijiè;
Dagang sáki di rantau oerang,
Sátitièq tidaq bolié aijiè,
Tawa di kipé angin laloe.

11.

Bangkahoeloe kòtònjò gadang,
Tampaq nan dari poelau Tikoejs;
Wahai adièq marilah sajang,
Renò doedoeuwq di tengah pintoe.
Tjitjin oekoewe páramatò dálimò,
Di sóroeëng di djari manijs,
Djaän adièq koerang tárimò;
Antah kása antahpoen aloejs.

12.

Badjoe gás, dèta kásoembò,
Sárawá goentiing Batawi,
Djaitan anaq kampoeëng Héraq;
Ilije pása, moedièq Málákkò;
Singgah ka roemah djoeroemoedi;
Batang amé, rantiing soeasò,
Bäráboeah intan djo podi.
Poetjoeuwq di hoeni boeroeëng boeraq;
Batang di lili nagò sáti;
Pipi naq inggòq di dahannjò,
Lai kò rasò ka mandjadi.

13.

Ramò-ramò si koembang djanti,
Katib-Endah poelang bákoedò.
Patah toemboew, ilang báganti,
Poesakò báitoe djoed.

14.

Mantjampaq tibò ka hoeloe,
Kanei anaq gároendang.
Apò ka tjoepaq di panghoeloe?
Bámajen oendang-oendang.

C. Taliboen's en Padatò's.

1. 1)

Lamah lamboei kiliran tādji,
Sā bantoeiq tādji doewō sā kawan;
Soekoewe naimat toean kini,
Bārānjanji di tengah médan;
Soeka hidoeiq boekan kāpalang;
Bārātambah lagi doedoeiq bārādagang;
Adō sāwatoe si boeroeeng pinang;
Sambah tšālim kapadō djanang;
Mintalah rōko agač sābatang,
Akan kasoeloew ka djalan gadang,
Soepajō boliē naq njō tarang.
Rōdi Goempani tšālampau garang;
Pālèntah residèn di Padang;
Angkè poelisi koemandan Si Mandi-Arang;
Antah tārìkè, antah tārāpéngang,
Di baownjō ka tangsi gadang;
Bābaliēq-baliēq tāliboen di karang;
Di karang anaq moedō-moedō;
Allah-Allah toean koe rabi;
Soedah nāsib oentoeeng koe kini;
Adō sāwatoe si boeroeeng noeri,
Inggōq di kajoe kāmoeñing sāti;
Antahnjō intan, antah bidoeri;
Boekan djagalan dapè di bāli;
Tātākalō masō tanah Bātawi,
Toeroen Oelandō dari si kotji,
Siapō bāoentoeeng dapè sandiri.

2.

Toemboew djaraq dalam rimbō,
Toemboew roempeoi mākanan api,
Di baliēq batang si kādoedoeiq.
Mangaijiē ka batang Hari,
Mandapè anaq kapé-kapé;
Patah djoearan di pāmajen;
Amaq tārakoei tengah pākan;
Kāroentoeeng bāri bātali,
Tālātaq di até talam,
Di baow anaq oerang Kinari;
Rimbang nan dari Kōtō-toewō;
Toempač kapadō oentoeeng hambō;
Soenggoew hidoeiq sāroepō māti,
Pantoen ikan di dalam loeboewq,
Ka ilije loekah mānanti,
Ka moediēq toebo lah lāpè,
Di tengah djalō bārāmajen,
Bāraboei si rambang mākan.
Oentoeeng kamanō lah dèn pai,
Baow ilanglah di boelan,
Baow padam di mantari,
Djaän bimbang baq nangkō djoeō.

1) Deze tāliboen hoorde ik te Padang.

3.

Anaq rādjo di goenoeeng Padang,
Kadoewō goenoeeng Pāsaman,
Katigō goenoeeng bāāpi,
Kaāmpè goenoeeng Singalang.
Bindaloe toemboew di pāgaran;
Langkoewé pāmāga gadoeeng;
Si dingin di pandjamoean;
Si-Kilang bandanjō doewō;
Djaän di djangkā-djangkā lai;
Katō oerang kō lah njō bāna;
Katō kitab kō lah njō haroejs;
Katō āti kō lah njō èlōq;
Katō matō kō lah pākajan;
Larangan bāpač djo mandèh;
Tjarilah ratjoen kitō minoem;
Naq dingin lāpiēq katidoeran;
Naq poewé āti mandèh kandoeeng;
Naq ilang kitō bādoewō,
Djaän tākānā-kānā lai.

4.

Balam kō indaq bāpādi;
Pandan taq ka rimbō lai;
Di rimbō bāboengō djoeō,
Bāboengō di rantiing māti.
Lijè nan indaq amoew patah;
Rantiing kō bāitoe djoeō;
Èlōq di djādjač tanah baroew;
Ka kidā ka si moelanggang;
Naq djaän ka rimbō-rimbō djoeō;
Dandam kō indaq mandjadi,
Badan taq di sikō lai.
Di sikō bāsoeō djoeō,
Bāsoeō tantang nan rami.
Tjaliēq kō indaq tāoebah;
Gènèng kō bāitoe djoeō;
Èlōq bādjalan djauoew-djauoew;
Naq lanjōq ka rantau oerang,
Naq djaän bāsoeō-soeō djoeō.

5.

Kō naq tauoe di pādi Djambi,
Silaulah ranō Soengei-Tādiēq;
Kārātau pādi sipoeleoi;
Bijo-bijo di goenoeeng Rādjo;
Sāligoeri di goenoeeng Padang;
Lampoejang pantang rang ampèkan.
Kō naq tauoe di āti hambō,
Tjaliēqlah aijiē toenggang ilije;
Bāpantang bābaliēq moediēq;
Bāsèlang karijs di pintoe;
Bāgaloei rëntjoeeng di lihije;
Nan soewōq pāmangkoe adiēq;
Nan kidā panjamboei gajoeng;

Nan koeniing bapantang dèn läpékan.

6.

Di ondaq pädi di oendam;
Ka Singkije mandikan koedò;
Ròtan salaq ampajan kaijen;
Ka Bajang kami anjölai.
Djaän bägatòq ladò djoed;
Kò indaq djadi djo tòlan;
Di häramkan mangätjòq moedò;
Bätalaq mangätjòq maijen;
Soembajang kami anjölai,
Djaän bätoekoewq dösò djoed.

7.

Idjoeq kasamò di lantaikan;
Sawah Si-Loengkang gänang aijiè;
Roeroeitän dalam bälängò;
Dauoen si mantoeëng tigò tangkai;
Indajang di dalam pädi;
Lah ilije koedò Si-Dangiing;
Ilije djo gantò-gantonjò,
Isoewq kasamò di rasaikan;
Oetang kò indaq tòlan baijiè;
Rang amoew, tòlan ngakan;
Kami bärägantoeëng di toeläkan;
Kami mänoeroei tidaq di baow;
Rang sajang, tòlan ka bantji;
Kò indaq säki ngaloe päniing,
Isoewq dangakan bäritonjò.

8.

Poetjoeq talang nan tinggi nantoen,
Päbilò tidaq karäbah.
Kò räbah rapè di djärami;
Kò anjò rapè di doelang;
Di taté äka bäboeloew;
Räbahkan ka tengah djalan;
Ka bajang kami anjölai.
Djaän bägatòq ladò djoed;
Alang nan tarabang tinggi nantoen;
Päbilò indaq karandah;
Kò randah dapè di kami;
Kò anjò dapè di oerang;
Di anjoei pitoewah goeroe;
Di poetoejs kälingkiing soewòq.
Soembajang kami anjölai,
Djaän bätoekoewq doewò djoed.

9.

Amoewlah kami samò mandi;
Kabo bätanang di koelò;
Lindjoeang banjaq anaqnjò.
Amoewlah kami samò mäti;
Tòlan bähinang bäkoebalò;
Di kawä mandéh daunsanaqnjò.

10.

Rätji timbakau majang lisoei;
Tädjam soeligi tinggi-tinggi;

III. 2.

Lätaq di dalam kèndi käjtò;
Kò anjò ka ngari-ngari takoëi;
Èlòq pikiri kini-kini,
Padò mandjadi katò-katò.

11.

Barijs-barijs päsije di hoeloe;
Di timpò käsièq bädarai;
Tanamlah käjtang dalam pädi;
Koedjarat poepoewe boengonjò.
Abijs-abijs pikije dähoeloe;
Boeroewq djo baièq indaq bätjarai;
Anaq dagang ka lawan mäti,
Moelarät apò ka goenonjò?

12.

Indoe namonjò tjoepaq ròtan;
Toedjoeq djädjaqnjò dalam pädi;
Di ètò kaijen ragi tigò,
Di ètò laloe ka soebarang.
Kò indaq päraloe äti tòlan,
Tjari nan laijen tampè äti.
Boewang si mikin, ganti poelò,
Injò biasò käsiè soerang.

13.

Lah lamò pandan kariboei;
Käsièq tärädinding karam tigò.
Tärabang balam kipè-koempè;
Käliki hari koemari;
Koembali bamban ka boeahnjò;
Di timpò batoe bälal doewò;
Lah lamò badan dèh hidoeiq;
Aloenlah käsiè nan baq nangkò;
Tiap sajang tärälihè djoed.
Kò pätang sädauoen mäkan;
Kò malam djadi rasan;
Ka mäti badan kasoedahnjò;
Itoepoen garah Allah poelò.

14.

Di manò loeboewq Pärauoè?
Di balièq tampè goenoeëng Nagò;
Di baroew tamboenan oedang;
Di moedièq tamboen koelari.
Boekan kò tòlan samò tauoe;
Kò anjò di boeroewq oentoeëng hambò;
Tidaq bäsoeloew batang pisang;
Bäsoeloew boelan djo mantari.

15.

Anjoei batang sambilan ètò;
Säètò tinggä di poelau;
Poelau bäränamò Bantoewq-Tädji.
Kätjang naq soeroei ka oedjoeëngnjò;
Kò soekò lawan bägoerau;
Kò indaq, sisiè badan kami;
Dagang naq soeroei ka oentoeëngnjò.

16.

Poetoejs tali pandjädja ladang,

Poetoejs di ranggoei Rädjò-Moedò.
Sinoen tärädjèlò pädi Djambi,
Soenggoew tärädjèlò tãgoelampai;
Toemboew di pandan Malim-Déjwa;
Dãhoeloe tölän ädja sajang;
Kini di hëlò soeroei sädjò.
Djauoew hibonjò äti kami;
Bãgò kò hibò indaq ka sampai;
Maboewqlah badan samò soerang.

17.

Tinggi ombaqnjò lauoë Bali;
Gadang pásaqnjò dari tiang;
Ilalang sèsò pangirajan.

Apò di härròq padò kami?
Amé tidaq, bangsò poen koerang,
Dagang lah sèsò pangirajan!

18.

A gälänjò matò?
Bãgãla Si-Bintang-Tarang.
Andei nan bãanaq boetò,
Ka sasai ka djandjang oerang.

19.

A gälänjò toemi?
Bãgãla Rädjò-Koediën.
Mälätäpi nan roemi,
Abijslah tandéh kalijèn.

IV. RAADSELS.

De Manangkabo-Maleiers noemen hunne raadsels tãki-tãki. Zij hebben er een groot aantal van en opmerkelijk is het zeker, dat bijna iedereen die kent; wien ik ook eenige der 56 door mij verzamelde raadsels opgaf, steeds had hij het antwoord gereed. Daaruit zou men mogen opmaken, dat het opgeven, het laten raden van raadsels iets is dat dagelijks voorkomt. En toch is dat volstrekt niet het geval. Slechts een enkele maal hoorde ik knapen elkaar tãki-tãki opgeven.

Diep ligt de zin dezer raadsels gewoonlijk niet; sommige zijn woordspelingen, andere vrij kreupele gelijkstellingen, juist zoo als die, welke wij in onze jeugd op de kinderkamer leerden.

Even als de pantoen's en andere liedjes, zijn ook de raadsels bijdragen tot de kennis van het volk en zijn taal, en dus gewenschte gegevens voor hem, die beide tot een onderwerp zijner studie maakt.

Uit Rawas en Lebong zijn mij geen raadsels bekend. Toch zullen ze daar evenmin ontbreken als elders in Midden-Sumatra en kunnen ook de in die streken gevestigde ambtenaren onze kennis van de onder hun bestuur staande bevolking vermeerderen door het verzamelen en uitgeven harer raadsels en spreekwoorden. Zij zijn daartoe beter in staat dan reizigers, die slechts een korte wijle vertoefden onder een volk welks idioom hun geheel vreemd was.

Bij ieder raadsel heb ik een vertaling gevoegd en hier en daar een opmerking gemaakt, die mij voor een juist begrip onmisbaar scheen.

Tāki-tāki.

1. Sā gadang-gadang batang, batang a nan gadang. A toe kò jò? ¹⁾
Djawab. Batang aijië.
2. Sā gadang-gadang koeman, koeman a nan gadang.
Dj. Koemandoewe.
3. Sā tinggi-tinggi toelang, toelang a nan tinggi?
Dj. Toelang boeboeëngan.
4. Sā gadang-gadang oela, oela a nan gadang?
Dj. Oelandô.
5. Anaqnjô di pidjaq-pidjaq, indoewqnjô di oeroei-oeroei.
Dj. Djandjang.
6. Indoewqnjô mānilantang, anaqnjô bā-gòlèq-gòlèq.
Dj. Batoe ladô.
7. Indoewqnjô mandjälädjan, anaqnjô bā-tjitjiran di baliëq.
Dj. Boeah koendoewe.
8. Indoewq doedoewq djoeô, anaqnjô māharau-harau.
Dj. Pārioewq djo sandoewq.

Raadsels.

1. Wat is van alle batang's de grootste batang? Raad, raad, wat is dat?
Antwoord. De water-batang, d. i. de rivier.
2. Wat is van alle koeman's de grootste koeman?
A. De koemandoewe (kommandeur).
Zoo noemt de Maleier in de Padangsche Bovenlanden den ambtenaar die met het civiel gezag belast is. De gewone betekenis van koeman is een puistje, zekere huiduitslag.
3. Wat is van alle toelang's de hoogste toelang?
A. De toelang boeboeëngan.
D. i. een balk, die de nok van het huis steunt.
4. Wat is van alle oela's de grootste oela?
A. De oelandô, de Hollander.
De gewone betekenis van oela is slang.
5. De kinderen worden getrapt, de moeder geknepen.
A. Een trap of ladder.
6. De moeder ligt achterover en het kind wentelt zich.
A. De sambalsteen.
De Spaansche peper namelijk wordt op een platten steen fijngewreven met een kleinen, cilindervormigen, dien men er over rolt.
7. De moeder sluipt rond en de kinderen blijven verspreid achter.
A. De koendoewe, een kalebasplant.
De moeder is de kruipplant, de kinderen zijn de vruchten.
8. De moeder zit stil en het kind is in beweging.
A. De pot en de lepel.

¹⁾ De woorden A toe kò jò? beantwoordende aan ons: »Raad, raad, wat is dat?» keeren aan het eind van ieder raadsel terug, en zullen korthedshalve hier verder worden weggelaten.

9. Ékoewenjô baq ékoewe kambïing, dja-toewnjô gäroentang bajang.
Dj. Koelipaq batoeëng.
10. Awaqnjô gadang pandjang, kaijen bätöembòq-toembòq.
Dj. Batang anau.
11. Oerang bälimô bādaunsanaq, tibô di gauoeng bāboenoewan.
Dj. Mākan sirië langkòq-langkòq.
12. Tigô pētaq, tigô pindjoeroe, tigô ékoewe koembang di dalam.
Dj. Boeah djaraq.
13. Bāroemah lai, bāpintoe indaq, tjiri mantji banjaq dalamnjô.
Dj. Boeah käliki.
14. Bāgòlèq-gòlèq mantjari njaow, dapè njaow badan tāboewang.
Dj. Tāloewe.
15. Hidoeiqlah injô kāranô awaq, hidoeiq awaq kāranô injô.
Dj. Batang pādī.
16. Oerang bādoewô bādaunsanaq, ganti dāhoeloe mandoeloei.
Dj. Kāki oerang kadoewô bālahnjô.
17. Manjālam ka laoei, bādjalan ka pāsije; tinggā djadjaqnjô, djadi katô-katô.
Dj. Kalam.
18. Di toengkoejs boekan pākirim, di tnam boekan tinaman.
Dj. Mait.
19. Badannjô boengkoewq, mākannjô sāgalô idjau.
Dj. Sabi.
20. Kapai māhadòq poelang, kapoelang māhadòq pai.
Dj. Pāriën aijië.
9. Zijn staart is als een geitenstaart, zijn val ruischend en zwevend.
A. De bladscheede van de bamboe.
10. Zijn lichaam is groot en lang en (zijn) kleed bestaat uit lappen.
A. De anaupalm.
11. Vijf broeders die in een grot sterven.
A. Een volledige betelpruim die fijn gekauwd wordt.
12. Drie afdeelingen, drie openingen, met drie koembang's er in.
A. De djaraq-vrucht.
De vrucht van de Djaraq (Ricinus) bevat drie zaden, die hier worden aangeduid door koembang, den naam van een soort van zwarten kever.
13. Een huis zonder deur, met veel mui-zendrek.
A. De papaja-vrucht.
14. Rollende zoekt het het leven; is 't leven gevonden, dan wordt het lichaam weggeworpen.
A. Een ei.
15. Haar leven dankt zij mij en mijn leven dank ik haar.
A. De rijstplant.
16. Twee broërs die elkaar telkens voorbijgaan.
A. De beide voeten van den mensch.
17. Het duikt in de zee, het loopt over het strand, de voetstappen er van zijn woorden.
A. Een pen.
18. Het wordt ingepakt en is niet om te verzenden, het wordt in den grond gestopt en is geen plant.
A. Een lijk.
19. Zijn lichaam is gebogen en zijn voedsel allerlei groen.
A. Een grasmes.
20. Uitgaande kijkt het huiswaarts en huiswaarts keerende kijkt het naar buiten.
A. De bamboekoker waarin water gehaald wordt.
Men draagt dien over den schouder, in dier voege dat, als men naar de bron

21. Lai kètè sã gadang bādije, lai gadang sã lawé pāpan.

Dj. Poetjoeuwq pisang.

22. Bābiliëq lai, bāpintoe indaq.

Dj. Boeloew.

23. Bāsisiëq boekannjô nagô, bāgondjong boekannjô roemah, bāpajoeëng boekannjô rādjo.

Dj. Boeh pisang nāné.

24. Oerènjô mānikam tanah, bātaloewe di awang-awang, māniti di tãpaq tangan.

Dj. Batang karambije.

25. Oerang toewô bābadjoe maniëq.

Dj. Tjoebadaq.

26. Tjaboëi lobang, tinggã tiang.

Dj. Tjitjin māambije di djari.

27. Malam mandjadi rādjo, siang mandjadi boedaq.

Dj. Karang tigô.

28. Bāpoesè padô ékoewe, bātalingó padô bibije.

Dj. Ragó.

29. Kètè mandjadi kawan, gadang mandjadi lawan.

Dj. Api.

30. Lantai di tēmbaq, idoeëng nan kānai.

Dj. Kantoei.

gaat, de opening huiswaarts gekeerd is, en omgekeerd als men huiswaarts gaat de opening naar den kant der bron wijst.

21. In zijn jeugd zoo groot als een geweer(-loop); volwassen zoo breed als een plank.

A. Een pisangblad.

22. Kamers heeft het, maar deuren niet.

A. De bamboe.

23. Geschubd en toch geen draak, met horens en toch geen huis, een pajoeëng (zonnenscherm) dragend en toch geen vorst.

A. De ananas-vrucht.

Gondjong beteekent de spitsen op de daken der Maleische woningen.

24. Zijn aderen steken in de aarde, het legt eieren in de wolken, het gaat over de handpalm als over een vonder.

A. De kokospalm.

Ik kan de laatste woorden niet beter vertalen. De vergelijking doelt misschien op de wijze waarop de vruchten in de bloemscheede rusten, maar is dan toch zeer gezocht.

25. Een oude van dagen met een buis van kralen.

A. De tjoebadaq-vrucht (*Artocarpus integrifolia*).

26. Het gat uittrekken en den paal laten staan.

A. Een ring dien men van den vinger neemt.

27. 's Nachts is het een vorst en daags is het een slaaf.

A. Een karang tigô.

Een koperen olielamp, zoo genoemd naar drie pitten, die er op gebrand kunnen worden.

28. De navel aan het staarteinde en de ooren aan de lippen.

A. Een mand.

29. Klein is 't een vriend, groot een vijand.

A. Vuur.

30. Op den vloer wordt geschoten en de neus geraakt.

A. Een veest.

31. Oerang toewô bābadjoe bāsi.
Dj. Lòkan.
32. Oerang toewô māti bāgantoeëng.
Dj. Dauoen kārissiëq.
33. Kapaq ampè, kākī anam, ékoewe
tjandô mariam, kăpalô boetô mang-
gèlèng-gèlèng.
Dj. Si patoeëng.
34. Nan di kādja indaq bāékoewe, nan
mangādja indaq bākāki, nan mālihè
indaq bākăpalô.
Dj. Lontjè, oela, kăpitiing.
35. Săpandjang-pandjang lidi, lidi a nan
pandjang?
Dj. Lidi oedjan.
36. Di boekaq kajien tāsœô roempœi, di
boekaq roempœi tāsœô dagiing, di
boekaq dagiing tāsœô toelang, di boe-
kaq toelang tāsœô bānaq; masoewq
basah, kaloea kăriing.
Dj. Djagoeëng nan di aboejs.
37. Băampè mănœomboewq, bādoewô mă-
nampi, soerang māhalau.
Dj. Kabo.
38. Kètè ra, gadang ba, māti bi.
Dj. Raboeëng, batoeëng, bilah.
39. Băboelalai boekannjô gadjah, man-
tjakau boekan harimau, mandangoeëng
boekan alang-alang.
Dj. Rangi.
40. Măhăsôq boekan kabœi, măriaq boe-
kannjô ombaq.
Dj. Năsi manggălagaq.
41. Bătăloewe di até goenoeëng, mănătè
di oedjoeëng koekoe.
Dj. Koetoe.
31. Een oude van dagen met een ijzeren
buis.
A. Een lòkan (een soort van oester).
32. Een oude van dagen die hangende
sterft.
A. Doode pisangblaren.
33. Vier vleugels, zes voeten, een staart
als een kanon en een schuddend hoofd
zonder oogen.
A. Een libellula of glazenmaker.
34. Die gejaagd wordt heeft geen staart,
die hem achterjaagt geen voeten, die
er naar kijkt geen hoofd.
A. Een kikvorsch, een slang en een
krab.
35. Wat is van alle lidi's (nerven) de
langste (nerf)?
A. De lidi oedjan (regen).
36. Wordt het doek (kleed) geopend, dan
vindt men gras, onder 't gras vindt
men vleesch, onder 't vleesch vindt
men been, en in het been merg; het
gaat er nat in (nam. in den pot) en
komt er droog uit.
A. Gekookte Turksche tarwe.
37. Vier zijn er die stampen, twee die
wannen en één die vervoert.
A. Een karbouw.
38. Klein is het ra, groot is het ba,
dood is het bi.
A. Raboeëng (jonge bamboe; uit-
spruitsels, die gegeten worden); Ba-
toeëng (naam van een groote bam-
boe-soort); Bilah (de latten van de
batoeëng gemaakt).
39. Hij heeft een snuit en is toch geen
olifant; het verslindt en is toch geen
tijger; het gonst en is toch geen vlieger.
A. Een muskiet.
40. Het dampst en is geen mist, het bruischt
en is geen golf.
A. Kokende rijst.
41. Het legt eieren op een berg, die uit-
komen op den rand van de nagels.
A. Een Luis.

42. Moeló njô kètè, lah itoe njô gadang, sampai oemoewe njô soeroeï kètè djoeô.
Dj. Boelan.

43. Oerang toewô bătalingó săbălah.
Dj. Bădije.

44. Tăsinggoeëng roesoewqñjô, tăsirah kăpalonjô.
Dj. Api-api.

45. Bădaboewq kabawah, di tjari kaăté.
Dj. Atòq tirijs.

46. Isinjô di loea, koelinjô di dalam, di bălah moengkô di koebaq.
Dj. Kălang ajam.

47. Baq namô baq goenonjô, diam di rêmah sănamonjô.
Dj. Kabè pinggang.

48. Roesaq si toewô indaq manga, roesaq si tangah indaq manga, roesaq si boengsoe moengkô loeloejs.
Dj. Păriën.

De berg waarop de luis eieren legt, is het hoofd van den mensch; die eieren worden tusschen de nagels fijngewreven.

42. Eerst is het klein, dan wordt het groot, als het oud is gaat het achteruit en wordt weer klein.

A. De maan.

43. Een oude met één oor.

A. Een geweer.

44. Zijn zijde wordt gestreken, zijn hoofd wordt rood.

A. Lucifers (en doos).

45. Er valt iets naar beneden en het wordt boven gezocht.

A. Een dak dat lek is.

46. Het vulsel is buiten en de huid binnen in, het wordt door midden gehakt en geschild.

A. De ingewanden van een kip.

Wat men van een vrucht weggooit is de schil. Onder die schil zit het vruchtvleesch »isinjô», dat waarmede de vrucht gevuld is. De ingewanden der kip, die men wegwerpt, zijn hier hare schil genoemd, maar 't geen men eet »isinjô» zit niet in, maar om die schil, er buiten. Een vrucht schilt men eerst en snijdt die dan door midden, maar de kip moet eerst door midden gehakt worden, om de schil (de ingewanden) te kunnen verwijderen.

47. Zooals de naam is het nut er van, het woont in 't huis van denzelfden naam.

A. Een gordel (band om de zijde).

Kabè is vastbinden, omwinden, pinggang, de middel, de zijde. De naam beteekent derhalve »de zijde, de middel omwinden»; en wijst dus aan waartoe het voorwerp dient. Het huis waarin of liever waarom het voorwerp woont, is de »pinggang», en draagt dus denzelfden naam als het voorwerp.

48. Is de oudste stuk, dat hindert niet; is de middelste stuk, dat hindert (ook) niet; (maar) is de jongste stuk, dan zinkt (alles er door).

A. Een bamboekoker waarin men water haalt.

Zoo'n koker bestaat uit twee geledingen

49. Loepò t̄abaow, t̄ākānā tinggã.

Dj. Atjè.

50. Pãgi b̄ākāki ampè, tangah naiëq b̄ākāki doewô, p̄atang b̄ākāki tigô, matô ampè, gigi di loea.

Dj. Oerang sampai toewô.

51. Si kitjaq si kitjam, rio-rio kandi.

Nan masaq nan m̄asam, nan moedô nan manijs.

Dj. Antimoen.

52. Di timang boekannjô anaq, di boeang boekannjô saròq.

Dj. Djalô.

53. Kaliing mandi darah.

Dj. Boeah palô.

54. Di boeqaq sã gadang alam, di sahòq sã gadang koekoe.

Dj. Matô.

55. Ambije doeri, b̄ap̄aga doeri, s̄arogô di dalam, n̄arakô di loea.

Dj. Doerian.

56. Indoewq indiing.

Dj. Sandoewq t̄asisip di dindiing.

en heeft dus drie schotten, waarvan het bovenste en middelste worden doorboord. Is ook het onderste (de jongste) doorboord, dan is het vat lek, onbruikbaar.

49. Vergeet men (het), dan wordt (het) meêgenomen; denkt men er aan, dan blijft (het) achter.

A. De boschbloedzuiger.

50. In den morgen heeft het vier voeten, op den middag twee, 's avonds drie voeten, vier oogen en de tanden buiten (den mond).

A. De mensch tot hij oud wordt.

Gigi di loea doelt op het betel pruimen. Oude menschen die geen tanden hebben om de pruim te vermalen, stampen haar fijn in een daartoe bestemden vijzel.

51. Si kitjaq si kitjam, rio-rio kandi. Rijp is het zuur, jong is het zoet.

A. De komkommer.

De onvertaald gelaten woorden schijnen slechts een aanhef zonder beteekenis te zijn.

52. Het wordt op de armen gewiegd en is toch geen kind, het wordt weg-geworpen en is toch geen vuilnis.

A. Een werpnet.

53. Een Klingalees in bloed badende.

A. Muskaatnoot.

De bewoners van de kust van Koromandel zijn veel donkerder dan de Maleiers, de donkerbruine noot wordt bij den Klingalees vergeleken, de roode foelie is het bloed.

54. Geopend zoo groot als (omvat het) de wereld, gesloten zoo groot als een nagel.

A. Het oog.

55. Het neemt doorns, het is met doorns omheind; de hemel van binnen, de hel van buiten.

A. De doerian.

56. Het moedertje dat zit te wachten op 't geen ze krijgen zal.

A. De rijstlepel, tusschen de omwanding (van gevlochten bamboe) gestoken.

V. SPREEKWOORDEN.

Wij hebben in de vorige bladzijden kennis gemaakt met raadsels, liedjes en met vrij omvangrijke verhalen der Manangkabo-Maleiers, die allen tal van woord- en zinvormen bevatten welke men in het literarisch Maleisch te vergeefs zal zoeken. Maar zij missen één bestanddeel dat meer dan eenig ander het volk kenschetst, dat in 't bijzonder de taal karakteriseert en dat in waarheid het zout der taal is; ik bedoel de spreekwoorden „pāméjô”, waarvan een eindeloos aantal steeds aan het volk op de tong ligt.

Er is geen levensomstandigheid, er wordt geen gesprek, ik zou haast zeggen, van welken aard ook, gevoerd, waarin geen spreekwoorden worden te pas gebracht. De geheele oendang-oendang, de wetten, 't zij geschreven of mondeling overgeleverd, zijn met spreekwoorden doorweven, ja, daarin saamgevat!

De meeste daarvan hebben in hooge mate de eigenschap, in eenige weinige woorden een geheel gedachtengang uit te drukken, een gedachtengang die door den vreemdeling moeielijk uit die woorden kan worden ontleed. En toch, eerst dan zijn vertrouwelijke gesprekken met den Maleier mogelijk, wanneer men den zin zijner spreekwoorden verstaat en ze weet te gebruiken. „Begrijpt men zijn spreekwoorden, dan kent men het volk”, is hier geheel van toepassing.

In het eerste gedeelte van dit Deel komen, bij de behandeling der oendang-oendang en ook elders, eenige pāméjô's ter sprake, die ik, om herhaling te vermijden hier achterwege laat, zoodat ik mij in de volgende regels zal bepalen tot het mededeelen van een zes en negentigtal, die meer dan de evenbedoelden in het dagelijksch leven van toepassing zijn.

“Waar zulks mij mogelijk was, heb ik het Maleische door een Nederlandsch spreekwoord vertaald, maar dikwijls kon ik dat niet en voegde dan een omschrijving bij de zooveel doenlijk letterlijke vertaling.

Behalve de spreekwoorden kent het Manangkabo'sch nog een reeks eigenaardige uitdrukkingen, die de Maleier „pambawan”, „aanbrengsels” noemt, beeldsprakige gezegden, die gaarne gebruikt worden en niet minder dan de spreekwoorden meer dan oppervlakkige studie vereischen om begrepen te worden.

Van deze zal ik in de reeds meermalen vermelde woordenlijst de mij bekende opteekenen.

Pāméjô.	Spreekwoorden.	Verklaring.
1. Baq siamang koe-rang kajoe.	Gelijk een siamang, die geen boomen heeft.	De siamang, een soort van zwarte aap (<i>Hyllobates leuciscus</i>) is in het bosch buitengewoon vlug, maar beweegt zich moeielijk op den grond. Het spreekwoord komt overeen met ons: rondloopen als een kip die haar ei niet kwijt raken kan.
2. Baq andjïng bār-anaj anam.	Als een hond met zes jongen (zoo ma-ger).	Men zegt dit van iemand die er ellendig en armoedig uitziet. Ook wordt het gezegd van personen die alles verloren door wangedrag van familieleden.
3. Baq andjïng ka dāhoeloean.	Als een hond, die (het wild) vooruit is.	Dan is hij het spoor bijster, doordat hij het wild niet meer ruikt, en loopt te zoeken naar alle kanten, zonder te weten welke richting te nemen. Het wordt gezegd van menschen, die door al te groote voortvarendheid hun doel voorbij streven, en komt nagenoeg overeen met ons: zich zelven voorbij loopen.
4. Baq kambïng dèh randjau.	Als een geit (die gewond is) door de randjau's.	De randjau's zijn scherp aangepunte bamboelatten, die in den grond gestoken worden, om wild te doden. De uitdrukking doelt op menschen die door een ongeluk getroffen worden en daardoor geheel verslagen zijn, niet meer weten wat ze doen, de kluts kwijt zijn.
5. Baq harimau ka lāpéan laboew.	Als een tijger die den weg (het spoor van zijn prooi) kwijt is.	Boos of uit zijn humeur zijn tegen anderen over 't een of ander, dat door eigen schuld niet gelukt is.
6. Baq kajoe bātare ka oedjoeëng.	Als hout met de kern aan het uiteinde.	Men zegt het van iemand die aan een ander, in ontwikkeling beneden hem staande, raad vraagt en dien raad opvolgt.
7. Baq langau di ékoewe gadjah.	Als een vlieg op den staart van een olifant.	Komt ongeveer overeen met de uitdrukking: met een natten vinger lijmen. Het wordt gezegd van onstandvastige personen, van menschen die zich gemakkelijk laten medesleepen.
8. Baq ajam gadijs bātaloewe.	Als een kuiken (maagdelijke kip) dat een ei legt.	Van iets dat buiten den gewonen regel gaat; men zegt het van een zaak die niet in den haak is, die iets onbegrijpelijks heeft.
9. Baq bālāki oerang si Anòq.	Getrouwd met een man van Si Anòq.	Si Anòq is een negari in Agam vanwaar de meeste elders tijdelijk verblijf houdende goudsmiden afkomstig zijn. De spreekwijze beteekent een belofte krijgen die allen schijn heeft van niet te zullen worden gehouden.
10. Baq roempoeï di timpò oedjan.	Als gras door den regen neêrgeslagen.	Men zegt het van iemand, wien het voor den wind gaat; die krijgt wat hij begeert. Daarom is timpò hier vreemd; diroejs, besproeien, drukt de gedachte dunkt mij juister uit.
11. Baq goenoeëng	Als een berg waar-	Men zegt dit van iemand die een zaak dui-

taängkè kaboeï.	door de wolken worden aangetrokken.	delijk en helder weet voor te stellen, of een geschil uit den weg weet te ruimen.
12. Baq taboeëng sã-roewé.	Als een bamboekoker van één geleiding.	Zulk een bamboekoker is niet gesloten. Daarom wordt dit gezegd van menschen die geen geheim kunnen bewaren.
13. Baq bāgantang anaq ajam.	Als kuikens die men in een mand (eigenlijk een groote bamboe-maat) doet.	Terwijl men het ééne er in doet, vliegt het andere er weer uit. Het wordt gezegd, wanneer men in een vergadering niet tot een resultaat kan komen.
14. Māhitoeëng boeloe koetjiing.	De haren van de kat tellen.	Heeft dezelfde beteekenis als ons: de huid verkoopen voordat de beer gevangen is. Natuurlijker zou het zijn, indien de beteekenis was: een onbegonnen werk doen.
15. Baq badaq ndaq tauoe di doeri.	Als een rhinoceros die de doorns niet voelt.	Het wil zeggen: vertrouwen stellen in de vriendelijke praatjes van een vijand.
16. Bāmajien oela tãdoeëng.	Met een vergiftige slang spelen.	Heeft de beteekenis van ons: met vuur spelen; zich de handen branden; de hand in een wespennest steken.
17. Baq mǎnanti oerang dāhoeloean, baq mangǎdja oerang koedian.	Wachten op degenen die reeds vooruit zijn; naloopen van hen die nog achter zijn.	Het is ons: het paard achter den wagen spannen.
18. Baq garam sã boekoe masoewq lauoeï.	Als een klont zout in zee geworpen.	De beteekenis is: een kleinigheid die men aan een rijke geeft, maakt hem niet rijker, evenmin als de zee door eenige zoutkorrels zouter wordt. Vgl. ons in het denkbeeld zeer overeenkomstig, schoon in het gebruik verschillend, »water naar de zee dragen.”
19. Baq kǎtjang di haboejs tjié-tjié.	Boontjes stuk voor stuk koken.	Wil zeggen: allerlei dwaasheden doen.
20. Baq anaq oenggé.	Als een jonge vogel.	Men zegt dit van een vrouw die de handen niet uit de mouw weet te steken, die onhandig en voor niets geschikt is.
21. Baq mǎnanai minjaq pǎnoew.	Zoo zorgvuldig als men een (kopje) vol olie draagt.	Het beteekent: iemand naar de oogen zien; ook: veel zorg aan den een of anderen arbeid besteden. Zeer komt hiermede overeen het door Prof. Pijnappel, Maleisch Woordenboek, bl. 70 aangehaalde spreekwoord: Saperti menatang minjak jang penoeh, dat men in den vorm »baq mǎnátang minjaq pǎnoew” ook wel in de Padangsche Bovenlanden hoort.
22. Baq mǎlioewe ka oeboen-oeboen.	Als (iemand die tracht zich zelven) op het hoofd te spuwen.	Het wordt gezegd van iemand die verwaand is, alles beter wil weten dan een ander.
23. Baq mangǎdji di	Onderwijzen voor	Heeft dezelfde beteekenis als n ^o . 22.

hadòq goeroe.	(in 't bijzijn van) zijn leermeester.	
24. Baq mambaow ajië ka laoei.	Water naar zee brengen.	Ook dit komt in betekenis met de beide vorige spreekwijzen overeen.
25. Baq boedjangdjò-long bākarijs.	Als een jongeling die voor 't eerst een kris draagt.	Men zegt het van verwaande, trotsche personen, van menschen die zich zelve nummer één of boven anderen verheven rekenen. Die van niet komt tot iet, kent zich zelve niet.
26. Baq gadijs djò-long bāsoebang.	Als een meisje, dat voor 't eerst oorknoppen draagt.	Van gelijke betekenis als n ^o . 25.
27. Baq kālātiëq koetoe pindahan.	Een luis met duim en middenvinger wegknippen naar een ander.	N ^{os} . 27, 28 en 29 beteekenen afgunstig zijn, zich verbeelden dat een ander wordt voortrokken. De uitdrukkingen worden gewoonlijk toegepast op vrouwen die afgunstig zijn op hare medeechtgenooten.
28. Baq kālātiëq oelè tjoebadaq.	Een oelè tjoebadaq (zekere rups) met duim en middenvinger wegknippen.	
29. Baq tjätjiing kapāné.	Als een worm in den zonneshijn.	
30. Bāboeni baq koewauw.	(Zijn eigen naam) roepen als de argusfazant.	Wordt gezegd van menschen die altijd over zich zelve spreken, overal hun eigen naam bij noemen. Even als de koekoek bij ons, draagt de koewauw zijn naam naar het geluid dat hij maakt.
31. Māhandjoeëng diribaq si pāsīn.	Zich zelve verheffen als een si pāsīn (de larve van de libel).	Men zegt het van personen die altijd zich zelve prijzen en het komt dus overeen met ons: eigen lof stinkt.
32. Baq koetjiing mamboenikan koekoe.	Als een kat, die haar nagels verbergt.	De uitdrukking doelt op valsheid; zoete woordjes spreken met een slechte bedoeling. Men zegt het van menschen die met streken omgaan.
33. Baq mantji ma-soewq pābaréan.	Als een muis in de rijstmand.	Wij zouden zeggen: met zijn neus in de boter vallen. Men zegt het van iemand wien alles meêloopt, die van alle kanten hulp en ondersteuning krijgt.
34. Baq koetjiing māhintai mantji.	Als een kat die een muis beloert.	Iemand dien men verdenkt, wiens houding en gedrag aantoonen, dat hij kwaad in het schild voert.
35. Baq djoendjoeëng mānampaq sirië.	Als de leiboom, die de betelrank ziet.	De uitdrukking komt overeen met ons: het is koren op zijn molen.
36. Baq bāloeï digātije ékoewe.	Als een aal wiens staart wordt geknepen (tusschen de nagels van duim en middenvinger).	Men zegt dit van iemand die gewoon is alles overhaast te doen; die, wanneer hem iets bevolen wordt, al aan den gang gaat voor men nog heeft uitgesproken. Ook wordt het gebruikt om iemand tot veel spoed aan te manen; zoo als wij zeggen: als een pijl uit den boog.

37. Baq mālongkèh badjoe sandè.	Als het zich wringen in een nauw buis.	Dit zegt men, wanneer een twist, tusschen man en vrouw bijv., na lang over en weer praten is bijgelegd.
38. Baq pādī gadang di siangi.	Als 't wieden van volwassen rijst.	Die men daardoor toont als nog klein of jong te beschouwen. Men bezigt de uitdrukking van personen die gaarne anderen verkleinen, om zich zelven te verheffen.
39. Baq doeri dalam dagiing.	Als een splinter in 't vleesch.	De uitdrukking wordt gebezigd bij het vernemen van een slechte tijding, om daarmede uit te drukken, hoe onaangenaam het is.
40. Baq doeri dalam rākoeëngan.	Als een beentje in de keel.	Is gelijkbeduidend met het voorgaande n ^o .
41. Baq santan djo tanggoeli.	Als klappermelk met suikerstroop.	Geheel gelijk aan ons: met de stroopkan loopen.
42. Baq oentō manjārahkan diri.	Als een kameel die zich zelven overgeeft (knielt om zich te laten beladen).	Wil zeggen: berouwvol zijn, schuld bekenen. Ook wordt het gebezigd om nederigheid uit te drukken.
43. Baq batoe tābānam ka loeboewq.	Zooals een steen in een kolk zinkt.	De steen blijft op den bodem liggen, omdat in een kolk geen stroom loopt. De uitdrukking wordt gebezigd van menschen die huisvast zijn, ook van jong gehuwden die den ganschen dag bij elkaar zitten.
44. Baq koendoewe.	Als een kalebasplant.	Die zich namelijk overal door slingert en aan alle andere gewassen een steunpunt vindt voor haar ranken. Men zegt het van iemand die zijn eigen weg weet te vinden; ook van degenen, die overal hulp weten te krijgen.
45. Baq koekoeran Agam.	Als een Agamsche klapperras (naar klappers verlangt).	Agam ligt meer dan 3000 voet boven de zee, zoodat de klapperboom er weinig of geen vrucht draagt en de klappers er dus duur zijn. Men zegt dit van vrouwen die mangel zijn.
46. Baq landāsan goejah.	Als een los staand aanbeeld.	Het wordt gezegd van een onbepaald bevel, van wetten die voor dubbelen uitleg vatbaar zijn; ook van menschen op wie weinig staat is te maken.
47. Baq ladiing tādjām sābālah.	Als een kapmes dat aan ééne zijde scherp is.	Het wordt gezegd van menschen die gaarne van anderen genieten, maar zelven voor niemand iets over hebben. Ook kan men het soms vertalen door: de vriendschap kan niet van éénen kant komen.
48. Baq ajam ka pagoe.	Als een kip op zolder.	Deze uitdrukking is meer bepaald eigen aan Padang, waar de rijst op den zolder bewaard wordt. Men bedoelt er mede: iemand die van den hoogen boom afteert.
49. Baq balam mānampaq sikòq.	Als een duif die een valk ziet.	Zoo van zijn stuk, beteuterd zijn; met den mond vol tanden staan; als iemand die geen tien kan tellen.
50. Baq kambiiing dh koeròq.	Als een geit door de schurft aangetast.	D. w. z.: iemand die zijn leed of zijn schande niet kan verbergen; ook iemand die nergens hulp kan krijgen.

51. Baq koetjiing ka-
pādāsan. Als een kat die iets
scherps heeft gege-
ten (haar mond ver-
brand heeft door
peper te eten). Men zegt het van iemand, die overal gaat
om hulp, zonder voor de oorzaak van zijn
ongeluk uit te komen.
52. Baq pranoë indaq
bākāmoedi. Als een schip zon-
der roer. Het wordt gezegd van een gezin of een kam-
pong waar geen hoofd is, waar geen gemeen-
schappelijk overleg bestaat.
53. Baq pajoeëng roe-
saq bingkai. Als een zonnescherm
waarvan de balein-
nen stuk zijn. Ongeveer als het voorgaande. Een familie
waarin geen eensgezindheid bestaat.
54. Baq oepië laréh. Als de bladscheede
van den pinang-
palm, die afvalt
(zoodra ze dood is). Het heeft de beteekenis van ons: ouden
moeten, jongen kunnen sterven.
55. Moembang dja-
toew, kārambijē
djatoew. Jonge en oude klap-
pers vallen af. De zin is dat de dood zoowel jongen als
ouden wegrukt, niemand verschoont.
56. Baq limau di
ālahkan bindaloe. Als een citroen-
boom, die door de
bindaloe gedood is. De bindaloe is een woekerplant die steeds
in menigte op citroenboomen voorkomt. De
spreekwijs beteekent, dat menschen die men
goed doet, den weldoener vaak tot op het hemd
ontkleeden en groot worden ten zijnen koste.
57. Baq koetjiing
mandjapoei api. Als een kat die men
zendt om vuur te
halen. Het dier zou zijn boodschap slecht doen en
bij 't vuur blijven zitten. Men zegt het tegen
iemand, die altijd nalatig is in het opvolgen
van gegeven bevelen. Wij zeggen op gelijke
wijs: hij stuurt zijn kat.
58. Baq boengô di
timpô pané. Als een door de
warmte verwelkte
bloem. Hiermede wordt bedoeld, iemand op wien
men niet aan kan; die niet trouw is, niet
oprecht.
59. Baq mantji sāe-
koewe pangadoe
sāraťoejs. Als honderd (men-
schen) die één muis
vervolgen. De beteekenis is dat iemand die van alle
kanten belaagd en aangevallen wordt, het
eindelijk moet verliezen. Wij zeggen: veel hon-
den zijn des hazen dood.
60. Baq koedô pālā-
djang boeki. Als een paard dat
een (steilen) heuvel
opdraaft. Het spreekwoord doelt op een gewilligen
sukkel, op iemand die zich voor alles gebrui-
ken laat.
61. Baq mantji mālā-
djang ātah. Als een muis, die
(terwijl er men-
schen bijzitten) met
een vaart aankomt
en eenige verstrooi-
de pādi-korrels weg-
haalt (daartoe door
honger gedreven). Het doelt op personen, die in den regel be-
deed en kleinmoedig, zich bij de een of andere
gelegenheid geheel onverwacht doen gelden.
62. Baq auoewe di
atē boeki. Als een bamboe-
stoel op den top van
een heuvel. * Wordt gezegd van menschen, die erg on-
handig zijn, die zich steeds bloot geven, niet
weten te zwijgen waar 't noodig is. Soms kan

63. Baq kätjang miang di boeki. Als jeukboontjes op een heuvel.
64. Baq mitoewô mäti anjoei. Als een schoonmoeder die men laat verdrinken (omdat men beschaamd zegt te zijn, zich in haar bijzijn te ontkleeden).
65. Baq bädjaq dāhoeloe dari djawi. De ploeg eerst en dan de koe.
66. !'aq pādi di kabè djo dauoenjò. Als (een bos) pādi, met rijstbladeren dichtgebonden.
67. Baq pāsang ma-soewq moearò. Als de vloed, (die 't water opstuwt) in den riviermond.
68. Baq toengkoedjarangan tjie. Als een stookplaats met een treetf (gewoonlijk gevormd door drie steenen).
69. Baq itiëq bātāloewe dalam aijië, kamoda kahauoejsan. Als een eend die haar eieren in 't water legt en omkomt van dorst.
70. Ajam bātāloewe dalam pādi, kamoda kalāparan. Een kip die in de pādi legt en van honger sterft.
71. Baq antimoen bālagò djo doerian. Als een komkommer in gevecht met een doerian.
72. Tinggi tabang, randah pālāpoew. Hoog opvliegen en laag de veeren opzetten.
73. Mandätjéhkan diri baq dauoen koe-ni.

men het vertalen door: zijn eigen glazen ingooien, zijn eigen nest bevuilen.

Katjang miang is eene soort van boontjes die met fijne haartjes bezet zijn en bij aanraking hevige jeukte veroorzaken. Het wordt gezegd van menschen die kwaad spreken en lasteren.

Het doelt op menschen die nooit iemand helpen, en daarvoor altijd een reden bij de hand hebben.

De dingen verkeerd doen, omdat men ze niet begrijpt, er geen verstand van heeft. Wij zeggen: het paard achter den wagen spannen.

Men zegt het van menschen die het een of ander op zich nemen zonder genoegzame voorbereiding, van handelaren die geen kapitaal hebben.

Zoodat de prauwen gemakkelijk kunnen binnenvallen. De uitdrukking wordt gebezigd, wanneer een moeielijk werk meëvalt.

Het heeft dezelfde beteekenis als ons: koek en ei zijn, pot en pan zijn.

Dit zegt men van iemand die zich bij menschen van aanzien indringt, maar die door hen per slot van rekening toch niet geholpen wordt.

Heeft geheel dezelfde beteekenis als de vorige uitdrukking.

Dit komt geheel overeen met ons: vechten tegen de bierkade; met groote heeren is het slecht kersen eten.

Het spreekwoord doelt op grootsprekers, bluffers.

Wat mandatjéhkan in dezen zin beteekent, is niet recht duidelijk. Gewoonlijk komt het voor als klanknabootsend woord en is dan »aanzetten», zooals een Maleier een paard doet door tjéh tjéh te zeggen. De koenibladeren worden in de toespijs voor de rijst gedaan om er een lekkeren geur aan te geven; en de uitdrukking doelt dan ook op menschen die gaarne den schijn aannemen van knap of voornaam te zijn.

74. Mandapè pisang tãkoebaq.	Geschilde pisang krijgen.	Is gelijk aan ons: iemand wien de gebraden duiven in den mond vliegen.
75. Sãpandjang badan, sãpandjang ikô bajang-bajang.	Zoo lang als het lichaam is, zoo lang is ook de schaduw.	Dit wil zeggen: men moet de tering naar de nering zetten, niet boven zijn krachten gaan.
76. Poenggoeëng ladiïng di asah tadjam djoeô.	Als de rug van een kapmes maar geslepen wordt, dan wordt hij wel scherp.	D. w. z.: als men maar wat moeite doet, dan gelukken de meeste zaken; volhardende arbeid komt alles te boven.
77. Mãnãpoewq aijië di doelang, tãpãtjah ka moekô djoeô.	Wordt met de vlakke hand op het water in een nap geslagen, dan bespat men zijn eigen aangezicht.	Ongeveer gelijk aan ons: die zijn neus snijdt, schendt zijn aangezicht. Soms ook gebruikt in den zin van: die kaatst moet den bal verwachten.
78. Mãloedah ka até angin, moekô djoeô nan kanai.	Als men tegen den wind in spuwt, dan spuwt men zich zelve in 't gezicht.	Komt overeen met ons: zijn eigen nest bevuilen.
79. Kô adô saka adôlah sãmoeï.	Waar suiker is, zijn ook mieren.	D. w. z.: in voorspoed ontbreekt het nooit aan vrienden.
80. Baq goentiïng mãkan di oedjoeëng.	Als een schaar die aan de punt knipt.	Wordt gezegd van iemand die eerst ons vertrouwen gewonnen heeft en ons later een kool stoof.
81. Mãisi pãnoew-pãnoew, toenggangkan abijs-abijs.	(Iets) ten boorde vullen, dat (door een ander) geheel wordt uitgestort.	D. w. z.: ondank is 's werelds loon.
82. Baq, gãrètjèq ajam ladang.	Pronken als een haan (die een kip wil treden).	Het wordt gezegd van iemand die vergeefsche pogingen doet om de liefde van een vrouw te winnen.
83. Baq harimau ka mantjãkau.	Als een tijger, die (zijn prooi) grijpt.	Een bullebak, iemand die steeds een ander afsnauwt.
84. Baq si koedoeëng bolië tjitjin.	Als iemand met een verminkten ringvinger, die een ring draagt.	Dat staat mal en de uitdrukking wordt dan ook gebruikt, wanneer iemand van lage afkomst tot zekeren rang is opgeklimmen, om aan te duiden dat hij zich daarin niet op zijn plaats gevoelt. Vgl. ons:
Al draagt een aap een gouden ring,
Hij blijft altijd een leelijk ding.
Zijn eigen goede daden rond bazuinen.
85. Baq kôtèq ajam bãtaloewe.	Kakelen als een kip die een ei gelegd heeft.	
86. Baq andjiïng mangoenjab toelang.	Als een hond die een been knauwt.	D. w. z.: iets met tegenzin doen. Men bedoelt waarschijnlijk, dat de hond liever het vleesch had

87. Baq moesang mālibè malam.	Als een moesang die in 't duister ziet.	Zegt men van iemand, die altijd het een of ander geheimzinnigs aan de hand heeft.
88. Baq mākan pèlò matah.	Als het eten van rauwe aardappelen.	D. i. van den nood een deugd maken.
89. Baq tjiri tinggā di tāpian.	Als de uitwerpselen die aan den rivierkant blijven liggen.	Minder kiesch maar gelijk aan ons: uit het oog, uit het hart.
90. Baq laloe di ālanman djandò.	Als iemand die over het erf loopt van de vrouw, van wie hij gescheiden is.	D. w. z.: zich door valsche schaamte van de een of andere daad laten weêrhouden.
91. Baq bālimau ladò oenggé.	Als ingesmeerd met Spaansche peper.	In een zeer onaangename positie zijn; den wind van voren krijgen.
92. Langau di sābarang lauoei nampaq, gadjah di pāloepoewq matò ndaq nampaq.	Een vlieg kunnen zien aan de overzij van de zee, en een olifant op zijn eigen ooglid niet bemerken.	Dit komt overeen met ons: den splinter zien in 't oog van zijn naaste en den balk in eigen oog niet bemerken.
93. Āsiing padang, āsiing bilalang, āsiing negari laijen ganggamnjò.	Velden en sprinkhanen verschillen, een ander land heeft andere gebruiken.	Het wordt dikwijls gebruikt in den zin van ons: nieuwe heeren, nieuwe wetten.
94. Kò dākè imbau māhimbau, kò djauoew djalang mandjalang.	De nabij wonenden behoort men uit te noodigen (als er feest is); de verafwonenden bezoekt men, geschenken medebrengende.	Dit is een dier spreekwoorden, waarin levensregelen, voorschriften en wetten vervat zijn.
95. Kātjije kajoe, kātjije dahannjò; gadang kajoe, gadang dahannjò.	Kleine boomen hebben kleine takken; groote boomen hebben zware takken.	Het beteekent: ieder moet werken naar zijn vermogen; en 't komt dus nagenoeg overeen met ons: ieder vogeltje zingt naardat het gegebekt is.
96. Mānariëq bāpandjang tangan; mambaijië bātangan singkè.	De hand lang maken bij het koopen, en bij het betalen een korte hand hebben.	Dat is: gaarne veel willen koopen, maar slecht betalen.

VI. OVERLEVERING OMTRENT DE OORZAAK DER ONBEVAARBAARHEID VAN EEN PAAR
STROOMVERSNELINGEN IN DE KOEANTAN-RIVIER EN AFLEIDING VAN
DEN NAAM MOEKÔ-MOEKÔ.

Verscheiden plaatsen dragen dezen naam, die door de Europeanen gewoonlijk Mòko-Mòko wordt uitgesproken. Het plaatsje waarop onderstaand verhaal doelt, is gelegen aan de Koeantan-rivier, niet ver beneden de monding van de Ombilin.

Van Moekô-Moekô tot Páloekahan is de Koeantan op vele plaatsen onbevaarbaar, doordat groote rotsblokken in de rivier liggen, die bruisende stroomversnelingen vormen.

Ik geef dit en een volgend stuk in het Arabisch-Maleisch karakter om den lezer kennis te doen maken met de manier waarop de Manangkabo-Maleiers met het Arabische alfabet omspringen.

Twee in hunne schrijfwijze voorkomende eigenaardigheden, waardoor zij aan de ongeschiktheid van het Arabisch alfabet voor het schrijven hunner taal trachten te gemoet te komen, vereischen wellicht een woord tot opheldering. Om den tweeklank *ai* uit te drukken, plaatsen zij een *ʃ* boven de *ʃ*, en wanneer laatstgenoemde letter als *é* of *è*, of de letter *o*, als *o*, *ô* of *ò* moet worden uitgesproken, plaatsen zij er het teeken *ˆ* boven, hetwelk den naam van *mimelah* (eigenlijk *mimimála* ¹⁾) draagt. Daar de klanken *è* en *ò* aan het einde der woorden door de zachte gutturaal gevolgd worden, die het de gewoonte is door onze *q* uit te drukken, voegen zij om dit aan te duiden aan de *mimelah* vaak nog de *hamza* (ء) toe.

Wel bevinden zich onder het overgroot aantal handschriften, gedurende de Expeditie bijeen gebracht, vele die zich kenmerken door juistere spelling en gelijkmatiger schrijfwijze, maar die zijn allen geschreven door leerlingen of oud-leerlingen van Gouvernementsscholen, en daardoor ongeschikt voor het doel dat ik beoog, namelijk aan te toonen, dat het niet mogelijk is, uit de met Arabisch karakter geschreven geschriften der Manangkabo-Maleiers hunne taal te leeren.

ادلہ تتکلا داهول ۲ تتکلا مور برهونی
ادلہ دوا اوراخ لاکي ۲ ساتو نماپ دتوہ
نن کیرمت برلایر د لایق فندن سوکو
فیلش نگری مور کدوا گلار فکیہ

Adólah tătákaló dāhoeloe-dāhoeloe, tătákaló
Moearó bāhoeni, adólah doewó oerang lāki-
lāki, satoe namonjò Datoewq-nan-Kiramat
bālaijié di lāpiéq pandan, soekoe Piliang,

¹⁾ Zie »Proeve tot opheldering van de gronden der Maleische spelling door W. Robinson, uit het Engelsch vertaald door E. Netscher», bl. 99, waar echter in plaats van *عمال* moet gelezen worden: *إمالة*.

مريکن سوکو چنيگ نڅی مور دياپ
 کماتين مندی مځک فاي کا ايندرگيري
 ببيدوک اکن منجاڤو کافن کايين
 فوتيه ککافن منديپ مځک سمځي کا
 ايندرگيري مځک بباليک هندق کمور
 سهارى ايک جوک سمځي د فلوکاهن انتار
 دورين گادځ جن سلاکځي دن بیدوک
 چاکو ايندق ماو د کله مځک د
 فاوټکنپ بیدوک ايک د فيځکځپ د
 هيلټپ کدره دن بتو ۲ د توندوهکنپ
 کفکلټ سره د سومځههپ نن سهيځک
 ايک کاتس سکلي ۲ ايندق بوليہ
 دلمځوي سياک ملمځوي تومځه کارام
 ايکمله سومځهپ سبت ايکله ايندق
 بوليہ دلمځوي امياء فلوکاهن ايک
 لافس داري فلوکاهن مځک د باوہ
 بیدوک چاکو کدل م اير مځک د کله
 جوک موديق سمځي د موک ۲ بیدوک
 ايندق فول ماو د کله مځک د فاوتکن
 فرل د فيځکځ د هيلټکن کدره دن
 سره بتو ۲ د توندوهکنپ فول کفکلټ
 مځک د سومځههپ نن سهيځک ايک
 کاتس سکلي ۲ ايندق بوليہ د لمځوي
 سياک ملمځوي تومځه کارام بيتمله
 سومځهپ سبت ايکله ايندق بوليہ د
 لمځوي امياء موک ۲
 لافس داري موک ۲ موديق کمور مځک
 سبت برنما موک ۲ اوزاغ بردو چاکو
 سمځي د سيک ميباسوه موکپ جن اير
 سبت ايکله د نماي موک ۲

negari Moearò; kadoewò gála Pákiè-Máré-
 kan, soekoe Tjãniagò, negari Moearò, dionjò
 kamãtièn mandéh, moengkö pai ka Indögiri
 bãbidoewq, akan mandjapoei kãpan kaijen poe-
 tiè ka kãpan mandèhnjò, moengkö sampai
 ka Indögiri moengkö bãbalièq handaq ka Moe-
 arò, sãhari kò djoeò sampai di Pãloekahan
 antarò Doerian-gadang djan Si-Lãké, dan bi-
 doewq tjãkò indaq mauoe di gãlah, moengkö
 di pauoeikannjò bidoewq kò di pinggangnjò, di
 hëlönjò ka darè dan batoe-batoe di toendoewq-
 annjò ka pãkalang, sãratò di soempahinjò: nan
 sãhinggò ikò ka atè, sãkali-kali indaq boliè di
 lampauï, siapò málampauï toempah karam; ikò-
 melah soempahnjò; sabat 1) ikòlah indaq boliè
 di lampauï ombaq Pãloekahan ikò.

Lãpé dari Pãloekahan, moengkö di baow bi-
 doewq tjãkò kadalam aijiè, moengkö di gãlah
 djoeò moedièq. Sampai di Moekò-Moekò, bidoewq
 indaq poelò mauoe di gãlah, moengkö di pau-
 oeikan poelò di pinggang, di hëlòkan ka darè
 dan sãratò batoe-batoe di toendoewqannjò
 poelò ka pãkalang, moengkö di soempahinjò:
 nan sãhinggò ikò ka atè, sãkali-kali indaq boliè
 di lampauï, siapò málampauï toempah karam;
 bãitoe-melah soempahnjò; sabatj ikòlah indaq
 boliè di lampauï ombaq Moekò-Moekò.

Lãpé dari Moekò-Moekò, moedièq ka Moearò.
 Moengkö sabat bãnamò Moekò-Moekò, oerang
 bãdoewò tjãkò, sampai di sikò, mambãsoew
 moekonjò djan aijiè; sabat ikòlah di namò
 Moekò-Moekò.

Zie hier een korte opgave van den inhoud van het verhaal.

Zeer lang geleden, toen Moearò pas bewoond was, gingen twee mannen van-
 daar in een prauw naar Indragiri om er een stuk wit katoen te halen, dat moest
 dienen tot doodskleed voor de overleden moeder van een hunner.

Op den terugweg bij Pãloekahan gekomen, tusschen Doerian-gadang en Si-Lãké,
 bevonden zij den stroom zoo snel, dat zij de prauw niet konden voortboomen, maar

1) Sabat naar de uitspraak der Padangsche Bovenlanden voor s a b a b.

genoodzaakt waren te water te gaan, en de prauw met een om het middel gebonden touw naar den oever te trekken. Daar werd de prauw met behulp van onder haar gestoken steenen vastgezet, waarna de beide mannen bezwoeren, dat die plaats te allen tijde onbevaarbaar zou zijn, en dat ieder die 't mocht willen beproeven er voorbij te varen, met zijn prauw zou omslaan. Zoo was hun eed en daarom is de stroomversnelling bij Páloekahan onbevaarbaar.

Zij sleepten de prauw een eind over land, brachten haar toen weer te water en boonden stroomop. Bij Moekô-Moekô konden zij weêr niet verder boomen, moesten op nieuw de prauw verlaten en haar op den oever sleepen, en nu bezwoeren zij ook dáár, dat die plaats te allen tijde onbevaarbaar zou zijn, en dat ieder die de vaart beproefde, zou omslaan. Zoo was hun eed en daarom is de stroomversnelling bij Moekô-Moekô onbevaarbaar.

Van Moekô-Moekô voeren zij stroomop naar Moearô. De reden nu waarom men de plaats Moekô-Moekô ¹⁾ noemt is deze, dat de beide mannen bij die plaats gekomen hun aangezicht waschten met water. Daarom wordt de plaats Moekô-Moekô genoemd.

Het vervolg van dit stukje, dat ik van den Panghoeloe kăpalô van Moearô ontving, houdt in, dat de naam Koeantan ontstaan is uit samentrekking van Koewah santan, dat saus van klappermelk beteekent. Die naam werd aan de rivier gegeven, nadat daarin een groote pan met saus was uitgegooid, waarvan het gebruik de bewoners had ziek gemaakt.

VII. DE XII KÔTÔ.

Het hier ondervolgend stuk is een facsimilé van een handschrift, dat ik kreeg van Jang-dipertoean-Marădjô-Bongsoe, larashoofd van Păsimpai in de XII Kôtô. Hij geeft daarin een kort overzicht van den toestand van zijn land in vroegere tijden, toen het nog niet onder Nederlandsch bestuur was gebracht. De schrijfwijze is niet minder slordig dan die in n°. VI, doch komt iets nader bij de uitspraak.

پایا پارتن مولود نتا مینا چو مداتی
تکری دابالیه کو تونت یا خلا پایا پیا
سوقن بند رونت تورون درای بوکی
سیکونترم دما جو پایا پیا رجو ثوقیا

Njinjiëq nan moelô-moelô, nan mantjantjang
mälätië negôri ²⁾ doewô bôlé kôtô, nan bągälaw
Njinjiëq-Soetan-Bandôrô, nan toeroen dôri
boekî Si-Goentang-goentang, doewô djo Nji-

¹⁾ Moekô beteekent aangezicht.

²⁾ De r wordt in alle woorden sterk gebrouwd uitgesproken.

هو لو بو مند ميا، عاكو نوغ نيلام ابي جو
 تورون كايي د و دريا باني د و اكاكو نو
 تو هو د ريب كو قو تو هو كا شميجي
 نكري، فتاد ليم غيگي نني يغ د فرتون
 مار جو بو غسو سا ايگني خاناجين
 مو اوو سييسو ح نسيار يان تجو غ
 سينا مليسا و نامون ناري د ليم ايكو نيوغ
 سيلينا و شذغ لادو يلهما كوني سكونو
 لو بو، يو ليم سيا كابو سو نني د ريبا
 غو لو نو تجو غ سو غي كيلغ ن سو غي
 كجيو، لو بو، او ليم البغ د و سون تاغ
 سياتوخ ابي مور و ايكو بين ليم
 لو بو، ملاكو جاتغ جنو لو بو، كند غ
 فسجني قن جو غ ايم قن جو غ باني،
 سو غي ليجر بانق نني، بانق كندر غ
 كو تو و بي كو تو ايلانق د هو جو نيوغ
 سيار ريب تارن قن سو غي تابل
 كذا ليم غ كذا غ ننت د ليم
 قيلغني لود ص لوم ما مار بو غسو
 اوغ كذا غ باغلا راجوتي الم اوغ كذا غ قن
 نو بو رجو ريهيم اوغ كذا غ و هو كذا غ
 اوغ كذا غ درنتو مسلا، اوغ كذا غ نني هارو
 اوغ كذا غ نو كوكو كرو هارو اوغ كذا غ
 بيا سو ريكو اوغ كذا غ سو قن بيا ل اوغ
 كذا غ بلبنا و رجو ايني اوغ كذا غ بلبنا و
 قن بيا رو اوغ كذا غ خادو كو سيا مار جو
 اوغ كذا غ تو، صليغ اوغ كذا غ لينغني
 اوغ كذا غ قن نني رو اوغ كذا غ اصغ مجولير
 اوغ كذا غ بعبون تا هيا اوغ كذا غ
 بلبنا و قينو بسو اوغ كذا غ بلبنا و
 قن بسو اوغ كذا غ رجو ايني اوغ
 كذا غ بندرو غو نيك اوغ كذا غ لبون اوغ

njiëq Rädjò-Poetië, moelò-moelò mandòpè ka
 goenoeëng Nilam-idjau, toeroen ka Bòlai-doewò,
 dòri Bòlai-doewò ka Kòtò-toewò, dòri Kòtò-
 toewò ka Päsimpai.

Negòri-negòri nan dólam pègangan Jang-di-
 patoean-Marädjò-Bongsoe säinggan Pätädjin-
 Moearò-Sébò, säinggan Tandjoeëng Si-Mälidoë.
 Namò negòri dólam ikò: Tandjoeëng, Si-Mäli-
 doe, Padang-lawé, Poelai, Si-Goentoeuwe, Loe-
 boewq-Boelang, Si-Kabau, Soengei-Dòré, Poe-
 lau-Poendjoeëng, Soengei-Kilangan, Soengei-
 Kamboei, Loeboewq-Oelang-Aliing, Doesoen-
 tangah, Si-Tòpoejs, Ôbai, Moearò-Èkoeuwe,
 Bédaw-Alam, Loeboewq-Mälakò, Djòpang,
 Sampoe, Loeboewq-gòdang, Päsimpai, Tan-
 djoeëng-Alam, Tandjoeëng-bòliëq, Soengei-Li-
 mau, Batoe-Angi, Batoe-Kangkoeëng, Kòtò-
 Oebi, Kòtò-Ilalang, Tälau, Djoendjoeëng-Sirië,
 Tärantang, Soengei-täbäkaw.

Gälaw oerang gòdang nan dólam pègangan
 Jang-dipatoean-Marädjò-Bongsoe.

Oerang gòdang bägälaw Rädjò-Säti-Alam,
 oerang gòdang Tan-Toewò-Rädjò-Hitam, oerang
 gòdang Rädjò-Gagah, oerang gòdang di Ran-
 tau-Salah, oerang gòdang Bandòrò, oerang
 gòdang Toankoe-Koewè-Koeäsò, oerang gò-
 dang Njiëq-Soerékò, oerang gòdang Soetan-
 Bindalò, oerang gòdang Bägingdò-Rädjò-Intan,
 oerang gòdang Bägingdò-Tan-Bandòrò, oerang
 gòdang Pädokò-Si-Marädjò, oerang gòdang
 Toewq-Mälépoe, oerang gòdang Lipäti, oerang
 gòdang Tan-Bandòrò, oerang gòdang Ampang-
 Mòdjò-Lèlò, oerang gòdang Tamboen-Tahi,
 oerang gòdang Bägingdò-Pintoe-Bäsaw, oerang
 gòdang Bägingdò-Tan-Bäsaw, oerang gòdang
 Rädjò-Angin, oerang gòdang Bandòrò-Poetië,

oerang gòdang Laboean, oerang gòdang Rádjò-Labië; sâratò manti nan bãampè: Manti-toewò-Rádjò-Kajò, Rádjò-Bandòrò, Rádjò-Mantòri, Rádjò-Páliarò; ikòlah sandi rádjò.

Nan adat rádjò djòkò ka bôlai bãsambah sãboeëng, djòkò rintang bãamboeëng rawan; doedoewq bãdjambã soerang. Djòkò adat oerang gòdang, kò pai tampè bãtanjò, djòkò poelang tampè bãritò. Djòkò adat manti panghoeloe, djòkò manjambah dólam galanggang bãtoekoei kãpalonjò djo kaijen poetië.

Djòkò pègang patji rádjò dan oerang gòdang sâratò manti, djòkò pãtji panggam rádjò taloewq djo rantau. Djòkò pãtji djo panggam oerang gòdang tjantjang djo lãtië.

Djòkò pãtji djo panggam manti panghoeloe, manjamòkan negòri djo kampoeëng.

Djòkò nan oentoewq dèh rádjò, djòkò bãboeroe tidaq djo andjiing, djòkò bãpikè tidaq djo bôlam, djòkò ka sawah tidaq bãloeloewq, djòkò ka lòdang taq bãarang.

Djòkò nan oentoewq dèh oerang gòdang manjisò mãhòbiskan; djòkò ka toimbang mãnarimò kãpalò òmé; djòkò ka lòdang mãnarimò boengò ampiing; djòkò ka sawah bãboengò ampiing.

Djòkò nan oentoewq dèh manti mãmãtji galanggang nan sãpãampè.

Djòkò salah oerang gòdang padò rádjò manjambah ka bawah tãpaq.

كناخ رطلو لا به سرتو منخي نت
بر منيا، منخي تو هو رطلو كايبر رطلو
بنت رو رطلو منخي سا رطلو خالي
لعارو ايلو كسنت ميا رطلو
نت ادت رطلو رطلو كا باي
لكه سبوع جو كور ريتن رطلو
رون دودو و با جيا سنورخ
جوكور ادت اوخ كناخ كور خاي
تخيد باتا يو جوكور غولف تخيد بالوتو
جوكور ادت منخي قفلو كور جوكور
ميجو داپ لكتن بالوتو كوت كفالو پ
جوكور خوي
جوكور مخا كور غاچيا رطلو ان
اوخ كناخ سرتو منخي جوكور غاچيا
خلم رطلو كور جوكور نتو
جوكور غاچيا جوكور اوخ كناخ
چنا چو جولا نيو
جوكور غاچيا جوكور منخي
قفلو ما لكتن ناري جوكور
جوكور نت او نتو ردي رطلو جوكور
بانو روتين و جوكور نيجو جوكور بافيلو
تيد و جوكور كاسو تيد و
بلو رطلو جوكور كله رطلو با رطلو
جوكور نت او نتو ديا اوخ كناخ ما پيلو
ما پيلو جوكور كالجو ما نار رطلو
امسيه جوكور كال رطلو ما نار رطلو
امنيه جوكور كاسو با رطلو امنيه
جوكور نت او نتو ديا منخي جوكور
لكن تناسنا مني
جوكور سلو اوخ كناخ رطلو
ما جوكور كا بو تانا
جوكور سلو اوخ با رطلو
مجاچي اوخ كناخ سرتو منخي

حور كوداد منس پير يان رجو
 فاطمو ما سودا اولو لوسو
 ملبود اولو پ د اولت كا خدر لئ
 كا غلر ولوع التوكا نيقتك درنتو ملبو
 ما نقيسي التوكا لقا التوكا تيب و بانج
 غند ولون تيب و كلسو خالا لئن تيب و
 بارو خامو كذتن جو افسوسو ميبس كا دنيابا
 جو افسوسو كا د ليخو ملبو كا تود اولت
 جا خوت امسيح كا با تراقيد با توكا كغ
 كو تراقوي كو ندر ايلالغ كا تارنتو كرتو تابل
 افسوسو تراقوي جو كا دين جا غوت امسيح
 ايكو غاء كا تراقو ملبو بانج كا تني لئ
 مسلوت ت دوبا ليو نا هي ايلو لو
 سو ميبس كا غاتي تي ٤ عما چيا درنتو
 دوبا ليو كو توبا نا اولو حور كا مينس و كا بو
 ملبو ا ميبس كا جسمن التوكا خج و ككغ
 تيفكا دي غاسرغ كا بوت كا و غ د ل افسوس
 سياريه هيليو جو صوريا سا ايقان
 غاتون مواريه ايقان تيبس سياريه
 سا ايقان سياريه دن بارغ لئ ايقان
 سياريه لو غوني ما تي ايقان سياريه
 كارو چنات كا يوسار تو سا غاصغ
 ايقان
 ايقان سياريه ايلو ايلو لوسو ملبو
 رجيلو نغودو جو رجو رجيلو
 منتي جو دويلغ رجيلو افسوس و
 د د افسوس كا بوت كا رشح رجو ليو نايل
 كاليجسغ غون غولغ لئ توكا د مليا تي لئي
 نامت و ريلو ايلو لوسو كا يوسغ
 فوتو غاصغ توكا تاي
 حور كوداد منس پير يان رجو
 دا اولو لوسو افسوسو ملبو
 امسيح با ماني جا وي ت سيبو

Djòkò salah oerang banjaq kápado rádjò mangädji oerang gòdang-gòdang sáratò manti.

Djòkò adat mandirikan rádjò tákalò masò dāhoeloenjò; masò dāhoeloenjò Daulat ka poelang ka Pāgaw-Roejoeēng, ðnaq ka tinggā di rantau, moengkò mánangijs ðnaq, katò ðnaq: ðnaq tidaq bātombang pandoelangan, tidaq bāséjò pālajangan, tidaq bādlo pāmoekatan. Djo apò soembiing ka dititiēq, djo apò patah ka di kimpò? Moengkò bākatò Daulat: djapoei ðmé ka Batoe-Angi, Batoe-Kangkoeēng, Kòtò-Oebi, Kòtò-Ilalang, ka Tārantang, Tābākaw.

Apò katò ðnaq, djo apò ka dèn djapoei ðmé ikò paq? Katò ðnaq; moengkò bātinggākanlah saloei nan doewò bōlé taije; ikòlah soembiing ka pātitiēq, pāmātji rantau doewò bōlé kòtò. Bāpaq lah poelang ka Minangkabau; moengkò di amboeēng kabasaran ðnaq, di pantjang galanggang tinggi, di pāsoeēng kabau nan gòdang, di lópé sirie hilije djo moediēq, sāinggan Pātādjinn-Moeard-Sébò, inggan Tandjoeēng, Si-Mālidoe, sāinggan Si-Rangkah nan bādangkang, inggan Si-Lolo poenai māti, inggan Si-Bōroewq kaoedjanan, kajoe sārtoejs sã pāmātang, inggan... inggan Si-Kilang Aijiē-Bangijs. Moengkò rāpèlah panghoeloe djo rádjò, rāpè manti djo doebalang, rāpè sǎgalò oerang toewò-toewò di dōbiē kabau nan gòdang, rádjò lah naiēq ka djimbangan, poeti lah tinggā di māligai; kādji tamat, soerè bāboekoei; gajoeēng poetoejs, pòdang tālātaq.

Djòkò bātanam oerang gòdang masò dāhoeloenjò bādmé sãpoeloeu ðmé bāmakan djawi

چو کور با تته منته با ایت جو
 ادت رچو کا با جان صلود اولر شو
 تو مبار با جان ما ثیار یق قیتغ
 تلینغ متاد پ مولی رچود با غائیلر
 یق تالور رچو دیگ سنب چو اوغ قنغ
 چو کور ادت رچو ماتی مسد
 دا اولو پو چو کور لسلکت بکنشغ نوبت
 چو کور ماتی بلیچغ غای ما نیلم
 هاری باد اوغ ایلیغ رچو بکنشی
 رچو غور ایلیغ تک سنی بکنشغ نوبت با یوزی
 چو کور ادت رچو کارالور مسو
 دا اولو پو چو کور رالور بکنشغ نوبت
 چو کور رچو باجر تخلیغ تیسدر کا
 ندر ون با غا یوزغ بار فیاء
 چو کور ادت اوغ نیکیغ باد و دوتن
 ملیغ نیا با نیگور ایسی ایسی
 دستای
 چو کور ادت اوغ کاسار باد و دوتن
 تخلو نو لنز با نیگور ما ایسی ایسی
 دستای
 چو کور ادت اوغ کار ننا کی تی
 بلدی دو لیتور کسار یلو کر مبی بوا
 کرم کیلیچ بار یلیغ کنتیغ کور کوننیغ
 چو کور غانغ
 چو کور ادت اوغ ماتی کاتی
 نتا کیلیغ چا ون کور
 اوندا اوغ سدهای
 چو کور ادت تازی نفلت ادت
 کفوغ هیس

nan säekoewe; djòkò bätanam manti bāitoe djoeb.

Adat rād̄jò ka bād̄jòlan masò dāhoeloenjò, toembaq bād̄jòlan mangiriing, titah tālajang mangadòq, moeliò rād̄jò dèh pangiriing, tagòq rād̄jò dèh sandi djo oerang gòdang.

Djòkò adat rād̄jò māti masò dāhoeloenjò, djòkò saki bāgandang nobat, djòkò mati bāki-tjang pòli, mānigò hari — —; ilang rād̄jò bāganti rād̄jò, poea ròbah tagò, sātijò bākarakang, nobat bāboeni.

Djòkò adat rād̄jò kalòlòq masò dāhoeloenjò, djòkò lòlòq bāgandang nobat; djòkò djagò bā-boengké timoewe, ka toeroen bāpajoeng bāòpi.

Djòkò adat oerang nikah bādoedoewqan malim nan bātigò di isi òmé sātali.

Djòkò adat oerang ka sòraq bādoedoewqan panghoeloe nan bātigò māisi òmé sātali.

Djòkò adat oerang ka bāðnaq kètè bākaijen doewò ètò, ajam säekoewe kòrambije sāboewah, gòram sālinmai, bòré sāgantang, koewah koe-niing, djambā pānoew.

Djòkò adat oerang māti kāpan nan sālam-pijs, tjòwan sāboewah, oendoeeng-oendoeeng sāhalai. Djòkò adat negòri sāpākat, adat kam-poeeng sāhijò.

De zin van dit stuk is als volgt:
De eerste voorouders die zich in de XII Kòtò vestigden, Soetan-Bandjorò en Rād̄jò-Poetië, kwamen van den berg Si-Goentang-goentang en bereikten eerst den

Piek van Korintji, waarna zij naar Bólai-doewó afdaalden en vervolgens naar Kòtò-toewó en Pásimpai. De landschappen die tot het gebied van Jang-dipatoean-Marádjò-Bongsoe behooren, strekken zich uit tot Pátádjin-Moearó-Sébó en tot Tandjoeëng Si-Málidoe.

De namen dier landschappen zijn: Tandjoeëng, Si-Málidoe, Padang-lawé, Poelai, Si-Goentoewe, Loeboewq-Boelang, Si-Kabau, Soengei-Dôré, Poelau-Poendjoeëng, Soengei-Kilangan, Soengei-Kamboëi, Loeboewq-Oelang-Alïng, Doesoen-tangah, Si-Tôpoejs, Óbai, Moearó-Élkoewe, Bédaw-Alam, Loeboewq-Málakó, Djôpang, Sampoe, Loeboewq-gôdang, Pásimpai, Tandjoeëng-Alam, Tandjoeëng-bôliëq, Soengei-Limau, Batoe-Angi, Batoe-Kangkoeëng, Kòtò-Oebi, Kòtò-Ilalang, Tālau, Djoendjoeëng-Sirië, Tārantang, Soengei-tābākaw.

De titels der rijks grooten in het gebied van Jang-dipatoean-Marádjò-Bongsoe zijn: de rijks groote getiteld Rádjò-Sāti-Alam, de rijks groote getiteld Tan-Toewó-Rádjò-Hitam, enz.

En die der vier manti's: Manti-toewó-Rádjò-Kajò, Rádjò-Bandôró, Rádjò-Mantôri, Rádjò-Pāliaró; dat zijn de steunpilaren van den vorst.

Wat den vorst volgens de adat toekomt is: op de vergaderplaats den huldegroet te ontvangen en hanengevechten (te doen houden); wanneer feest gevierd wordt, moet hem de long (van het geslachte dier) aangeboden worden.

Aan de rijks grooten behoort bij vertrek uit of aankomst in de landstreek kennis te worden gegeven.

Den manti's en panghoeloe's komt toe, om wanneer zij op het plein waar de hanengevechten plaats hebben, hunne hulde brengen (aan den vorst), zich het hoofd te dekken met een witten doek.

Wat aangaat den werkkring en de macht van den vorst, de rijks grooten en manti's, de vorst heeft macht over de bochten en rechte oevers (der rivieren; dat wil zeggen: over het geheele land); de rijks grooten hebben gezag waar gekapt en gehakt is (in de verschillende nederzettingen), en het is de taak der manti's en panghoeloe's orde in de dorpen en familie's te handhaven. Den vorst komt toe, te jagen zonder honden; te vogelen zonder lokduif; naar de sawah te gaan zonder (hinder van) de modder; naar de ladang te gaan zonder (hinder van) de houtskool¹⁾ (d. w. z. het volk is verplicht dat alles voor den vorst te bezorgen; te jagen, te vogelen, en zijn sawah's en ladang's te beplanten).

Den rijks grooten komt toe: manjisó mähôbijskan²⁾.

¹⁾ Voor 't aanleggen van een ladang wordt het bosch omgekapt en in brand gestoken, zoodat zulk een veld vol houtskool ligt.

²⁾ Van de beteekenis dezer woorden in dezen zin ben ik niet zeker. Het eerste beteekent: een weinig overlaten, ten bewijze dat men genoeg van de voorgezette spijzen genoten heeft; het tweede wil zeggen: opmaken, opgebruiken. De beteekenis der uitdrukking kan zijn dat

Van de mijnen ontvangen zij een deel der opbrengst; van de droge en natte velden een geschenk bij den oogst ¹⁾).

Den manti's komt $\frac{1}{4}$ van de opbrengst der vechtbanen toe.

Als een rijksgröote jegens den vorst heeft misdaan, dan werpt hij zich aan zijn voeten om vergiffenis te vragen.

Als het volk jegens den vorst misdaan heeft, dan volgt een bestraffing ²⁾ door de rijksgröotten en manti's.

De wijze waarop in vroeger tijd de vorst is aangesteld, wordt dus verhaald:

De Daulat van Minangkabau ³⁾ zou terugkeeren naar Pägaw-Roejoeëng ³⁾ en zijn zoon achterlaten in dit verre land. Weenende sprak de prins: Uw zoon heeft geen goudmijnen om goud te wasschen, geen belastingen om te innen, geen plaats om visch te vangen met het sleepnet (d. i. geen middel om zich levensonderhoud te verschaffen). Waarmede de schaarden (in het zwaard of mes) gelijk te maken? Waarmede het gebrokene aaneen te smeden? (d. i. waar moet ik de noodige hulp vinden? Tot waar strekt het gebied zich uit, dat ge mij schenkt om er inkomsten uit te trekken?)

En de Daulat sprak: Goud kunt gij halen van Batoe-Angi, Batoe-Kangkoeëng, Kötö-Oebi, Kötö-Ilalang en van Tärantang, Tábäkaw.

Wat antwoordde de prins? Waarmede vader zal ik dat goud halen? zoo sprak hij (d. i. hoe zal ik bewijzen, dat gij mij het bestuur over die landen hebt afgestaan?). En nu werd de (gouden) krisring van twaalf tail (door den vorst als waardigheidsteeken) achtergelaten; dat is om de schaarden gelijk te maken, om de landstreek der XII Kötö te besturen.

Nadat nu de vader naar Minangkabau teruggekeerd was, werd het waardigheidsteeken van den prins vertoond, een hooge vechtbaan opgericht ⁴⁾, een gröote karbouw geslacht, betel (d. i. uitnoodigingen) gezonden stroomaf- en stroomopwaarts, tot Pätädjin-Moearö-Sébö, tot Tandjoeëng en Si-Mälidoe, tot Si-Rangkah nan bädangkang, tot Si-Lolo poenai mäti, tot Si-Böroewq kaoedjanan, honderd boomen op een dijkje ⁵⁾, tot Si-Kilang Aijië-Bangijs.

het den rijksgröotten toekomt, door het volk onthaald te worden, óf, — en dat acht ik meer waarschijnlijk, — dat zij krijgen hetgeen overblijft, nadat de vorst zijn deel genomen heeft.

¹⁾ Het hier in den tekst genoemde *ampiang* is eene lekkernij van pädi, die o. a. bij het oogsten bereid wordt.

²⁾ Bestrafing (met woorden); anders weet ik *mangäddi* hier niet te vertalen. Dit voorschrift is echter in strijd met den gewonen adat-regel, die zegt: »Een vergriep tegen de panghoeloe's wordt met geld geboet, een vergriep jegens den vorst met den dood.»

³⁾ Uitspraak in de XII Kötö voor Manangkabo en Pägar-Roejoeëng.

⁴⁾ Op het plein, waar de hanengevechten gehouden worden, is een verhevenheid van ± 1 meter hoog, in den vorm van een rechthoek opgebouwd uit zand, tusschen muren van riviersteen ingesloten.

⁵⁾ Ik denk dat de bedoeling is: naar honderd (d. w. z. zeer vele) personen van gelijken rang werden die uitnoodigingen gezonden.

En de panghoeloe's en rādjo's, de manti's en doebalangs, en alle oudsten kwamen bijeen, een groote karbouw werd geslacht, de vorst beklom den troon, de prinses nam plaats op den eerezetel, na 't lezen (van het vorstelijk bevelschrift) werd de brief dichtgevouwen; toen de steekspelen afgeloopen waren, werden de zwaarden neergelegd.

Bij het installeren van een rijksgroute werd vroeger tien òmé betaald (d. i. tien zestiende-tail gouds) en werd één koe geslacht; als een manti werd geïnstalleerd was het evenzoo ¹⁾).

Wanneer de vorst uitging werd hem een lans nagedragen; als een bevel was rondgezonden, dan verscheen men (voor den vorst); de grootheid van den vorst was gelegen in het gevolg, de kracht van den vorst in zijn steunpilaren, de rijksgrouten.

Wat nu betreft de gewoonten bij het overlijden van den vorst in vroeger tijden, wanneer hij ziek was werd de nobat (rijkstrom) geslagen, als hij stierf het praalbed gereed gemaakt; op den derden dag — — — ²⁾); was de vorst gestorven, dan werd hij vervangen; omgevallen poear (een plant) overeind gezet; de plechtige overeenkomst (met den nieuwen vorst) opgesteld; de nobat geslagen.

Wanneer de vorst sliep sloeg men vroeger de nobat, wanneer hij ontwaakte brak de dageraad aan ³⁾), wanneer hij zijn woning verliet, werd hem het zonnescerm en vuur nagedragen.

Een huwelijk werd gesloten ten overstaan van drie malim's en daarvoor sātali goud betaald.

Scheiding geschiedde ten overstaan van drie panghoeloe's tegen denzelfden prijs.

Bij bevallingen werden (aan de vrouw, die de moeder hielp) een stuk doek van twee ètò (± een meter), een kip, een klappernoot, een pak zout, een gantang rijst, gele toespijs bij de rijst en een met spijs gevulde schotel gegeven.

*Bij een sterfgeval was noodig een doodskleed, een kom en een hoofddoek. De gewoonte in een dorp was bij stemming te overleggen (voor men het een of ander deed) en in een familie was men eenstemmig.

¹⁾ Dat deed de tot dien rang verhevene, de negari werd onthaald.

²⁾ بادره لاوغ kan ik niet met volkomen zekerheid verklaren: بادره zou kunnen staan voor بداره, bebloed zijn, met bloed besmeerd zijn, لاوغ is de poort eener vorstelijke woning. Kan dus de zin ook zijn: op den derden dag werd de poort met bloed besmeerd?

³⁾ De schrijver heeft waarschijnlijk willen zeggen, dat wanneer de vorst bij het aanbreken van den dageraad uit zijn slaap ontwaakte, de nobat geslagen werd.

VIII. HET INZAMELEN VAN BIJENWAS EN HONIG.

De hier volgende beschrijving van de inzameling van bijenwas en honig, werd mij medegedeeld door een Djoeragan toewô, was- en honiggaarder van Si-Lagô.

Daar dit onderwerp uitvoerig behandeld wordt in het eerste gedeelte van dit Deel, bij het bespreken der inzameling van boschproducten, heb ik hier korthheids-halve eene vertaling achterwege gelaten.

Djônglong-djônglong mandanga bärîtô di moesinnjô di sinoen adô si-alang di naiëqi lôbah di manô-manô tampè.

Kô lai kadangaran bärîtô kô, mangkô di boewèlah si-doeangsô djo gagandin. Lah langkôq gagandin djo si-doeangsô, mangkô bädjôlan ka tampè si-alang di naiëqi lôbah, bädowèwô bätigô oerang. Lah tibô di negôri kô di djônglanglah panghoeloe sinoen sâratô di katôkan niat nâsar. Apôlah nâsar dô?

Dangkatô kami datang ka bâké datoewq, moedô kami mandanga bärîtô naiëq si-alang.

Kô ijô katô datoewq kô. Kô lai datoewq soekô, kami noemô naq määmbije, baq apô adat sikô kami timbang.

Kô si-alang kô, ijô lai di naiëqi lôbah, tôpi indaq dèn nan koesô, Si-Anoe nan poenjô kô; tôpi kô bëna niat toean-toean, dèn panggije-melah Si-Anoe kô, naq bolië kitô roendiing.

Lai njô datang Si-Anoe, lah sâhadôq sâmoekô, mangkô roendiinglah datoewq nantoen djo Si-Anoe kô.

Dangkatô oerang kô datang kaniaq naq määmbije lôbah, kini bääpô dèh ang dô?

Kô bätôe niat bëliau èlôq-melah, tôpi hambô naq nan sâpandjang adat nan sâpandjang poesâkô.

Bääpô nan sâpandjang adat, nan sâpandjang poesâkô? Kô nan sâpandjang adat, nan sâpandjang poesâkô, kô dôpè lili tigô pikoewe, kô sâtô oerang nan poenjô si-alang, dôpè dèh njô sâpikoewe, dèh nan määmbije sâpikoewe, dèh nan mánôlong djoeragan toewô sätangah pikoewe soerang. Kô indaq pai oerang nan poenjô, dôpè tangah pikoewe sâdjô dèh njô. Adat kâpadô panghoeloe tákô, bääpô djonjô nan poenjô si-alang.

Dalam pâkat nantoen awaq mamboewè lantaq djoed sâratô mârâuoëi rôtan. Alah moepâkat, mangkô pai ka pangkâ si-alang kô. Sätolah tibô di sinoen, mangkô di tôrangilah pangkâ si-alang kô, soerang määmbije lijé.

Alah longkô nan sädô kô, malam hari mangkô di lantaqlah; lai tälantaq sâratô tälâké lijé dôri bawah sampai ka até, mangkô baliëq poelôlah ka bawah; tibô di bawah mangkô di pangganglah namoe sâratô di tôriëq si-doeangsô, mangkô di sandanglah namoe, di pâsisiplah si-doeangsô. Andoe kô, mangkô di pangganglah poelitô di lantaq toewô; lah tãpanggang mangkô di lihèlah gôraq djo koetikô nan ka djatoew nan ka indaq; kô lai èlôq mangkô di tingkèlah lantaq toewô, sâratô bätambai. Mangkô di sâboeilah tambai toewô:

Ajam bâkoekoewq di Si-Ani,

Amboeran ka hoeloe Djaow.

Mintaq ampoen di boemi langi,

Sajô bãpitaoewkan badan djo njaow.

Mangkô sampailah ka sâpãdowèwô batang, bätambai poelô di sinoen, sâratô di sâboëi poelô:

Naq moediëq ka pangkalan toewô,

Singlah mánôetoew-noetoew boeah.

Manô datoewq djoeragan toewô,

Pitaoewkan djoed anaq boeah.

Sampai poelô ka djoembang, tibô di sinoen bätambai poelô:

Andang-andang di manô aloë.

Aloë di até poentjaq tjimpoe.

Djoeambang sajb naq laloe,
Bätandang tidoewe.

Bätambai djoeb:

Si-Minjaq namö bilalang,
Pänainam önaq Rädjb-Alam.
Poetjoeuwq nan baq pajoeöng kambang,
Dahan di tatah Rënb-Ali.

Awaq ka mänti dahan, mangkö bätambai poelö:

Kën tösiëq, kamari rawang,
Bangkoewang di tengah-tengah.
Kën käsië, kamari sajang,
Awaq tägoewang-goewang di tengah.

Bätambai poelö:

Kö bapoetjoeuwq-melah bawang,
Ka sabi di kandang lamö.
Kan bäsoesoewq-melah sajang,
Ka läbië dori nan lamö.

Alah bäsoeö djo sarang löbah, mangkö di sigilah, awaq doedoeuwq di até dahan:

Täroentoen tali täroentoen,
Singgah di roemah Gandö-Oerai.
Ëlöqlah toenan di bantoen,
Itam-Manijs bätaboewe oerai.

Mangkö di ganggamlah namoe, lah täganggam, mangkö bätambai poelö:

Anjoei kälädi dori ampoew,
Anjoei djo oerë-oerënbö.
Itam-Manijs mari di säpoe,
Toenan si-djangkang ka obënbö.

Alah di säpoe djo toenam, indaq djoeb amoew toeroen, mangkö bätambai poelölah:

Toeroen lawan, toeroenlah doelang,
Toeroen oengkö bäajoen käki.
Toeroen önaq, toeroenlah sajang,
Toeroen, indaq koembali lai.

Mangkö di lätojoei löbah kö djo api namoe täkkö, mangkö djatoewlah löbah, mangkö bätambai poelö:

Toean säi ilije bädoenan,
Dori hoeloe laloe ka päsa.
Bäsaki mäalië toenan,
Dori soewöq laloe ka kida.

Mangkö di lätojoei poelö sampai alah nan säsarang djatoew ka bawah. Awaq ka laloe ka oedjoeöng dahan, mangkö bätambai poelölah:

Köpijéh lampän koe pioewq,
Di goelai djan bahan-bahan.
Tägijéh padah bäsoewq,
Onaq poenai mäoedjoeöng dahan¹⁾.

Mangkö di soengkoe sarang löbah djo si-doeangsö sampai habijs djatoew ka bawah nan sädahan kö; mangkö baliëqlah ka pangkä dahan täkkö, diam tjatja di sinoen, mangkö di titi poelö dahan nan äsiing, bäsoeö poelö djo sarang löbah, nan taq bäindoewqnbö, lah manjangbang, tinggä sarang djo lilin ädjö.

Mangkö bätambai poelölah:

Ibö äti manggoeloeöng balai,
Balai tälaboew dalam pädi.

¹⁾ De spelling der woorden in dit liedje is hoogst waarschijnlijk onjuist; de beteekenis is mij geheel duister.

Ibò äti mandjolong alè,
Alè lah lansoeëng di dapäti.

Mangkò di soengkoel poelòlah djo si-doeangso sarang kò sampai djatoew ka bawah, mangkò laloe ka oedjoeëng dahan kò djoed, mangkò bäsoeò poelò djan sarang lòbah nan bāindoewq, mangkò di lätjoei poelò djo namoe, sampai toeroen indoewqnjò, mangkò tāsoeòlah manisan; bātambai poelòlah njò:

Tälitiëq batang bajam,
Täpälanggang batang djagoeëng.
Sätitiëq hari taq oedjan,
Aijië dalam māmimté tandjoeëng.

Mangkò mälongkòqlah oerang di bawah mähantakan tali toemalang ka atè si-alang tākò. Sampai ka atè, mangkò di soengkoelah toengkoel manisan lòbah kò. Lah tätòriëq manisan, mangkò di lätaq ka dalam toemalang, mangkò di toeroenkan sàratò bātambai:

Pandjang-pandjang obi kätèlò,
Pandjang djan oerè-oerènjò.
Laijiëkan dandang ka sèlò,
Adjoeëng lah sarè dèh isinjò.

Mangkò sampai ka bawah manisan tākò sàratò di tòriëqlah dèh oerang nan di bawah sàratò di masoewq njò ka dalam taboeëng.

Lah abijs sarang lòbah tätòriëq, mangkò bātambai poelòlah:

Tah kami ka rimbò lai,
Ka rimbò ka atè pämatang.
Tah kami ka sikò lai,
Antah kò moesim nan ka datang.

Mangkò bātambai poelò säoelang lai:

Amboetan goelang goelètò,
Di antaq djan satang gälah.
Adjoeëng Soetan poelanglah kitò,
Palèmbang soedahlah alah.

Mangkò toeroenlah sampai ka lantaq toewò nan di baroew bōna, sàratò bātambai di sinoen:

Tabanglah pipi Si-Djantaliëq,
Bäsarang di boengkoel kajoe.
Barhàlò marilah bābaliëq,
Djagò kau Si-Hantoe-Kajoe.

Mangkò toeroenlah ka tanah sàratò di päkampoeëngkan sarang lòbah kò, mangkò di isikan kadalam soempi sarang lòbah, sàratò di kàbè; mangkò di baow poelang ka dangau, di djarangkan kantjah, di isi aijië, sàratò di bāri bāapi, di masoewqanlah sarang lòbah. Alah antjoeuwe di masoewqan poelò kadalam kampije, mangkò di kampò, lah di kampò di tòriëq lilin, mangkò di ägië-ägië soerang-soerang.

IX. EEN MANANGKABOSCHE GELOOFSBRIEF.¹⁾

De Heer Schouw Santvoort kwam, ik meen te Djambi, in het bezit van een handschrift, waarvan een facsimilé hiernevens gaat.

¹⁾ Ik heb in dit stuk, omdat ik niet in de gelegenheid was het met Manangkabo-Maleiers te bespreken, de Manangkabosche uitspraak niet gevolgd. Alle hierin voorkomende Maleische woorden zijn geschreven volgens de in 't litterarisch Maleisch aangenomen gewoonte; alleen hebben de klinkers en de daarbij gevoegde klankteekens de waarde, die op bldz. 3 is aangegeven.

Het heeft den vorm van een Maleischen brief, maar is niet aan een bepaalden persoon gericht. Men kan het een geloofsbrief noemen, daar het stuk, volgens den inhoud, door Soeltán-Daulat-Mohamad-Noer-Sjah-Alboekas gegeven is aan zijn bloedverwant Hädji-Dajang-Hapat, om te worden vertoond in alle landen die hij zou bezoeken. De Sultan vermaant elk en een iegelijk dien bloedverwant als zoodanig te erkennen, en hem, waar noodig, hulp te verleenen. Na een Arabischen aanhef bevat het grootste gedeelte van den brief een verwarde beschrijving van de Maleische overlevering omtrent de wording der eerste vorsten die over het Turksche rijk, over Indië, China en Manangkabo regeerden, waarop een even verwarde vermelding volgt van de rijkssieraden en waardigheidsteekenen der vorsten van het laatstgenoemde, en daarna een aanmaning tot eensgezindheid en tot het in stand houden van de oude wetten en gebruiken.

Boven den brief is een zegel-afdruk en deels ter linker- deels ter rechterzijde zijn vijftien dubbele cirkels geteekend, waarbinnen de namen staan der eerste vorsten van 1°. Manangkabo Pagar-roejoeng, 2°. Java (Mataram), 3°. Indrapoera, 4°. Soengei-Pagoe, 5°. Atjéh, 6°. Indragiri, 8°. Laoet (waarschijnlijk Tanah Laoet op Borneo), 9°. Mangkäsar, 11°. Bandjar, 12°. Palèmbang, 13°. Priaman, 14°. Bantam en 15°. Djambi. In n°. 7 wordt ook over Mangkäsar gehandeld, maar de naam wordt anders gespeld, met weglating van de ş . De verhouding tusschen n°. 7 en 9 is niet duidelijk, misschien wel omdat n°. 7 zoo onleesbaar is geworden. In n°. 10 komt ook Manangkabo (doch nu zonder het bijvoegsel Pagar-roejoeng) andermaal ter sprake; maar ook hiervan kan ik geen verklaring geven. In den 3^{en}, 4^{en}, 5^{en}, 6^{en}, 12^{en}, 13^{en}, 14^{en} en 15^{en} cirkel wordt tevens vermeld, dat de vorsten afstammelingen zijn van den Daulat-Jang-dipertoean van Pagar-roejoeng.

In Nawbold's „British settlements in the straits of Malacca,” Vol. II, komt op bldz. 81 een vertaling voor van een dergelijk geschrift, dat door een prins Rädja-Laboe van Pagar-roejoeng naar de Straits zou zijn medegebracht. Die vertaling, hoewel in de benamingen der rijkssieraden nog al afwijkende van den Manangkaboschen tekst, wijst op een samenhangend en volledig origineel. De hier medegedeelde brief is niet volledig en een samenhangende vertaling niet mogelijk. Hij heeft datum noch jaartal en opmerkelijk is het ook, dat de laatste volzin en de omstaande vermelding der verschillende vorsten met andere inkt en door een andere hand dan het overige van den brief geschreven zijn.

Te Moeara-Aman, in het landschap Lebong, bezit het hoofd Rädja-Pasirah een geschrift in Arabisch karakter, waarvan ik kopie heb genomen, en dat in hoofdzaak geheel overeenkomt met den brief dien we bespraken. Boven dat stuk staat rechts en links een zegel, het eene geheel gelijk aan het andere. De omstaande vermelding der verschillende vorsten vindt men op dit stuk échter niet; ook de naam van

den houder wordt er niet in genoemd, maar er wordt alleen gezegd, evenals in dat van Newbold, dat, waarheen ook de lieden willen gaan die den brief brengen, zij overal moeten worden geholpen, terwijl bovendien vervloeking wordt uitgesproken over degenen, die de houders van den brief leed mochten doen.

Aan het einde van het gedeelte dat de oude overleveringen beschrijft, staat hier „den 7den der maand Sjawal op dinsdag”, en aan het einde van den geheelen brief staat: „in de maand Tsafar”, zonder meer.

In een oendang-oendang, d. i. een beschrijving van wetten en instellingen, die ik in de XII Kòta van den Panghoeloe kápala van Bédar-Alam kreeg, heb ik een dergelijk stuk gevonden, nagenoeg gelijkloeiend met dat uit Lebong. Fragmenten trof ik in onderscheidene der verzamelde handschriften aan. Ook in 's Rijks akademische bibliotheek te Leiden bevindt zich onder 't opschrift „Copij van het Maleidsche geschrift van den Maninkabosche Prins”, een afschrift van een brief van gelijke strekking, in Bantam gecopiëerd den 26sten Maart 1801. Het zegel van den vorst en diens naam komen in den brief niet voor; evenmin is er de tijd in vermeld waarop het stuk werd uitgereikt. De houder heet in den brief Toeankoe-nan-Moeda, doch buitenop staat, dat zijn naam Toean-Rädja-Linggang-Laoet is.

Al die brieven schijnen naar één model vervaardigd. Zeer waarschijnlijk werd steeds door den vorst van Manangkabo aan de prinsen van zijn huis, die door hem naar de volkplantingen van het rijk gezonden werden om daar zijn plaatsvervangers of gezanten te zijn, een dergelijke brief medegegeven, bij wijze van vrijgeleide in de staten die zij doortrokken, en die allen, hoezeer geheel onafhankelijk van het Manangkabosche rijk, daaraan, als beheerscht door een vorst van goddelijke afkomst, een soort van suprematie toekenden.

Na eene transcriptie en vertaling, voor zooveel mogelijk, van de opschriften in het zegel en de medaillons van Santvoorts brief, laat ik hieronder een beschrijving volgen van den inhoud van het stuk uit Lebong.

De verklaring van de Arabische uitdrukkingen in dit en andere handschriften dank ik aan de welwillende hulp van den Heer Dr. Fr. Houtsma te Leiden.

Aan 't hoofd van den brief staat:

Kawloho al-hak.

| Zijn woord is de waarheid.

Zegel:

Khallada-lláho as-soeltán daulat Mohamad-Noer-Sjah-Alboekas.

| God bestendige (schenke eeuwig leven) den Sultan, den verhevene, Mohamad Noer Sjah Alboekas.

In den rand:

Allah al-Baki, Allah al-Káwi, Allah al-Kadir, Allah al-Daim.

| God de Blijvende, God de Machtige, God de Almachtige, God de Eeuwige.

De medaillons bevatten, rechts bovenaan beginnende:

Soeltán jang moela-moela djadi rädja di Manangkarbo Pagar-roejoeng, bernama Tanggal-Alam-Djadad-Soeltán, chalipat Allah, jang mempoenjai tamat karädjaän berdaulat.

Soeltán jang moela-moela djadi karädjaän di negari Djawah, bernama Soeltán-Haditah-Allah, mempoenjai poelau Djawah. Ijalah mendjadikan anak tiga orang, saorang Rädja-Kartasoerah dan saorang djadi Soeltán di negari Mataram dan saorang Maharädja-Pil, bergalar Soeltán-Pangéran-Mangkoe-Negara¹⁾; dahoeloe ija mendjoendjoeng mangkoeta ampat poeloeh adanja.

Soeltán jang moela-moela djadi rädja di negari Indrapoera, melimpah kabesarannja laloe ka negari Moeka-Moeka, jang bernama Soeltán-Mohamad-Sjah, anak daulat Jang-dipertoean di Pagar-roejoeng djoe adanja.

Soeltán jang bergombak poetih, jang moela-moela djadi karädjaän di Soengei-Pagoe, melimpah kabesarannja laloe ka Bandar-jang-sapoeloeh, anak daulat Jang-dipertoean di Pagar-roejoeng djoe adanja. Waállah alam.

Soeltán jang moela-moela djadi karädjaän di negari Atjas, melimpah kabesarannja laloe ka Baroes laloe kasebelah Batoe-barah, jang bernama Soeltán-Sri-Padoeka berpangkat rahim, anak tjoetjoe daulat Jang-dipertoean di Pagar-roejoeng djoe adanja.

Soeltán jang moela-moela djadi karädjaän di negari Indragiri, melimpah kabesarannja laloe ka Koeantan, jang bernama Soeltán-Sri-Kaloe, anak tjoetjoe-tjoetjoe daulat Jang-dipertoean di Pagar-roejoeng djoe adanja. Waállah alam.

De Sultan, die het eerst vorst werd over Manangkabo Pagar-roejoeng, was geheeten Tanggal-Alam-Djadad-Sultan, stedehouder Gods, wien het geheele rijk behoort, de verhevene.

De Sultan, die het eerst het koninklijk gezag aanvaardde in het Javaansche rijk, heette Sultan-Haditah-Allah, wien het eiland Java behoort. Hij kreeg drie kinderen; de eene is Rädja-Kartasoerah, de tweede werd Sultan over het rijk Mataram, de derde is Maharädja-Pil, bijgenaamd Sultan-Pangéran-Mangkoe-Negara; vroeger droeg hij veertig kronen.

De Sultan, die 't eerst vorst was over 't rijk van Indrapoera, strekte zijne macht uit over het rijk van Moeka-Moeka en heette Sultan-Mohamad-Sjah, zoon van den verheven Jang-dipertoean van Pagar-roejoeng.

De Sultan met de witte kuif, die het eerst het koninklijk gezag voerde te Soengei-Pagoe, strekte zijne macht uit over Bandar-jang-sapoeloeh²⁾ en is een zoon van den verheven Jang-dipertoean van Pagar-roejoeng. En God weet 't het best.

De Sultan, die 't eerst het koninklijk gezag voerde in het Atjéische rijk, strekte zijne macht uit over Baros en naar de zijde van Batoe-barah en heette Sultan-Sri-Padoeka, de barmhartige heerscher, kleinzoon van den verheven Jang-dipertoean van Pagar-roejoeng.

De Sultan, die 't eerst het koninklijk gezag voerde over het rijk van Indragiri, strekte zijne macht uit over Koeantan en heette Sultan-Sri-Kaloe, kleinzoon van den verheven Jang-dipertoean van Pagar-roejoeng. En God weet 't het best.

¹⁾ لو, dat hier volgt, is mij duister. Voor 't overige is het duidelijk dat hier de verdeling van het Mataramsche rijk tusschen den Soesoehoenan, den Sultan en prins Mangkoe-Negara bedoeld wordt. De schrijver wist zeker niet dat de Soesoehoenan in 1744 den rijkszetel van Kartasoera naar Soerakarta had overgebracht; daarentegen heeft hij het niet zoo geheel mis als hij den Sultan van Djokjakarta Vorst van Mataram noemt, daar het stamgebied der Mataramsche Vorsten het voornaamste deel van het tegenwoordige Djokjakarta uitmaakt. Aan Pangéran Mangkoe-Negara wordt ten onrechte de titel van Sultan gegeven; dien van Maharädja-Pil voor denzelfden Vorst kan ik niet ophelderen; misschien is Pil een verminking van في العالم.

²⁾ De streek van Painan tot Ajar-Adji.

Soeltán jang moela-moela djadi karádjaän di negari Makäsar poelau Boegis berdarah poetih, tiga orang bersoedara, saorang karádjaän di negari Roem, nama Soeltán-Moestafi, saorang karádjaän di negri — Ahmad Soeltán kira saorang djadi —¹⁾.

Soeltán jang moela-moela djadi karádjaän di negari Laoet, jang bergalar Pajoeng-Doeratoe, jaitoe toeroen-temoeroen berdarah poetih anak Inda-Djati, serta kabesarannya toedjoeh poeloeh sembilan, jang mempoenjai laoet ajar mérah, jang mengalahkan banjak negari, jang mengindara —²⁾ sembarani adanja.

Soeltán jang moela-moela djadi karádjaän di negari Mangkäsar, jang bernama Kraing-Mohamad-Dajat, anak rádja jang berdarah poetih, jang memerintahkan sekalian poelau Boegis, laloe ka Timoer, laloe ka Metila (?), jang mempoenjai laoetan bebrapa lama peralajaran, jang mempoenjai pajoeng kabesaran dan pelangki amas.

Soeltán jang Abd al-Ala ar-Rahmán mempoenjai karádjaän di negari Manangkabo, anak Soeltán-Abdoe-Almahisa-Alripa, meharoeskan karádjaän hingga káki goenoeng berapi, laloe ka goenoeng amas, jang amat kaja mentjeriterakan. Soeltán jang bernama Haditah-Allah itoe beranak láki-láki empat orang, saorang bernama Si-Maharádja-Alif, dan saorang bernama Si-Maharádja-Sáti, dan saorang bernama Si-Maharádja-Dipang, dan saorang bernama Si-Maharádja-di-Rádja, anak toewan poetri dalam —³⁾ negari Tibet al maamoer itoe. Waállah alam.

Soeltán jang moela-moela djadi karádjaän di negari Bandjar, bernama Soeltán-Haditah-Allah, bersoedara Soeltán Abd al-Kadir, jang mempoenjai —⁴⁾ bebrapa toe, jang ampoenja goenoeng amas dan goenoeng intan jang batin, lagi adil bitjaranja dan sempoerna ilmoenja, ijalah ninik Soeltán-Rádja di poelau Bandjar. Waállah alam.

De Sultan, die 't eerst het koninklijk gezag voerde in het rijk Makassar op het Boegineesche eiland, had wit bloed en was een van drie broeders, waarvan één, Sultan Moestafi genaamd, koninklijk gezag oefende in het rijk Turkije; één was vorst in het rijk —.

De Sultan, die 't eerst het koninklijk gezag voerde in het rijk van Laoet, droeg den titel van Pajoeng-Doeratoe. Diens geheele geslacht heeft wit bloed en stamt af van Inda-Djati en zijne rijkssieraden waren ten getale van negen en zeventig; hem behoorde de roode zee. Hij overwon vele landen en steeg omhoog in de lucht op een vliegend paard.

De Sultan, die 't eerst het koninklijk gezag voerde over het rijk Mangkäsar, heette Kraing-Mohamad-Dajat, zoon van den vorst met het witte bloed, die het bestuur voert over alle Boegineesche eilanden tot Timoer en Metila, wien de zeeën toebehooren zoover ze te bezeilen zijn; die het vorstelijke zonnescerm en den gouden draagstoel bezit.

De Sultan, die het koninklijk gezag voert in het Manangkabosche rijk, zoon van Sultan-Abdoe-Almahisa-Alripa; hij vergrootte zijn gebied tot den voet van den vuurspuwenden berg en tot den goudberg, die zeer rijk is naar verhaald wordt. De Sultan genaamd Haditah-Allah had vier zonen, één heette Si-Maharádja-Alif, en één Si-Maharádja-Sáti, en één Si-Maharádja-Dipang en één Si-Maharádja-di-Rádja, wiens moeder prinses was in — het land Tibet, het volkrijke. En God weet 't het best.

De Sultan, die 't eerst gezag voerde over het Bandjarsche rijk heette Sultan-Haditah-Allah en was broeder van Sultan Abd al-Kadir aan wien de vele — behoorden, die de goudbergen bezat en de bergen der verborgen diamanten; zijn uitspraken waren rechtvaardig en zijn wetenschap was volmaakt. Hij is de grootvader van Sultan-Rádja op het eiland Bandjar. En God weet 't het best.

1) De overige woorden zijn zoodanig uitgewischt dat ik den zin niet ontcijferen kan.

2) Het ontbrekende woord kan ik niet verklaren.

3) Dezen naam kan ik niet lezen of althans niet verklaren.

4) Een woord dat ik niet ontcijferen kan.

Soeltán jang moela-moela djadi karádjaän di negari Palèmbang, melimpah kabesarannya laloe ka negari Bangka, jang bernama Soeltán-Nadar-(Indera?) Him, ninik Jang-dipertoean, soedara Bäginda-Rab, anak tjoetjoe daulat Jang-dipertoean di Pagar-roejoeng djoea adanja.

Soeltán jang moela-moela djadi karádjaän di Periaman-Batoe-Bengawan, melimpah kabesarannya laloe ka Tikoe, laloe ka Natal, jang bernama Si-Maharädja-Déwi, anak tjoetjoe daulat Jang-dipertoean di Pagar-roejoeng djoea adanja.

Soeltán jang moela-moela djadi karádjaän di negari Bantan, melimpah kabesarannya laloe ka Betawi, laloe ka goenoeng, laloe di pasirir tanah Djawa, jang bernama Soeltán-Mahabat, anak tjoetjoe daulat Jang-dipertoean di Pagar-roejoeng djoea adanja.

Soeltán jang moela-moela djadi karádjaän di negari Djambi, melimpah kabesarannya laloe ka Batang-Hari, jang bernama Bäginda-Toean, anak tjoetjoe daulat Jang-dipertoean di Pagar-roejoeng djoea adanja.

De Sultan, die 't eerst het koninklijk gezag voerde over het rijk van Palèmbang, strekte zijn gebied uit tot het eiland Bangka en heette Sultan-Nadar-Him, grootvader van Jang-dipertoean, broeder van Bäginda-Rab, kleinzoon van den verheven Jang-dipertoean van Pagar-roejoeng.

De Sultan, die 't eerst het gezag voerde over Priaman-Batoe-Bengawan strekte zijn gezag uit tot Tikoe en Natal, en heette Si-Maharädja-Déwi, kleinzoon van den verheven Jang-dipertoean van Pagar-roejoeng.

De Sultan, die 't eerst het koninklijk gezag voerde over het Bantamsche rijk strekte zijn gebied uit tot Batavia, tot de bergen langs het strand van het land Java, en heette Sultan-Mahabat, kleinzoon van den verheven Jang-dipertoean van Pagar-roejoeng.

De Sultan, die 't eerst het rijk van Djambi bestuurde, strekte zijn gebied uit langs de Batang-Hari en heette Bäginda-Toean, kleinzoon van den verheven Jang-dipertoean van Pagar-roejoeng.

De Arabische aanhef van het Lebongsche stuk is zoo slecht en slordig geschreven, dat enkele woorden niet te herkennen zijn.

Het opschrift in het zegel vangt aan met de woorden **الو الف بعنايت**.

Wat de beide eerste beteekenen weet ik niet; het laatste is misschien te vertalen door: in de zorg, of in de hoede¹⁾.

De volgende woorden geven duidelijk te lezen: Sultan al-Atlim, zoon van Sultan Maharädja-di-Rädja, zoon van Sultan Abd-al-Djalil, al-Matlim²⁾.

Dan staan er de letters: **ث ط م ج**, waarvan de laatste in het rechtsche zegel door **جى** vervangen is. Het is mij niet mogelijk eene verklaring van die letters te geven.

Het volgende is een zoo getrouw mogelijk overzicht van den inhoud van het stuk.

Lof zij God!

De voortreffelijke, de illustre, de vertrouwde, de luisterrijke Sultan, die zijn toevlucht neemt tot God voor de kleine en de groote zonden, de steun zijner onder-

¹⁾ Zie Dozy, Supplém. aux Dict. Arabes, II, p. 183.

²⁾ Dit al-Matlim (**المعظيم**) is waarschijnlijk slechts een fout voor al-Atlim (**العظيم**), d. i. de groote.

danen; — hoe vele zijn niet de weldaden van den Schepper! — die gunsten en geschenken gereed heeft, de luister der kerk naar den godsdienst en de overlevering, de heerlijkheid van de toekomstige en van de tegenwoordige wereld, de opbouwer van het koningschap en van het sultanaat, de zoon van den Islam, die het vaandel der gerechtigheid over de misdaden uitspreidt, de toevlucht van armen en ongelukkigen en die het sultanaat der wereld heeft opgericht door de hulp van den heer der werelden, volgens het bevel van God, hij zij verheven, in den koran, den Barmhartige, die den koran heeft geleerd, den mensch geschapen, de rede geleerd, de zoon en de maan volgens berekening.

En toen de aarde nog niet geschapen was en nog in nevelen gehuld, deed God, hij zij verheven, den gezant tot geesten en menschen nederdalen; God, hij zij verheven, schiep geesten en menschen. God, hij zij verheven, deed een vogel nederdalen, die in staat was te zeggen: zoek het vaste land genaamd Poelau-Langkapoeri, gelegen tusschen Palëmbang en Djambi. Si-Maharādja-Dipang en Si-Maharādja-di-Rādja zijn kleinzonen van vorst Iskander met de twee horens, den stedehouder Gods op de wereld.

Door de hulp Gods, heil Gods tot in de eeuwigheid, den zegen van Mohammed, den heer der schepselen. Amen! Heer der werelden.

En de adem van den Barmhartige woei de tuinen binnen van 't paradijs, en welriekende geuren vervulden de ruimte. Grooter dan de glans van zoon en maan is die van de kroon, waarmede God, hij zij verheven, den vorst begiftigde. Amen!

Zij, die dit ambtszegel overbrengen, zijn twee toankoës: zij reizen, hetzij boven, hetzij beneden den wind.

Indien hun leed wordt gedaan, zullen de bewerkers daarvan getroffen worden door den vloek van Jang-dipertoean, den Machtige.

Dit is het ambtszegel van Jang-dipertoean, den Machtige.

Aan den Dipati in het landschap Lebong, gelegen nabij het landschap Soebit; de inhoud van dit stuk is bestemd ter kennis te komen van den vorst.

Denk aan het einde.

Lof zij God, die het begin verlicht heeft en wat wilt gij met den mensch!

Alle lof zij God den Heer toegebracht, die het heelal heeft geschapen en aan alle menschen, die waardigheden bezitten, bijstand verleent. De menschen zijn door God volmaakt gemaakt door de grootheid van onzen voorvader, den profeet Adam, op wien vrede ruste, en van alle onze voorouders. — God, hij zij verheven, deed den profeet Adam met zijne vrouw Eva nederdalen uit den hemel op den grooten berg tusschen het Oosten en het Westen in het land Hāsam, op de schatkamer van het bewoonde huis.

Tot opheldering van de betrekkingen van Adams geslacht diene, dat zij vier

in getal waren, te weten: 1° Adam-Soelih, 2° Adam-Soepi, 3° Adam-Aboe-Besjar, 4° Adam chalipat Allah taäla pi al alam.

En God, hij zij verheven, sprak: Ziet, ik stel op aarde een stedehouder aan.

En het woord Gods luidde: Engelen! ik wil een koning aanstellen op aarde om mij te vervangen, opdat aan dezen hulde gebracht worde door alle menschen van het Westen af tot aan het Oosten, om het geloof met kracht te verspreiden onder allen die de aarde bewonen, tot in eeuwigheid. Er wordt vermeld, dat toen Adam en seti Eva geschapen waren, ze van elkaar werden gescheiden, een in het Oosten en de andere in het Westen van het rijk des Heeren. Wat Adam betreft, deze stuitte op een spiegel. Een engel had daar wat rozenwater en betooverd water op gegoten, 't welk na eenige oogenblikken dezen in den spiegel 't beeld te zien gaf van een man met een zeer goed uiterlijk, waarvan de weerga niet te vinden was. Dit nu was de vorst, wiens rijk gelegen is tusschen het Westen en het Oosten en tusschen de nevelen.

Hij was een kleinzoon van Koning Iskander met de twee horens, stedehouder Gods op de wereld. Hij, die de kroon verkreeg was Salomo — die er door Gods gunst mede begiftigd werd.

De Sultan kreeg gekleurde kleederen van allerlei kleur, weergaloos schoon; wanneer ze werden uitgespreid, bedekten ze het heelal, en als ze werden opgerold, besloegen ze de ruimte van een nagel. Door de gunst Gods verkreeg de Sultan als vorstelijke insignia een gouden paard, waarvan het tuig schitterend glansde en dat vijf malen in de lucht sprong.

Door de voorbeschikking Gods verkreeg de Sultan een gouden zwaluw met vleugelen van soewasa.

Door de voorbeschikking Gods vervaardigde de Sultan sjansam, dienende tot vernietiging en het doden van dieren op de aarde en in de zee, die uit zich zelf groote bovennatuurlijke kracht bezitten.

Op dat tijdstip vervaardigde hij door de voorbeschikking Gods een zijden baadje, genaamd Simarahi, bezaaid met edelgesteenten, een maaksel van hemelsche nimfen, behoorende tot de insignia van den waren vorst. Deze heette Sultan-Hadit-Allah pi al alam, vorst van de geheele wereld. Deze had drie broeders, ze waren zoons van den Sultan. Een heette Si-Maharädja-Alif, de oudste, die gezag voert in het Turksche rijk; de andere heette Si-Maharädja-Dipang, de middelste, wien het Chineesche rijk behoort, en nog een heette Si-Maharädja-di-Rädja, de jongste, die gezag voert over het rijk Pagar-roejoeng, gelegen op het eiland Pertja¹⁾.

De Sultan genaamd Si-Maharädja-di-Rädja verkreeg als waardigheidsteeken de

¹⁾ D. i. Sumatra.
III. 2.

kroon, door de voorbeschikking Gods, hij zij verheven. Doch deze kroon van Salomo zwaaide heen en weder door het breken van het scheepstouw, hetwelk gepaard ging met een snerpend geluid, tusschen den heuvel Silan en de zee Silan-Chalidzoem, d. i. het nevelachtig uitspansel tusschen het Oosten en Westen. Door de voorbeschikking Gods blies er een zuivere wind in het uitspansel, terwijl de zwaluw omhoog steeg met een gonzend geluid.

En deze kroon van Salomo zwaaide heen en weder en viel in de zee Silan neder met weergaloos schitterenden glans. De Sultan, stedehouder Gods, sprong op en alle reliquiën en insignia waren verdwenen. En de Sultan, stedehouder Gods, riep uit: O Heer der werelden, rechtvaardig zijn al uwe bevelen! Daarop stond de werkmán genaamd Tjāti-Bilang-Pandei op en daalde af in zee en vervaardigde eene kroon naar de in zee gevallen, den glans er van overnemende. En de ware vorst stond op met vele rijks-insignia in het rijk Pagar-roejoeng.

(Nu volgt eene opsomming van die rijks-insignia, maar zoo slordig en verward, dat eene beschrijving of vertaling mij niet mogelijk is. Dan komt er wat meer orde in en lezen we:)

Hij bezat de trom Saligoeri en de taboeh van poeloet-hout, de raadzaal met de middenstijl uit het hart van djilatang-hout, de mat van ilalang. De Sultan bezat voorts goudhoudende rivieren met geurig water; hij bezat een zwart paard en eene vorstelijke zitplaats op den vuurspuwenden berg. Later werd de zetel verplaatst naar het land Priangan-Padang-pandjang. Hij die de oudste was, plaatste de trom Segagar Melajoe als teeken van de waardigheid van den waren vorst. Hij is ook vorst van het geheele eiland Pertja, en God weet het ware het best.

Op den zevenden dag der maand Sjawal, Dinsdag. Doen te weten: Wij de waarachtige Jang-dipertoean van het rijk Pagar-roejoeng; moge God, Hem zij lof, dezen brief zijne bestemming doen bereiken. Waarheen ook de lieden gaan, welke dezen brief overbrengen, hetzij zeewaarts, hetzij landwaarts, hetzij ze trekken naar de Rantau of naar Bandar-Atjéh, — indien men die lieden, mijne kleinzonen, welke dezen brief overbrengen, ontmoet, dat men ze dan verzorge, hetzij ze doortrekken naar Atjéh, hetzij ze gaan naar Sjoesah en Nalaboe¹⁾, hetzij naar Bangkahoeloe, hetzij naar Palémbang en Djambi, hetzij naar Batoe-barah, hetzij naar Siak en Patapanhan, hetzij ze doorgaan naar Kampar-kiri en Kampar-kanan, hetzij ze doorgaan naar Batoe-barah en Poelau-Pinang, naar Java en naar Batavia, hetzij ze reizen over zee of over land.

¹⁾ Met deze verminkte namen zijn waarschijnlijk Soesoeh en Malaboeh (Analaboe), twee bekende havens op de Westkust van Atjéh, bedoeld.

En de bringers van dezen brief zijn lieden van Jang-dipertoean van Pagar-roejoeng; wilt hen, die dezen brief overbrengen, verzorgen, zoover het gebied van het rijk van Manangkabo strekt, zoowel gij grooten, en gij allen, gij hoeloebalangs, als gij, alle volkeren aan de zee en in het binnenland. Wanneer hun, die dezen brief overbrengen, door ulieden leed wordt gedaan, zonder dat ze schuld hebben, dan zult gij, die benedenstrooms woont, den vloek op u laden van den Sultan, en gij die aan den bovenloop gevestigd zijt, dien van den verheven Jang-dipertoean, den Machtige.

Het lot zal u niet gunstig zijn, uw geslacht zal niet vermeederen. Daarna zal de vloek van duizend dagen en duizend nachten u treffen. Aldus zal het zijn.

Einde.

In de maand Tsafar. En God weet 't het best.

NASCHRIFT.

Toen de Sumatra-expeditie werd uitgerust, was aan de beoefening van het Manangkabosch nog maar zeer weinig gedaan, althans vruchten van die beoefening worden niet dan sporadisch aangetroffen.

Sedert is dat anders geworden.

In het Tijdschrift van het Bataviaasch Genootschap van Kunsten en Wetenschappen en in de Indische Gids zijn een aantal opstellen verschenen, die de kennis van de Manangkabosche taal een groote schrede vooruit hebben gebracht.

Het waren voornamelijk de leeraren aan de kweekschool voor Inlandsche onderwijzers te Fort de Kock, de HH. D. Gerth van Wijk, J. L. van der Toorn en L. K. Harmsen, die de door zoovele bestuurs-ambtenaren ongebruikt gelaten gelegenheid aangrepen, om dit nog geheel braak liggende veld te bearbeiten.

Zij verdienen voor dat streven allen lof. En niet minder komt lof toe aan den Heer J. Habbema, die zich sedert drie jaren te Fort de Kock bevindt, speciaal met het doel om de taal te bestudeeren, voor de degelijkheid en nauwgezetheid waarmede hij zijne taak heeft opgevat, zooals blijkt uit de uitstekende proeven door hem geleverd. Wanneer den Heer Habbema de gelegenheid blijft gelaten om zijne studiën voort te zetten, dan mogen wij met grond verwachten, dat de nog zoo weinig bekende taal der bevolking van Midden-Sumatra ons weldra niet meer vreemd zal zijn, dan het Maleisch van Riouw en Malakka.

Op bldz. 2 van deze bijdragen tot de kennis der taal van Midden-Sumatra heb ik opgemerkt, hoe veel bezwaren men ontmoet bij een poging om de juiste

uitspraak der woorden in schrift weer te geven, en dat ik die moeielijkheden niet overschatte, blijkt duidelijk uit het feit, dat allen die sedert Manangkabosche stukken in het licht gaven, daarbij verschillende schrijfwijzen gevolgd hebben.

Ook dat moet anders worden; want bij een verscheidenheid van transscriptie zooals die nu bestaat, wordt de beoefening der taal voor hen die niet het volk, maar alleen de geschriften kunnen raadplegen, noodeloos bemoeijkt, ja bijna onmogelijk gemaakt.

Het zij verre van mij te willen beweren, dat de door mij gevolgde transscriptie de beste, de ware is. Ik heb getracht, zonder gebruik te maken van aan het Arabisch ontleende letterteekens, de klanken in Romeinsch karakter uit te drukken die ik uit den mond der Manangkaboërs vernam. Dat ik hier en daar te kort schoot, niemand kan daarvan meer overtuigd zijn dan ik zelf. Had ik de transscriptie van den Heer Habbema gekend, voordat ik de mijne in toepassing bracht, zeker zou ik deze op sommige punten gewijzigd hebben, en het zou mij niet verwonderen als de Heer Habbema omgekeerd hetzelfde zou hebben gedaan.

Ik ben overtuigd dat het zeer in het belang der studie van het Manangkabosch zal wezen, indien de tegenwoordige beoefenaren dier taal — weinigen in getal als ze zijn — alvorens verder te gaan met het publiceeren der vruchten van hun arbeid, met elkander van gedachten wisselen, om te geraken tot het aannemen van een uniforme transscriptie. Wanneer alle vooringenomenheid met eigen ideeën wordt ter zijde gesteld om den wille van het door allen beoogde doel, verbreiding der kennis van de taal die we liefhebben, dan zal het niet moeielijk zijn omtrent de beste wijze van transscriptie tot overeenstemming te geraken.

Gaarne wil ik de eerste zijn om het voorbeeld te geven, door de uitgave van de gedurende de expeditie verzamelde woordenlijst op te schorten totdat in gemeen overleg vaste regels voor de te volgen spelling zullen zijn aangenomen.

5587

3 57